

პოლკოვნიკი შაბერი

თარგმანი იროდიონ ქავჭავაძისა

– შეხედეთ? ისევ ჩვენი ძველი ინგლისური სერთუკი! – წამოიძახა ერთმა გადამწერმა. ვეჟილის კანცელარიის ასეთ მოსამსახურეს, უფრო ხშირად, მორბედს ეძახიან. იგი პურის ნაჭერს მაღიანად შეექცეოდა. პურს პატარა ნამცეცი მოჰგლიჯა ბურთულის გასაკეთებლად და ფანჯრის ფოტონზე დაყრდნობილმა ცელქად სარკმლიდან ისროლა. ბურთულა ვივიანის ქუჩაზე მდებარე სახლის ეზოში მიმავალი უცნობის ქუდს დაეცა და ფანჯრის სიმაღლემდე ახტა. ამ სახლში ვეჟილი დერვილი ცხოვრობდა.

– აბა, აბა, სიმონენ, ადამიანებს მასხარად ნუ იგდებ, თორემ გარეთ გაგადებ. კლიენტი, რაგინდ ღარიბიც უნდა იყოს, მაინც ადამიანია, ეშმაკმა წაგიღოს! – ხარჯების ანგარიშის შედგენა შესწყვიტა და უთხრა სიმონენს უფროსმა საქმისმწარმოებელმა.

მორბედი, ჩვეულებრივად, სიმონენით, ცამეტ-თოთხმეტი წლის ბიჭია. იგი ვეჟილის ყველა კანცელარიაში უფროსი საქმისმწარმოებლის განსაკუთრებულ მორჩილებაშია.

მორბედს მოცლა არა აქვს უფროსი საქმისმწარმოებლის დავალებებისა და სატრფიალო ბარათების ტარებისაგან. ამავე დროს სასამართლოს ბოქაულთან მიაქვს ქონების დაყადაღების აქტები და სასამართლოს არხები. მორბედი თავისი ზნე-ჩვეულებით პარიზის ქუჩის ბავშვს უახლოვდება, ბედს კი დავაქრებში ჩაუგდია. ეს ბავშვი თითქმის ყოველთვის შეუბრალებელია, თავშეუკავებელი, უდისციპლინო, შაირების მთხზველი, მქირდავი, ხარბი და ზარმაცი. მიუხედავად ამისა, თითქმის ყველა მორბედს ჰყავს მეხუთე სართულზე მცხოვრები მოხუცი დედა, რომელსაც უნაწილებს ოცდაათსა თუ ორმოც ფრანკს თავისი ყოველთვიური ხელფასიდან.

– თუ ეს ადამიანია, რატომ ეძახით მას ძველ სერთუკს? – თქვა სიმონენმა იმ მოწაფის სახის გამომეტყველებით, რომელმაც მასწავლებელი შეცდომაში დაიჭირა, და განაგრძო პურისა და ყველის ჭამა. ფანჯრის ჩარჩოს მიეყრდნო ეტლის ცხენით, ფეხზე დამდგარი ისვენებდა, ერთი ფეხი მეორე ფეხის წვერზე დაეხრინა.

– რა ოინი ვუყოთ ამ საფრთხობელას? – თქვა ხმადაბლა მესამე გადამწერმა, გოდეშალმა. მან შეწყვიტა წინადადება, რომელსაც თხოვნის თეთრად გადაწერაში

გართულ მეოთხე გადამწერს უკარნახებდა: ამ თხოვნის პირებს პროვინციიდან ჩამოსული ორი ნეოფიტი წერდა.

მერე გოდემალმა თავისი იმპროვიზაცია განაგრძო:

– ...»მაგრამ თავისი დიდებული და მწყალობელი სიბრძნით მისი უდიდებულესობა ლუი მეთვრამეტე (დაწერეთ სიტყვით, ჭკუისკოლოფო დეროშ.) გამგებლობის სადავის კვლავ ხელში ალებისას ჩასწვდა...!» (რას ჩასწვდა ეს სქელი მასხარა?!) «იმ მაღალ მიზანს, რომელიც ღვთაებრივმა განგებამ დაუსახა!.....» (გაკვირვების ნიშანი ექვსი წერტილით: სასამართლოში ისეთი მორწმუნე ხალხია, რომ ეს შეგვრჩება.) «და პირველი მისი განზრახვა იყო, რასაც მოწმობს ზემოაღნიშნული ბრძანებულების თარიღი, ის ტკივილები შეემსუბუქებინა, რომლებიც ჩვენი რევოლუციური დროის საშინელმა და სამწყხარო უბედურებამ გამოიწვია, დაუბრუნა რა თავის მრავალსა და ერთგულ ქვეშევრდომს (მრავალს! ასეთი პირფერობა სასამართლოს უნდა მოეწონოს.) მთელი მათი ქონება, გაუყიდავი, იმისდა მიუხედავად, იყო ეს ქონება სახელმწიფო მფლობელობაში თუ ჩვეულებრივსა ან არაჩვეულებრივ სამთავრობო მფლობელობაში, თუ ბოლოს იგი ითვლებოდა სახელმწიფო დაწესებულებებში შეტანილ შეწირულებად. ვინაიდან ჩვენ ვამტკიცებთ და უფლებამოსილად ვცნობთ თავს ვამტკიცოთ, რომ სწორედ ასეთია სული და აზრი შესანიშნავი და სამართლიანი ბრძანებულებისა, რომელიც გამოცემულია...» შეჩერდით, – უთხრა გოდემალმა სამ გადამწერს, – ამ წყეულმა პერიოდმა გვერდი უკვე გამივსო. აი, რა, – განაგრძო მან და თან ენით თითი დაისველა, რათა ღერბიანი ქაღალდის სქელი გვერდი გადაეფურცლა, – აი, რა, თუ გსურთ ოინი ვუყოთ, ვუთხრათ, რომ პატრონს მხოლოდ ღამის ორსა და სამ საათს შორის შეუძლია კლიენტებთან საუბარი: ვნახოთ, მოვა თუ არა ეს ავაზაკი!

და გოდემალმა დაწყებული ფრაზა განაგრძო:

– «რომელიც გამოცემულია...» დაწერეთ? – იკითხა მან.

– ჰო, – წამოიძახა სამმა გადამწერმა.

ყველაფერი ერთ დროს ხდებოდა: თხოვნის შედგენა, მასლაათი და შეთქმულება.

– «რომელიც გამოცემულია...» როგორ? ძია ბუკარ, როდის არის გამოცემული ბრძანებულება? უნდა დავწეროთ, რა აბდაუბდაც მოგვადგება ენაზე. ეს გვერდებს ამრავლებს.

– აბდაუბდა! – გაიმეორა ერთმა გადამწერთაგანმა, სანამ უფროსი საქმისმწარმოებელი უპასუხებდა.

– როგორ! თქვენ «აბდაუბდა» დაწერეთ? – წამოიძახა გოდემალმა, თან ერთ ახალმიღებულთაგანს გადახედა, ერთსა და იმავე დროს სახის მკაცრი და დამცინავი გამომეტყველებით.

მეოთხე გადამწერი დეროში დაიხარა მეზობლის ნაწერზე და თქვა:

დაუწერია: «უნდა დავწეროთ, რა აბდაუბდაც მოგვადგება ენაზე».

ყველა გადამწერმა ერთბაშად გადაიხარხარა.

– როგორ! ბატონო იურე, თქვენ აბდაუბდას სამართლის ტერმინად სთვლით და ამბობთ, რომ თქვენ მორტანიდან ხართ! – წამოიძახა სიმონენმა.

– წაშალეთ ეს! – თქვა უფროსმა საქმისმწარმოებელმა. – ასეთი რამ აქტების დამბეგრავ მოსამართლეს რომ ენახა, იგი იტყოდა, ჩემს კანცელარიას დასცინიანო. უსიამოვნებას აყენებთ ჩვენს პატრონს. გესმით, ასეთი სისულელე, ბატონო იურე, აღარ ჩაიდინოთ. ნორმანდიელმა არზა უდარდელად არ უნდა შეადგინოს. ეს მთავარი შემოსავალია სასამართლოს მუშაკებისა.

– «გამოცემული... გამოცემული?!» – იკითხა გოდემალმა. – ბუკარ, მითხარით ერთი, როდის იყო გამოცემული.

– 1814 წლის ივნისში, – უპასუხა პირველმა გადამწერმა მუშაობის შეუწყვეტლად.

არზის ეს გაჭიანურებული წინადადება შესწყვიტა კანცელარიის კარის კაკუნმა. ხუთმა ენაკვიმატმა, დამცინავმა და ცოცხალთვალება, ხუჭუჭთმიანმა გადამწერმა ერთად სიმღერით დაიძახა:

– შემოდით! – და თვალი კარს მიაპყრო.

ქალღმერთების გროვაში თავჩარგული ბუკარი განაგრძობდა თავის სამუშაოს, ხარჯების ანგარიშის შედგენას.

კანცელარია წარმოადგენდა დიდ ოთახს, შემკულს კლასიკური ღუმელით, რომელიც ყველა სადავაქრო ბუნაგს ამშვენებს. მიწები ირიბულად სჭრიდნენ ოთახს და უერთდებოდნენ პირამოშენებულ ბუხარს, რომლის მარმარილოზე ელაგა პურის ნატეხები, ყველი «ბრის» სამკუთხედი ნაჭრები, ღორის ხორცის კატლეტი, ჭიქები, ბოთლები და უფროსი საქმისმწარმოებლის ფინჯანი შოკოლადით. ამ საქმლის სურნელება ისე უერთდებოდა გავარვარებული ღუმელის, კანცელარიისა და ძველი ქალღმერთის თავისებურ სუნს, რომ აქ მელიის ბუნაგის სიმყრალესაც ვერ იგრძნობდა კაცი. იატაკი უკვე გადამწერების მიერ შემოტანილი ტალახითა და თოვლით იყო დაფარული. ფანჯარასთან უფროსი საქმისმწარმოებლის მზრუნავი მაგიდა იდგა, იქვე პატარა მაგიდა მისი

თანაშემწისათვის. თანაშემწე ამ დროს ქაღალდებს ამზადებდა სასამართლოში გასაგზავნად. დილის რვა-ცხრა საათი იქნებოდა. კანცელარიის მთელ მორთულობას წარმოადგენდა დიდი ყვითელი განცხადებები, რომლებიც იუწყებოდნენ უძრავ ქონებაზე ყადაღის დადებას, ქონების საჯარო გაყიდვას, აუქციონს მემკვიდრეობის გასანაწილებლად, სასამართლოს საბოლოო ან წინასწარ გადაწყვეტილებებს, კანცელარიების გამარჯვებებს. უფროსი საქმისმწარმოებლის უკან უზარმაზარი თაროები იდგა კედლის მთელ სიმაღლეზე, თითოეული თარო ქაღალდების დასტებით იყო გამოტენილი, რომლებსაც უამრავი ეტიკეტი და წითელი ზონარი ჰქონდა, რაც სასამართლოს საქმეებს თავისებურ ელფერს აძლევდა. ქვედა თაროები აევსოთ ხმარებისაგან გაყვითლებული საქაღალდეებით, მათ ყუაზე ლურჯი ქაღალდი ჰქონდათ მიკრული, რომლებზედაც მსხვილი კლიენტების გვარები ეწერა. მათი ყუათიანი საქმეები ახლა ვეჟილის სამზარეულოში მზადდებოდა. ფანჯრის ბინძური მინები ოთახში მცირე სინათლეს უშვებდა. სხვათა შორის, ცოტაა ისეთი კანტორა პარიზში, სადაც თებერვალში დილის ათ საათამდე ულამპოდ წერა შეიძლებოდა, რადგან ამ კანტორებს ყურადღებას არავინ აქცევს. თუ რატომ, ადვილი გასაგებია: ყველა იქ მიდის, მაგრამ იქ არავინ რჩება, არავის არავითარი პირადი ინტერესი არ აკავშირებს ამ უმსგავს ადგილთან. არც ვეჟილს, არც მოდავეებს, არც გადამწერებს გული არ შესტკივით იმ ადგილის სიკოხტავისათვის, რომელიც ზოგისთვის სკოლაა, ზოგისთვის გასავლელი ადგილი, პატრონისათვის კი ლაბორატორია. ბინძური დგამი ერთი ვეჟილის ხელიდან მეორე ვეჟილის ხელში გადადის სარწმუნოებრივი კეთილსინდისიერებით. ამის გამო ზოგიერთ კანცელარიაში შემონახულია სანაგვე კალათები და ტომრები, რომლებიც ოდესღაც ეკუთვნოდნენ «მლეს» ვეჟილებს. ეს სიტყვა «მატელეს» შემოკლებაა. «მატელე» იყო სასამართლო ძველი წესწყობილების დროს. იგი ახლანდელი პირველი საფეხურის სასამართლოს მაგივრობას სწევდა.

ეს ბნელი კანცელარია, როგორც ყველა სხვა, გაქონილი და მტვრიანი, მოდავეებზე ცუდ შთაბეჭდილებას ახდენდა. იგი პარიზის ერთ უსაზიზღრეს სიმახინჯეს წარმოადგენდა, ისეთი ორი პოეტური კლოაკა რომ არ ყოფილიყო, როგორცაა ეკლესიის ნესტიანი სალაროები, სადაც ლოცვები ტკბილი ნამცხვარივით იწონება და იყიდება და ძველმანების გადამყიდველთა მაღაზიები, სადაც ცხოვრების ილუზიების გამქარწყლებელი, ჩვენი ზეიმების დასასრულის მაჩვენებელი ძონძები ფრიალებენ, მაშინ უეჭველად ვეჟილის კანცელარია საზოგადოებრივ დაწესებულებათა შორის ყველაზე

უსაშინელები რამ იქნებოდა. მაგრამ ასეთსავე სანახაობას წარმოადგენს სამორინო, სასამართლო, სალატარეო ბიურო და საროსკიპო. რატომ? შეიძლება იმიტომ, რომ ის ადამიანი, რომლის გულშიც დრამა ტრიალებს, ამ ადგილების მოწყობილობის მიმართ გულგრილობას იჩენს. ამითვე არის გამოწვეული დიდ მოაზროვნეთა და დიდ პატივმოყვარეთა უბრალოება.

_ სადაა ჩემი ჯიბის დანა?

_ მე ვსაუზნობ.

_ დაიკარგე აქედან. აი, მელნის წვეთი დაეცა თხოვნას.

_ ჩუმად, ბატონებო.

სხვადასხვანაირი წამოძახილები გაისმა ერთბაშად, როდესაც მოხუცმა მომჩივანმა კარი მიიხურა ისეთი გაუბედაობით, რომელიც გაუბედურებულ ადამიანს ხელფეხს უბოჭავს. უცნობმა გალიმება სცადა, მაგრამ როდესაც ამ ექვსი გადამწერის გასაოცრად უდარდელ სახეებზე გულითადობის ვერავითარი ნიშანი ვერ დაინახა, ღიმილი გაუქრა. ადამიანის ცნობაში უეჭველად დახელოვნებულმა, მეტად ზრდილობიანად მიმართა მორბედს იმ იმედით, რომ ის მაინც უპასუხებდა თავაზიანად.

_ ბატონო, თქვენი პატრონის ნახვა შეიძლება?

ცელქმა მორბედმა საწყალ ადამიანს არაფერი უპასუხა, მხოლოდ მარცხენა ხელის თითებით ორჯერ მსუბუქად ყურზე მიირტყა, თითქოს იმის სათქმელად: ყრუ ვარო.

_ რა გნებავთ, ბატონო? _ ჰკითხა გოდემალმა და პურის იმოდენა ლუკმა ჩაყლაპა, რომ იმით ზარბაზანს გატენიდა კაცი, თან ფეხი ფეხზე გადაიდო ისე, რომ ჰაერში აშვერილი ფეხის წვერი მის ცხვირს უსწორდებოდა.

_ მე აქ, ბატონო, მეხუთეჯერ მოვდივარ, _ უპასუხა საბრალომ, _ ბატონი დერვილი მინდოდა მენახა.

_ საქმის გამო?

_ დიახ, მაგრამ ეს შემთხვევა მოვახსენო მხოლოდ ბატონ...

_ პატრონს სძინავს, თუ გნებავთ, მას რჩევა ჰკითხოთ რაიმე გასაჭირის გამო, ნაშუაღამევს მობრძანდით, იგი მხოლოდ მაშინ მუშაობს სერიოზულად. მაგრამ თუ ინებებდით, ჩვენთვის გაგეცნოთ საქმე, შეგვეძლო მასავით კარგად, თქვენ...

უცნობი მშვიდად, გულგრილად იდგა. თავის გარშემო მიმოიხედა უცხო სამზარეულოში შემძვრალი ძაღლივით, რომელსაც ცემისა ეშინია. თავიანთი მდგომარეობის გამო კანცელარიის მუშაკებს ქურდებისა არ ეშინიათ. სერთუკიანი მოხუცი

მათში არავითარ ეჭვს არ იწვევდა და მას ოთახის დათვალიერების საშუალება მისცეს. კლიენტი, ეტყობოდა, დაღლილი იყო და დასასვენებლად დასაჯდომ ადგილს ეძებდა, მაგრამ ამაოდ. ვეჯილებს წესად აქვთ, კანცელარიაში ცოტა სკამი იქონიონ. უბრალო კლიენტი ლოდინში ფეხზე დგომით იღლება და მიდის ლანძღვით, მაგრამ იგი ვეჯილს დროს არ ართმევს, რაც, ერთი პროკურორის თქმისა არ იყოს, სასამართლოს ხარჯების ნიხრში არ შედის.

– ბატონო, – უპასუხა მან, – მე უკვე მქონდა პატივი თქვენთვის განმემარტა, რომ ჩემი საქმე მხოლოდ ბატონ დერვილს შემძლია მოვახსენო, დავუცდი მის ადგომას.

ბუკარმა ხარჯების შეჯამება დაასრულა, თავისი შოკოლადის სურნელება იგრძნო, სელის სკამიდან წამოდგა, ბუხარს მიუახლოვდა, მოხუც ადამიანს ახედ-დახედა, მის სერთუკს მიაჩერდა და საშინლად დაიღმეჭა. ალბათ, გაიფიქრა, როგორადაც უნდა მისდგომოდა ამ მთხოვნელს, მას ვერაფერს დასცინცლავდა, ამიტომ სიტყვა მოკლედ მოუჭრა, რათა ეს უსარგებლო ადამიანი თავიდან მოეშორებინა.

– ბატონო, ისინი მართალს გეუბნებიან. პატრონი მხოლოდ ღამით მუშაობს. თუ მნიშვნელოვანი საქმე გაქვთ, გირჩევთ ღამის პირველ საათზე მობრძანდეთ.

მთხოვნელმა უფროს საქმისმწარმოებელს უაზროდ შეხედა, ერთ ხანს უძრავად დარჩა. გადამწერები ისე ხშირად ხედავენ დავაქართათვის დამახასიათებელ ცვლილებებს, მათ მერყეობას ან ფიქრებში გართვით გამოწვეულ თავისებურ საქციელს, რომ ისინი მოხუცს ყურადღებას აღარ აქცევენ, განაგრძობდნენ ჭამას და თავიანთი ყბებით ისეთ ხმაურობას სტეხდნენ, თითქოს ბაგაზე მიბმული ცხენები ყოფილიყვნენ.

– ბატონო, სადამოს მოვალ, – თქვა ჯიუტად მოხუცმა, რაც ესოდენ დამახასიათებელია უბედური კაცისთვის, რომელიც ადამიანებს ეჭვის თვალით უყურებს.

უბედურებს მხოლოდ დაცინვადა შერჩენიათ იმისათვის, რომ მართლმსაჯულებასა და ქველმოქმედებას მათი მოპყრობის უსამართლობა დაუმტკიცონ. როდესაც უბედური ადამიანები საზოგადოებას ტყუილში ამხილებენ, ისინი ღვთისაკენ მეტი მხურვალეობით მიისწრაფვიან.

– ჭკუის კოლოფი არ არის? – თქვა სიმონენმა, არც კი დაუცადა, რომ მოხუცს კარი მიეხურა.

– საიქიოდან მოსულსა ჰგავს, – თქვა ერთმა გადამწერმა.

– ეს, ალბათ, ვინმე პოლკოვნიკია, მიუღებელი ხელფასის მაძიებელი.

– არა, ეს ყოფილი მეკარეა, – თქვა გოდემალმა.

_ სანაძლეო დავდოთ, ის ვინმე კეთილშობილია, _ წამოიძახა ბუკარმა.

_ სანაძლეოს ვდებ, რომ იგი მეკარე იყო, _ უპასუხა გოდემალმა. _ ბუნება მხოლოდ მეკარეებს აჯილდოებს გახუნებული, გაქონილი, დახეული სერთუკებით, ისეთით, როგორც ამ მოხუცსა აქვს. ვერ დაუნახეთ, როგორი დახეული ჩექმა ეცვა და პერანგის მაგიერ ყელსახვევი ჰქონდა გაკეთებული? მან ღამე, ალბათ, ხიდქვეშ გაატარა.

_ ის შეიძლება კეთილშობილიც ყოფილიყო და მეკარეც, _ წამოიძახა დეროშმა, _ ასეთი შემთხვევები ყოფილა!

_ არა, _ დაიწყო ბუკარმა საერთო ხარხარში, _ მე ვამტკიცებ, რომ 1789 წელს ის ლუდისმხდელი იყო, რესპუბლიკის დროს კი პოლკოვნიკი.

_ ეჰ, სანაძლეოს ვდებ, რომ იგი არასოდეს ყოფილა ჯარისკაცი. თუ ნიძლავი წავაგე, ყველას წარმოდგენაზე გპატიჟებთ, _ თქვა გოდემალმა.

_ თანახმა ვარ, _ მიუგო ბუკარმა.

_ ბატონო! ბატონო! _ ფანჯარა გააღო და დაიძახა პატარა გადამწერმა.

_ რას შვრები, სიმონენ? _ ჰკითხა ბუკარმა.

_ ვუძახი, რომ ვკითხო, პოლკოვნიკი იყო თუ მეკარე, მას, ალბათ, ეცოდინება.

ყველა გადამწერს სიცილი აუტყდა. მოხუცი კი უკვე კიბეზე ამოდიოდა.

_ რა ვუთხრათ? _ წამოიძახა გოდემალმა.

_ მე მაცალეთ! _ უპასუხა ბუკარმა.

საწყალი ადამიანი მორცხვად თვალდახრილი შემოვიდა, შეიძლება იმიტომ, რომ თავისი შიმშილი არ გამოემჟღავნებინა და საჭმლისთვის მეტისმეტი სიხარბით ცქერა არ დაეწყო.

_ ბატონო, _ მიმართა ბუკარმა, _ თქვენი გვარის თქმას ხომ არ ინებებთ, რათა პატრონმა იცოდეს, თუ...

_ შაბერი.

_ ეილაუში მოკლული პოლკოვნიკი ხომ არა ხართ? _ ჰკითხა იურემ, რომელსაც ჯერ სიტყვა არ უთქვამას და ვერ მოითმინა, რომ მასაც სხვებთან ერთად არ ეოხუნჯა.

_ სწორედ ის გახლავართ, ბატონო, _ უპასუხა მოხუცმა ანტიკური სიმშვიდით და გავიდა.

_ ესეც შენ!

_ დაგვხოცა!

_ პა-პა-პა!

– ოჰ!

– აჰ!

– ვახ-ვახ!

– ეჰ! სასაცილო მოხუცი!

– ტრა-ლა-ლა, ტრა-ლა-ლა!

– ჩაფლავდი!

– ბატონო დეროშ, წარმოდგენაზე მუქთად წახვალთ, – უთხრა იურემ მეოთხე გადამწერს და მხარზე ხელი ისე მაგრად დაჰკრა, რომ ასეთი დაკვრით მარტორქას წააქცევდა.

ეს იყო ყვირილის, სიცილისა და წამოძახილების ნიაღვარი, რომლის გამოსახატავად ენის ყველა ხმაბაძვითი სიტყვის დახარჯვა დაგვჭირდებოდა.

– რომელ თეატრში წავიდეთ?

– ოპერაში! – წამოიძახა უფროსმა საქმისმწარმოებელმა.

– უწინარეს ყოვლისა, – თქვა გოდემალმა, – თეატრი არ დაგვისახელებია. მე შემიძლია ქალბატონ საკის ცეკვის სანახავად წაგიყვანოთ.

– ქალბატონი საკი წარმოდგენა არ არის!

– რა არის წარმოდგენა? – თქვა გოდემალმა. – უწინარეს ყოვლისა, საქმის ფაქტიური მხარე დავადგინოთ, რაზე დავნაძლევედით? წარმოდგენაზე. რა არის წარმოდგენა? ეს არის რაღაც, რასაც უცქერენ...

– მაგრამ ასეთი მსჯელობით სანაძლეოს გადახდილად ჩათვლით, თუ ახალი ხიდის ქვეშ წყლის დენის სამზერად წაგიყვანთ, – ლაპარაკი შეაწყვეტინა სიმონენმა.

– რის ცქერაშიც ფულს იხდიან, – განაგრძო გოდემალმა.

– ფულს იხდიან ისეთი რამის ცქერაშიც, რაც წარმოდგენა არ არის, განსაზღვრა ზუსტი არ არის, – თქვა დეროშმა.

– ერთი გამიგონეთ!

– აბდაუბდას ედებით, ჩემო კარგო, – უთხრა ბუკარმა.

– კურციუსი წარმოდგენაა? – თქვა გოდემალმა.

– არა, – უპასუხა უფროსმა საქმისმწარმოებელმა, – ფიგურათა მუზეუმი.

– მე სანაძლეოს ვდებ ას ფრანკს ერთი სუს წინააღმდეგ, – განაგრძო გოდემალმა, – რომ კურციუსის მუზეუმი წარმოადგენს ნივთთა ერთობლიობას, რომელსაც წარმოდგენის

სახელი აქვს მიკუთვნებული. ის გვაჩვენებს, ერთ სანახაობას სხვადასხვა ფასად იმისდა მიხედვით, თუ დაჯდომას სად მოისურვებ.

_ აბდაუბდაა, _ თქვა სიმონენმა.

_ შენ მიფრთხილდი, სანამ სილას გაგაწნავდე, _ უთხრა გოდემალმა.

გადამწერებმა მხრები აიჩეჩეს.

_ ამასთანავე, ჯერ დამტკიცებული არაა, რომ ამ ბებერმა მაიმუნმა ჩვენ მასხარად არ აგვიგდო, _ თქვა მან და შესწყვიტა თავისი დასაბუთება, რადგან გადამწერთა ხარხარში არაფერი ესმოდა. _ თუ გინდათ მართალი, პოლკოვნიკი შაბერი დიდი ხანია, რაც გარდაიცვალა, მისი ცოლი მეორედ გათხოვდა. სახელმწიფო მრჩეველს გრაფ ფეროდს გაჰყვა. ქალბატონი ფეროდი ჩვენი ერთი საუკეთესო კლიენტთაგანია.

_ საქმის გარჩევა ხვალისათვის გადაიდება, _ თქვა ბუკარმა. _ ბატონებო, საქმეს შევუდგეთ. რა ჯანდაბაა! არაფერს არ აკეთებთ. დაამთავრეთ თხოვნის შედგენა, მეოთხე დარბაზში სხდომის დაწყებამდე უნდა გადავცეთ. საქმე დღეს ირჩევა, აბა, ყოჩაღად შევუდგეთ!

_ ის, რომ პოლკოვნიკი შაბერი ყოფილიყო, განა ამ მასხარა სიმონენს, თავი რომ მოიყრუა, პანდურს არ ამოჰკრავდა? _ თქვა დეროშმა, რომელიც ამ საბუთს უფრო დამაჯერებლად თვლიდა, ვიდრე გოდემალისას.

_ რაკი ვერაფერი გადავწყვიტეთ, _ განაგრძო ბუკარმა, _ ასე მოვრიგდეთ: წავიდეთ მეორე იარუსზე «ნერონში» ტალმას თამაშის საყურებლად. სიმონენი პარტერში დაჯდეს.

ეს რომ თქვა, უფროსი საქმისმწარმოებელი ისევ თავის მაგიდას მიუჯდა, სხვებმაც მას მიბაძეს.

_ «ათას რვაას თოთხმეტი წლის ივნისში გამოცემული» (დაწერეთ სიტყვებით), _ თქვა გოდემალმა, _ მორჩით?

_ დიახ, _ უპასუხა სამმა გადამწერმა, და კალმებს ღერბიან ქალაღზე ისეთი წრიპინი დააწყებინეს, როგორც მოწაფეების მიერ ქალაღის პარკებში ჩამწყვდეულ ას ხოჭოს გაუჭირდებოდა.

_ «ჩვენ იმედი გვაქვს, ბატონი მოსამართლენი...» _ თქვა იმპროვიზატორმა, _ შედექით! წინადადება უნდა გადავიკითხო, თორემ მე თვითონ არაფერი გამეგება.

_ ორმოცდაექვსი... (ეს ხშირად ხდება) და სამჯერ ორმოცდაცხრა... _ თქვა ბუკარმა.

_ «ჩვენ ვიმედოვნებთ», _ ფრაზის მთლიანად გადაკითხვის შემდეგ განაგრძო გოდემალმა, _ «რომ სასამართლოს შემადგენლობაში შემავალი ბატონები იქნებიან ამ

ბრძანებულების უავგუსტოს ავტორზე არანაკლებ შორსმჭვრეტელნი, განმარტავენ რა კანონს ფართო მნიშვნელობით, რაც ჩვენ მიერ აქვეა დადგენილი...»

– ბატონო გოდეშალ, ჭიქა წყალს ხომ არ მიირთმევ? – ჰკითხა პატარა გადამწერმა.

– რა ხუმარაა ეს სიმონენი! – თქვა ბუკარმა. – გესმის, შეკაზმე შენი ლანჩებიანი ცხენები, ეს პაკეტი ინვალიდების სახლში ცეკვა-ცეკვით წაიღე.

– «რაც ჩვენ მიერ აქვეა დადგენილი, – განაგრძო გოდეშალმა. – დაუმატეთ: ქალბატონ (დაწერეთ შეუმოკლებლად) «ვიკონტეს დე გრანლიეს სასარგებლოდ...»

– როგორ! – წამოიძახა უფროსმა საქმისმწარმოებელმა. – თქვენ განგიზრახვით ვიკონტესა დე გრანლიეს საქმის გამო, საპატიო ლეგიონის ორდენის წინააღმდეგ თხოვნის მიცემა! ეს საქმე დაგვავალეს და ჩვენი კანცელარიის ხარჯზე უნდა ვაწარმოოთ. ეჰ! ყეყეჩი, სულელი ხართ! კეთილი ინებეთ, გადასდეთ ეს პირები და შავად ნაწერი, ყველაფერი ეს შემინახეთ ნავარენის საქმისათვის სამადლო დაწესებულებათა წინააღმდეგ. გვიანაა, მე თვითონ დავასრულებ თხოვნას ყოველივე ამას «ვიღებთ რა მხედველობაში» და თვითონ გავწევ სასამართლოსაკენ...

ეს ერთ-ერთი იმ უამრავი გართობის სურათთაგანია, რომელიც ჩვენი ახალგაზრდობის მოგონებისას გვათქმევინებს: რა კარგი დრო იყო.

ლამის პირველი საათი იქნებოდა, როდესაც პოლკოვნიკი შაბერის სახელის მატარებელმა კაცმა სენის დეპარტამენტის პირველი ინსტანციის სასამართლოს ნაფიცი ვეჟილის ბატონი დერვილის კარზე დააკაკუნა. მეკარემ უპასუხა, ბატონი დერვილი ჯერ არ დაბრუნებულაო. მოხუცმა განაცხადა, დაბარებული ვარო და ავიდა ცნობილ სამართლისმცოდნესთან, რომელიც თუმცა ახალგაზრდა იყო, მაგრამ სასამართლოში ერთ-ერთ უნიჭიერეს პირად ითვლებოდა. ზარის დარეკვის შემდეგ ეჭვიანი მთხოვნელი ძალიან გაკვირვებული დარჩა, როდესაც დაინახა, რომ უფროსი საქმისმწარმოებელი ვეჟილის სასადილო ოთახის მაგიდაზე საქმეთა აუარებელ საქალაქდეს აწესრიგებდა ხვალისათვის. არანაკლებ გაკვირვებული საქმისმწარმოებელი პოლკოვნიკს მიესალმა და სთხოვა, დაბრძანდითო. იგი დაჯდა.

– უნდა მოგახსენოთ, მეგონა თქვენ ხუმრობდით, მიღების დრო ასე გვიან რომ დამინიშნეთ, – თქვა მოხუცმა გაკოტრებული კაცის ნამძალადევი ღიმილით.

– გადამწერნი ხუმრობდნენ და სიმართლესაც ამბობდნენ, – უპასუხა უფროსმა საქმისმწარმოებელმა და მუშაობა განაგრძო. – ბატონ დერვილს ეს დრო აქვს შერჩეული საქმეების გასაცნობად, მათ წარსამართავად, საშუალებების დასადგენად და დაცვის

გასანაწილებლად. მისი გასაოცარი გონება ამ დროს თავისუფალი არის, ასეთ ჟამს ჰპოვებს იგი სიწყნარესა და სიმშვიდეს, რომელიც საღ აზროვნებას ხელს უწყობს. რაც ის ნაფიც ვეჟილად არის, თქვენ მესამე ხართ, რომელიც ღამით იღებს კონსულტაციას. ბატონი დერვილი რომ დაბრუნდება, თითოეულ საქმეს განიხილავს, ყველას წაიკითხავს, მუშაობას შეიძლება ოთხი ან ხუთი საათი მოანდომოს. მერე მე დამირეკავს და დავალებებს მომცემს. დილით, ათი საათიდან ორ საათამდე, თავის კლიენტებს უსმენს, მერე დანარჩენ დროს სხვადასხვა პირთან შესახვედრად იყენებს, საღამოს საზოგადოებაში ტრიალებს, რათა არ მოსწყდეს. მაშასადამე, მხოლოდ ღამე რჩება საქმეების შესასწავლად, კოდექსის საჩხრეკად და ბრძოლის გეგმების შესადგენად. მას არც ერთი პროცესის წაგება არა სურს. თავისი საქმე უყვარს და თავისი ამხანაგებივით ყოველგვარ საქმეს ხელს არ ჰკიდებს. აი, მთელი მისი ცხოვრება. დერვილი მეტისმეტად საქმიანი კაცია, ამიტომ ბევრ ფულს შოულობს.

მოხუცი ამას რომ უსმენდა, ისე ღუმდა და მის უცნაურ სახეს ისეთი უაზრო გამომეტყველება ჰქონდა, რომ საქმისმწარმოებელმა, როგორც კი ეს შენიშნა, მყისვე თავი მიანება. ცოტა ხნის შემდეგ დერვილი მოვიდა სამეჯლისო კოსტიუმში გამოწყობილი. უფროსმა საქმისმწარმოებელმა მას კარი გაუღო და საქმეების დალაგება განაგრძო, ახალგაზრდა ვეჟილი ერთ წამს გაოცდა, ბინდბუნდში მომლოდინე იშვიათი კლიენტი რომ დაინახა. პოლკოვნიკი შაბერი ისე უძრავად იჯდა, როგორც შეიძლება ყოფილიყო სანთლის ფიგურა კურციუსის მუზეუმში, სადაც გოდემალს თავისი ამხანაგების წაყვანა სურდა. ეს გაშეშება შეიძლება გაკვირვების საგანი არ გამხდარიყო, რომ იგი ამ პიროვნების ზებუნებრივ სანახაობას არ გაემლიერებინა. მოხუცი მხედარი გამხდარი და ხმელი იყო. გლუვი პარიკის თმებით განზრახ დაფარული შუბლი მას რაღაც საიდუმლო ელფერს აძლევდა. თვალები თითქოს გამჭვირვალე ლიბრით ჰქონდა დაფარული: იტყოდით, ჭუჭყიანი სადაფია, რომლის მოლურჯო ანარეკლი სანთლების შუქზე ფერს იცვლისო. მისი ფერმკრთალი, გალურჯებული და გაბრტყელებული სახე მკვდრისას ჰგავდა; ყელზე შავი აბრეშუმის უვარგისი ყელსახვევი შემოეხვია. ამ ჩვრით გავლებულ მუქ ხაზს ქვემოთ მთელ ტანს ჩრდილი უფარავდა ისე, რომ ფანტაზიის მქონე კაცი ამ მოხუცებულის თავს რაღაც შემთხვევით სილუეტად ან რემბრანდტის უჩარჩო სურათად მიიღებდა. ქუდი შუბლს უფარავდა, ქუდის ფარფლებს სახის ზედა ნაწილზე შავი ზოლი გაევიღო. ეს უცნაური, თუმცა ბუნებრივი ფერთა განლაგება კონტრასტობით უფრო მკაფიოდ აჩენდა თეთრ ნაოჭებს, ცივ ღარებს, ამ მკვდრული სახის უფერულ გამომეტყველებას. ბოლოს,

ყოველგვარ მოძრაობას მოკლებული სხეული, ცეცხლჩამქრალი თვალები შეეხამებოდა რაღაც სევდიანი სიგიჟის გამომეტყველებას, დამამცირებელ სიმპტომებს, რომლებიც იდიოტიზმის დამახასიათებელი ნიშნებია, და ყველაფერი ეს მის გარეგნობას აძლევდა ისეთ დაღვრემილ შესახედაობას, რომ მისი გამოხატვა ადამიანის სიტყვას არ შეუძლია. მაგრამ დაკვირვებული თვალი ადამიანისა, განსაკუთრებით ნაფიცი ვექილისა, ამ განადგურებულ ადამიანში იპოვიდა ღრმა ტანჯვის ნიშნებს, იმ უბედურების დაღს, რომელსაც მისი სახე ისე დაეზიანებინა, როგორც წვიმის წვეთების ხანგრძლივ ვარდნას მშვენიერი მარმარილოს დაზიანება შეუძლია. ამ უდიდესი საშინელების ნახვით ექიმი, მწერალი, მსაჯული მთელ დრამას იგრძნობდა. ეს საშინელება ჰგავდა ფანტასტიკურ სურათებს, რომლებსაც მხატვრები მეგობრებთან საუბრის დროს თავის გასართობად ლითოგრაფიული ქვის კიდეზე ხატავენ.

ნაფიცი ვექილი რომ დაინახა, უცნობს ჟრუანტელმა დაუარა. ასე მოსდით ღრმა ოცნებაში ჩაფლულ პოეტებს, როდესაც ღამის სიჩუმეში მოულოდნელი ხმაურობა გამოარკვევს მათ. მოხუცმა სწრაფად მოიხადა ქუდი და წამოდგა, რათა ახალგაზრდა კაცს მისალმებოდა. ტყავი, რომელიც მის ქუდს შიგნიდან ჰქონდა ჩაფენილი, ალბათ, ძალიან გაქონილი იყო, შაბერის პარიკი ზედ მიჰკვროდა. მოხუცს ეს არც კი შეუნიშნავს და მას ჭრილობით საშინლად დასახიჩრებული, გატიტვლებული თავის ქალა გამოუჩნდა. ჭრილობა კეფიდან დაწყებული მარჯვენა თვალამდე აღწევდა და მთელ სიგრძეზე მსხვილ ამოზნექილ ნაწიბურად ედებოდა. ამ გაჩეხილი თავის დანახვა იმდენად საშინელი იყო, რომ კანონის მცოდნეებს გაცინების სურვილიც კი არ აღძვრიათ, როდესაც მოხუცს თავისი ჭრილობის დასამალავად გაკეთებული ეს ბინძური პარიკი უეცრად ასძვრა. ჰკუა აქედან გაპარვიაო, ასეთი აზრი გაუელვებდა ადამიანს ამ ჭრილობის დანახვაზე.

«თუ პოლკოვნიკი შაბერი არ არის, ყოველ შემთხვევაში, შესანიშნავი მეომარი უნდა იყოს!» _ გაიფიქრა ბუკარმა.

_ ვინ ბრძანდებით, ბატონო! _ ჰკითხა დერვილმა.

_ პოლკოვნიკი შაბერი.

_ რომელი?

_ ის, ვინც ეილაუში მოჰკლეს, _ უპასუხა მოხუცმა.

ამ უცნაური პასუხის გაგონებისთანავე საქმისმწარმოებელმა და ნაფიცმა ვექილმა გაკვირვებულად შეხედეს მას, გიჟი ხომ არ არისო!

_ ბატონო, _ განაგრძო პოლკოვნიკმა, _ მე ვისურებდი მხოლოდ თქვენთვის გამენდო ჩემი მდგომარეობა საიდუმლოდ.

აქ აღსანიშნავია ნაფიცი ვექილებისათვის ბუნებრივი თვისება _ უშიშროება, რაც იმ ჩვეულების შედეგია, რომ ვექილები აუარებელ ხალხს იღებენ, ან იმისა, რომ ღრმად გრძნობენ კანონით მათთვის მინიჭებულ მფარველობას, ან კიდევ იმისა, რომ თავიანთ თანამდებობას პატივით ეპყრობიან; ნაფიცი ვექილები ყველგან უშიშრად შედიან, როგორც მღვდლები და ექიმები. დერვილმა ბუკარს ანიშნა, და ისიც გავიდა.

_ ბატონო, _ თქვა ნაფიცმა ვექილმა, _ დღის განმავლობაში ჩემი დროის მიმართ სიძუნწეს არ ვიჩენ; ღამით კი ყოველი წუთი ჩემთვის ძვირფასია, ამიტომ ამბავი მომიყვით მოკლედ და გაუზვიადებლად. საქმეს არ გადაუხვიოთ. შეკითხვებს განმარტებისათვის მე თვითონ მოგცემთ, თუ საჭიროდ დავინახავ. დაიწყეთ.

ახალგაზრდა კაცმა თავისი უცნაური კლიენტი დასვა და თვითონაც მაგიდას მიუჯდა. განსვენებული პოლკოვნიკის ლაპარაკს იგი ყურადღებით ისმენდა, თან საქმეებს ფურცლავდა.

_ ბატონო, _ თქვა მიცვალებულმა, _ თქვენ შეიძლება იცით, რომ მე ეილაუში კავალერიის პოლკს ვმეთაურობდი. მიურატის იმ შესანიშნავ იერიშში, რომელმაც ჩვენ გამარჯვება მოგვითანა, მეც დამსახურება მიმიძღვის. ჩემდა საუბედუროდ, ჩემი სიკვდილი ისტორიული ფაქტია, რომელიც გამოცხადებულია «გამარჯვებებსა და დაპყრობებში». ეს ამბავი იქ დაწვრილებით არის აღწერილი. ჩვენ რუსების სამი ხაზი გავარღვიეთ. მათ მაშინვე შეჰკრეს ხაზები და გვაიძულეს უკანვე დავხეულიყავით. იმ წუთში, როდესაც იმპერატორისკენ ვბრუნდებოდით და გარშემო რუსებს ვკაფავდით, მტრის კავალერიის რაზმს შევეჩხე. მე ამ ჯიუტებისაკენ გავექანე. ორმა რუსმა ოფიცერმა, ნამდვილმა გოლიათებმა, ერთსა და იმავე დროს მოიტანეს ჩემზე იერიში. ერთმა მათგანმა თავში ისე მაგრად დამკრა ხმალი, რომ გაუჭრელი არაფერი დამიტოვა, აბრეშუმის ჩაჩიც კი და თავის ქალა ღრმად გამიპო. ცხენიდან ჩამოვვარდი; ჩემს მოსაშველებლად მიურატი გამოეშურა. მისმა ცხენმა და მთელმა მისმა რაზმმა გადამთელა. ათასხუთასმა კაცმა, არც მეტმა, არც ნაკლებმა! ჩემი სიკვდილი იმპერატორს აცნობეს, მან სიფრთხილე გამოიჩინა და მოისურვა იმის გაგება (მე მას ცოტათი ვუყვარდი!), როგორმე ხომ არ შეიძლება იმ ადამიანის გადარჩენა, რომელმაც მტერზე ასეთი ძლიერი იერიში მიიტანაო. ჩემს მოსანახად და ჰოსპიტალში გადასაყვანად მას ორი ქირურგი გამოეგზავნა და, შეიძლება მეტად დაუდევრად, რადგან მას არ ეცალა, დოსტაქრებისათვის ეთქვა, წადით ნახეთ, ჩვენს

საწყალ შაბერს შემთხვევით იქნებ სული შერჩაო. იმ წყეულმა ექიმბაშებმა, რომლებმაც დაინახეს, როგორ გადამთელეს ორი პოლკის ცხენებმა, თავი აღარ შეიწუხეს ჩემი მაჯის გასასინჯად და თქვეს, მკვდარი არისო. ამნაირად, აქტი ჩემი სიკვდილის შესახებ შედგენილ იქნა, ალბათ, სამხედრო კანონებით დადგენილი წესების შესაბამისად.

ნაფიცი ვექილი უსმენდა როგორ ნათლად გამოთქვამდა კლიენტი აზრებს და დასაჯერებელ, თუმცა უცნაურ, ფაქტებს ჰყვებოდა და მან საქმეებს თავი მიაწვინა, მარცხენა იდაყვი მაგიდაზე ჩამოსდო, თავი ხელს დააყრდნო და პოლკოვნიკს თვალეზი მიაპყრო.

_ ბატონო, იცით თქვენ, თუ არა, _ სიტყვა შეაწყვეტინა მან, _ რომ მე პოლკოვნიკი შაბერის ქვრივის გრაფ ფეროდის მეუღლის ვექილი გახლავართ?

_ ჩემი ცოლისა! დიახ, ბატონო, როდესაც მართლმსაჯულების ხალხს ასჯერ მაინც მივმართე და მათ გიჟად ჩამთვალეს, მე თქვენი ნახვა გადავწყვიტე. მერე გაიმბობთ, რაც გადამხდა. ჯერ ნება მომეცით, ფაქტები დავადგინო, გაიმბოთ არა ის, რაც ნამდვილად მოხდა, არამედ ის, რაც შეიძლება მომხდარიყო. ზოგიერთი გარემოება, რომელიც მხოლოდ მამა ზეციერმა უწყის, მაიმულებს ბევრი რამ წარმოვიდგინო, როგორც ჰიპოთეზა. ასე, ბატონო, ჩემმა ჭრილობებმა გამოიწვიეს, ალბათ, გაშეშება, ან ჩამაყენეს ისეთ მდგომარეობაში, რომელიც ჰგავს კატალეფსიად წოდებულ ავადმყოფობას. სხვანაირად, აბა, როგორ უნდა ავხსნა, რომ მე მესაფლავეებმა ომის ჩვეულების მიხედვით ტანგახდილი ჩამაგდეს ძმათა სასაფლაოში? აქ ნება მომეცით ერთი შემთხვევა მოვიგონო, რის გაგებაც იმ ამბის შემდეგ შევძელი, რომელსაც ჩემი გარდაცვალება უნდა ეწოდოს. 1814 წელს შტუტგარტში შევხვდი ჩვენი პოლკის ყოფილ უნტერ-ოფიცერს, ამ ძვირფასმა ადამიანმა, რომელმაც მხოლოდ ერთმა მოისურვა ჩემი ცნობა და რომლის შესახებაც ახლავე მოგიყვებით, ამიხსნა, თუ როგორ გადავრჩი. სწორედ იმ დროს, როდესაც დავჭრილვარ, ჩემს ცხენსაც ფერდში ყუმბარა მოხვედრია; ცხენი და მხედარი ჩაკეცილვართ. როცა დავცემულვარ, არ ვიცი, ეს მარჯვნივ იყო თუ მარცხნივ, ალბათ, ჩემი ცხენის ტანს დაუფარავარ; ამიტომ გადავრჩენილვარ: არც ცხენებს გაუჭყლეტივარ, არც ყუმბარები მომხვედრია. როდესაც გონს მოვედი, ბატონო ჩემო, მე ისეთ მდგომარეობაში და ისეთ ატმოსფეროში ვიყავი, ამას ვერც კი წარმოიდგენთ, ხვალამდეც რომ გაიმბოთ. ის მცირე ჰაერი, რომელსაც ვისუნთქავდი, მყრალი იყო. განძრევა მინდოდა და გასაქან ადგილს ვერ ვპოულობდი. თვალი რომ გავახილე, ყველაფერი დავინახე; ჰაერის ნაკლებობა უდიდეს საფრთხეს მიმზადებდა, რამაც ჩემი მძიმე მდგომარეობა უფრო ნათლად წარმომიდგინა. მივხვდი, რომ იქ, სადაც ვიყავი, ჰაერი არ განახლდებოდა და მე მოვკვდებოდი. ამის

შეგნებამ დამავიწყა ის გამოუთქმელი ტკივილი, რომელმაც გამომადვილა; ყურები საშინლად მიწოდდა; გავიგონე ანდა მომეჩვენა, რომ გავიგონე, არ მინდა ეს ვამტკიცო, მკვდრების კვნესა, რომლებს შორისაც მე ვიწექი. თუმცა ის წუთები ძალიან ბუნდოვნად მახსოვს, მეხსიერება საკმაოდ შემელახა, და მერე უფრო ღრმა და გონების ამრევი ტანჯვის გადატანა მომიხდა, მაგრამ მაინც მაქვს ისეთი ღამეები, როდესაც მგონია, რომ ეს დახშული კვნესა კიდევ მესმის-მეთქი. მაგრამ იყო რაღაც ამ კვნესაზე უფრო საშინელი ეს იყო სიჩუმე, როგორც არასოდეს განმიცდია, ნამდვილი სამარისებური სიჩუმე. ბოლოს, ხელები რომ ამოვწიე, მკვდრები მოვსინჯე, შევნიშნე სიცარიელე ჩემს თავსა და ადამიანთა გვამების ზედა ფენას შორის. ამნაირად შევძელი გამეზომა ის სივრცე, რომელიც რაღაც მიზეზების გამო ჩემთვის დაეტოვებინათ. როგორც ჩანს, დაუდევრობით ან სიჩქარით, ჩვენ არეულ-დარეულად ჩავუყრივართ. ორი გვამი ჩემს ზემოთ ერთმანეთს მიბჯენია და კუთხე გაუკეთებია იმ ორი ქალღმერთს, რომლების ერთი მეორეზე მიყენებით ბავშვი ხუხულას აკეთებს. სწრაფად ხელის ფათური დავიწყე, რადგან დროს დაკარგვა არ შეიძლებოდა. ჩემდა საბედნიეროდ, ერთ ხელს წავაწყდი, რომელიც არაფერს არ იყო მოჭიდებული. ჰერკულესის ხელს, ზორბა ძვალს; ჩემს გადარჩენას მას ვუმაღლი. ამ მოულოდნელი დახმარების გარეშე დავიღუპებოდი! მაგრამ რა ცოფიანივით შევუდექი მუშაობას, რათა ამოვმძვრალიყავი იმ გვამებიდან, რომლებიც, ალბათ, ჩვენზე დაყრილ მიწის ფენას გვაშორებდა. მე ვთქვი «ჩვენზე-მეთქი», თითქოს იქ ცოცხლები ყოფილიყვნენ! შეუპოვრად ვმუშაობდი, ბატონო, და აი, მე აქა ვარ! მაგრამ დღესაც არ მესმის, როგორ შევძელი გვამთა იმ სახურავის გარღვევა, რომელიც ჩემსა და სიცოცხლის შუა ჯებირად აღმართულიყო. თქვენ იტყვით, რომ მე სამი ხელი მქონდა! ეს ბერკეტი, რომელსაც მარდად ვიყენებდი, თანდათან იმ ცოტაოდენ ჰაერს მაწვდიდა, რომელიც ჩემ მიერ მიმოწეულ გვამებს შორის მოიპოვებოდა, და მე შემეძლო სწორად მესუნთქა. ბოლოს, დავინახე სინათლე, მაგრამ, ჩემო ბატონო, დავინახე სინათლე თოვლის ქვეშ მოქცეულმა. მაშინ შევნიშნე, რომ თავის ქალა გახსნილი მქონდა. მაგრამ, საბედნიეროდ, ჩემი შედედებული სისხლი, ამხანაგების სისხლი ან, შეიძლება ჩემი ცხენის უსიცოცხლო კანი, აბა რა ვიცი, ალბათ, ბუნებრივ საღებუნად დამედო. თუმცა ჩემს ჭრილობას ქერქი ერტყა, მაგრამ, როდესაც ჩემი თავი თოვლს შეეხო, გული წამივიდა. იმ მცირე სითბომ, რომელიც შემრჩენოდა, ჩემ გარშემო თოვლი გაადნო. გონს რომ მოვედი, პატარა ნახვრეტის წინ აღმოვჩნდი. იმდენი ვიყვირე, რამდენიც შემეძლო. თენდებოდა, და საეჭვო იყო, რომ ვინმეს ხმას მივაწვდენდი. ჯერ ხალხი მინდორში გამოსული არ იქნებოდა. მიცვალებულებს დავებჯინე. მათ, ჩემდა

საბედნიეროდ, საკმაოდ მაგარი ხერხემალი ჰქონდათ, წამოვიწიე. თქვენთვის გასაგებია, მაშინ შესაფერი დრო არ იყო, მათთვის მეთქვა: პატივი დასდეთ უბედურთა გულადობას-მეთქი. მოკლედ, ბატონო, ვიტანჯებოდი, თუ ამ სიტყვას შეუძლია გამოხატოს ჩემი გაშმაგება, რაც იმით იყო გამოწვეული, რომ დიდხანს ვხედავდი, ოჰ, დიახ, დიდხანს, იმ წყეულ გერმანელებს, რომლებიც გარბოდნენ, რადგან ხმა ისეთი ადგილიდან ესმოდათ, სადაც ადამიანს ვერა ხედავდნენ. ბოლოს, ქალმა მომაგნო. იგი იმდენად გაბედული ან იმდენად ცნობისმოყვარე გამოდგა, რომ მიწიდან სოკოსავით ამოსულ ჩემ თავთან ახლოს მოვიდა. ეს ქალი ქმრის დასაძახებლად წავიდა და ცოლ-ქმარმა თავის ღარიბ ბინაზე გადამიყვანა. ალბათ, ისევ კატალებსია დამემართა. ნება მიბოძეთ, ეს გამოთქმა ვიხმარო, რათა დაგიხატოთ მდგომარეობა, რომლის შესახებაც არაფერი ვიცი გარდა იმისა, რაც მასპინძლებმა მითხრეს; მათი ნათქვამის მიხედვით კი, ეს ავადმყოფობა უნდა ყოფილიყო. ექვსი თვის განმავლობაში სიკვდილს ვებრძოდი, ვერ ვლაპარაკობდი, თუ რამეს ვიტყოდი, ეს ბოდვა იყო. ბოლოს ჩემმა მასპინძელმა ჰეილსბერგის ჰოსპიტალში მომათავსა. თქვენ წარმოიდგინეთ, ბატონო, რომ ორმოს მუცლიდან დედიშობილად გამოვედი. ისე რომ, ექვსი თვის შემდეგ, როდესაც ერთ მშვენიერ დილას გავიხსენე, რომ მე პოლკოვნიკი შაბერი ვიყავი და გონს მოსულმა ვისურვე, რომ ჩემს მიმართ მეტი პატივისცემა გამოეხატათ, ვიდრე ჩემისთანა ოხერ-ტიალის მიმართ იჩენდნენ, პალატის ყველა ამხანაგმა სიცილი დამაყარა. ჩემდა საბედნიეროდ, დოსტაქარი, რომლისთვისაც ჩემი განკურნება თავმოყვარეობის საკითხი იყო, ცხადია, თავისი ავადმყოფით დაინტერესდა. როდესაც მას ჩემი ძველი ცხოვრების შესახებ დაწვრილებით მოვუყევი ამ შესანიშნავმა ადამიანმა, გვარად შპრახმანმა, თავისი ქვეყნის კანონის იურიდიული წესების დაცვით ეს სასწაულებრივი ამბავი დაამოწმა: როგორ ამოვძვერი მკვდრების ორმოდან, ის დღე და საათი, როდესაც ჩემმა კეთილისმყოფელმა ქალმა და მისმა ქმარმა მიპოვეს, ჭრილობების ხასიათი და ზუსტი განლაგება, ამ ოქმებს თან დაურთო ჩემი პიროვნების აღწერა. მაგრამ, ბატონო, ჩემ ხელთ არ არის არც ეს მნიშვნელოვანი საბუთი, არც ის განცხადება, რომელიც ჰეილსბერგის ნოტარიუსს მივეცი ჩემი პიროვნების დასადგენად. იმ დღიდან, რაც მე ომის ამბებმა იმ ქალაქიდან გამდევნა, განუწყვეტლად დავეხეტებოდი, როგორც მაწანწალა, თავს მათხოვრობით ვირჩენდი. მე გიჟად მთვლიდნენ, როდესაც ჩემს თავგადასავალს ვყვებოდი. ვერც მუშაობით, ვერც სესხად ვერ ვიშოვე ცოტაოდენი ფული, რათა ხელთ მეგდო ის საბუთები, რომლებიც ჩემს ნათქვამს დაადასტურებდა და მე საზოგადოებაში საცხოვრებლად დამაბრუნებდა. ხშირად ჩემი ავადმყოფობის გამო ნახევარწლობით

პატარა ქალაქებში ვრჩებოდი, სადაც ავადმყოფი ფრანგისათვის ზრუნავდნენ, მაგრამ სადაც მას პირში დასცინოდნენ, როგორც კი იგი პოლკოვნიკ შაბერობას დაიჩემებდა. დიდხანს ეს დაცინვა, ეს უნდობლობა მაცოფებდა, ვნებასაც მაყენებდა; შტუტგარტში საგიჟეთშიც ჩამკეტეს. მართლაც, ჩემი ნაამბობით თქვენ შეგიძლიათ დაასკვნათ, რომ ჩემ დასამწყვდევად საკმაო საბუთი ჰქონდათ.

იმის შემდეგ, რაც ორ წელიწადს დამწყვდეული ვიყავი და მცველებისაგან მრავალჯერ მოვისმინე ასეთი ლაპარაკი: აი, საწყალი კაცი, რომელსაც ჰგონია, პოლკოვნიკი შაბერი ვარო, რაზედაც უპასუხებდნენ: მართლაც, საწყალიო, მე თვითონ დავრწმუნდი, რომ ჩემი თავგადასავალი სიმართლეს არ შეეფერებოდა. მოვიწყინე, ბედს შევურიგდი, დავმშვიდდი და აღარ ვამბობდი, პოლკოვნიკი შაბერი ვარ-მეთქი, რათა თავი დამეღწია და კვლავ საფრანგეთი მენახა. ოჰ! ბატონო, პარიზი კვლავ მენახა! ეს იყო უსაზღვრო ნეტარება, რომელსაც მე ვერ...

პოლკოვნიკი შაბერი ღრმად ჩაფიქრდა ისე, რომ ფრაზა არ დაუმთავრებია, დერვილი კი მოკრძალებულად დუმდა.

– ერთ მშვენიერ დღეს, – განაგრძო კლიენტმა, – გაზაფხულის დღეს, გამათავისუფლეს და ათი ტალერი მომცემს იმიტომ, რომ მე ყველაფერს ჭკვიანურს ვამბობდი და პოლკოვნიკ შაბერობას არ ვიჩემებდი. ვფიცავ, მაშინ ჩემი გვარის გახსენება უსიამოვნებას მგვრიდა და ზოგჯერ ახლაც მგვრის. მინდოდა სხვა ვინმე ვყოფილიყავი. ჩემი უფლებების შეგნება მკლავს. ბედნიერი ვიქნებოდი, რომ ავადმყოფობას ჩემი მეხსიერებიდან ამოეგდო ის, რაც წინათ ვიყავი. სამსახურს ხელახლა დავიწყებდი და, ვინ იცის, ავსტრიაში ან რუსეთში იქნებ ფელდმარშალი გავმხდარიყავი.

– ბატონო, – უთხრა ვექილმა, – გონება სულ ამირიეთ. თქვენს საუბარს რომ ვუსმენ, ასე მგონია, ეს ზმანებაა-მეთქი. მოიღეთ წყალობა, ცოტა ხანს შევისვენოთ.

– თქვენ, – თქვა პოლკოვნიკმა მოწყენილი სახით, – ერთადერთი ადამიანი ბრძანდებით, რომელიც ასე ყურადღებით მისმენს. არც ერთმა იურისტმა არ მოისურვა ჩემთვის ათი ოქროს მოცემა, რათა გერმანიიდან საჭირო საბუთები გამომეთხოვა...

– რა საბუთები? – თქვა ვექილმა, რომელსაც თავისი კლიენტის წარსულის გაჭირვებათა მოსმენაში მისი უმწეო მდგომარეობა გადაავიწყდა.

– მაგრამ, ბატონო, განა გრაფი ფეროდის ცოლი ჩემი მეუღლე არ არის? მას აქვს ოცდაათი ათასი ლივრი ჩემი კუთვნილი რენტისა, ჩემთვის რაღაც ორი ლიარის მოცემაც კი არა სურს. როდესაც ასეთ რამეს ვეუბნები ვექილებს, კეთილგონიერ ადამიანებს,

როდესაც მე, მათხოვარი, წინადადებას ვიძლევი, ძიება აღძრან გრაფისა ან გრაფის მეუღლის წინააღმდეგ; როდესაც მე, მკვდარი, ვილაშქრებ გარდაცვალების, ქორწინების, დაბადების აქტების წინააღმდეგ, ისინი მაძევენ იმისდა მიხედვით, თუ როგორი ხასიათი აქვთ, ზოგი ცივი, თავაზიანი გამომეტყველებით, როგორსაც თქვენ იღებთ ხოლმე უბედური ადამიანის თავიდან მოსაშორებლად, ზოგი უხეშად, რადგან ჰგონიათ, ინტრიგანს ან სულელს გადავეყარეთო. მე მკვდრების ქვეშ ვიყავი დამარხული; ახლა კი დამარხული ვარ ცოცხლებქვეშ, საბუთების, ფაქტების ქვეშ, მთელი საზოგადოების ქვეშ, რომელსაც სურთ ისევ მიწაში დამაბრუნონ.

_ კეთილი ინებეთ, და განაგრძეთ, ბატონო, _ თქვა ვეკილმა.

_ «კეთილი ინებეთ» _ წამოიძახა უბედურმა მოხუცმა, თან ახალგაზრდა კაცს ხელზე ხელი მოჰკიდა, _ აი, პირველი თავაზიანი სიტყვა, რომელიც მესმის მას შემდეგ...

პოლკოვნიკი ატირდა. მადლობის გრძნობამ ხმა ჩაუწყვიტა. ამ გულის სიღრმეში ჩაწვდომამ და გამოუთქმელმა მჭევრმეტყველებამ, რომელიც არის გამოხედვაში, ქცევაში, თვით დუმილში, დერვილი სავსებით მოინადირა და გული ძლიერ აუჩვილა.

_ მომისმინეთ, ბატონო, _ უთხრა თავის კლიენტს, _ ამ საღამოს ბანქოს თამაშში სამასი ფრანკი მოვიგე. ამ თანხის ნახევარი შემიძლია გამოვიყენო ადამიანისთვის ბედნიერების მისანიჭებლად. მე აღვძრავ ძიებას და მივიღებ ზომებს, რომ გიშოვოთ ის საბუთები, რომლებზედაც მელაპარაკეთ, საბუთების მიღებამდე კი მოგცემთ ყოველდღიურად ას სუს. თუ თქვენ პოლკოვნიკი შაბერი ბრძანდებით, სესხის სიმცირეს აპატიებთ ახალგაზრდა კაცს, რომელიც გზას ახლა იკაფავს. განაგრძეთ.

პოლკოვნიკობის პრეტენდენტი ერთ ხანს გარინდდა. უკიდურესმა მწუხარებამ მას უეჭველად რწმენა გაუქარწყლა. თავის მხედრულ ღირსებას, ქონებას, თავისთავს რომ დაეძებდა, ეს შეიძლება იმიტომ ხდებოდა, რომ იგი ემორჩილებოდა იმ აუხსნელ გრძნობას, რომლის ჩანასახი ყოველი ადამიანის გულშია და რომელსაც უნდა ვუმაღლოდეთ ალქიმიკოსების ძიებას, სახელის მოხვეჭის წყურვილს, ასტრონომიის, ფიზიკის აღმოჩენებს, ყოველივე იმას, რაც ადამიანს ბიძგს აძლევს ამაღლდეს ფაქტების ანდა იდეების დაუფლების გზით. მის ფიქრებში პირად მეს მხოლოდ მეორეხარისხოვანი ადგილი ეჭირა ისე, როგორც სანაძლეოს დამდებისათვის გამარჯვება ან მოგების სიხარული უფრო ძვირფასია, ვიდრე თვით სანაძლეო საგანი. ახალგაზრდა ვეკილის სიტყვები სასწაულად მიიღო იმ ადამიანმა, რომელსაც ამ ათი წლის განმავლობაში უარყპყოფდა ცოლი, მართლმსაჯულება, მთელი საზოგადოებრივი წყობილება. მან ვიღაც

ვექილთან იშოვა ის ათი ოქრო, რაზედაც ამდენი ხნის განმავლობაში მრავალი პიროვნება სხვადასხვანაირად უარს ეუბნებოდა! პოლკოვნიკი ჰგავდა იმ ქალს, რომელსაც თხუთმეტი წლის მანძილზე აციებდა და იმ დღეს, როდესაც განიკურნა, ეგონა, სხვა სენით გავხდი ავადო. არის ბედნიერება, რომელიც არა გჯერა, ის მეხვიით დაგეცემა და გაგანადგურებს. აი, ამიტომ მისი მადლობა იმდენად ძლიერი იყო, რომ გამოთქმა ვერ მოახერხა. დაუკვირვებელი ადამიანი პოლკოვნიკს გულცივ კაცად ჩასთვლიდა, მაგრამ დერვილმა ამ გაშეშებაში შეუბღალავი პატიოსნება ამოიკითხა. თაღლით ადამიანს ხმის ამოღება არ გაუჭირდებოდა.

– სად გავჩერდი? – თქვა პოლკოვნიკმა ბავშვისა ან ჯარისკაცის გულუბრყვილობით, რადგან ნამდვილ ჯარისკაცში ხშირად არის რაღაც ბავშვური და ბავშვში თითქმის ყოველთვის არის რაღაც ჯარისკაცული, განსაკუთრებით საფრანგეთში.

– შტუტგარტზე. თქვენ პატიმრობას თავი დააღწიეთ, – უპასუხა ვექილმა.

– თქვენ იცნობთ ჩემს ცოლს? – ჰკითხა პოლკოვნიკმა.

– დიახ, – უპასუხა დერვილმა თავის დახრით.

– როგორ არის?

– ის ყოველთვის მომხიბლავია.

მოხუცმა ხელი ისე ჩაიქნია, თითქოს ჩაიხშო რაღაც იდუმალი მწუხარება მკაცრი და ზეიმური სიმტკიცით, რომელიც ბრძოლის ველზე სისხლსა და ცეცხლში გაკაჩებულ ადამიანებს სჩვევიათ.

– ბატონო, – უთხრა მან, თითქოს გამხიარულებულმა, რადგან ეს საწყალი პოლკოვნიკი კვლავ ისუნთქავდა ჰაერს, საფლავს ხელმეორედ აღწევდა თავს, ის-ის იყო გააღხო თოვლი, იმ თოვლზე უფრო ძნელად გასადნობი, რომელმაც ოდესღაც თავი გაუყინა, და იგი ისუნთქავდა ჰაერს, როგორც საპატიმროდან გამოსული ადამიანი. – ბატონო, თქვა მან, – მე რომ ლამაზი ვყოფილიყავი, არც ერთი ჩემი უბედურება თავს არ დამატყდებოდა. ქალები იმ ადამიანებს უჯერებენ, რომლებიც თავიანთ ფრაზებს სიტყვა «სიყვარულით» ავსებენ. მაშინ ისინი დარბიან, ფუსფუსებენ, თავს არ იზოგავენ, ინტრიგანობენ, ფაქტებს ადასტურებენ, ეშმაკსაც გაუამხანაგდებიან იმისათვის, ვინც უყვართ. როგორ შემეძლო ქალის ყურადღება მიმეპყრო? მიცვალებულის სახე მქონდა, სანკიულოტივით ვიყავი ჩაცმული, უფრო ესკიმოსს ვგავდი, ვიდრე ფრანგს. მე, რომელიც 1799 წელს ულამაზეს, კოხტა ვაჟკაცად ვითვლებოდი, მე, შაბერი, საფრანგეთის იმპერიის გრაფი! ბოლოს, სწორედ იმ დღეს, როდესაც ძალღვივით ქვაფენილზე გამომაგდეს, უნტერ-

ოფიცერს გადავეყარე, რომელზედაც უკვე გელაპარაკეთ. მისი გვარი ბუტენი იყო. ის საწყალი და მე უმშვენიერეს წყვილ ჯაგლაგს წარმოვადგენდით, როგორც კი ოდესმე მინახავს. სეირნობის დროს დავინახე და ვიცანი, მან კი ჩემი ცნობა ვერ შეძლო. ჩვენ ერთად წავედით ერთ პატარა სამიკიტნოში. იქ, როდესაც ჩემი ვინაობა ვუთხარი, ბუტენს ისეთი ხარხარი აღმოხდა, თითქოს ზარბაზანი გასკდაო. მისმა გამხიარულებამ ჩემი უმძაფრესი მწუხარება გამოიწვია. ამით ნათელი გახდა ყველა ის ცვლილება, რაც ჩემში მომხდარიყო. იმანაც კი ვერ მიცნო, ვინც ყველაზე უფრო თავმდაბალი და ამხანაგებს შორის ყველაზე უფრო ჩემი მადლიერი იყო. ოდესღაც ბუტენი სიკვდილს გადავარჩინე, მაგრამ მანაც სამაგიერო გადამიხადა. ვერ გეტყვით, როგორ გამიწია ეს სამსახური. ეს იტალიაში მოხდა, რავენაში. სახლი, სადაც ბუტენმა ხანჯლით განგმირვას გადამარჩინა, მაინცდამაინც წესიერი არ იყო. იმ ხანებში მე პოლკოვნიკი არ ვიყავი, არამედ ბუტენივით უბრალო კავალერისტი გახლდით. საბედნიეროდ, ეს ამბავი ისეთ წვრილმანებს შეიცავდა, რომლის ცოდნა ჩვენს გარდა არავის შეეძლო. როდესაც ბუტენს ეს ამბავი მოვაგონე, მისი უნდობლობა შემცირდა. მერე მოვუყევი ჩემი უცნაური ცხოვრების შემთხვევები. თუმცა თვალები, ხმა, მისი თქმით, არაჩვეულებრივად შემცვლოდა, თუმცა მე არც თმა, არც კბილები, არც წარბები არ მქონდა, თუმცა ალბინოსივით თეთრი ვიყავი, ბოლოს მრავალი გამოკითხვების შემდეგ, რომლებიდანაც გამარჯვებული გამოვედი, ბუტენმა მათხოვარში იცნო თავისი პოლკოვნიკი. იგი თავის ამბავს მომიყვა, რომელიც ჩემს თავგადასავალზე არანაკლებ უცნაური იყო. ბუტენი ჩინეთის საზღვრებიდან ბრუნდებოდა, რომლის გადალახვაც მოესურვებინა ციმბირიდან გაქცევის შემდეგ. მისგან გავიგე რუსეთის კამპანიის საშინელი მარცხისა და ნაპოლეონის პირველი გადადგომის ამბავი. ამ ახალმა ამბავმა ყველაზე უფრო დიდი ტკივილი მომაცენა. ჩვენ საინტერესო ნამსხვრევი ვიყავით, ჩვენ, რომლებმაც დედამიწის ზურგზე ხანგრძლივად ვიგორეთ ისე, როგორც აბოხოქრებულ ოკეანეში ნაპირიდან ნაპირამდე ზღვის კენჭები დაგორავენ. ჩვენ ერთად ვინახულეთ ეგვიპტე, სირია, ესპანეთი, რუსეთი, ჰოლანდია, გერმანია, იტალია, დალმაცია, ინგლისი, ჩინეთი, თურქეთი, ციმბირი, ჩვენ მხოლოდ ინდოეთსა და ამერიკაში არ ვყოფილვართ. ბოლოს, ჩემზე უფრო მოხერხებულმა ბუტენმა თავის თავზე იდო, რაც შეიძლება სასწრაფოდ გამგზავრებულიყო პარიზს, რათა ჩემი ცოლისთვის ეცნობებინა, თუ რა მდგომარეობაში ვიმყოფებოდი. ქალბატონ შაბერს ძალიან ვრცელი წერილი მივწერე. ეს მეოთხე იყო, ბატონო ჩემო! მშობლები რომ მყოლოდა, ყველაფერი ეს არ შემემთხვეოდა; მაგრამ უნდა გამოგიტყდეთ, რომ მე მიგდებული ბავშვი ვარ, ჯარისკაცი, რომელსაც მამის

მემკვიდრეობად ჰქონდა გულადობა, ოჯახად – მთელი კაცობრიობა, სამშობლოდ – საფრანგეთი და ერთადერთ მფარველად – მოწყალე ღმერთი. მე ვცდები! ჩემი მამა იმპერატორი იყო. ეჰ, იგი რომ ფეხზე იდგეს, ძვირფასი ადამიანი! და მას ამ ყოფაში რომ დაენახა «თავისი შაბერი», როგორც ის მეძახდა, განრისხდებოდა. რას ვიზამთ! ჩვენი მზე ჩაესვენა. ბოლოს და ბოლოს, შეიძლება პოლიტიკურ ამბებს გაემართლებინა ჩემი ცოლის დუმილი. ბუტენი გზას გაუდგა. თვითონ იგი ბედნიერი იყო! შესანიშნავად გაწვრთნილი ორი თეთრი დათვი ჰყავდა, რომელიც არჩენდა. ბუტენს ვერ წაყვევი. ჩემი ავადმყოფობის გამო ხანგრძლივი მგზავრობის ატანა არ შემიძლო. ბუტენთან და დათვებთან ერთად მანამდე ვიარე, რამდენ ხანსაც ჩემმა ჯანმრთელობამ შემაძლებინა. როდესაც ერთმანეთს დავმორდით, ბატონო ჩემო, ვიტყვი. კარლსრუეში თავის ნევრალგია დამეწყო და ექვსი კვირა თივაზე დაწოლილმა გავატარე სასტუმროს ეზოში. ამბავს ვერ დავასრულებდი, თქვენთვის ჩემი მათხოვრული ცხოვრების ყველა უბედურება რომ მეამბნა. ზნეობრივი ტანჯვები, რომლებთანაც ფიზიკური ტანჯვა მკრთალი მოჩანს, ნაკლებ სიბრალულს იწვევს, რადგან მას ვერ ხედავენ. მაგონდება, როგორ ავტირდი სტრასბურგის სასტუმროს წინ, სადაც ოდესღაც ლხინი გამიმართავს და ახლა სადაც ვერაფერი, ერთი ნაჭერი პურიც კი ვერ მივიღე. ბუტენთან შეთანხმებული გზით მივდიოდი და ფოსტის ყოველ სადგურში ჩემ სახელზე გამოგზავნილ წერილსა და ფულს ვკითხულობდი. პარიზს ისე მივაღწიე, რომ არაფერი მიმიღია. როგორ სასოწარკვეთილებას უნდა მივცემოდი! «ბუტენი, ალბათ, მოკვდა» ვფიქრობდი. მართლაც, ის საწყალი კაცი ვატერლოოში დაიღუპა. მისი სიკვდილი შემთხვევით გავიგე, მოგვიანებით. მისი მოლაპარაკება ჩემს ცოლთან, ალბათ, უნაყოფოდ დამთავრდა. ბოლოს, პარიზში კაზაკებთან ერთად შევედი, რამაც მწუხარება გამიორკვეა. საფრანგეთში რუსებს რომ ვხედავდი, უფულობასა და ჩაცმულობაზე აღარ ვფიქრობდი. დიახ, ბატონო ჩემო, ძონძებილა მეცვა, ჩასვლის წინაღვეს ტყეში მომიხდა დაბანაკება. ღამის სიგრილემ რაღაც ავადმყოფობა შემყარა, როდესაც სენ-მარტინის გარეუბანს გადავდიოდი, თითქმის გულწასული, რკინის სავაჭროს კართან დავეცი. როდესაც გონს მოვედი, ოტელ-დიეს ჰოსპიტალში ვიწექი. იქ ერთი თვე დავრჩი და თავს საკმაოდ ბედნიერად ვგრძნობდი. იქიდან მალე გამომწერეს. თუმცა ფული არ მქონდა, მაგრამ ჯანმრთელი ვიყავი და პარიზის კარგ ქვაფენილზე დავდიოდი. რა სიხარულით და გამალებით გავეშურე მონბლანის ქუჩისაკენ, სადაც ჩემს სახლში ცოლი უნდა დამხვედროდა. მონბლანის ქუჩა შოსე დ'ანტენის ქუჩად გადაქცეულიყო. სახლს ვერ მივაგენი. იგი გაეყიდათ და დაენგრიათ. სპეკულანტებს ჩემს ბაღებში ბევრი სახლი

აეშენებინათ. მაშინ არ ვიცოდი, რომ ჩემი ცოლი ბატონ ფეროდს მისთხოვებოდა და მის შესახებ ვერაფერი გავიგე. ბოლოს ერთ მოხუც ვექილთან წავედი, რომელსაც ოდესღაც ჩემს საქმეებს ვანდობდი. მოხუცს თავისი კლიენტები ერთი ახალგაზრდა კაცისათვის გადაეცა, თვითონ კი გარდაცვლილიყო. იქ გავიგე, რომ ჩემი ქონება მემკვიდრეებისთვის გადაეცათ. მემკვიდრეობის ლიკვიდაცია მოეხდინათ, ჩემი ცოლი კი გათხოვილიყო, ორი ბავშვი შექმნოდა. ამ ამბავმა ძალიან გამაკვირვა. როდესაც ვექილს ვუთხარი, პოლკოვნიკი შაბერი ვარ-მეთქი, მან ისე გულწრფელად გადაიხარხარა, რომ მაშინვე უსიტყვოდ გავშორდი. შტუტგარტში დაპატიმრებამ შარენტონი მომაგონა და გადავწყვიტე უფრო ფრთხილად მემოქმედნა. მაშინ, ბატონო ჩემო, რაკი ვიცოდი, სად ცხოვრობდა ჩემი მეუღლე, იმედიანად მისი სახლისაკენ გავეშურე. და აი, _ თქვა პოლკოვნიკმა თავშეკავებული გულისწყრომით, _ მე არ მიმიღეს, როდესაც სხვა გვართ მივედი. იმ დღეს კი, როდესაც ჩემი სახელით გამოვცხადდი, ეზოდან გამაგდეს. რათა გრაფის მეუღლე მენახა, ბალიდან ან სპექტაკლიდან დილით დაბრუნებული, მთელ ღამეებს ჭიშკრის ბოძზე მიკრული ვატარებდი, თვალს არ ვაშორებდი იმ ეტლს, რომელიც ჩემ წინ ელვის სისწრაფით ჩაიქროლებდა და ძლივს ვარჩევდი შიგ იმ ქალს, ჩემს ცოლს, რომელიც მე აღარ მეკუთვნოდა. ოჰ! იმ დღიდან ცხოვრების აზრად შურისძიება გავიხადე! _ წამოიძახა მოხუცმა ყრუ ხმით და წამოდგა. _ ჩემმა ცოლმა იცის, რომ მე ვარსებობ, ჩემი დაბრუნების შემდეგ ჩემი ხელით დაწერილი ორი წერილი მიიღო. მას აღარ ვუყვარვარ! მე კი არ ვიცი, მიყვარს იგი თუ მეზიზღება. ხან მინდა იგი, ხან კი ვწყევლი. ჩემი წყალობით არის მდიდარი და ბედნიერი. მე კი ოდნავ დახმარებასაც არ მიწევს! ხანდახან არ ვიცი, თავს რა ვუყო.

ამ სიტყვების წარმოთქმის შემდეგ მოხუცი სკამზე დაეშვა და გაშეშდა. დერვილი დუმდა და თავის კლიენტს შესცქეროდა.

_ ძალიან მძიმე საქმეა, _ თქვა მან ანგარიშიუცემლად, _ თუგინდ დავუშვათ იმ საბუთების უდავობა, რომლებიც ჰეილსბერგში უნდა მოინახოს. დარწმუნებული არა ვარ, რომ ჩვენ უცებ მოვიგებთ საქმეს. პროცესი თანმიმდევრობით სამ სამჯავროში განიხილება. დასვენებული გონებით უნდა ჩავუფიქრდეთ ამ იშვიათ საქმეს.

_ ოჰ! _ უპასუხა ცივად პოლკოვნიკმა, თან ამაყად თავი ასწია, _ თუ დავმარცხდები, მე სიკვდილისა არ მეშინია, მაგრამ სხვასაც გავიყოლებ.

აქ მისი ასაკი თითქოს გაჰქრა, მისი ენერგიული ადამიანის თვალები ნებისყოფის და შურისძიების ცეცხლით აენთო.

– შეიძლება საქმის მორიგებით გათავება მოგვიხდეს, – თქვა ვექილმა.

– მორიგება? – გაიმეორა პოლკოვნიკმა შაბერმა, – მე ცოცხალი ვარ თუ მკვდარი?

– ბატონო, – განაგრძო ვექილმა, – იმედი მაქვს, ჩემს დარიგებას ყურს ათხოვებთ.

თქვენი საქმე ჩემი საქმე იქნება. მალე იგრძნობთ, თქვენი მდგომარეობის მიმართ რა ყურადღებას გამოვიჩენ. ეს უმაგალითო შემთხვევაა ჩვენს იურიდიულ მატრიანებში. მანამდე ბარათს მოგცემთ ჩემს ნოტარიუსთან, რომელიც ხელწერილქვეშ ყოველ ათ დღეში ორმოცდაათ ფრანკს მოგცემთ. უხერხული იქნება, რომ თქვენ დახმარება ითხოვოთ. თქვენ თუ პოლკოვნიკი შაბერი ბრძანდებით, არავისგან დავალებული არ უნდა დარჩეთ. ავანსს მოგცემთ სესხის სახით. ქონება უნდა დაგიბრუნდეთ, თქვენ მდიდარი ხართ.

ამ უკანასკნელმა თავაზიანობამ მოხუცს ცრემლები მოჰგვარა, დერვილი უეცრად წამოდგა, რადგან შეიძლება წესი არ იყო, რომ ვექილს ალელვება დასტყობოდა. იგი თავის კაბინეტში გავიდა, საიდანაც დაუბეჭდავი წერილი გამოიტანა და გრაფ შაბერს გადასცა. როდესაც საწყალმა ადამიანმა წერილი გამოართვა, ქალაღის ქვეშ თითებით ორი ოქროს ფული იგრძნო.

– არ ინებებთ დამისახელოთ საბუთები, ქალაქი და სახელმწიფო? – ჰკითხა ვექილმა.

პოლკოვნიკმა ეს ცნობები მისცა, თან გეოგრაფიული ადგილების ორთოგრაფია შეამოწმა. მერე ერთი ხელით ფული აიღო, დერვილს შეხედა, მეორე, დაკოჭრებული ხელი მას გაუწოდა და უბრალოდ უთხრა:

– ვფიცავ, ბატონო, იმპერატორის შემდეგ თქვენ პირველი ხართ, რომლისგანაც მეტისმეტად ვარ დავალებული. თქვენ ყოჩაღი ბრძანდებით.

ვექილმა პოლკოვნიკს ხელი მაგრად ჩამოართვა, კიბემდე მიაცილა და გზა გაუნათა.

– ბუკარ, – უთხრა დერვილმა თავის სქმისმწარმოებელს, – აი, ახლა მოვისმინე ამბავი, რომელიც შეიძლება ოცდახუთი ლუი დამიჯდეს, მაგრამ თუ გაცურებული დავრჩი, ჩემი ფული მაინც არ დამენანება, რადგან ჩვენი ეპოქის უნიჭიერესი მსახიობი მეყოლება ნანახი.

როდესაც პოლკოვნიკი ქუჩაში გავიდა, კონვერტიდან ვექილის მიერ მიცემული ორი ოცდახუთფრანკიანი ოქრო ამოიღო და ფარნის სინათლეზე დაკვირვებით დააცქერდა. ცხრა წლის განმავლობაში ოქროს ფულს პირველად ხედავდა.

– მაშ, მე სიგარის გაბოლება შემიძლია! – თქვა მან.

დაახლოებით სამმა თვემ განვლო იმ რჩევის შემდეგ, რომელიც პოლკოვნიკმა შაბერმა ღამით დერვილისაგან მიიღო. ნოტარიუსი, რომელსაც ვექილმა თავისი

არაჩვეულებრივი კლიენტისათვის თანხის გაცემა დაავალა, დერვილთან ერთ მნიშვნელოვან საქმეზე მოსალაპარაკებლად მივიდა და შეხვედრისთანავე მას მოხუცი პოლკოვნიკისათვის მიცემული ექვსასი ფრანკი მოსთხოვა.

– მაშ, შენ იმით ერთობი, რომ ძველ არმიას ინახავ? – სიცილით უთხრა დერვილს ნოტარიუსმა, ახალგაზრდა კაცმა, რომლის გვარი კროტა იყო. მას ახლახან შეეძინა ის კანტორა, სადაც უფროს საქმისმწარმოებლად მუშაობდა, ვიდრე კანტორის პატრონი გაკოტრდებოდა და გაიქცეოდა.

– მადლობელი ვარ, ჩემო ძვირფასო, – უპასუხა დერვილმა, – ეს საქმე რომ მომაგონე. ჩემი ქველმოქმედება ოცდახუთ ლუის არ გადასცილდება. უკვე ვშიშობ, რომ ჩემი პატრიოტიზმის მსხვერპლი გავხდი.

წინადადება დასრულებული არ ჰქონდა, რომ დერვილმა თავის საწერ მაგიდაზე უფროსი საქმისმწარმოებლის მიერ დადებული წერილები შენიშნა. დერვილის თვალები მიიზიდა მოგრძო, კვადრატულმა სამკუთხიანმა, წითელმა და ლურჯმა მარკებმა, რომლებიც წერილზე დაეკრათ პრუსიის, ავსტრიის, ბავარიისა და საფრანგეთის საფოსტო კანტორებს.

– აჰ! – თქვა დერვილმა სიცილით, – აი, კომედიის კვანძის გახსნა. ახლავ ვნახავთ, შეძლეს თუ არა ჩემი გაცურება.

წერილი აიღო და გახსნა, მაგრამ წაკითხვა ვერ შეძლო, იგი გერმანულად იყო დაწერილი.

– ბუკარ, ეს წერილი თქვენ თვითონ წაიღეთ გადასათარგმნად და მალე დაბრუნდით, – თავისი კაბინეტის კარი გააღო და უთხრა უფროს საქმისმწარმოებელს, თან წერილი გადასცა.

ბერლინელი ნოტარიუსი, რომელსაც ვექილმა მიმართა, აცნობებდა, რომ რამდენიმე დღეში ამ ცნობების მიღების შემდეგ გამოთხოვილი საბუთები მოგივათო. საბუთები, იწერებოდა ის, უნაკლოდ არის შემოწმებული კანონების შესაბამისად და იურიდიული ძალა აქვსო. თითქმის ყველა მოწმე, რომელიც ოქმებშია დასახელებული, პრეისი-ეილაუში იმყოფება,» და ის ქალი, რომელმაც ბატონი გრაფი სიკვდილს გადაარჩინა, კვლავ ჰეილსბერგის ერთ-ერთ გარეუბანში ცხოვრობსო.

– საქმემ სერიოზული ხასიათი მიიღო, – წამოიძახა დერვილმა, – როდესაც ბუკარმა დაასრულა წერილის შინაარსის გადაცემა, – მაგრამ, ჩემო კარგო, – მიმართა ნოტარიუსს, –

მე დამჭირდება ცნობები, რომლებიც შენს კანტორაში უნდა იყოს. იმ თაღლით მოხუც როგენს...

– ჩვენ ვამბობთ: უბედური, ბედშავი როგენი, – სიტყვა შეაწყვეტინა სიცილით ნოტარიუსმა ალექსანდრე კროტამ.

– იმ უბედურმა, რომელმაც ახლახან თავისი კლიენტების რვაასი ათასი ფრანკი გაიტაცა და მრავალი ოჯახი გააუბედურა, ხომ მოახდინა შაბერის მემკვიდრეობის ლიკვიდაცია? მე მგონია, ეს ვნახე ჩვენს საბუთებში ფეროდის საქმის გამო.

– დიახ, – უპასუხა კროტამ, – მაშინ მესამე გადამწერად ვიყავი. ლიკვიდაციის აქტი მე გადავწერე და კარგად შევისწავლე. როზა შაპოტელი, საფრანგეთის იმპერიის გრაფის, საპატიო ლეგიონის კავალერ იასენტ შაბერის ცოლი და ქვრივია; ისინი დაქორწინდნენ უკონტრაქტოდ. მაშასადამე, ქონება საერთო ჰქონდათ. რამდენადაც მახსოვს, აქტივი ექვსასი ათას ფრანკს აღწევდა. დაქორწინებამდე გრაფმა შაბერმა უანდერმა პარიზის სამადლო დაწესებულებებს იმ ქონების მეოთხედი, რომელიც გარდაცვალების დღეს ექნებოდა, სახელმწიფო მეორე მეოთხედს მიიღებდა. მოაწყვეს აუქციონები, გაყიდვა და გაყოფა, რადგან ვექილებმა საქმეს ხელი საფუძვლიანად მოჰკიდეს. ლიკვიდაციის დროს ურჩხულმა, რომელიც მაშინ საფრანგეთს მართავდა, მიაკუთვნა დეკრეტით პოლკოვნიკის ქვრივს ხაზინის წილიც.

– მაშასადამე, გრაფი შაბერის პირადი ქონება მხოლოდ სამას ათას ფრანკამდე აღწევს?

– სწორია, ჩემო კარგო, – უპასუხა კროტამ, – ზოგჯერ თქვენ, ზოგიერთი ვექილი, სწორად აზროვნებთ, თუმცა ბრალს გდებენ, რომ შეცდომას უშვებთ მაშინ, როდესაც ერთნაირი წარმატებით ერთიმეორის მოწინააღმდეგე მხარეებს იცავთ.

გრაფი შაბერის მისამართი მიწერილი იყო იმ პირველი ხელწერილის ქვეშ, რომელიც მან ნოტარიუსს მისცა. შაბერი ცხოვრობდა სენ-მარსოს გარეუბანში, პტი-ბანკიის ქუჩაზე, იმპერატორის გვარდიის ყოფილ უნტერ-ოფიცერ ვერნიოსთან, რომელიც მერძვე გამხდარიყო. იქ რომ მოვიდა, დერვილი იძულებული შეიქნა ფეხით წასულიყო თავისი კლიენტის მოსანახად, რადგან მეეტლემ უარი თქვა გაეგლო მოუკირწყლავ ქუჩაზე, რომლის ორმოებშიც კაბრიოლეტის თვლები მთლიანად ჩაეფლობოდა. ვექილმა დაკვირვებით შეათვალიერა გარემო და ბოლოს იმ ქუჩის ნაწილში, რომელიც ბულვარის მახლობლად არის, ძვლებითა და მიწით აშენებულ ორ კედელს შუა ღორღით ნაგები ორი შელახული ბოძი შეამჩნია, თუმცა ბოძებს ხის ორი კუნძი იცავდა, მაგრამ ფორნების

გავლისაგან კიდევები მაინც შემომტვრეოდათ. ბოძებზე კრამიტებით დახურული თავზე იყო გადებული, რომელზედაც წითელი ასოებით ეწერა; «ვერნიო. მერძევე». ამ წარწერის მარჯვნივ და მარცხნივ თეთრად დახატული იყო კვერცხები და ძროხა. ჭიშკარი ღია დაეტოვებინათ. დღისით, ალბათ, ასე ტოვებდნენ. საკმაოდ ფართო ეზოში ჭიშკრის პირდაპირ იდგა სახლი, თუ შეიძლება სახლი ვუწოდოთ პარიზის გარეუბნის იმ შენობებს, რომლებიც სახსენებელიც არ არის სოფლის უუბადრუკეს ქოხებთან. მათ ამ ქოხების სიღარიბე აქვთ, პოეზია კი არა. მართლაც, მინდვრებს შორის ქოხები მიმზიდველია: სუფთა ჰაერი, სიმწვანე, მინდვრების პეიზაჟი, გორაკი, დაკლავნილი გზა, ვენახები, ცოცხალი ღობე, ჩალის ბულული, სამიწათმოქმედო იარაღები ალამაზებენ მათ. პარიზში სიღარიბე კი მხოლოდ თავისი საშინელებით ირთვება. ეს სახლი ახალაშენებული იყო, მაგრამ ისეთი შეხედულება ჰქონდა, საცაა დაინგრევო. არც ერთ მასალას თავისი პირდაპირი დანიშნულება არ ჰქონდა. ეს მასალები ნაშთი იყო იმ სახლებისა, რომლებსაც პარიზში ყოველდღიურად ანგრევენ. დერვილმა ერთი აბრის ფიცრებისაგან გაკეთებულ დარბაზზე წაიკითხა: «ახალ ნივთთა მაღაზია». ფანჯრები ერთამენთს სრულაიდ არ ჰგავდა და უცნაურად იყო განლაგებული. პირველი სართული, რომელიც, როგორც ეტყობოდა, საცხოვრებელ ბინად ჰქონდათ, ერთ მხარეს აწეული იყო, მეორე მხარეს კი ოთახები მიწაში ჩაფლულიყო. ჭიშკარსა და სახლს შორის ნაკელით სავსე წუმპე იდგა, სადაც ნაწვიმარი და ჭუჭყიანი წყალი ჩადიოდა. კედელს, რომელზედაც ეს უბადრუკი სახლი იყო დაყრდნობილი და რომელიც სხვებზე უფრო მაგარი ჩანდა, შემოწყობილი ჰქონდა ბადიანი გალიები, სადაც შინაური კურდღლები თავიანთ ურიცხვ ოჯახს ამრავლებდნენ. ალაყაფის კარის მარჯვნივ ბოსელი იყო, მის თავზე კი სათივე, ბოსელი სახლს სარძევე ოთახით უერთდებოდა. მარცხნივ იყო საქათმე, საჯინიბო და საღორე. საღორესა და სახლს სახურავად ჰქონდა ერთმანეთზე დაჭედებული, ლერწამდაყრილი, თეთრი ხის უვარგისი ფიცრები. როგორც თითქმის ყველა ადგილს, სადაც სურსათ-სანოვაგე მზადდება იმ დიდი სადილისათვის, რომელსაც პარიზი ყოველდღიურად ნთქავს, ისე ამ ეზოსაც, სადაც დერვილმა ფეხი შესდგა, ეტყობოდა სიჩქრის კვალი, რაც გამოწვეულია იმით, რომ ეს სურსათ-სანოვაგე მომხმარებელთან თავის დროზე იქნას მიტანილი.

სარძევე ოთახის წინ აქა-იქ ეყარა რძის გადასაზიდი თუნუქის მუცლიანი ბიდონები და ნაღების ქოთნები ჩვრის საცობებით. ჭურჭლების გასამშრალელები, დაფლეთილი ჩვრები, სარებზე გაბმულ ბაწარზე გადაფენილი, მზეზე ფრიალებდა. წყნარი ცხენი იმ ჯიშისა, როგორიც მხოლოდ მერძევეებს ჰყავთ, რამდენიმე ნაბიჯით თავის ურიკას

დამორებული, კარდაკეტილი საჯინიბოს წინ იდგა. ერთი თხა სახლის ყვითელსა და დახეთქილ კედელს შემოხვეული მტვრიანი და უბადრუკი ვაზის კვირტებს სჭამდა. კატა, ნაღების ქოთნებზე დასკუპებული, ნაღებს ლოკავდა. დერვილის მიახლოვებით შეშინებული ქათმები კრიახ-კრიახით გაიფანტნენ. ნაგაზმა დაიყევა.

«ნუთუ აქ ცხოვრობს ის ადამიანი, რომელმაც იელაუს ბრძოლის ბედი გადაწყვიტა!»
_ გაიფიქრა დერვილმა, როცა ამ სადაგელ სანახაობას გადაავლო თვალი.

სახლის მცველებად სამი ბავშვი დაეტოვებინათ. ერთი ახალმოთიბული ბალახით დატვირთულ ურიკაზე ამძვრალიყო და მეზობელი სახლის ბუხრის მილს ქვებს ესროდა. უნდოდა ეს ქვები ბუხარში შედგმულ შეჭამანდის ქოთანში ჩაეგო. მეორე ცდილობდა ღორი აეყვანა მიწაზე დაყრდნობილი ურიკის ფიცარზე. ურიკის მეორე ბოლოში ჩამოკიდებული მესამე ბიჭი უცდიდა ურიკაზე ღორის აყვანას, რომ იგი ფიცრის გადაწონვით აეწია. როდესაც დერვილმა იკითხა, ბატონი შაბერი აქ ცხოვრობსო, არც ერთმა ბავშვმა არ უპასუხა და სამივემ მას გონებამახვილური სიმტერის გამომეტყველებით შეხედა, თუ ამ სიტყვების ერთმანეთთან დაკავშირება შეიძლება. დერვილი კვლავ შეეკითხა, მაგრამ ისევ ამაოდ. ამ სამი ცულლუტი ბავშვის სახის დამცინავი გამომეტყველებით მოთმინებიდან გამოსულმა დერვილმა მათ ხუმრობით შეაგინა. ახალგაზრდები ბავშვებს ასე მიმართავენ ხოლმე და მათ ჰგონიათ, რომ ამის უფლება აქვთ. ბიჭებმა დუმილი უხეში სიცილით დაარღვიეს. დერვილი გაგულისდა, პოლკოვნიკმა მისი ხმა გაიგონა, სარძევე ოთახის გვერდით მიდგმული პატარა დაბალი ოთახიდან გამოვიდა და კარის ზღურბლზე გამოჩნდა აუწერელი მხედრული სიმშვიდით. პირში ედო ერთი იმ ჩიბუხთაგანი, რომელსაც თამბაქოს მწვევლები გამომწვარ ჩიბუხს ეძახიან. ეს უბრალო, თეთრი თიხის ჩიბუხი იყო. შაბერმა საშინლად გაჭუჭყიანებული ქუდის წინაფრა აიწია და დერვილის დანახვისთანავე ნაკელზე გადაიარა, რათა თავის კეთილისმყოფელთან რაც შეიძლება მალე მისულიყო, თან ბავშვებს მეგობრულად გასძახა:

_ ასეულო, სმენა!

ბავშვები მაშინვე მორიდებულად დაწყნარდნენ, რაც იმას მოწმობდა, რომ მოხუც ჯარისკაცს მათზე გავლენა ჰქონდა.

_ რატომ არ მომწერეთ? _ უთხრა პოლკოვნიკმა დერვილს. _ ბოსელის გასწვრივ გამოჰყევით, აი ისე, მანდ გზა მოკირწყლულია, _ წამოიძახა მოხუცმა, როდესაც ვეჭილს ყოყმანი შენიშნა: დერვილი ნაკელში ფეხის გასვრას ერიდებოდა.

ქვიდან ქვაზე ხტომით ვეჯილმა იმ კარს მიაღწია, საიდანაც პოლკოვნიკი გამოვიდა. შაბერს არ ესამოვნა, რომ იძულებული იყო დერვილი თავის საცხოვრებელ ოთახში მიეღო; სტუმარმა ოთახში მხოლოდ ერთი სკამი დაინახა. პოლკოვნიკის ლოგინი წარმოადგენდა რამდენიმე კონა ჩალას, რაზედაც დიასახლისს გადაეფარებინა ორი თუ სამი ნაჭერი, ვინ იცის სად ნაპოვნია, იმ ძველი მაუდისა, რომელსაც მერძევე ქალები თავიანთი ურიკების სკამებზე აფენენ. იატაკი მიწისა იყო, მეტი არაფერი. ობმოკიდებული, მომწვანო და დახეთქილი კედლები დანესტიანებულიყო იმ კედელთან, სადაც პოლკოვნიკი წვებოდა.

ლერწმის ჭილობი აეფარებინათ. ნაცნობი ინგლისური სერთუკი ლურსმანზე ეკიდა. ორი წყვილი უვარგისი ჩექმა კუთხეში ეყარა, თეთრეული არსად ჩანდა, ჭიებით დაჭმულ მაგიდაზე პლანშეს მიერ გადაბეჭდილი «დიდი არმიის ბიულეტენები» იყო გადამლილი. როგორც ეტყობოდა, მას პოლკოვნიკი კითხულობდა. გარშემო გამეფებულ სიღარიბეშიაც პოლკოვნიკს სახეზე სიმშვიდე ეხატა. დერვილთან დარბაზობას მისთვის სახის გამომეტყველება შეეცვალა, იმედით გასხვივოსნებულ მის ნაკვეთში ვეჯილმა ბედნიერ ფიქრთა კვალი შენიშნა.

– ჩიბუხის ბოლი ხომ არ გაწუხებთ? – თქვა მან, თან ვეჯილს გატეხილი სკამი მიაწოდა.

– პოლკოვნიკო, თქვენ აქ საშინლად ცხოვრობთ.

ეს ფრაზა დერვილს წამოაცდენინა ვეჯილებისათვის დამახასიათებელმა უნდობლობამ და სამწუხარო გამოცდილებამ, რასაც მათ აძლევს ის საშინელი და უცნობი დრამები, რომლებსაც ისინი ესწრებიან.

«აი, ადამიანი, – გაიფიქრა ვეჯილმა, – რომელმაც ჩემი ფული, ალბათ, მხედრის სამ ღვთისნიერ სათნოებას – თამაშობას, ღვინოსა და ქალებს შეაღია».

– მართალია, ბატონო, ჩვენ აქ ფუფუნებით არ ვბრწყინავთ. ეს ბანაკი შეძლებისდაგვარად მეგობრების მიერ არის მოწყობილი, მაგრამ... (აქ მხედარმა კანონმცოდნეს თვალი თვალში გაუყარა) – მაგრამ, მე არავისთვის მიწყენინებია. არავისთვის ხელი არ მიკრავს და მშვიდად მძინავს.

ვეჯილმა გაიფიქრა, უხერხული იქნება ჩემს მიერ მიცემული თანხის ანგარიში მოვთხოვო, და დაკმაყოფილდა იმით, რომ უთხრა:

– რატომ პარიზში გადასვლა არ მოისურვებთ. იქ ასევე იაფად იცხოვრებდით და უკეთ მოეწყობოდით.

– კი მაგრამ, – უპასუხა პოლკოვნიკმა, – ამ დიდებულმა ადამიანებმა, ვისთანაც ვცხოვრობ, მიმიღეს და მთელ წელიწადს უფასოდ მარჩინეს! როგორ მიმეტოვებინა ისინი მაშინ, როდესაც ცოტაოდენი ფული ვიშოვებ? მერე ამ სამი ბიჭის მამა ძველი ეგვიპტელია.

– როგორ თუ ეგვიპტელი?

– ასე ვემახით ეგვიპტის ექსპედიციის მონაწილე ჯარისკაცებს. ამ ექსპედიციაში მეც ვიღებდი მონაწილეობას. ყველა იქიდან დაბრუნებულნი ძმებავით ვიყავით. ვერნოი მაშინ ჩემს პოლკში იყო და უდაბნოში ჩვენ სასმელ წყალს ვიყოფდით. ამას გარდა, ვერნიოს ბავშვებისათვის წერა-კითხვის სწავლება ჯერ არ დამიმთავრებია.

– თქვენი ფულით ვერნიოს შეეძლო უკეთ მოეწყვეთ.

– ჰმ! – წამოიძახა პოლკოვნიკმა, – მისი ბავშვებიც ჩემსავით ჩალაზე წვებიან. ვერნიოს და მის ცოლსაც არა აქვთ უკეთესი საწოლი. ხომ ხედავთ, ისინი რა ღარიბები არიან! ისეთ საქმეს მოჰკიდეს ხელი, რომელიც მათ ძალას აღემატება. თუ ჩემი ქონება დავიბრუნე... მაგრამ ეს რა სალაპარაკოა...

– პოლკოვნიკო, ამ დღეებში უნდა მივიღო ჰეილსბერგიდან საბუთები. თქვენი მხსნელი ქალი ჯერ კიდევ ცოცხალია.

– წყეული ფული! რა სამწუხაროა, რომ არა მაქვს! – წამოიძახა შაბერმა და თავისი ჩიბუხი მიწას დაანარცხა.

გამომწვარი ჩიბუხი მწვევლებისათვის ძვირფასია. მაგრამ ისეთი ბუნებრივი ჟესტი იყო ეს, ისეთი კეთილშობილი მოძრაობა, რომ ყველა თამბაქოს მწვეელი და თვით თამბაქოს სააქციზო სამმართველოც აპატიებდნენ მას თამბაქოს ამ ღვთაებრივი უფლებების შეურაცხყოფას. ანგელოზები, ალბათ, ჩიბუხის ნამსხვრევებს შეჰკრებდნენ.

– პოლკოვნიკო, თქვენი საქმე მეტისმეტად რთულია, – თქვა დერვილმა, როცა ოთახიდან სახლის წინ მზეზე გასასეირნებლად გამოვიდნენ.

– მე კი ეს საქმე სავსებით მარტივად მეჩვენება, – მიუგო მხედარმა. – მკვდრად მთვლიდნენ, მაგრამ აი, აქა ვარ! დამიბრუნეთ ჩემი ცოლი და ქონება. მომეცით გენერლის ხარისხი, რომლის მიღების უფლებაც მაქვს, რადგან იმპერატორის გვარდიაში ეილაუს ბრძოლის წინააღმდეგ პოლკოვნიკის წოდებით ჩავირიცხე.

– საქმეები იურიდიულ სამყაროში ასე არ მიმდინარეობს, – განაგრძო დევილმა. – მომისმინეთ. თქვენ გრაფი შაბერი ბრძანდებით, მე ეს მჯერა. მაგრამ საქმე ის არის, რომ ეს იურიდიულად დავუმტკიცოთ იმ ადამიანებს, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან უარჰყონ თქვენი არსებობა. თქვენს საბუთებს ისინი სადავოდ გახდიან. ეს დავა გამოიწვევს

ათ ან თორმეტ წინასწარ განსახილველ საკითხს. ყველა ეს საკითხი სადავო წესით უმაღლეს ინსტანციას მიაღწევს, რაც გამოიწვევს ძვირად ღირებულ პროცესებს, საქმის გაჭიანურებას. მიუხედავად ჩვენი აქტივობისა, თქვენი მოწინააღმდეგენი მოითხოვენ გამოძიებას, რაზედაც უარის თქმას ვერ შევძლებთ. შეიძლება საჭირო შეიქნას პრუსიაში მოწმეთა დამკითხავი კომისიის გაგზავნა. მაგრამ ვივარაუდოთ საქმის საუკეთესო მიმდინარეობა; დავუშვათ, სასამართლომ სწრაფად სცნო, რომ თქვენ პოლკოვნიკი შაბერი ხართ. განა ჩვენ ვიცით, როგორ გადაწყდება გრაფი ფეროდის მეუღლის სრულიად უდანაშაულო ორქმრიანობის საკითხი? ამ შემთხვევაში უფლებრივი მხარე გათვალისწინებული არაა კოდექსით და მოსამართლეებს მისი განსჯა შეუძლიათ მხოლოდ სინდისის მიხედვით, როგორც იქცევა სასამართლო სოციალურად არაჩვეულებრივი სისხლის სამართლის საქმეების გარჩევის დროს. ამასთანავე თქვენ ბავშვი არა გყოლიათ, გრაფი ფეროდის ხელში კი თქვენს ცოლს ორი ბავშვი ჰყავს; მოსამართლეებს შეუძლიათ გაბათილება ქორწინებისა, რომელსაც მეტად სუსტი დამაკავშირებელი ძაფები შეუქმნია, იმ ქორწინების სასარგებლოდ, რომელიც უფრო მტკიცეა, რადგან იგი დაქორწინებულთა ნებაყოფლობით იყო შეკრული. ზნეობრივად თქვენი პოზიცია განა ლამაზი იქნებოდა, რომ თქვენს ასაკსა და იმ მდგომარეობაში, რომელშიაც იმყოფებით, ყველაფრის ანგარიშგაუწევლად მოგესურვებინათ დაგებრუნებინათ ქალი, რომელსაც აღარ უყვარხართ? თქვენს წინააღმდეგ იქნება თქვენი ცოლი და მისი ქმარი, ორი ძლიერი პიროვნება, რომლებიც სასამართლოზე გავლენის მოხდენას შეძლებენ. ამრიგად, საქმე შეიძლება დიდხანს გაგრძელდეს, თქვენ კი ამასობაში მწუხარება დაგაბერებთ.

_ ჩემი ქონება?

_ თქვენ ფიქრობთ, იგი ისევ ძალიან დიდია?

_ განა ოცდაათი ათასი ლივრი რენტა არა მქონდა?

_ ჩემო ძვირფასო პოლკოვნიკო, 1799 წელს, თქვენს დაქორწინებამდე შეადგინეთ ანდერძი, რომლითაც ქონების მეოთხედს საქველმოქმედო დაწესებულებებს უტოვებდით.

_ მართალია.

_ თქვენი სიკვდილის გამოცხადების შემდეგ განა არ უნდა შესდგომოდნენ ქონების აღწერას და ლიკვიდაციას, რათა საქველმოქმედო დაწესებულებებისათვის მეოთხედი მიეცათ? თქვენი მეუღლე ღარიბების მოტყუებას არ მორიდებია; აღწერაში მან უქველად განზრახ ნაღდი ფული და ძვირფასეულობა არ შეიტანა, მხოლოდ ვერცხლეულის მცირე

ნაწილი ჩააწერინა და მოძრავი ქონება შეაფასებინა ნამდვილი ღირებულების მხოლოდ ერთ მესამედად. თქვენი მეუღლე ასე მოიქცა იმიტომ, რომ ან მეტი წილი რგებოდა, ან გადასახადი შემცირებულიყო. ასე შედგენილმა აღწერამ ექვსასი ათასი ფრანკის ღირებულების ქონება დაადგინა. თავის მხრივ, თქვენს ქვრივს უფლება ჰქონდა ქონების ნახევარზე. ყველაფერი გაიყიდა, ყველაფერი მანვე გამოისყიდა, ყველაფრით ისარგებლა. საქველმოქმედო დაწესებულებებმა თავიანთი სამოცდათექვსმეტი ათასი ფრანკი მიიღეს. მერე, რადგან ხაზინა იღებდა თქვენგან მემკვიდრეობას, იმიტომ, რომ ანდერძში ცოლი ნახსენები არ გყავდათ, იმპერატორმა თქვენს ქვრივს დეკრეტით დაუბრუნა ის ნაწილიც, რომელიც სახელმწიფოს ეკუთვნოდა. ახლა რაზე გაქვთ უფლება? მხოლოდ სამას ათას ფრანკზე, ხარჯების გამოკლებით.

– თქვენ ამას მართლმსაჯულებას ეძახით? – ჰკითხა თავზარდაცემულმა პოლკოვნიკმა.

– რასაკვირველია...

– კარგი მართლმსაჯულება ყოფილა!

– ასეა, ჩემო საბრალო პოლკოვნიკო! თვითონვე ხედავთ, რომ თქვენი საქმე არც თუ ისე კარგად ყოფილა, როგორც გეგონათ. ქალბატონ ფეროდს შეუძლია მოისურვოს და ის ნაწილიც დაინარჩუნოს, რომელიც იმპერატორმა უბოძა.

– მაგრამ ის ქვრივი არ იყო, დეკრეტს ძალა არა აქვს...

– თანახმა ვარ. ყველაფერს შეიძლება გავეკამათოთ. მომისმინეთ, ასეთ მდგომარეობაში, მე ვფიქრობ, რომ პროცესის კვანძის საუკეთესო გახსნა თქვენთვისა და ქალბატონ ფეროდისათვის იქნებოდა საქმის მორიგებით გათავება. ამით მოიგებდით ქონებას, იმ ქონებაზე უფრო მეტს, რაზედაც თქვენ უფლების აღდგენას შეძლებდით.

– ეს ხომ ცოლის გაყიდვა იქნებოდა?

– ოცდაოთხი ათასი ფრანკი რენტა გექნებოდათ და თქვენს მდგომარეობაში იპოვიდით წინანდელ ცოლზე უფრო შესაფერ ქალას, რომელიც მეტ ბედნიერებას მოგანიჭებდათ. ვფიქრობ, დღესვე ვინახულო გრაფი ფეროდის მეუღლე ნიადაგის მოსასინჯად. მაგრამ თქვენს გაუფრხილებლად ამ ნაბიჯის გადადგმა არ მინდოდა.

– ერთად წავიდეთ მასთან...

– ამნაირად, როგორც თქვენ ხართ? – თქვა ვეჟილმა. – არა, არა, პოლკოვნიკო, ამით საქმეს სულ წააგებდით... თქვენს პროცესს...

– ჩემი საქმის მოგება შეიძლება?

– ყველა მუხლში, – უპასუხა დევრილმა, – მაგრამ, ჩემო ძვირფასო პოლკოვნიკო შაბერ, თქვენ ერთ გარემოებას არ აქცევთ ყურადღებას. მე მდიდარი არა ვარ, ჩემი საქმე სავსებით ვერ უზრუნველმყოფს. თუ სასამართლო მოგისჯით წინასწარ თანხას თქვენი ქონების ანგარიშში. ეს შეიძლება მოხდეს იმის შემდეგ, როდესაც თქვენ გრაფ შაბერად, საპატიო ლეგიონის ორდენის კავალერად გცნობენ.

– უყურეთ, მე ვარ ლეგიონის კავალერი! ამაზე აღარც კი მიფიქრია, – თქვა მან გულუბრყვილოდ.

– დიახ, მანამდე, – განაგრძო დევილმა. – დავა ხომ უნდა ვაწარმოოთ, გადავუხადოთ ფული ვეჩილებს, ჩავიბაროთ აღმასრულებელი ფურცლები და მათი ხარჯები გავილოთ, აქეთ-იქით ვატაროთ სასამართლოს ბოქაულები, თან ვიარსებოთ? ხარჯები მოსამზადებელ ინსტანციებში, ჩემი ვარაუდით, თორმეტიდან თხუთმეტი ათას ფრანკამდე მიაღწევს, მე კი ასეთი თანხა არ მაბადია, განადგურებული ვარ იმ დიდი პროცენტებით, რასაც ვუხდი მას, ვინც ჩემი თანამდებობის შესაძენად ფული მასესხა. თქვენ კი სად იშოვით ამ თანხას?

საწყალი მხედრის სხივდაკარგულ თვალებს ცრემლი მოსწყდა და დაღარულ ლოყებზე დაედინა. ამ სიძნელეების წარმოდგენამ გული გაუტეხა. საზოგადოებრივი სამყარო და მართლმსაჯულება გულს კომმარით დააწვა.

– წავალ, – წამოიძახა მან, – ვანდომის მოედნის სვეტის ძირში და იქ დავიძახებ: «მე ვარ პოლკოვნიკი შაბერი, რომელმაც ეილაუში რუსების დიდი კარე გაარღვია!» სვეტის ბრინჯაო მიცნობს მე.

– და თქვენ, ალბათ, საგიჟეთში ჩაგსვამენ, – ამ საშინელი სიტყვის გაგონებამ მხედრის აღტყინება დააცხრო.

– არც სამხედრო სამინისტრო მიშველის?

– სამხედრო სამინისტრო! – თქვა დევრილმა. – მიდით იქ, მხოლოდ კარგად გაფორმებული სასამართლოს დადგენილებით, რომელიც თქვენი სიკვდილის აქტს გაბათილებულად გამოაცხადებს. სამხედრო კანცელარიები იმპერიის ადამიანთა მოსპობის შესაძლებლობაზე ოცნებობენ.

პოლკოვნიკი ერთ ხანს დაბნეული, გაქვავებული იყო, მისი გაშტერებული თვალები ვერაფერს ხედავდნენ, ის უსაზღვრო სასოწარკვეთილებას მისცემოდა. სამხედრო მართლმსაჯულება გულწრფელია, სწრაფი, ერთი დაკვრით გადასწყვეტს და თითქმის ყოველთვის სწორად სჯის. შაბერი მხოლოდ ამ მართლმსაჯულებას იცნობდა. როდესაც იმ სიძნელეების ლაბირინთი დაინახა, სადაც უნდა შეჭრილიყო, როდესაც გაიგო, რამდენი

ფული დასჭირდებოდა იქიდან თავის დასაღწევად, საბრალო ჯარისკაცს სასიკვდილო ლახვარი მოხვდა ადამიანის იმ განსაკუთრებულ სფეროში, რომელსაც ნებისყოფას ემახიან. პოლკოვნიკს მოეჩვენა, რომ სიცოცხლე აუტანელი გახდებოდა სასამართლოებში ხეტიალით. შაბერისათვის ათასჯერ მარტივი იქნებოდა დარჩენილიყო ღარიბი, მათხოვარი, სადმე უბრალო ცხენოსნად მოწყობილიყო, თუკი რომელიმე პოლკი მიიღებდა. ფიზიკურსა და მორალურ ტანჯვას უკვე დაეზიანებინა მოხუცის ზოგიერთი უმნიშვნელოვანესი ორგანო. შაბერის ავადმყოფობა იმ სნეულებათა ჯგუფს ეკუთვნოდა, რომელსაც მედიცინაში სახელწოდება არა აქვს. ეს ავადმყოფობა ნერვულ სისტემასავით მთელ სხეულში არის მოდებული და სწორედ ჩვენი მანქანის ეს ნაწილი – ნერვები ყველაზე უფრო გალახულია; ამ სნეულებას უბედურების სპლინი უნდა ეწოდოს. რაც უნდა მძიმე ყოფილიყო ეს უჩინარი, მაგრამ უტყუარი ავადმყოფობა, იგი გაივლიდა, საქმეს რომ კარგი ბოლო ჰქონოდა. ამ მაგარი ორგანიზმის საბოლოოდ დანგრევისათვის საკმარისი იყო რაიმე ახალი დაბრკოლება, რაიმე მოულოდნელი შემთხვევა, და ეს დაამსხვრევდა დასუსტებულ რესორებს, წარმოშობდა იმ მერყეობას, იმ აუხსნელ, დაუსრულებელ მოქმედებებს, რომლებსაც ფიზიოლოგები ამჩნევენ მწუხარებით განადგურებულ ადამიანებში.

როდესაც დერვილმა თავისი კლიენტის ღრმა მჭუნვარება შენიშნა, უთხრა:

– გამაგრდით, ეს საქმე მხოლოდ თქვენდა სასარგებლოდ შეიძლება გადაწყდეს, მაგრამ აწსონ-დასწონეთ, შეგიძლიათ თუ არა სავსებით მენდოთ და ბრმად მიიღოთ ის შედეგი, რომელსაც მე თქვენთვის საუკეთესოდ ჩავთვლი.

– იმოქმედეთ, როგორც გენებოთ, – თქვა შაბერმა.

– კი, მაგრამ სასიკვდილოდ მიმავალი ადამიანივით მახარებთ თქვენს თავს?

– ხომ არ დავკარგავ მდგომარეობას, სახელს? განა ეს ასატანია?

– მე ასე არ მესმის, – თქვა ვეკილმა. – ჩვენ მივაღწევთ მორიგებით სასამართლოს დადგენილებას, რომელიც თქვენი სიკვდილისა და ქორწინების შესახებ არსებულ აქტებს გააბათილებს და უფლებებს აღვიდგენთ. გრაფი ფეროდის გავლენით თქვენ შეტანილი იქნებით არმიის სიაში გენერლის წოდებით და თქვენ, ალბათ, პენსიას დაგინიშნავენ.

– კარგი! – უპასუხა შაბერმა. – სავსებით გენდობით.

– მე გამოგიგზავნით მინდობილობას ხელმოსაწერად, – უთხრა დევილმა, – ნახვამდის, ყოჩაღად იყავით! თუ ფული დაგჭირდეთ, ჩემი იმედი იქონიეთ.

შაბერმა დერვილს ხელი მხურვალედ ჩამოართვა, ზურგით კედელს მიყრდნობილმა; ძალა აღარ ჰქონდა, რომ სტუმარი გაეცილებინა და მხოლოდ თვალი გააყოლა. მოულოდნელმა ბრძოლამ შეაშინა იმ ადამიანივით, რომელიც სასამართლოს საქმეებში ნაკლებად ერკვევა... ამ თათბრის დროს ალაყაფის კარის ზომთან რამდენჯერმე გამოჩნდა მოდარაჯებული კაცი, რომელიც დერვილს უთვალთვალებდა. როდესაც დერვილი გავიდა, იგი გვერდში ამოუდგა. ეს იყო მოხუცი კაცი, მას ეცვა ლურჯი ქურთუკი, ნაოჭებიანი, თეთრი სამუშაო შარვალი, როგორსაც ლუდის მხდელები ატარებენ, თავზე კი წავის ტყავის ჩიხაქუდი ეხურა. ნაოჭებით დაღარულ შავგვრემან სახეს ყვრიმალის ძვალთან, ჰაერზე მუდმივი შრომის გამო, მზე მოჰკიდებოდა.

– მომიტევეთ, ბატონო, – უთხრა დერვილს და მკლავზე ხელი მოჰკიდა, – რომ თავს ნებას ვაძლევ დაგელაპარაკოთ, მაგრამ, როგორც კი დაგინახეთ, მაშინვე მივხვდი, ჩვენი გენერლის მეგობარი ბრძანდებით.

– ჰო, – უთხრა დერვილმა, – რა გაინტერესებთ? თქვენ ვინ ბრძანდებით? – ჰკითხა ვეკილმა.

– მე ლუი ვერნიო გახლავართ, – უპასუხა მოხუცმა, – და მინდა ორიოდ სიტყვა მოგახსენოთ.

– მაშ, ეს თქვენა ხართ, გრაფი შაბერი ასე კარგად რომ დააბინავეთ?

– უკაცრავად, მომიტევეთ, ბატონო, მას ყველაზე უკეთესი ოთახი აქვს. მე ჩემსას მივცემდი, კიდევ ერთიც რომ მექონოდა, თვითონ საჯინიბოში დავწვებოდი. მრვალტანჯული ადამიანი, რომელიც ჩემს ბიჭუნებს წერა-კითხვას ასაწავლის, გენერალი, ეგვიპტელი, პირველი ლეიტენანტი, რომლის ხელქვეითად ვმსახურობდი... იგი საუკეთესოდ არის დაბინავებული. მასთან ერთდ ვინაწილებთ, რაც კი მაბადია. სამწუხაროდ, ბევრი არაფერი გვაქვს: პური, რძე და კვერცხი. რა ვქნათ, როგორც გიჭირდეს, ისე გილხინდესო. კეთილი გულით ვექცევით, მაგრამ მან გვაწყენინა.

– გაწყენინათ?

– დიახ, ბატონო, გვაწყენინა, და მერე როგორ! როგორც ხედავთ, ისეთ საქმეს მოვეკიდე, რომ ხელმოკლეობის გამო თავი ვერ გავართვი. მიხვდა. შეწუხდა, ცხენის მოვლა დაიწყო!.. მე მას ვუთხარი: «ჩემო გენერალო, როგორ იქნება!»

«ეჰ!.. – მიპასუხა მან, – მე არ მინდა დოყლაპიასავით ვეგდო. ისედაც დიდი ხანია შინაურ კურდღელს ზურგს ვფხან...» მე თამასუქი მივეცი ჩემი ბოსლის გირაოდ ვინმე გრანდოს... თქვენ ბატონო, მას იცნობთ?

– მაგრამ, ჩემო კარგო, მე რომ დრო არა მაქვს თქვენს მოსასმენად. მხოლოდ ის მითხარით, პოლკოვნიკმა როგორ დაგტანჯათ?

– მან დაგვტანჯა, ბატონო, ჭეშმარიტად ისე, როგორც მე ლუი ვერნიოს მეძახიან; ჩემმა ცოლმა იტირა. პოლკოვნიკმა მეზობლებისაგან გაიგო, რომ ნასესხები ფულიდან ერთი სუც აღარ დაგვრჩა. ბებერმა ჯარისკაცმა, ჩვენთვის არაფერი უთქვამს, ისე დააგროვა, რასაც თქვენ აძლევდით, და თამასუქი გამოისყიდა. რა ცუდად მოგვექცა. მე და ჩემმა ცოლმა ვიცოდით, რომ ამ საწყალ მოხუცს თამბაქო არ ჰქონდა და იოლად მიდიოდა, ოჰ! ახლა, ყოველ დილას აქვს სიგარები! უმალ მე თავს გავიყიდი... არა! ჩვენ დატანჯული ვართ. მაშასადამე, მე მსურდა თქვენგან, რადგან მან გვითხრა თქვენზე, კარგი კაციაო, სესხად ასიოდე ეკიუ მიგველო ჩვენი დაწესებულების საწინდრით, რომ გენერლისთვის ტანისამოსი შეგვეკერინებინა და ოთახი მოგვეწყო. მას ეგონა, ვალი გადაგვიხადა, ნამდვილად კი, ხომ ხედავთ, რა ვალში ჩავვაგდო... და დაგვტანჯა! ასეთი შეურაცხყოფა ჩვენთვის არ უნდა მოეყენებინა. მან ჩვენ დაგვტანჯა, თავისი მეგობრები! პატიოსნებას ვფიცავ, ჭეშმარიტად ისე, როგორც მე ლუი ვერნიო მქვია, მე უფრო ადრე ჩემს თავს დავაგირავებ, ვიდრე ამ თქვენს ფულს შევირჩენ.

დერვილმა მერძევს შეხედა და რამდენიმე ნაბიჯით უკან დაიხია, რომ სახლი, ეზო, ნაკელი, ბოსელი, შინაური კურდღლები, ბავშვები ისევ დაენახა.

– ვფიცავ, კეთილშობილების ერთ-ერთი ნიშანი ის არის, რომ არ იყო მესაკუთრე, – თქვა თავისთვის დერვილმა. – კარგი, შენ მიიღებ ას ეკიუს, და კიდევ მეტსაც, მაგრამ ამას მე კი არ მოგცემ, არამედ პოლკოვნიკი, რომელიც საკმაოდ მდიდარი გახდება და შეძლებს შენს დახმარებას. მე კი არ მინდა, რომ მას ეს სიამოვნება მოვაკლო.

– ეს მალე იქნება?

– მალე.

– ოჰ! ღმერთო ჩემო, რა კმაყოფილი დარჩება ჩემი ცოლი, – და მერძევს მზემოკიდებული სახე თითქოს გაუნათლდა.

– ახლა, – ჩაილაპარაკა დერვილმა, როდესაც ეტლში ჯდებოდა, – გავწიოთ თქვენს მოწინააღმდეგესთან, ჩვენს კარტებს ნუ დავანახვებთ, მისი კარტების დანახვას ვეცადოთ და თამაში ერთი დაკვრით მოვიგოთ. უნდა შევაშინო, რაც უნდა იყოს, მაინც ქალია. ყველაზე უფრო ქალებს რისი ეშინიათ? მაგრამ ქალებს მხოლოდ ერთის ეშინიათ...»

დერვილმა გრაფის მეუღლის მდგომარეობის შესწავლა დაიწყო და ღრმა ფიქრს მიეცა, ისეთს, როგორსაც ეძლევიან დიდი პოლიტიკოსები, როდესაც თავიანთ გეგმებს

ადგენენ და ცდილობენ, მტრის კაბინეტების საიდუმლოს მიხვდნენ. ვეჭილებიც ხომ ერთგვარი სახელმწიფო მოღვაწენი არიან, რომლებსაც კერძო საქმეები აქვთ დაკისრებული? აქ აუცილებელია, თვალი გადავაკლოთ გრაფი ფეროდისა და მისი მეუღლის მდგომარეობას, რათა ვეჭილის გამჭრიახობას მიხვდეთ.

გრაფი ფეროდი იყო შვილი პარიზის პარლამენტის მრჩევლისა, რომელმაც ტერორის დროს საზღვარგარეთ გაქცევით უშველა თავს, მაგრამ ქონება კი დაჰკარგა. კონსულობის დროს შვილი დაბრუნდა და იმავე ლუი მეთვრამეტის ინტერესების მუდმივი, ერთგული დამცველი დარჩა, რომლის შინაკაცი იყო მამამისი რევოლუციამდე. ამგვარად, ის ეკუთვნოდა სენ-ჟერმენის გარეუბნის იმ პარტიას, რომელიც კეთილშობილად გაუმაგრდა ნაპოლეონის ცთუნებას. ახალგაზრდა გრაფს, რომელსაც მაშინ უბრალოდ ბატონ ფეროდს ეძახდნენ, ნიჭიერი ადამიანის სახელი ჰქონდა და იმპერატორმა მისი გულის მონადირება მოინდომა. იმპერატორი ისე ბედნიერად თვლიდა თავს არისტოკრატიაზე გამარჯვებებით, როგორც ბრძოლის მოგებით. გრაფს აღუთქვეს წოდების აღდგენა, გაუყიდავი ქონების დაბრუნება, შორეულ მომავალში მინისტრობა, სენატორობა. მაგრამ იმპერატორი დამარცხდა. გრაფი შაბერის სიკვდილის დროს ბატონი ფეროდი ოცდაექვსი წლის ახალგაზრდა იყო, ქონება არ გააჩნდა. ბუნებას სასიამოვნო გარეგნობით დაეჯილდოებინა. ამიტომაც დიდი წარმატება ჰქონდა და სენ-ჟერმენის გარეუბნის სასახელო წევრად ითვლებოდა. გრაფი შაბერის მეუღლემ ქმრის მემკვიდრეობიდან ისეთი კარგი სარფა ნახა, რომ დაქვრივების მეთვრამეტე თვეზე, დაახლოებით ორმოცი ათასი ლივრი რენტა ჰქონდა. ახალგაზრდა გრაფისა და მისი დაქორწინება სენ-ჟერმენის გარეუბნის წრეებს დიდ ამბად არ მიუღიათ. ნაპოლეონი კმაყოფილი დარჩა ამ ქორწინებით, რომელიც შეესაბამებოდა მის ზრახვებს არისტოკრატიასთან დაახლოების შესახებ, და ქალბატონ შაბერს დაუბრუნა პოლკოვნიკის მემკვიდრეობიდან ხაზინის კუთვნილი წილიც. მაგრამ ნაპოლეონს იმედი გაუცრუვდა. ქალბატონ ფეროდს ეს ახალგაზრდა უყვარდა არა მარტო როგორც სატრფო, არამედ იგი გატაცებული იყო იმ მედიდურ საზოგადოებაში შესვლის სურვილით, რომელიც, თავის დაქვეითების მიუხედავად, იმპერატორის კარზე მაღლა იდგა. ამ ქორწინებით მან ვნებასთან ერთად დიდების მოყვარეობაც დაიკმაყოფილა. იგი მაღალი საზოგადოების ქალი გახდა. როდესაც სენ-ჟერმენის გარეუბანმა გაიგო, რომ ახალგაზრდა გრაფის ქორწინება ღალატს არ ნიშნავდა, სალონებმა მის ცოლს კარი გაუღეს. მოხდა რესტავრაცია. გრაფი ფეროდის პოლიტიკური კარიერა სწრაფი არ იყო. მას ესმოდა, რა მძიმე მდგომარეობაში იმყოფებოდა ლუი მეთვრამეტე. გრაფი ფეროდი იმ

განდობილთა რიცხვში იყო, რომლებიც «რევოლუციების უფსკრულის ამოვსებას» ელოდნენ. მეფის ამ ფრაზაში, რომელსაც ლიბერალები ესოდენ დასცინოდნენ, პოლიტიკური აზრი იმალებოდა. მიუხედავად ამისა, იმ გრძელ საკანცელარიო წინადადებაში მოყვანილი ბრძანებულებით, რომლითაც ეს მოთხოვნა იწყება, გრაფ ფეროდს დაუბრუნდა ორი ტყე და მამული. დაბრუნებული ქონების ღირებულება ჩამორთმევის შემდეგ საგრძნობლად გაიზარდა. თუმცა იმ ხანებში გრაფი ფეროდი იყო სახელმწიფო მრჩეველი და გენერალ-დირექტორი, მაგრამ იგი თავის მდგომარეობას პოლიტიკური კარიერის დასაწყისად თვლიდა. უზომო პატივმოყვარეობით შეპყრობილმა მდივნად აიყვანა ერთი გაკოტრებული ძველი ვეჟილი, გვარად დელბეკი. კაცი მეტად მოხერხებული, რომელმაც მშვენივრად იცოდა ყველა ხრიკი და ფანდები. თავისი პირადი საქმეების წარმოება გრაფმა მას ჩააბარა. მოხერხებულ ვეჟილს თავისი მდგომარეობა საკმაოდ კარგად ესმოდა. მისთვისვე იქნებოდა სასარგებლო, რომ პატიოსნად მოქცეულიყო. დელბეკს იმედი ჰქონდა, პატრონის ნდობის მოპოვებით რაიმე სამსახურს იშოვნოდა. გრაფი ფეროდის ქონება მთელი მისი ზრუნვის საგნად იქცა. ვეჟილის ახლანდელი ყოფა-ქცევა მის წარსულ ცხოვრებას ისე იყო დაშორებული, რომ მას ცილდაწამებულ კაცად სთვლიდნენ. ტაქტიკა და ალღოთი, რომლებითაც, ცოტად თუ ბევრად, ყველა ქალია დაჯილდოებული, გრაფის მეუღლე მიხვდა, რა კაციც იყო მისი ქმრის მოურავი და მას მოხერხებულად ადევნებდა თვალს და ისე შესანიშნავად უძღვებოდა, რომ მოურავი უკვე კარგად გამოიყენა თავისი პირადი ქონების გასადიდებლად. ქალბატონმა ფეროდმა შესძლო დელბეკი დაერწმუნებინა, ქმარი ჩემი მორჩილიაო, და თან აღუთქვა, საფრანგეთის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ქალაქში პირველი ინსტანციის სასამართლოს თავმჯდომარედ დანიშვნაში ხელს შეგიწყობ, თუ ჩემს ინტერესებს თავდადებულად დაიცავო.

მუდმივი ადგილის შეპირებამ, რომლის მიღებაც მას ხელსაყრელად დაქორწინების საშუალებას მისცემდა, ხოლო მერე პოლიტიკურ ასპარეზზე უფრო მაღალ მდგომარეობას მოუპოვებდა, რადგან დეპუტატად იქნებოდა არჩეული, დელბეკი გრაფის მეუღლის ყურმოჭრილი მონა გახდა. არც ერთი ხელსაყრელი შემთხვევა არ გაუშვია, რომ გრაფის მეუღლის სასარგებლოდ არ გამოეყენებინა. რესტავრაციის პირველი სამი წლის განმავლობაში ასეთ შემთხვევებს მოხერხებულ ადამიანებს ხშირად სთავაზობდა ბირჟის მერყეობა და კერძო საკუთრებაზე ფასის აწევა. ვეჟილმა თავისი მფარველის ქონება გაასამკეცა. ეს ადვილად მოახერხა, რადგან გრაფის მეუღლე არავითარ საშუალებებს არ

ერიდებოდა, ოღონდ კი უზარმაზარი ქონების პატრონი გამხდარიყო, თავისი შემოსავლის კაპიტალიზაცია რომ მოეხდინა, ოჯახის ხარჯებისათვის თავისი ქმრის ხელფასს იყენებდა. დელბეკი ამ მუნწი ქალის ანგარიშებს ისე დაემორჩილა, რომ არც კი ცდილა გრაფის მეუღლის სიძუნწის მიზეზს მიხვედრილიყო. დელბეკის მსგავს ადამიანებს მხოლოდ ისეთი საიდუმლოება აწუხებს, რომლის მიხვედრა შეიძლება თავიანთი ინტერესებისათვის გამოიყენონ. ამას გარდა, დელბეკისათვის გრაფის მეუღლის ოქროსმოყვარულობა გასაგები იყო, რადგან პარიზელ ქალთა უმრავლესობა ამ სენით არის შეპყრობილი. გრაფი ფეროდის ზრახვების განხორციელებაც დიდ ქონებას მოითხოვდა. ამის გამო მოურავი ზოგჯერ გრაფის მეუღლის სიძუნწეში ერთგულების გამოხატულებას ხედავდა იმ ადამიანის მიმართ, რომელიც ამ ქალს ყოველთვის უყვარდა. თავისი საქციელის საიდუმლოებანი გრაფის მეუღლემ გულის სიღრმეში ჩამარხა. აქ იყო მისთვის სიკვდილ-სიცოცხლის საიდუმლოებანი, აქ იყო სწორედ ამ ამბის კვანძი. 1818 წლის დასაწყისში რესტავრაცია გარეგნულად მყარ საფუძველზე იყო დამყარებული, მისი მთავრობის დოქტრინებს, მაღალი გონების ადამიანთა გაგებით, საფრანგეთის ახალი კეთილდღეობის ხანა უნდა შეექმნა. მაშინ პარიზის საზოგადოებამ სახე იცვალა. გრაფის მეუღლისთვის ეს გათხოვება სიყვარულის, ქონებისა და პატივმოყვარეობის ქორწინება გამოდგა. ჯერ კიდევ ახალგაზრდა და მშვენიერი ქალბატონი ფეროდი საზოგადოების თვალი იყო და მეფის კარზე ტრიალებდა. თვითონ მდიდარი იყო, ქმარიც მდიდარი ჰყავდა, სახელმოხვეჭილი, როგორც როიალისტების პარტიის ერთ-ერთი უნიჭიერესი ადამიანი და მეფის მეგობარი, რომელიც, ალბათ, მინისტრობას მიიღებდა. ამრიგად, გრაფის მეუღლე არისტოკრატიას ეკუთვნოდა, მისი ბრწყინვალეების მონაწილე იყო. ამ გამარჯვების მიუხედავად, ქალბატონ ფეროდს ერთგვარი სულიერი სწეულება ღრღნიდა. არის გრძნობები, რომლებსაც ქალები ხვდებიან მიუხედავად იმ სიფრთხილისა, რასაც მამაკაცები მათ დასამალავად იჩენენ.

მეფის პირველი დაბრუნების დროს გრაფმა თავისი ქორწინების გამო სინანული იგრძნო. პოლკოვნიკი შაბერის ქვრივის შერთვამ იგი ვერავის ვერ დაუკავშირა. გრაფი ფეროდი მარტო იყო, ვერავის დაეყრდნობოდა ათასგვარი ხიფათითა და მტრობით დასერილ კარიერის გზაზე. მერე, შეიძლება, როდესაც ცივი გონებით შეაფასა თავისი ცოლი, მისი აღზრდის ზოგიერთი ნაკლოვანება დაინახა; გრაფი ფეროდი დარწმუნდა, რომ თავისი ზრახვების განსახორციელებლად ეს ქალი არ გამოადგებოდა. ტალეირანის ქორწინების გამო ქმრის მიერ თქმულმა სიტყვამ გრაფის მეუღლისათვის ნათელჰყო ერთი

რამ: მისი ქმარი რომ ახლა დასაქორწინებელი ყოფილიყო, პოლკოვნიკი შაბერის ქვრივი ვერასოდეს გრაფი ფეროდის ცოლი ვერ გახდებოდა. ამ სინანულს რომელი ქალი აპატიებდა ქმარს? ეს ხომ არ იყო უკვე ჩანასახი ყველა შეურაცხყოფისა, ბოროტმოქმედებისა და გამცემლობისა? წარმოსადგენია, როგორ უნდა დაეკოდა ამ სიტყვას გრაფის მეუღლის გული, თუ დავუშვებთ, რომ მას თავისი პირველი ქმრის დაბრუნებისა ეშინოდა! ქალმა გაიგო, რომ იგი ცოცხალი იყო, მაგრამ ახლოს არ გაიკარა. იმ ხნის განმავლობაში, როდესაც მის შესახებ არაფერი ამბავი არ მოსვლია, ქალბატონი ფეროდი თავს იმით ინუგეშებდა, რომ შაბერი იმპერატორის არწივებთან და ბუტენტან ერთად ვატერლოოში დაიღუპაო. მიუხედავად ამისა, ქალბატონმა ფეროდმა გადაწყვიტა გრაფი უძლიერესი ძალით, ოქროს ჯაჭვით, მიეზიდა თავისკენ. ქალმა გადასწყვიტა ისე გამდიდრებულიყო, რომ თავისი მეორე ქორწინება დაურღვეველი გაეხადა, თუ, შემთხვევით, პოლკოვნიკი შაბერი გამოჩნდებოდა. იგი, მართლაც გამოჩნდა და ქალს ვერ აეხსნა, რატომ არ დაიწყო ის ბრძოლა, რისაც ასე ეშინოდა. იქნებ ტანჯვას, ავადმყოფობას მოეშორებინა მისთვის ეს კაცი. შეიძლება იგი ნახევრად შემლილი იყო, მაშინ შარენტონში მოთავსებით შეძლებდა მის მოშორებას. ქალბატონმა ფეროდმა არ მოისურვა თავისი საიდუმლოება გაეცნო არც დელბეკისა, არც პოლიციისათვის იმის შიშით, რომ მათგან დამოკიდებული არ გამხდარიყო, ან ამით მარცხი არ დაეჩქარებინა. პარიზში გრაფი ფეროდის ცოლის მსგავსი ბევრი ქალია, რომლებსაც უცნობი ზნეობრივი ურჩხული ჰყავთ გულში ჩამჯდარი, ან რომლებიც უფსკრულის ნაპირს მიჰყვებიან. ისინი მტკივნეული ადგილის გარშემო ქერქს იკეთებენ და მათ თავის გართობა და სიცილი კიდევ შეუძლიათ.

«არის რაღაც ძალიან უცნაური გრაფ ფეროდის მდგომარეობაში, – ხანგრძლივი ჩაფიქრებისაგან გამოერკვა და თავისთვის თქვა დერვილმა, როდესაც მისი ეტლი ვარენის ქუჩაზე გაჩერდა, ფეროდის სასახლის ჭიშკართან – ასეთი მდიდარია, მეფეს უყვარს, და რატომ არ არის იგი უკვე საფრანგეთის პერი? შეიძლება მართალია, რაც ქალბატონმა დე გრანლიემ მითხრა: ასეთია მეფის პოლიტიკა. მეფე პერობას დიდ მნიშვნელობას აძლევს და არ სურს, იგი ადვილად მისაწვდომი გახადოსო. ამასთანავე პარლამენტის მრჩევლის შვილი ვერ შეედრება ვერც კრილიონს, ვერც როჰანს. გრაფ ფეროდს ზედა პალატაში მოხვედრა მხოლოდ კანონის დარღვევით, შეპარვით შეუძლია. მაგრამ თუ მისი განქორწინება მოხდებოდა, მას შეეძლო, რითაც მეფეს ძალიან ასიამოვნებდა, მიეღო პერობა მემკვიდრეობად იმ მოხუცი სენატორის ქალიშვილის შერთვის წყალობით,

რომელსაც ვაჟი არ ჰყავს. აი, სწორედ გამოსადეგი გამოგონება გრაფის მეუღლის შესაშინებლად», – ფიქრობდა დერვილი კიბეზე ასვლისას.

დერვილმა არც კი იცოდა, ისე დაადო თითი საიდუმლო წყლულს. ხელი შეახო იმ კიბოს, რომელიც ქალბატონ ფეროდს ღრღნიდა. ვეჭილი გრაფის მეუღლემ საზამთრო კობტა სასადილო ოთახში მიიღო, სადაც ის საუზმობდა, თან მაიმუნს ეთამაშებოდა, რომელიც ჯაჭვით რკინის ჯოხებიან პატარა ბოძზე იყო მიბმული. გრაფის მეუღლეს ლამაზი პენუარი ეცვა. დაუდევრად დამაგრებული თმის კულულები თავსაფრიდან ჩამოშლოდა, რაც მის სახეს ცოცხალ გამომეტყველებას აძლევდა. ის იყო ქორფა და მოცინარი. ვერცხლი, მოოქრული ვერცხლი, სადაფი მაგიდაზე ბრწყინავდნენ. ქალის გარშემო შესანიშნავ ფაიფურის ვაზებში იშვიათი ყვავილები ეწყო. როდესაც ვეჭილმა პოლკოვნიკი შაბერის ცოლი დაინახა, თავისი ქმრის ნეშტზე გამდიდრებული, ფუფუნების წიაღში, საზოგადოების მაღალ ფენებში მყოფი, იმ დროს, როდესაც უბედური შაბერი ღარიბ მერძვეესთან პირუტყვებს შორის ცხოვრობდა, მან გაიფიქრა:

«ამის მორალი ის არის, რომ ლამაზი ქალი არასოდეს მოისურვებს თავის ქმრად იცნოს, არც თავის საყვარლად აღიაროს ადამიანი, რომელსაც ინგლისური ძველი სერთუკი და დახეული ჩექმები აცვია, თავზე კი ბალახის პარიკი აქვს გაკეთებული».

ცბიერმა და მწარე ღიმილმა გამოხატა ნახევრად ფილოსოფიური, ნახევრად დამცინავი აზრები, რომლებიც უნდა მოსვლოდა თავში საქმის შინაარსში ჩასაწვდომად კარგად მომარჯვებულ ადამიანს, მიუხედავად იმ ტყუილებისა, რომლებითაც პარიზელთა ოჯახების უმრავლესობა თავის არსებობას ჰფარავს.

– გამარჯობა, ბატონო დერვილ, – უთხრა ქალმა ისე, რომ მაიმუნისათვის ყავის მიწოდება არ შეუწყვეტია.

– ქალბატონო, – თქვა მკაცრად დერვილმა, ნაწყენმა გრაფის მეუღლის აგდებული კილოთი, რომლითაც მან წარმოთქვა: «გამარჯობა, ბატონო დევილო», – მე თქვენთან მოვედი მეტად მნიშვნელოვან საქმეზე მოსალაპარაკებლად.

– ეს ჩემთვის ძალიან საწყენია, ბატონი გრაფი შინ არ ბრძანდება.

– მე კი მოხარული ვარ, ქალბატონო, რომ გრაფი შინ არ არის, მას რომ ჩვენს საუბარში მონაწილეობა მიეღო, ძალიან ნაწყენი დარჩებოდა. ამასთანავე მე დელბეკისაგან ვიცი, რომ თქვენ ამჯობინებთ, საკუთარ საქმეებს თვით გაუძღვეთ და ბატონ გრაფს არ აწუხებთ.

– მაშინ დელბეკს დავუძახებ, – თქვა ქალმა.

– მიუხედავად მისი მოხერხებულობისა, იგი არ გამოგადგებათ, განაგრძო დევილმა,
– ყური დამიგდეთ, ქალბატონო! ერთი სიტყვა იქნება საკმარისი, რომ გაიგოთ საქმის
მთელი სერიოზულობა. პოლკოვნიკი შაბერი ცოცხალია.

– ასეთი ზღაპრებით გინდათ სერიოზულ გუნებაზე დამაყენოთ? – გადაიხარხარა
გრაფის მეუღლემ.

მაგრამ დერვილმა გრაფის მეუღლეს თვალი მიაპყრო და ამ შეხედვით ყველაფერი
ცხადად აგრძნობინა. ისე განაგრძნობდა ვეჯილი დაკითხვას, თითქოს ქალის გულის
სიღრმეში ყველაფერს კითხულობდა.

– ქალბატონო, – უთხრა ვეჯილმა ცივი და მკაცრი სიღინჯით, – თქვენ არ იცით ის
დიდი საფრთხე, რომელიც გემუქრებათ. არაფერს ვიტყვი საბუთების უდავო სისწორეზე,
არც იმ ფაქტების უეჭველობაზე, რომლებიც გრაფი შაბერის არსებობას ადასტურებენ.
თქვენ იცით, მე არ ვარ ისეთი ადამიანი, რომელიც წასაგებ საქმეს ხელს ჰკიდებს. თუ
თქვენ არ სცნობთ ჩვენს განცხადებას გარდაცვალების აქტის გაბათილების შესახებ,
პირველსავე პროცესს წააგებთ, ამ საკითხის ჩვენს სასარგებლოდ გადაწყვეტა კი ყველა
დანარჩენ პროცესებს მოგვაგებინებს.

– რის შესახებ გასურთ ჩემთან ლაპარაკი?

– არც პოლკოვნიკის, არც თქვენს შესახებ. არ გელაპარაკებით არც იმ ბარათებზე,
რომლების შედგენასაც შესძლებდნენ გაქნილი ვეჯილები, შეიარაღებულნი ამ საინტერესო
ფაქტებით, არც იმაზე, როგორ გამოიყენებდნენ ისინი იმ წერილებს, რომლებიც ქმრისაგან
მიიღეთ მეორე ქმართან დაქორწინებამდე.

– ეს მართალი არ არის! – წამოიძახა ქალმა ცხარედ და თავდაჯერებით, – გრაფი
შაბერისაგან მე წერილები არასოდეს მიმიღია; და თუ ვინმე ამბობს, პოლკოვნიკი ვარო, ის
ინტრიგანია, შეიძლება სასჯელმთხოვნილი კატორღელია კონიარით. ამაზე ფიქრი
ჟრუანტელს მგვრის. განა პოლკოვნიკს, ბატონო, შეუძლია აღსდგეს? ბონაპარტმა თავისი
ადიუტანტის პირით სამხიმარი გამომიცხადა და დღესაც ვიღებ სამი ათას ფრანკ პენსიას,
რომელიც, მე, მის ქვრივს, პერებისა და დეპუტატების პალატებმა დამინიშნეს. მე საკმაო
საბუთები მქონდა ყველა ახალმოვლენილი შაბერები თავიდან მომეცილებინა. ახლაც
ახლოს არავის გავიკარებ, ვინც შაბერობას დაიჩემებს.

– სახედნიეროდ, ქალბატონო, ჩვენ მართლ ვართ. ჩვენ შეგვიძლია, რამდენიც გვინდა,
იმდენი ტყუილი ვილაპარაკოთ, – თქვა ცივად ვეჯილმა; იგი ერთობოდა გრაფის მეუღლის
რისხვის გაღვივებით, რათა მისთვის რაიმე წამოეცდინა. იგი ვეჯილებისათვის ჩვეულ

ხერხს იყენებდა, რომლებიც სიმშვიდეს იცავენ მაშინ, როდესაც მათი მოწინააღმდეგენი ან კლიენტები ცხარობენ.

«ვნახოთ, ვინ ვის აჯობებს», – თქვა თავისთვის ვეჟილმა და მყისვე მოიფიქრა მახის დაგება გრაფის მეუღლისთვის, რათა მისი სისუსტე დაენახებინა.

– პირველი წერილის გადმოცემის საბუთი არსებობს, ქალბატონო, – განაგრძო დერვილმა ხმამაღლა, – ამ წერილში ფასიანი...

– ოჰ! რაც შეეხება ფასიან ქალაქებს, წერილში ამის მსგავსი არაფერი ყოფილა.

– მაშასადამე, თქვენ ეს პირველი წერილი მიგიღიათ, – განაგრძო ღიმილით დერვილმა. – უკვე გაებით პირველსავე მახეში, რომელიც ვეჟილმა დაგიგოთ, და თქვენ ფიქრობთ, რომ მართლმსაჯულებასთან ბრძოლას შეძლებთ...

გრაფის მეუღლე გაწითლდა, გაფითრდა. სახე ხელებით დაიფარა, მერე სირცხვილი დასძლია და თავისი მსგავსი ქალებისათვის დამახასიათებელი ბუნებრივი გულგრილობით განაგრძო:

– ვინაიდან თქვენ მოგონილი შაბერის ვეჟილი ბრძანდებით, კეთილინებეთ...

– ქალბატონო, – სიტყვა შეაწყვეტინა და უთხრა მას დერვილმა, – მე ამ წუთში თქვენი ვეჟილიც ვარ ისე, როგორც პოლკოვნიკისა. ნუთუ გგონიათ, რომ თქვენისთანა ძვირფასი კლიენტის დაკარგვას ვისურვებდი, მაგრამ თქვენ არ მისმენთ...

– ბრძანეთ, ბატონო, – უთხრა ქალმა.

– ქონება გრაფი შაბერისაგან მიიღეთ, მას კი ხელი ჰკარით. თქვენ უზარმაზარი ქონების პატრონი ბრძანდებით, ის კი სამათხოვროდ გაუშვით. ქალბატონო, ვეჟილები საკმაოდ მჭევრმეტყველები არიან, როდესაც მდგომარეობა თავისთავად მჭევრმეტყველია. აქ კი ბევრია ისეთი გარემოება, რომელიც თქვენს წინააღმდეგ საზოგადოებრივ აზრს აამხედრებს.

– მაგრამ, ბატონო, – თქვა გრაფის მეუღლემ, რომელიც მოთმინებას კარგავდა იმის შიშით, რომ დერვილი მას ნელ ცეცხლზე წვავდა. – დავუშვათ, რომ თქვენი შაბერი ცოცხალია, სასამართლო ჩემი ბავშვების სასარგებლოდ სცნობს ჩემს მეორე ქორწინებას და ბატონ შაბერს მე ორას ოცდახუთი ათასი ფრანკის მიცემით მოვიშორებ.

– ქალბატონო, არ ვიცით, სასამართლო რა თვალსაზრისით მიუდგება სათუთ საკითხს. თუ, ერთი მხით, ჩვენ გვყავს დედა და მისი შვილები, მეორე მხრივ, გვყავს ადამიანი, თქვენ მიერ გაუბედურებული, განადგურებული, თქვენი უარყოფით დაბერებული. სადღა იპოვის იგი ცოლს? მოსამართლეებს არ შეუძლიათ კანონს გვერდი

აუარონ. პოლკოვნიკთან თქვენს დაქორწინებას აქვს თავისი პირველობის უფლება, მაგრამ, თუ თქვენ საქმის გარჩევის დროს უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდებით, შეიძლება მოულოდნელი მოწინააღმდეგე გამოგიჩნდეთ. აი, აქ არის, ქალბატონო, ის საფრთხე, რომელიც მსურს აგაცილოთ.

– ახალი მოწინააღმდეგე? – ჰკითხა მან, – რომელი?

– გრაფი ფეროდი, ქალბატონო!

– ბატონი ფეროდი ჩემი დიდი ერთგულია და თავისი ბავშვების დედის დიდი პატივისმცემელი...

– ამ უმნიშვნელო რამეზე ნუ ელაპარაკებით ვეჭილებს, – სიტყვა შეაწყვეტინა დერვილმა, – რომლებიც გულში დაფარულის წაკითხვას დაჩვეულნი არიან. ამ წუთში ბატონ ფეროდს განქორწინების სურვილი არა აქვს, და დარწმუნებული ვარ, რომ ის გაღმერთებთ, მაგრამ მას რომ ვინმემ უთხრას, თქვენი ქორწინება შესაძლებელია არ ცნონ და თქვენი მეუღლე საზოგადოების მიერ შერცხვენილი დარჩესო...

– იგი, ბატონო, მე დამიცავდა.

– არა, ქალბატონო.

– რა მოსაზრებით მიმატოვებდა, ბატონო?

– იმ მოსაზრებით, რომ საფრანგეთის პერის ერთადერთი ქალიშვილი შეერთო, რის შემდეგ მეფის ბრძანებულებით მისი სიმამრის პერობა მას გადაეცემოდა...

გრაფის მეუღლე გაფითრდა.

«გულს მოხვდა, – თქვა თავისთვის დერვილმა. – კარგი, შენ ჩემს ხელთა ხარ, საწყალი პოლკოვნიკის საქმე მოგებუღია».

– ამას გარდა, ქალბატონო, – განაგრძო ხმამაღლა დერვილმა, – მას სინდისის ქენჯნაც ნაკლები ექნება, თუ ცოლის დაბრუნებას მოსთხოვს არა ვიგინდარა, არამედ სახელმოხვეჭილი ადამიანი. გენერალი, გრაფი საპატო ლეგიონის კავალერი...

– კმარა! კმარა, ბატონო, – თქვა ქალმა, – არასოდეს თქვენ გარდა სხვა ვეჭილი არ მეყოლება. რა ვქნათ?

– მორიგებით გაათავეთ! – უთხრა დერვილმა.

– კიდევ ვუყვარვარ? – ჰკითხა ქალმა.

– ვფიქრობ, სხვანაირად არც შეიძლებოდა, რომ ეს ყოფილიყო.

ამ სიტყვების გაგონებაზე გრაფის მეუღლემ თავი ასწია. იმედის სხივმა გაუბრწყინა თვალები; შეიძლება ვარაუდობდა, ესარგებლა პირველი ქმრის ნაზი გრძნობით და რაიმე ქალური ეშმაკობით საქმე მოეგო.

– მე თქვენს განკარგულებას დავუცდი, ქალბატონო, იმის გასაგებად, საჭირო იქნება თუ არა საბუთების წარმოდგენა, ან თქვენ ისურვებთ ჩვენთან მოზრძანებას მორიგების საფუძვლების დასადგენად, – უთხრა დერვილმა გამოთხოვებისას გრაფის მეუღლეს.

დერვილის ამ ორი დარბაზობის შემდეგ რვა დღემ გაიარა; ივნისის ერთ მშვენიერ დილას, თითქმის ზებუნებრივი შემთხვევით გაცილებული ცოლი და ქმარი პარიზის ერთიმეორის მოპირდაპირე წერტილებიდან გაემგზავრნენ, რათა საერთო ვეჟილის კანცელარიაში ერთმანეთს შეხვედროდნენ. დერვილის მიერ უხვად გაცემულმა ავანსმა პოლკოვნიკ შაბერს საშუალება მიესცა თავისი წოდების შესაფერისად ჩაეცვა. მიცვალებული კარგმა ეტლმა მიიყვანა. შაბერს თავზე გაკეთებული ჰქონდა სახის შესაფერისი პარიკი; ლურჯი მაუდის ტანისამოსი და სუფთა თეთრეული ეცვა, ჟილეტის ქვეშ საპატიო ლეგიონის ორდენის წითელი ლენტი გაეკეთებინა. მას ძველი სითამამე დაბრუნებოდა, მხედრული იერი მიეღო. ტანი გამართულად ეჭირა. მისი დარბაისლური და იდუმალი სახე, სადაც სიხარული და ათასგვარი იმედი ისახებოდა, გაახალგაზრდავებული, გამოცოცხლებული ჩანდა, მხატვრების მარილიანი გამოთქმა რომ გამოვიყენოთ; იგი ისევე არ ჰგავდა იმ შაბერს, რომელსაც ძველი ინგლისური სერთუკი ეცვა, როგორც გაცვეთილი სუ არა ჰგავს ახალმოჭრილ ორმოცფრანკიანს. მისი მნახველი ადვილად გამოიცნობდა, ეს ჩვენი ძველი არმიის ერთ მშვენიერ ნამსხვრევთაგანი არისო, ერთ იმ გმირ ადამიანთაგანი, რომელზედაც, როგორც მზით განათებულ სარკეზე, ჩვენი ეროვნული დიდება აირეკლება ხოლმე. ამ ძველ მხედრებში არის ყველაფერი, რასაც წიგნები მოგვითხრობენ და სურათები გვიხატავენ. გრაფი ეტლიდან მსუბუქად ჩამოხტა ახალგაზრდა კაცივით, რათა დერვილთან ასულიყო.

როგორც კი მისი ეტლი წავიდა, ერთიანად ღერბებით მოხატული, დახურული ეტლი მოვიდა, საიდანაც ქალბატონი ფეროდი ჩამოზრძანდა. სადა ტანისამოსი ეცვა, მაგრამ იგი კარგად იყო გამიზნული იმისათვის, რომ მისი ტანის ახალგაზრდობა გამოეჩინა. ვარდისფერ სარჩულიანი კაპოტი ძლიერ უხდებოდა, სხეულის ნაკვთებს უჩქმალავდა, აცოცხლებდა ერთსა და იმავე დროს. თუმცა კლიენტები გაახალგაზრდავდნენ, კანცელარია მაინც უცვლელი დარჩენილიყო. ისეთსავე სურათს წარმოადგენდა, რომლის აღწერითაც ეს ამბავი დავიწყეთ. სიმონენი საუზმობდა. გაღებულ

ფანჯარას მხრით მიჰყრდნობოდა და ოთხი შავი შენობით გარშემორტყმული ეზოს ზემოთ ცის ლაჟვარდს შესცქეროდა.

– ეჰ! – წამოიძახა შიკრიკმა, – სანამდღეს ვდებ რომელიმე სპექტაკლზე, რომ ეს წითელბანტიანი გენერალი პოლკოვნიკი შაბერია.

– ჩვენი პატრონი ნამდვილი ჯადოქარია, – თქვა გოდეშალმა.

– ამჯერად შაბერს ოინს ველარ მოვუწყობთ? – იკითხა დეროშმა.

– ამას მისი ცოლი დაივალეხს, გრაფი ფეროდის მეუღლე, – თქვა ბუკარმა.

– მაშასადამე, – თქვა გოდეშალმა, – გრაფი ფეროდის ცოლი ორივესი უნდა იყოს!

– აჰა, თვითონ ისიც, – უპასუხა სიმონენმა.

ამ დროს პოლკოვნიკი შევიდა და დერვილი იკითხა.

– აქ გახლავთ, ბატონო გრაფო, – უპასუხა სიმონენმა.

– მაშ, შენ ყრუ არ ყოფილხარ, ცუდლუტო! – უთხრა შაბერმა და შიკრიკს ყურზე ხელი წაავლო.

გადამწერებს ეს მოეწონათ და სიცილი ასტეხეს, ისინი უცნაურ კლიენტს ცნობისმოყვარეობით და მოწიწებით შესცქეროდნენ.

გრაფის მეუღლე კანცელარიაში რომ შევიდა, შაბერი დერვილის ოთახში იყო შესული.

– მაშ, ბუკარ, პატრონის კაბინეტში იშვიათი ამბავი მოხდება! აი, ქალი, რომელსაც თვის ლუწ რიცხვებში გრაფ ფეროდთან შეუძლია იაროს, თვის კენტ რიცხვებში კი გრაფ შაბერთან.

– ნაკიან წლებში ანგარიში გამოსწორდება, – თქვა გოდეშალმა.

– გაჩუმდით, ბატონებო! შეიძლება გაიგონონ, – თქვა მკაცრად ბუკარმა. – არასოდეს მინახავს ისეთი კანცელარია, სადაც კლიენტებს ისე დასცინოდნენ, როგორც აქ.

– დერვილმა პოლკოვნიკი საწოლ ოთახში შეიყვანა, როდესაც გრაფის მეუღლე გამოცხადდა.

– ქალბატონო, – უთხრა მას, – არ ვიცოდი, გესიამოვნებოდათ თუ არა პოლკოვნიკი შაბერის ნახვა, ამიტომ გაგაცალკევეთ. მაგრამ, თუ მოისურვებთ...

– ყურადღებისათვის, ბატონო, მადლობას მოგახსენებთ.

– მოვამზადე ხელშეკრულება, რომლის პირობების შესახებ შეიძლება იკამათოთ თქვენცა და ბატონმა შაბერმაც. მე ოთახიდან ოთახში ვივლი, ერთმანეთის მოსაზრებები რომ გაგაცნოთ.

_ დავიწყოთ, ბატონო, _ უთხრა მოუთმენლად გრაფის მეუღლემ.

დერვილმა წაიკითხა:

«ქვემოთ ხელისმომწერნი, გენერალ-მაიორი, გრაფი იასენტ შაბერი, საპატიო ლეგიონის კავალერი, მცხოვრები პარიზში, პტი-ბანკიეს ქუჩაზე, ერთი მხრით, და ქალბატონი როზა შაპოტელი, ზემოთ ნახსენები ბატონი გრაფი შაბერის მეუღლე, დაბადებული...»

_ გამოსტოვეთ, _ უთხრა ქალმა, _ შესავალს თავი გავანებოთ, პირობებიდან დავიწყოთ.

_ ქალბატონო, _ უთხრა ვეჯილმა, _ შესავალი მოკლედ გვიხსნის, რა მდგომარეობაშიც იმყოფებით ორივე მხარე. მერე, პირველ მუხლში თქვენ აღიარებთ სამი მოწმის თანადასწრებით... (ერთი იქნება მერძევე, ვისთანაც თქვენი მეუღლე ცხოვრობდა, და ორიც ნოტარიუსი: მათ საქმე გავანდეთ, როგორც საიდუმლო, და ისინი ამის შესახებ კრინტსაც არსად დასძრავენ.) თქვენ აღიარებთ, ვამბობ მე, გრაფ შაბერად, თქვენს პირველ ქმრად იმ ადამიანს, რომელიც ამასთანავე დართულ აქტებშია აღნიშნული და რომლის მდგომარეობა, სხვათა შორის, დადასტურებულია თქვენი ნოტარიუსის ალექსანდრე კროტას მიერ. მეორე მუხლში გრაფი შაბერი თქვენი ბედნიერებისათვის პირობას იძლევა, თავისი უფლებები გამოიყენოს მხოლოდ ამავე აქტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. ამ შემთხვევებს, _ თითქოს ფრჩხილებ შორის ჩაურთო დერვილმა, _ გამოიწვევს მხოლოდ ამ საიდუმლო ხელშეკრულების თქვენ მიერ დარღვევა. თავის მხრით, _ განაგრძო ვეჯილმა, _ ბატონი შაბერი თანახმაა, თქვენთან ერთად მორიგებით ითხოვოს სასამართლოს დადგენილება, რომელიც გააბათილებს აქტს მისი სიკვდილის შესახებ და თქვენს შორის განქორწინებას დაადგენს.

_ ეს მე სრულიად არ შემეფერება, _ თქვა გაკვირვებულმა გრაფის მეუღლემ, _ არ მინდა პროცესი, თუ რატომ, თქვენ იცით.

_ მესამე მუხლით, _ თქვა ვეჯილმა და სრული სიმშვიდით განაგრძო: _ თქვენ კისრულობთ გრაფი შაბერის სახელზე მის სიკვდილამდე დააწესოთ რენტა ოცდაოთხი ათასი ფრანკის რაოდენობით და იგი შეატანინოთ სახელმწიფო ვალების დიდ წიგნში, მისი სიკვდილის შემთხვევაში კაპიტალი კანონიერი გზით უკანვე დაგიბრუნდებათ.

_ ეს ძალიან ძვირია, _ თქვა გრაფის მეუღლემ.

_ უფრო იაფად მორიგება განა შეიძლება?

_ შეიძლება.

– მაშ, თქვენ რა გნებავთ, ქალბატონო?

– მე მსურს... პროცესი არ მინდა, მე მსურს...

– რომ ის მკვდარი დარჩეს, – მკვირცხლად შეაწყვეტინა დერვილმა.

– ბატონო დერვილ, – უთხრა გრაფის მეუღლემ, – თუ თქვენ ოცდაოთხ ათას ლივრ რენტას მოითხოვთ, ჩვენ ვიდავოთ...

– დიახ, ვიდავოთ, – წამოიძახა ყრუ ხმით პოლკოვნიკმა, რომელმაც კარი გააღო და უეცრად თავისი ცოლის წინ გაჩნდა. ერთი ხელი ჟილეტისათვის ჩაეველო, მეორე ხელი იატაკისაკენ გაეშვირა; ეს იყო მოძრაობა, რომელსაც მისი თავგადასავლის მოგონება საშინელ ძალას აძლევდა.

«ის არის!» – თქვა თავისთვის გრაფის მეუღლემ.

– ძალიან ძვირია! – განაგრძო ძველმა მხედარმა. – ჩემგან მილიონზე მეტი მიიღეთ, თქვენ ჩემს უბედურებას სავაჭროდ ხდით. კარგი, ახლა მე მოვითხოვ ქონებასა და თქვენს თავსაც. ჩვენ საერთო ქონება გვაქვს, ჩვენი ქორწინება არ დარღვეულა.

– მაგრამ ეს ბატონი სრულიადაც პოლკოვნიკი შაბერი არ არის, – წამოიძახა გრაფის მეუღლემ, თან თვალთმაქცურად გაოცება გამოხატა.

– უყურეთ, – თქვა მოხუცმა დამცინავი კილოთი, – თქვენ გსურთ საბუთები. მე თქვენ პალე-როიალში აგიყვანეთ...

გრაფის ცოლი გაფითრდა. როდესაც ხნიერმა მხედარმა მის ლოყებს ხელოვნური სიწითლის ქვეშ გაფითრება შენიშნა, შეწუხდა. გული ეტკინა, რომ ქალს, რომელიც ოდესღაც გაშმაგებით უყვარდა, ტანჯვა მიაყენა და შეჩერდა; მაგრამ ქალმა ისე გესლიანად შეხედა, რომ გრაფმა შაბერმა უეცრად განაგრძო:

– თქვენ ჰყავდით...

– ღმერთი იწამეთ, ბატონო, – უთხრა გრაფის მეუღლემ ვეჟილს. – ნება მომეცით, აქაურობას გავეცალო, მე ასეთი საშინელების მოსასმენად კი არ მოვსულვარ.

ქალი ადგა და კანცელარიაში გავიდა. დერვილი დაედევნა. გრაფის მეუღლემ თითქოს ფრთები გამოისხა და გაფრინდა. როცა დერვილი თავის კაბინეტში დაბრუნდა, სიბრაზისაგან ცოფმორეული პოლკოვნიკი დახვდა, რომელიც ბოლთასა სცემდა.

– იმ დროს ყოველი კაცი ქალს იქ ირჩევდა, სადაც სურდა, – თქვა პოლკოვნიკმა, – მაგრამ მე შევცდი; ცუდი ქალი ავირჩიე, გარეგნობამ დამაბრმავა, იგი უგულოა.

– პოლკოვნიკო, განა მართალი არ ვიყავი, როცა გთხოვდით, არ გამოსულიყავით. ახლა დარწმუნებული ვარ, რომ თქვენ, მართლაც, პოლკოვნიკი შაბერი ხართ: როდესაც

გამოჩნდით, გრაფის მეუღლე ისე შეკრთა, რომ საეჭვო არაფერია. მაგრამ პროცესი წააგეთ. გრაფის მეუღლემ იცის, რომ თქვენი ცნობა შეუძლებელია.

– მოვკლავ.

– სიგიჟეა! დაგიჭერენ და თავს მოგკვეთენ, როგორც დამნაშავეს. ამასანავე შეიძლება ტყვია კიდევ ააცდინოთ. ეს მიუტევებელი იქნებოდა. როდესაც ცოლს კლავ, ტყვია არ უნდა ააცდინო. ნება მომეცით, თქვენი შეცდომები გამოვასწორო, დიდო ბავშვო! წადით, ფრთხილად იყავით. იგი არ მოერიდება, რომ რაიმე მახეში გაგაბათ და შარენტონში ჩაგკეტოთ. მე მას წარვუდგენ საბუთებს, რათა ყოველგვარი მოულოდნელობისაგან დაგიცვათ.

საწყალი პოლკოვნიკი თავის ახალგაზრდა კეთილისმყოფელს დაემორჩილა, ბოდში მოიხადა და გავიდა. ბნელ კიბეზე ნელა ჩადიოდა, შავ ფიქრებში ჩაფლული, განადგურებული ამ ახალი უბედურებით, შეიძლება მისთვის ყველაზე უფრო სასტიკი, გულს ლახვრად დასობილი უბედურებით, როცა კიბის უკანასკნელ ბაქანს მიაღწია, კაბის შრიალი მოესმა და მისი ცოლი გამოჩნდა.

– წავიდეთ, ბატონო, – უთხრა ცოლმა და მკლავში ხელი გაუყარა. ასეთი ქცევა პოლკოვნიკს ეცნაურა.

გრაფის მეუღლის ეს მოპყრობა, მისი განაზებული ხმის კილო საკმარისი იყო იმისათვის, რომ პოლკოვნიკს გულისწყრომა დასცხრომოდა და ცოლი ეტლამდე მიეცილებინა.

– აბა, ამობრძანდით, – უთხრა მას გრაფის მეუღლემ, როდესაც მსახურმა ეტლის საფეხური დაუშვა, და შაბერი, მოჯადოებულებით, დახურულ ეტლში თავისი ცოლის გვერდით აღმოჩნდა.

– ქალბატონო, საით მიბრძანდებით? – ჰკითხა მსახურმა.

– გროსლეისი, – უთხრა ქალმა.

ეტლი დაიძრა და პარიზი გადასერა.

– ბატონო, – უთხრა გრაფის მეუღლემ პოლკოვნიკს ხმის ისეთი თრთოლვით, რომელიც არაჩვეულებრივ შეგრძნებას აღვიძებს ჩვენს ცხოვრებაში და ჩვენს არსებას ცეცხლად ედება. ასეთ წუთებში ადამიანს გული, ნერვები, სახე, სული, მთელი სხეული უთრთის, თითქოს მას სიცოცხლე სტოვებს. იგი გარეთ ილტვის და შადრევანივით სცემს, გადამდები სენივით ვრცელდება, გადადის შეხედვით, ხმის კილოთი, მოძრაობით, ჩვენს ნებისყოფას უმორჩილებს სხვებს. ხნიერი მხედარი აკანკალდა, როდესაც გაიგონა მხოლოდ

ერთი სიტყვა, ეს პირველი, ეს საშინელი «ბატონო!» მაგრამ ეს, მართლაც, ყველაფერი იყო ერთსა და იმავე დროს: საყვედური, ვედრება, პატიება, იმედი, უიმედობა, კითხვა და პასუხიც. ეს სიტყვა ყველაფერს შეიცავდა. ადამიანი თვალთმაქცი უნდა ყოფილიყო, რომ ერთ სიტყვაში ესოდენი მჭევრმეტყველება, ესოდენი გრძნობა მოეთავსებინა. სიმართლე თავისი გამოხატვის დროს სრულყოფილი არ არის, მას ყველაფერი გარეთ არ გამოაქვს, იგი მხოლოდ მიგახვედრებს ყველაფერს, რაც შიგნით არის. თავისი ეჭვები, მოთხოვნების, განრისხების გამო პოლკოვნიკი სინდისის ქენჯნას განიცდიდა და მან თვალეზი დახარა, რათა თავისი შეშფოთება დაეფარა, – ბატონო, – განაგრძო გრაფის მეუღლემ ცოტაოდენი დუმილის შემდეგ, – მე თქვენ, რასაკვირველია, გიცანით.

– როზინა, – თქვა ხნიერმა მხედარმა, – ეს სიტყვა ერთადერთი მალამოა, რომელსაც შეუძლია მთელი ჩემი ტანჯვა დამავიწყებინოს.

ორი მსხვილი ცხელი ცრემლი დაეცა მისი ცოლის ხელეზზე, რომლებსაც შაბერი მამობრივი სინაზით ხელს უჭერდა.

– ბატონო, – განაგრძო ქალმა, – თქვენ როგორ ვერ მიხვდით, რომ ჩემთვის საშინლად მძიმე იყო უცხო ადამიანის წინაშე ისეთ ყალბ მდგომარეობაში გამოჩენა, როგორშიაც ვიყავი? თუ ჩემი მდგომარეობის გამო მე უნდა გავწითლდე, ეს შინაურობაში მაინც მოხდეს. განა ჩვენს გულებში ეს საიდუმლოება დამარხული არ უნდა დარჩეს? დანაშაულად არ ჩამითვალოთ, იმედი მაქვს, ჩემს ვითომდა გულგრილობას იმ ვინმე შაბერის უბედურებათა მიმართ, რომლის არსებობა მე არ შემეძლო დამეჯერებინა. თქვენი წერილები მივიღე, – თქვა მან მკვირცხლად, როდესაც ქმრის სახეზე გაკვირვება ამოიკითხა, – მაგრამ ეს წერილები ჩემთან ეილაუს ბრძოლის შემდეგ მეცამეტე თვეზე მოვიდა გახსნილი, დასვრილი; ხელიც ვერ ვიცანი. და იმის შემდეგ, რაც ნაპოლეონმა ჩემი ქორწინების ახალ ხელშეკრულებას ხელი მოაწერა, განა არ უნდა მეფიქრა, რომ ვიღაც მოხერხებულ ინგრიგანს ჩემი გაცურება სურდა? რათა გრაფი ფეროდის სიმშვიდე არ დამერღვია და ოჯახის კავშირი არ შემეზღადა, მე ცრუ შაბერის წინააღმდეგ სიფრთხილის ზომები უნდა მიმეღო. მითხარით, განა მე მართალი არ ვიყავი?

– დიახ, შენ მართალი იყავი; მე ვარ სულელი, ცხოველი, გამოთავყვანებული, რომ ვერ გავითვალისწინე მსგავსი მდგომარეობის შედეგები, კი მაგრამ საით მიემგზავრებით? – ჰკითხა პოლკოვნიკმა, როდესაც ლა შაპელის სადარაჯო დაინახა.

– ჩემს მამულში, გროსლესის მახლობლად, მონმორანსის ველზე. იქ, ბატონო, ერთად მოვიფიქროთ, რა გადაწყვეტილება უნდა მივიღოთ. ვიცი ჩემი მოვალეობანი. კანონით

თქვენი ვარ, სინამდვილეში კი თქვენ არ გეკუთვნით. განა პარიზის ყბადასაღებად უნდა გავიხადოთ საქმე? მთელ ქვეყანას ნუ გავაგებინებთ იმ ამბავს, რომელიც სასაცილო მდგომარეობაში ჩამაყენებს. ჩვენი ღირსება დავიცვათ. თქვენ კიდევ გიყვარვართ, – განაგრძო მან და პოლკოვნიკს სევდიანად და ნაზად შეხედა, – მაგრამ განა უფლება არა მქონდა, სხვას დავკავშირებოდი? ამ განსაკუთრებულ მდგომარეობაში, იდუმალი ხმა ჩამძახის, რომ თქვენი გულკეთილობის იმედი ვიქონიო. ნუთუ ვცდები, რომ მსურს მხოლოდ თქვენ ერთი იყოთ ჩემი ბედის გადამწყვეტი? მსაჯულიცა და მოპირდაპირე მხარეც თქვენ იყავით. თქვენს კეთილშობილ ხასიათს ვენდობი. თქვენი სულგრძელობა შეძლებს ჩემს უცოდველ დანაშაულობათა შედეგების პატიებას. მაშ, გამოგიტყდებით, ბატონი ფეროდი მიყვარს. ვფიქრობდი, რომ მისი შეყვარების უფლება მქონდა. თქვენს წინაშე ამის აღიარება არა მრცხვენია. თუ ეს თქვენ შეურაცხყოფთ, სახელს მაინც არ გიტყბთ. სინამდვილეს ვერ დაგიმაღავთ, როდესაც შემთხვევამ დამაქვრივა, დედა არ ვიყავი.

პოლკოვნიკმა ცოლს ხელით ანიშნა დადუმებულიყო, და ნახევარი ლიე ისე გაიარეს, სიტყვა არ წარმოუთქვამთ. შაბერს ეგონა, რომ ორი პატარა ბავშვი თვალწინ ედგა.

– როზინა!

– ბატონო?

– მაშ, მკვდრებს დიდი შეცდომა ჩაუდენიათ, რომ გაცოცხლებულან?

– ოჰ! ბატონო, არა, არა! უმადურად ნუ ჩამთვლით, მაგრამ იქ, სადაც ცოლი დატოვეთ, დაგხვდათ დედა, შეყვარებული ქალი. თუმც არ ძალმიძს თქვენ მიყვარდეთ, მაგრამ ვიცი, რა დავალებულიც ვარ თქვენგან და შემოდის მხოლოდ მამაშვილური სიყვარული შემოგთავაზოთ.

– როზინა! – განაგრძო მოხუცმა ნაზი ხმით, – შენს მიმართ არავითარ გაბოროტებას არა ვგრძნობ, ყველაფერი დავივიწყოთ, – დაუმატა მან ასეთი ღიმილით, რომელიც მშვენიერი სულის სამკაულია, – არა ვარ ისეთი უგრძობი, რომ სიყვარული მოვთხოვო ქალს, რომელსაც აღარ ვუყვარვარ.

გრაფის მეუღლემ ისეთი მადლიერი თვალებით შეხედა, რომ საწყალი შაბერი მზად იყო ხელახლა ეილაუს ძმათა სასაფლაოში შთანთქმულიყო. ზოგიერთ ადამიანს ასეთი თავდადებისათვის აქვს სულის სიმტკიცე და მისთვის საკმარისია დარწმუნდეს, რომ ამით საყვარელ არსებას გააბედნიერებს.

_ ჩემო მეგობარო, ყოველივე ამაზე ცოტა ხნის შემდეგ მოვილაპარაკოთ გულდამშვიდებულად, _ თქვა გრაფის მეუღლემ.

საუბარმა სხვა მიმართულება მიიღო, რადგან ამ საგანზე დიდხანს ბაასი შეუძლებელი იყო. თუმცა ცოლ-ქმარი ხშირად უბრუნდებოდა თავის უცნაურ მდგომარეობას, ხან სიტყვის გადაკვირთ, ხან არსებითად ეხებოდა მას, მაგრამ მაინც მშენივრად იმგზავრეს; ერთად ცხოვრება და იმპერიის ამბები გაიხსენეს. გრაფის მეუღლემ შეძლო ეს მოგონებები ნაზი მიმზიდველობით შეემკო და საუბრის სიდინჯის დასაცავად მისთვის სევდიანი იერი მიეცა ვნების გამოუწვევლად. ქალი ძველ სიყვარულს უღვიძებდა და თითქოს შემთხვევით თავის პირველ ქმარს საშუალებას აძლევდა დაენახა ყველა ის ზნეობრივი სიმდიდრე, რომელიც მას უმისოდ შეეძინა. თან იგი ცდილობდა, ქმარი იმ აზრს შეჩვეოდა, რომ მას თავისი ბედნიერება მხოლოდ იმ სიამოვნებით შეეზღუდა, რასაც მამა თავისი ძვირფასი ქალიშვილის სიახლოვეთ განიცდის. პოლკოვნიკი თავის ცოლს იცნობდა, როგორც იმპერიის გრაფის მეუღლეს, ახლა კი იგი ხედავდა რესტავრაციის გრაფის მეუღლეს. ბოლოს ცოლ-ქმარი სასოფლო გზით იმ პატარა ხევის დიდ პარკში მივიდნენ, რომელიც მარჯანის მალლობებისა და ლამაზი სოფლის გროსლეის შუაა. გრაფის მეუღლეს იქ წარმტაცი სასახლე ჰქონდა, სადაც პოლკოვნიკს მისვლისას ყველაფერი დახვდა, რაც აუცილებელი იყო საცხოვრებლად. უბედურება რაღაც ჯადოა, რომლის ძალა იმაში გამოიხატება, რომ იგი ჩვენს თანდაყოლილ მიდრეკილებებს ამტკიცებს. ზოგს უღვივებს უნდობლობასა და სიავეს, მშენიერი სულის ადამიანს კი გულკეთილობას მატებს.

უბედურებამ პოლკოვნიკი უფრო თავაზიანი და კეთილი გახადა, ვიდრე ოდესმე ყოფილა. მას შეეძლო ჩასწვდომოდა ქალის ტანჯვის საიდუმლოებას, რომელსაც მამაკაცთა უმრავლესობა ვერ ხვდება. თუმცა პოლკოვნიკ შაბერს ეჭვები თითქმის გაეფანტა, მაგრამ თავის შეკავება მაინც ვერ შეძლო და ცოლს უთხრა;

_ მაშ, თქვენ დარწმუნებული იყავით, რომ აქ მომიყვანდით?

_ დიახ, _ უპასუხა ქალმა, _ თუ აღმოჩნდებოდა, რომ მომჩივანი პოლკოვნიკი შაბერია.

პასუხს ქალმა ისეთი სიმართლის იერი მისცა, რომ პოლკოვნიკს თავისი ეჭვების შერცხვა. სამი დღის განმავლობაში გრაფის მეუღლე პირველ ქმარს ნაზი ზრუნვით ეპყრობოდა, თითქოს ქალი ცდილობდა პოლკოვნიკი შაბერისათვის დაევიწყებინა გადატანილი უბედურება. გრაფის მეუღლე აგრეთვე ცდილობდა ქმარს ეპატიებინა

მისთვის ის ტანჯვა, რაც უნებურად მიაყენა. ეს დანაშაული ქალმა აღიარა. მას სიამოვნებას გვრიდა ქმრის წინ გადაეშალა ყველა თავისი მომხიბვლელი, რასაც, როგორც მან იცოდა, პოლკოვნიკი ვერ უძლებდა. ამასთანავე ქმარს ამჩნევინებდა, რომ სევდიანი იყო. არის მოპყრობა, სულის ან გულის სიკეთე, რასაც განსაკუთრებული სიმძაფრით განვიცდით და ვერ ვუმკლავდებით. ქალს სურდა ქმრისათვის გაეცნო თავისი მდგომარეობა, მისთვის გული ისე აეჩვილებინა და გონება ისე შეეხოჭა, რომ იგი თავისი ნება-სურვილისათვის დაემორჩილებინა.

გრაფის მეუღლეს გადაწყვეტილი ჰქონდა მიზნის მისაღწევად არაფერი დაეზოგა, მაგრამ ჯერ არ იცოდა, რა უნდა ექნა ამ კაცისათვის. მისი განადგურება კი, მისი საზოგადოებიდან ამოგდება აუცილებლად სურდა. მესამე საღამოს ქალმა იგრძნო, რომ მიუხედავად ძალთა დამაბვისა, მას აღარ შეეძლო ის შეშფოთება დაეფარა, რასაც მისი ოინების შედეგები იწვევდა. რათა ცოტა ხანს მარტო დარჩენილიყო, თავის ოთახში ავიდა, საწერ მაგიდას მიუჯდა და ჩამოიხსნა სიმშვიდის ნიღაბი, რომელსაც შაბერის წინაშე ატარებდა; იმ მსახიობი ქალივით მოიქცა, რომელიც მძიმე მეხუთე აქტის შემდეგ დაქანცული თავის საპირფარეშოში ბრუნდება და უსიცოცხლოდ იკეცება, დარბაზში კი ტოვებს თავის სახეს, რომელსაც უკვე აღარ ჰგავს. იგი დელბეკისათვის გასაგზავნი წერილის დამთავრებას შეუდგა. ქალი მას ავალებდა, მისი სახელით დერვილისთვის ეთხოვა იმ საბუთების გაცნობა, რომლებიც პოლკოვნიკ შაბერს ეხებოდა, მისი პირები გადაეღო და მაშინვე გროსლეს ჩამოსულიყო. წერილი დაამთავრა თუ არა, დერეფნიდან პოლკოვნიკის ფეხის ხმა მოესმა; შეშფოთებული შაბერი მას დაეძებდა.

– ეჰ! მე სიკვდილი მირჩევნია! ჩემი მდგომარეობა აუტანელია, – ხმამაღლა თქვა გრაფის მეუღლემ.

– რა დაგემართათ? – ჰკითხა კეთილმა მოხუცმა.

– არაფერი, არაფერი, – უთხრა ქალმა.

ადგა, პოლკოვნიკი მიატოვა და დაბლა ჩავიდა, რათა მოსამსახურე ქალს დალაპარაკებოდა მოწმის დაუსწრებლად. მოსამსახურე პარიზს გაგზავნა, დაავალა თვითონ მას გადაეცა დელბეკისათვის წერილი, რომელიც ის-ის იყო დაამთავრა, და უკანვე ჩამოეტანა, როგორც კი მას დელბეკი წაიკითხავდა. მერე ქალი ბაღში ადვილად დასანახ ადგილას დაჯდა, რათა პოლკოვნიკი მასთან მაშინვე მისულიყო, როგორც კი მოისურვებდა. შაბერი, რომელიც უკვე დაეძებდა ცოლს, აჩქარებული ნაბიჯით მასთან მივიდა და გვერდით მიუჯდა.

_ როზინა, _ უთხრა მან, _ რა მოგივიდა?

ქალმა არაფერი უპასუხა, ერთი იმ საუცხოო და წყნარ სადამოთაგანი იყო, რომლის იდუმალი ჰარმონია ივნისის თვეში მზის ჩასვლისას ესოდენ სინაზეს აფრქვევს. ჰაერი წმინდა იყო, ღრმა სიჩუმეში პარკის შორეული კუთხიდან ბავშვების ხმა ისმოდა. ესეც ბუნების დიდებულ სურათს რაღაც მელოდიას მატებდა.

_ თქვენ პასუხს არ მამლევთ? _ ჰკითხა ცოლს პოლკოვნიკმა.

_ ჩემი ქმარი... _ თქვა გრაფის მეუღლემ და სიტყვა გაუწყდა, ერთი შეტოვდა, მერე შაბერს ჰკითხა, თან გაწითლდა, _ როდესაც გრაფ ფეროდზე ვლაპრაკობ, როგორ უნდა ვახსენო?

_ თქვი, ჩემი ქმარი-თქო, ჩემო საბრალო ბავშვო, _ უპასუხა პოლკოვნიკმა გულკეთილად, _ იგი ხომ შენი ბავშვების მამაა?

_ კარგი, _ განაგრძო ქალმა, _ ბატონმა ფეროდმა რომ მკითხოს, აქ რა გინდაო, აქ უცხო კაცთან ჩემი ყოფნა რომ გაიგოს, მაშინ რა უნდა ვუთხრა? მომისმინეთ, ბატონო, _ განაგრძო მან, თან სახის ღირსეული გამომეტყველება მიიღო, _ ჩემი ბედი გადაწყვიტეთ, მე ყველაფრისთვის მზადა ვარ...

_ ჩემო ძვირფასო, _ უთხრა პოლკოვნიკმა და ცოლს ხელზე ხელი მოჰკიდა. _ გადაწყვიტე, თქვენს ბედნიერებას თავი შევწირო...

_ ეს შეუძლებელია, _ წამოიძახა ქალმა და უნებურად აცახცახდა. _ მაშინ თქვენს არსებობაზე უარი უნდა გეთქვათ კანონიერი გზით.

_ როგორ? _ თქვა პოლკოვნიკმა, _ ჩემი სიტყვა თქვენთვის საკმარისი არ არის?

ეს თქმა «კანონიერი გზით», მოხუცს გულს მოხვდა და უნებურად უნდობლობა გაუღვიძა. ცოლს ისე შეხედა, რომ ქალი გააწითლა, თვალები ძირს დახარა, პოლკოვნიკს შეეშინდა, ვაითუ ცოლი შემეზიზნოსო. გრაფის მეუღლე შიშმა აიტანა, რომ იმ ადამიანის მორცხვობასა და მკაცრ პატიოსნებას შეეხო, რომლის კეთილშობილ ხასიათს, ბუნებრივ სათნოებას კარგად იცნობდა. თუმცა ამ ფიქრმა მათ შუბლს ღრუბლები მოჰფინა, მაგრამ მათ შორის თანხმობა მაინც აღსდგა. აი, როგორ მოხდა ეს. შორიდან ბავშვის ყვირილი მოისმა.

_ ჟიულ, შენი და მოასვენე! _ დაუბა გრაფის მეუღლემ.

_ როგორ, თქვენი ბავშვები აქ არიან? _ ჰკითხა პოლკოვნიკმა.

_ დიახ, მაგრამ თქვენი შეწუხების ნება არ მივეცი.

ძველი მხედარი მოხიბლა გულისხმიერებამ, ქალურმა თავდაჭერილობამ, და გრაფის მეუღლეს ხელზე აკოცა.

– მოვიდნენ აქ, – თქვა შაბერმა.

პატარა გოგონამ მოირბინა ძმაზე საჩივლელად.

– დედა!

– დედა!

– ეს ჟიულმა ჩაიდინა!

– არა, თვითონ მან.

ხელებს დედისკენ იწვდიდნენ, ერთმანეთს ლაპარაკს არ აცლიდნენ. ეს იყო მოულოდნელი, წარმტაცი სურათი.

– საწყალი ბავშვები! – წამოიძახა გრაფის მეუღლემ და ცრემლები ველარ შეიკავა. – ისინი უნდა მივატოვო, სასამართლო ვის მისცემს ბავშვებს? დედის გულის გაყოფა არ შეიძლება, მე მინდა ისინი ჩემთან იყვნენ, ჩემთან!

– დედას თქვენ ატირებთ? – თქვა ჟიულმა და პოლკოვნიკს მრისხანედ შეხედა.

– დაწყნარდი, ჟიულ! – ბრძანების კილოთი დაუყვირა დედამ.

ბავშვები მათ წინ ჩუმად იდგნენ, დედას და უცხო კაცს ისეთი ცნობისმოყვარეობით ათვალიერებდნენ, რომ სიტყვებით მისი გადმოცემა შეუძლებელია.

– ოჰ! დიახ, – განაგრძო ქალმა, – თუ გრაფს გამაშორებენ, ბავშვები მაინც დამიტოვონ, და მე ყველაფერს დავემორჩილები

ეს გადამწყვეტი სიტყვა იყო, და მან გრაფის მეუღლეს სრული გამარჯვება მოაპოვებინა, რასაც ის მოელოდა.

– დიახ, – წამოიძახა პოლკოვნიკმა, თითქოს იგი თავის ფიქრს ამთავრებდა, – მე მიწის ქვეშ უნდა დავბუნდე. ეს უკვე ვუთხარი ჩემს თავს.

– ასეთ მსხვერპლს როგორ მივიღებ? – უპასუხა გრაფის მეუღლემ, – თუ იყვნენ ადამიანები, რომლებმაც თავიანთ სატრფოთა პატიოსნების დასაცავად თავი გაწირეს, ისინი მხოლოდ ერთხელ მოკვდნენ. თქვენ კი სიცოცხლე ყოველდღიურად უნდა გასწიროთ! არა, ეს შეუძლებელია. ეს რომ მხოლოდ თქვენს არსებობას შეეხებოდეს, არაფერი იქნებოდა, მაგრამ იმის ხელისმოწერა, რომ პოლკოვნიკი შაბერი არა ხართ, აღიარება იმისა, რომ ცრუმოსახელე ხართ, თქვენი ღირსების უარყოფა, სიცოცხლის ყოველ წუთს ტყუილის თქმა, ადამიანის თავგანწირვა ამ ზომამდე ვერ მივა. დაფიქრდით

მხოლოდ! არა. ჩემი საწყალი ბავშვები რომ არა მყავდეს, მე თქვენთან ერთად ქვეყნის კიდემდე გავიქცეოდი...

– მაგრამ, – უპასუხა შაბერმა, – განა არ შემემლო აქ მეცხოვრა ერთ პატარა სახლში, როგორც თქვენს ნათესავს? მე ძველი ზარბაზნით გაცვეთილი ვარ და გაზეთ «კონსტიტუსიანელისა» და თამბაქოს გარდა არაფერი მინდა.

ქალი ცრემლად დაიღვარა. გრაფი ფეროდის მეუღლესა და პოლკოვნიკ შაბერს შორის ბრძოლა გაიმართა, თუ რომელი გამოიჩენდა მეტ კეთილშობილებას. ამ ბრძოლაში მხედარი დარჩა გამარჯვებული. ერთ საღამოს, როდესაც ბავშვებს შორის მათი დედა დაინახა, მხედარი მოიხიბლა ამ ამღელვებელი ოჯახური სურათით სოფლად, ჩრდილსა და სიწყნარეში; გადაწყვიტა მკვდრად დარჩენილიყო, კანონიერი გაფორმების არ შემინებია, იკითხა, როგორ უნდა მოვიქცე, რომ ამ ოჯახის ბედნიერება სამუდამოდ უზრუნველყო.

– მოიქცით, როგორც გენებოთ! – უპასუხა გრაფის მეუღლემ, – გიცხადებთ, რომ ამ საქმეში სრულიად არ ჩავერევი, მე არ უნდა ჩავერიო.

დელბეკი რამდენიმე დღის ჩამოსული იყო და, თანახმად გრაფის მეუღლის ზეპირი მითითებისა, მოხუცი მხედრის ნდობის დამსახურება მოახერხა. და აი, მეორე დღეს, პოლკოვნიკი შაბერი ყოფილ ვეჟილთან ერთად სენტ-ლიე-ტავერნს გაემგზავრა, სადაც დელბეკმა ნოტარიუსს შეადგენინა აქტი ისეთი აღმამფოთებელი გამოთქმებით, რომ მისი წაკითხვისთანავე პოლკოვნიკმა კანცელარია უეცრად მიატოვა.

– ეშმაკმა დაგლახვროთ. კარგი ვინმე ვიქნებოდი! ყალბისმქნელის სახელი გამივარდებოდა, – წამოიძახა მან.

– ბატონო, – უთხრა მას დელბეკმა, – მე არ გირჩევთ, რომ ხელის მოწერაში აჩქარდეთ, თქვენს ადგილას ამ პროცესიდან ოცდაათი ათას ლივრ რენტას მაინც მივიღებდი, რადგან ქალბატონი ფეროდი ამას მოგცემდათ.

პოლკოვნიკმა ანთებული თვალებით გაანადგურა ეს დამსახურებული არამზადა და გაიქცა. ის ერთიმეორის საწინააღმდეგო განცდებმა გაიტაცეს. კვლავ უნდობელი გახდა, ხან აღმფოთდებოდა, ხან დაწყნარდებოდა.

ბოლოს იგი გროსლესის პარკში დაბრუნდა, გამონგრეული კედელი გაიარა, ნელი ნაბიჯით პავილიონისაკენ გასწია და იქ მოწყობილ ოთახში დაჯდა, საიდანაც სენ-ლიეს გზა მოჩანდა; მარტოდ დარჩენა სურდა აზრების დასალაგებლად. ხეივანში მიწაზე მოყრილი იყო ერთგვარი ყვითელი სილა, რომელსაც ქვიშის მაგიერ ხმარობენ, ამიტომ

პავლიონის პატარა სასტუმრო ოთახში მყოფ გრაფის მეუღლეს პოლკოვნიკის მისვლა არ გაუგია, ისე იყო გართული თავის საქმის წარმატებით. შაბერის ფეხის ხმისთვის ყურადღება სრულიად არ მიუქცევია, არც მოხუც მხედარს დაუნახავს თავისი ცოლი.

– როგორ არის საქმე, ბატონო დელბეკ? მოაწერა ხელი? – ჰკითხა გრაფის მეუღლემ თავის მმართველს, როგორც კი მას მოჰკრა თვალი გზაზე, თხრილის ღობის გადაღმა.

– არა, ქალბატონო, არ ვიცი ამ ადამიანს რა დაემართა. ბებერი ცხენი ყალყზე შედგა.

– მაშ, საქმე მისი საგიჟეთში მოთავსებით უნდა გავათავოთ, – თქვა ქალმა, – იგი ხომ ჩვენს ხელთ არის.

პოლკოვნიკი, რომელსაც ახალგაზრდული სიმარდე დაუბრუნდა, თხრილზე გადახტა, თვალის დახამხამებაში მმართველის წინ გაჩნდა და ისეთი წყვილი კარგი სილა გააწნა, რომ არც ერთი ვექილის ლოყებს ასეთი ლაზათიანი სილა არ უგემნია.

– დაუმატე, რომ ბებერმა ცხენმა ჩაწიხლვაც იცის, – უთხრა მას.

როცა პოლკოვნიკს ეს გულისწყრომა დაუცხრა, მას უკვე თხრილზე გადახტომის ძალაც აღარ ჰქონდა. ჭეშმარიტება მთლად გამოიშვლებული დაუდგა თვალწინ. გრაფის მეუღლისა და დელბეკის სიტყვა-პასუხმა ფარდა ახადა იმ შეთქმულებას, რომლის მსხვერპლიც უნდა გამხდარიყო. ის ზრუნვა, რომელიც მისთვის არ დაიშურეს, მისატყუებელი ყოფილა მახეში მის გასაბმელად. ეს სიტყვა-პასუხი თითქოს რაღაც მძაფრი შხამის წვეთი იყო, რომელმაც მოხუც ჯარისკაცს კვლავ განუახლა ფიზიკური და მორალური ტანჯვა. პარკის ჭიმკრით პავლიონში დაბრუნდა, დაჩაჩანაკებული ადამიანივით მიდიოდა. მაშ, მისთვის არც სიმშვიდეა, არც დასვენება. ამიერიდან ამ ქალთან ის საზიზღარი ომი უნდა დაეწყო, რომლის შესახებ დერვილი ელაპარაკა. დავა-ჩივილში უნდა გაეტარებინა მთელი სიცოცხლე, ნაღველი ესვა, ყოველ დილით სიმწრის ფიალა დაეცალა. მერე საშინელი აზრი წარმოუდგა: სად იშოვოს პირველი ინსტანციების ხარჯების დასაფარავად საჭირო ფული? ცხოვრების მიმართ ისეთი საშინელი ზიზღი იგრძნო, რომ მზად იყო წყალში გადავარდნილიყო, დამბახა რომ ჰქონოდა, თავს მოიკლავდა. მოხუცი ისევ მოიცვა გაურკვეველმა ფიქრებმა, რომლებიც დერვილთან საუბარმა გამოიწვია, როდესაც ვექილი მერძევის ბინაზე ეწვია. ბოლოს პავლიონს მიაღწია, საზაფხულო ოთახში ავიდა, რომლის მრგვალ სარკმელთა მინებიდან ყოველ მხარეს ველის წარმტაცი სანახაობა იშლებოდა. იქ სკამზე მჯდარი ცოლი დახვდა. პეიზაჟს გასცქეროდა. ქალს თავი მშვიდად ეჭირა, მის სახეზე კაცი ვერაფერს ამოიკითხავდა. ასეთი გამომეტყველების მიღება იმ ქალებს შეუძლიათ, რომლებიც არაფრის წინაშე უკან არ

დაიხვევენ. გრაფის მეუღლემ თვალზე ცრემლი მოიწმინდა, თითქოს ბევრი იტირაო. იგი თავისი ქამრის ვარდისფერ გრძელ ლენტს ხელში ათამაშებდა, მაგრამ მიუხედავად გარეგნული სიმშვიდისა, ვერ შეძლო არ ათრთოლებულიყო თავისი დარბაისელი კეთილისმყოფელის წინაშე, რომელიც გულხელდაკრეფილი, გაფითრებული, შუბლშეჭმუხვნილი მის წინ იდგა. შაბერმა ქალს თვალი თვალში გაუყარა და ამით გააწითლა.

– ქალბატონო, – უთხრა მან, – არ გწყევლით, მე თქვენ მეზიზღებით. ვუმაღლი იმ შემთხვევას, რომელმაც ჩვენს შორის კავშირი გაწყვიტა. შურისძიების სურვილიც არა მაქვს, აღარ მიყვარხართ. არაფერი მინდა თქვენგან. იცხოვრეთ მშვიდად. ენდეთ ჩემს სიტყვას, იგი უფრო ძვირფასია, ვიდრე მთელი პარიზის ნოტარიუსების ნაჯღაბნი. არასოდეს მოვიტხოვ იმ სახელის აღდგენას, რომელიც შეიძლება დიდებით შევმოსე. ამიერიდან მე მხოლოდ ერთი საწყალი ვინმე ვარ, იასენტი, რომელიც ცის ქვეშ მხოლოდ პატარა ადგილს ითხოვს. მშვიდობით...

გრაფის მეუღლე პოლკოვნიკს ფეხებში ჩაუვარდა, სურდა მისი შეჩერება, ხელებზე ხელი მოჰკიდა, მაგრამ მან ზიზღით მოიშორა და უთხრა:

– არ მომეკაროთ.

როდესაც მიმავალი ქმრის ფეხის ხმა მოესმა, გრაფის მეუღლე ისე შეტოკდა, რომ ამის გადმოცემა შეუძლებელია. მერე ღრმა შორსმჭვრეტელობით, რასაც დიდი ავკაცობა ან მაღალი საზოგადოების სასტიკი ეგოიზმი აძლევს ადამიანს, იგი დარწმუნდა, რომ მას შეეძლო ამ პატიოსანი მხედრის შეპირებასა და ზიზღს დანდობოდა და მშვიდად ეცხოვრა.

შაბერი მართლაც გაქრა. მერძევე გაკოტრდა და მეეტლეობა დაიწყო. შეიძლება პოლკოვნიკმაც პირველად რაიმე ამდაგვარ საქმეს მოჰკიდა ხელი, შეიძლება უფსკრულში გადაგდებულ ქვასავით შეუჩერებლად პარიზის ქუჩებში გამეფებული სიღარიბის ჭაობში ჩაეფლო.

ამ ამბის შემდეგ ექვსმა თვემ გაიარა და დერვილს არც პოლკოვნიკ შაბერზე, არც გრაფი ფეროდის ცოლზე არაფერი გაუგონია. მან იფიქრა, რომ მათ საქმე, ალბათ, მორიგებით გაათავეს და ჩემზე ჯავრის ამოსაყრელად გრაფის მეუღლემ ეს საქმე სხვა ვეჟილის კანცელარიაში გააფორმო; ამიტომ დერვილმა ერთ დილას შაბერისათვის მიცემული თანხები შეაჯამა და ზედ თავისი ხარჯები დაუმატა. გრაფი ფეროდის მეუღლეს ბარათი გაუგზავნა, რომლითაც თხოვდა წარდგენილი ანგარიშით გრაფი შაბერისთვის ვალი დაეფარვინებინა. ვეჟილი ვარაუდობდა, რომ ცოლს თავისი პირველი ქმრის

მისამართი ეცოდინებაო. მეორე დღესვე გრაფი ფეროდის მმართველმა, რომელიც უკვე ერთი მნიშვნელოვანი ქალაქის პირველი საფეხურის სასამართლოს თავმჯდომარედ იყო დანიშნული, დერვილს დამაღონებელი პასუხი მისწერა:

«ბატონო, გრაფი ფეროდის მეუღლემ დამავალა გაცნობოთ, რომ თქვენმა კლიენტმა თქვენი ნდობა ბოროტად გამოიყენა, და იმ პირმა, რომელიც თავის თავს გრაფ შაბერს უწოდებდა, აღიარა, რომ სხვისი ღირსება უკანონოდ მიითვისა.

მიიღეთ და სხვა.

დელბეკი».

_ პატიოსნებას ვფიცავ, _ წამოიძახა დერვილმა, _ არიან ადამიანები, რომლებიც მეტისმეტად სულელები არიან, მათი მოჭკვიანება შეუძლებელია, თავის გასაბრიყვებლად საკმაოა, რომ დიდსულოვანი კაცთმოყვარე და ვეჯილი იყო. აი, საქმე, რომელიც ორი ათასს ფრანკზე მეტი ღირს.

ამ წერილის მიღების შემდეგ ცოტაოდენმა დრომ გაიარა. ერთხელ დერვილი სასამართლოში ერთ ვეჯილს დაეძებდა, მასთან მოსალაპარაკებელი ჰქონდა. ის ვეჯილი გამასწორებელი პოლიციის სასამართლოში საქმეს იცავდა. შემთხვევით დერვილი მეექვსე დარბაზში შევიდა იმ დროს, როდესაც სასამართლოს თავმჯდომარემ ორი თვის პატიმრობა მიუსაჯა, როგორც მოხეტიალეს, ვინმე იასენტს და ბრძანება გასცა, სასჯელის მოხდის შემდეგ იგი სენ-დენის მათხოვართა თავშესაფარ სახლში მოეთავსებინათ. ასეთი სასჯელი პოლიციის პრეფექტების პრაქტიკაში მუდმივ პატიმრობას უდრის. იასენტის სახელის გაგონებაზე დერვილმა შეხედა ორ ჟანდარმს შორის საბრალდებულო სკამზე მჯდომ დამნაშავეს და მასში ცრუპოლკოვნიკი შაბერი იცნო.

მოხუცი მხედარი მშვიდად, უძრავად იჯდა. დაფანტულობა ეტყობოდა. თუმცა მონძები ეცვა, მაინც კეთილშობილი სიამაყის იერი ჰქონდა. მისი გამოხედვა სტოიციზმით იყო გამსჭვალული, რაც მოსამართლეს, ალბათ, შეუნიშნავი არ დარჩებოდა, მაგრამ რაკი ადამიანი მართლმსაჯულებას ხელში ჩაუვარდება, იგი მხოლოდ ზნეობრივ არსებას, უფლებისა და ფაქტის საკითხს წარმოადგენს იმის მსგავსად, როგორც სტატისტიკოსებისათვის ადამიანი ციფრად იქცევა. როდესაც მხედარი კანცელარიაში შეიყვანეს, რათა იგი იმ დღესვე სასამართლებულ მოხეტიალეთა ჯგუფთან ერთად წაეყვანათ, დერვილმა გამოიყენა ის უფლება, რომლითაც ვეჯილებს ნება აქვთ სასამართლოში ყველგან თავისუფლად შევიდნენ, ახალმისჯილს კანცელარიაში შეჰყვა და ცოტა ხანს ათვალიერებდა მას და იმ საყურადღებო მათხოვრებს, რომელთა შორისაც

შაბერი იმყოფებოდა. მაშინ კანცელარიის წინა ოთახი წარმოადგენდა ერთ იმ სურათთაგანს, რომლის შესასწავლად არც ჩვენი კანონმდებლები, არც ფილანტროპები, არც მხატვრები და არც მწერლები თავს არ იწუხებენ.

როგორც სასამართლოს ყველა ლაბორატორია, ეს წინა ოთახიც ბნელი და მყრალი იყო. მის კედლებთან მიდგმული ხის სკამები გაშავებული იყო, როგორც იმ ბედშავთა მუდმივი დასაჯდომი ადგილი, რომლებიც თავს იყრიან საზოგადოებრივ უბედურებათა ამ პაემანზე. ამ შეკრებას ვერც ერთი მათგანი ვერ დააკლდება. პოეტი იტყოდა, დღის სინათლეს რცხვენია ეს საშინელი ბილწი ადგილი გაანათოს, სადაც ამდენი ბედკრული გაივლისო! აქ ერთი ადგილიც არ არის, რომ რომელიმე განზრახული ან უკვე მომხდარი ბოროტმოქმედების ჩამდენი არ დამჯდარიყოს: ერთი ადგილიც არ არის, სადაც პირველი შეცდომისათვის მართლმსაჯულების მიერ დადალული ადამიანი არ მოხვედრილიყოს, სადაც პირველი შერცხვენით სასოწარკვეთილ ადამიანს ამიერიდან არ დაეწყოს ახალი ცხოვრება, რომლის დასასრული აღმართული გილიოტინა ან დამბაჩით თავის მოკვლაა. ყველა ის, ვინც პარიზის ქვაფენილზე ფეხს წაიკრავს, მოყვითალო კედლებშუა უნდა დაეცეს. აქ ფილანტროპს, თუ ის გრძნობადახშული არ არის, მრავალი თვითმკვლელობის გამართლება შეუძლია ამოიკითხოს; ფარისეველი მწერლები დასტირიან ამ თვითმკვლელობებს, უნარი კი არ შესწევთ მათ წინააღმდეგ წინასწარი ზომები მიიღონ. ეს გამართლება სწერია ამ წინა ოთახში, რომელიც თითქოს მორგისა და გრევის დრამების წინასიტყვაობაა.

პოლკოვნიკი შაბერი ის-ის იყო დაჯდა ამ ადამიანთა შორის, რომლებსაც ენერგიული სახე ჰქონდათ და სიღარიბის საშინელი ლივრები ეცვათ. ისინი ჩუმად იყვნენ, ან ხმადაბლა საუბრობდნენ, რადგან სამი მორიგე ჟანდარმი აქეთ-იქით დადიოდა და მათ ხმლებს იატაკზე რაწკუნნი გაჰქონდათ.

დერვილი მოხუც მხედარს წინ დაუდგა და ჰკითხა:

– ვერ მიცნობთ?

– გიცანით, ბატონო, – უპასუხა შაბერმა და წამოდგა.

– თუ თქვენ პატიოსანი კაცი ხართ, – განაგრძო დერვილმა ხმადაბლა, – ჩემ მოვალედ როგორ დარჩით?

მოხუცი მხედარი გაწითლდა იმ ახალგაზრდა ქალიშვილივით, რომელსაც დედამ დაფარული სიყვარული გაუგო.

– როგორ, ქალბატონმა ფეროდმა ვალი არ გადაგიხადათ? – წამოიძახა მან ხმამაღლა.

_ გადამიხადა?... _ თქვა დერვილმა. _ მან მომწერა, რომ თქვენ ინტრიგანი ხართ.

შაბერმა საშინელებისა და აღშფოთების გამომხატველი თვალები ზევით ადაპყრო, თითქოს ღმერთს შესჩიოდა ამ ახალი მოტყუების გამო.

_ ბატონო, _ თქვა მან წყნარი ხმით მიუხედავად ალელვებისა, _ ამიღეთ ჟანდარმებისაგან ნებართვა კანცელარიაში შესასვლელად. მე დაგიწერთ მინდობილობას, რომლითაც ანგარიშს გაგისწორებენ.

დერვილი ბადრავს მოელაპარაკა და მას ნება დართეს თავისი კლიენტი კანცელარიაში შეეყვანა, სადაც იასენტმა გრაფი ფეროდის მეუღლეს რამდენიმე სტრიქონი მისწერა.

_ გაუგზავნეთ ეს, _ თქვა მხედარმა, _ და თქვენ აგინაზღაურდებათ გაწეული ხარჯები და ჩემი ვალი. მერწმუნეთ, ბატონო, თუ თქვენ მიერ აღმოჩენილი დახმარებისათვის მადლობა ვერ გითხარით, ეს მადლობა ამით აქ არ შემცირებულა, _ თქვა მან და გულზე ხელი დაიდო. _ დიახ, ის აქ არის სრულიად და უკლებლად, მაგრამ ბედშავთ რა შეუძლიათ? მათ უყვართ, მორჩა და გათავდა.

_ როგორ, _ უთხრა მას დერვილმა, _ თქვენთვის რაიმე რენტა ვერ დაიმტკიცეთ?

_ ნუ მელაპარაკებით ამის შესახებ! _ უპასუხა მოხუცმა მეომარმა. _ თქვენ არ შეგიძლიათ წარმოიდგინოთ, რა ზიზღს ვგრძნობ ამ გარეგნული ცხოვრების მიმართ, რომელსაც ადამიანთა უმრავლესობა ეტანება. მე უეცრად შემიპყრო ავადმყოფობამ _ ეს არის ზიზღი კაცობრიობის მიმართ. როდესაც გამახსენდება, რომ ნაპოლეონი წმინდა ელენეს კუნძულზეა, მაშინ ჩემთვის ყველაფერი ამაოა, აღარ შემიძლია ვიყო მხედარი. ეს არის მთელი ჩემი უბედურება. ბოლოს, _ დაუმატა მან ბავშვური გულუბრყვილობით, _ უმჯობესია, საკუთარი გრძნობებით ბრწყინავდე, ვიდრე ტანისამოსით. მე არავის ზიზღი არ მაშინებს.

პოლკოვნიკი თავის ადგილას დაჯდა.

დერვილი წავიდა. როდესაც იგი თავის კანცელარიაში დაბრუნდა, გოდემალი, რომელიც იმ დროს მასთან მეორე გადამწერად იყო, გრაფი ფეროდის მეუღლესთან გაგზავნა. როგორც კი ქალმა ბარათი წაიკითხა, მაშინვე გასცა განკარგულება ვექილისათვის გრაფი შაბერის ვალის დასაფარავად.

1840 წელს, ივნისის თვის ბოლოს, გოდემალი, რომელიც მაშინ უკვე ვექილი იყო, დერვილთან ერთად რის გაემგზავრა. როდესაც მიაღწიეს გზატკეცილს, რომელიც ბისეტრისაკენ მიმავალ დიდ გზაზე გადის, გზის პირას, თელას ქვეშ, დაინახეს ერთი

ღარიბი, გათეთრებული და დაჩაჩანაკებული მოხუცი. ასეთი მოხუცები, რომლებმაც მათხოვართა მარშლის კვერთხი მიიღეს, ბისექტრში ცხოვრობენ ისე, როგორც ლატაკი ქალები სალპეტრიერში. ეს კაცი ერთი იმ ორი ათას უბედურთაგანი, რომლებიც მოხუცთა სამადლო სახლში არიან მოთავსებულნი, კუნძუზე იჯდა და მთელი თავისი ყურადღება ინვალიდებისთვის კარგად ცნობილი საქმისათვის მიეპყრო: იგი მზეზე ჭუჭყიან ცხვირსახოცს აშრობდა, რათა მისი გარეცხვა არ დასჭირებოდა. ამ მოხუცს მიმზიდველი სახე ჰქონდა. მას ეცვა რაღაც საშინელი ლივრეის მსგავსი მოწითალო მაუდის ტანისამოსი, რომელსაც სამადლო სახლი თავის ბინადრებს აძლევს.

– შეხედეთ, დერვილ, – უთხრა გოდემალმა თავის თანამგზავს, – ხომ ხედავთ ამ მოხუცს? ხომ ჰგავს იმ სასაცილო პატარა ქანდაკებებს, რომლებიც გერმანიიდან შემოაქვთ? იგი ცხოვრობს და, შეიძლება, ბედნიერიც არის.

დერვილმა ლორნეტი გაიკეთა, მათხოვარს შეხედა, გაოცებული შეტოკდა და თქვა:

– ეს მოხუცი, ჩემო კარგო, მთელი პოემაა, ან, როგორც რომანტიკოსები ამბობენ, დრამაა. ოდესმე გრაფი ფეროდის მეუღლეს შეხვედრიხარ?

– დიახ, ის ჭკვიანი და მეტად საამური ქალია, მხოლოდ მეტისმეტად ღვთისმოსავია, – თქვა გოდემალმა.

– ეს ბისექტრელი მოხუცი მისი კანონიერი ქმარია, გრაფი შაბერი, ყოფილი პოლკოვნიკი; ალბათ, მისმა ცოლმა ჩასვა ის აქ. თუ შაბერი ამ სამადლო სახლშია იმის მაგივრად, რომ სასახლეში ეცხოვრა, ეს მოხდა იმის გამო, რომ გრაფი ფეროდის ლამაზ მეუღლეს მოაგონა, რომ მოედნიდან წამოიყვანა ისე, როგორც დაქირავებული ეტლი მიჰყავთ ხოლმე. ახლაც მაგონდება ძუ ვეფხვის შეხედვა, რომელიც მაშინ ცოლმა ქმარს სტყორცნა.

ასეთმა შესავალმა გოდემალს ცნობისმოყვარეობა აღუძრა და დერვილმა მას ზემოთ მოთხრობილი ამბავი მოუყვა. ორი დღის შემდეგ, ორშაბათ დილით, როდესაც პარიზს ბრუნდებოდნენ, მეგობრებმა ბისექტრს გადახედეს და დერვილმა პოლკოვნიკი შაბერის ნახვა მოისურვა. შარაგზის შუა ადგილას ორი მეგობარი წააწყდა მოხუცს, რომელიც მოჭრილი ხის კუნძუზე იჯდა, ხელში ჯოხი ეჭირა და სილაზე ხაზებს ავლებდა. კარგად რომ დააკვირდნენ, შენიშნეს, რომ მოხუცი ნასვამი იყო.

– გამარჯობა, პოლკოვნიკო შაბერ, – მიესალმა დერვილი.

– მე შაბერი არა ვარ! არა ვარ შაბერი! მე იასენტი მქვია, – უპასუხა მოხუცმა. – მე ადამიანი აღარა ვარ, მე ვარ ნომერი 164, მეშვიდე დარბაზიდან, – დაუმატა მან

დამფრთხალმა, შეწუხებული სახით შეხედა დერვილს, ბერიკაცური და ბავშვური შიშით. – თქვენ გინდათ სიკვდილმისჯილი ინახულოთ? – თქვა მან დუმილის შემდეგ. – იგი უცოლოა! თავს ბედნიერად გრძნობს.

– საწყალი კაცი, – თქვა გოდეშალმა, – თამბაქოს საყიდლად ფული გინდათ? – პარიზის ქუჩის ბავშვის ხარბი გულუბრყვილობით პოლკოვნიკმა უცნობებს, რომლებმაც ოცფრანკიანი მისცეს, სათითაოდ ხელი ჩამოართვა, თვალი უაზროდ მიაპყრო მადლობის ნიშნად და უთხრა:

– ყოჩაღ, ბიჭებო!

მერე ისეთი მოძრაობა გააკეთა, თითქოს თოვს უმიზნებსო და ღიმილით წამოიძახა:

– ცეცხლი, ორი ქვემეხიდან! გაუმარჯოს ნაპოლეონს! – და ჰაერში ჯოხით რკალი მოხაზა.

– ბავშვივით იქცევა. ალბათ, საშინელი ჭრილობის შედეგია, – თქვა დერვილმა.

– შაბერი იქცევა ბავშვივით! – წამოიძახა ამ დროს ერთმა ძველმა ბისეტრელმა, რომელიც შორიახლო იდგა, – ზოგჯერ მას სათოფეზე ვერ გაეკარები. ეს ეშმაკი მოხუცი ფილოსოფოსი და მეოცნებეა, მაგრამ დღეს ორშაბათია. ცოტა გადაკრულშია. იგი აქ 1820 წლიდანაა. მახსოვს, სწორედ იმ წელიწადს ერთმა პრუსიელმა ოფიცერმა გაიარა აქ. პრუსიელმა ეტლი ვილეჟუვის აღმართზე დატოვა და ფეხით განაგრძო გზა. მე და ჩემი მეგობარი იასენტი გზის პირას ვიჯექით. ოფიცერი ვიღაც თავის ამხანაგს ესაუბრებოდა. ამხანაგი ისეთივე უზრდელი ჩანდა, როგორც თვითონ პრუსიელი იყო. ალბათ, ისიც უცხოელი იყო. მოხუცი რომ დაინახეს, გამასხარავება დაუპირეს. პრუსიელმა თავის თანამგზავრს უთხრა: «აი, მოხუცი მსროლელი, რომელიც, ალბათ, როსბახთან იბრძოდა». – «მე იმ დროს ახალგაზრდა ვიყავი და იმ ბრძოლაში ვერ მივიღებდი მონაწილეობას, – უპასუხა შაბერმა პრუსიელს, – მაგრამ იენასთან ბრძოლის დროს კი საკმაოდ დავაჟაკებული გახლდით». პრუსიელმა მაშინვე მოუსვა, პასუხის გაცემა ვერ გაუბედა.

– რა არის ადამიანის ბედი! – წამოიძახა დერვილმა, – ბავშვობა მიგდებულ ბავშვთა სახლში გაატარო, სული ღრმა მოხუცთა თავშესაფარში დალიო და ამ ორ დროთა შუა ევროპისა და ეგვიპტის დაპყრობაში ეხმარებოდე ნაპოლეონს. იცით თუ არა, ძვირფასო, – განაგრძო დერვილმა დუმილის შემდეგ, – ჩვენს საზოგადოებაში სამი პროფესიის წარმომადგენლებს – მღვდელს, ექიმს და მართლმსაჯულების მუშაკს არ შეუძლიათ არსებულ წეს-წყობილებას პატივი სცენ. მათ შავი ტანისამოსი აცვიათ, ალბათ იმიტომ, რომ ყველა სათნოებასა და ილუზიებს გლოვობენ. ამ სამში ყველაზე უბედური ვექილია.

როდესაც ადამიანი მღვდელთან მიდის, იგი მიჰყავს მონანიებას, სინდისის ქენჯნას, რწმენას, რაც მას ყურადღების ღირსად ხდის, ამაღლებს. ეს ნუგეშს სცემს შუამავლის სულს და მღვდელი თავის მოვალეობას ერთგვარი სიხარულით ასრულებს. იგი ადამიანს წმენდს, ასწორებს და არიგებს. ჩვენ, ვეჭილები კი, ვხედავთ ერთსა და იმავე ცუდ მიდრეკილებათა განმეორებას. არაფერი მათ არ ასწორებს, და ჩვენი კანცელარიები ჭუჭყიანი წყლის მიღებია, რომლების გაწმენდა შეუძლებელია. ჩემი მოვალეობის შესრულების დროს რამდენი რამ გამიგია! მე მინახავს ოჯახის მამა, სხვენზე მომაკვდავი, ჯიბეცარიელი, ორი ქალიშვილის მიერ მიტოვებული, რომლებსაც მან ორმოცი ათასი ლივრი რენტა მისცა! მინახავს, როგორ სწვავენ ანდერძებს; მინახავს, როგორ სძარცვავენ დედები თავიანთ შვილებს; როგორ ქურდავენ თავიანთ ცოლებს ქმრები; როგორ კლავენ ცოლები ქმრებს; როგორ იყენებენ მათ სიყვარულს, რათა ისინი გიჟებად ან სულელებად გამოაცხადონ და შემდეგ საყვარელთან მშვიდად იცხოვრონ; მინახავს, როგორ აჩვევდნენ ბავშვს აკვნიდანვე ისეთ რამეს, რაც მის სიკვდილს გამოიწვევდა, რათა ამით თავისი უკანონო შვილი გაემდიდრებინათ. მე ვერ გეტყვით ყველაფერს, რაც მინახავს, რადგან მე მინახავს ბოროტმოქმედებანი, რომელთა მიმართ მართლმსაჯულება უძლურია. ბოლოს, ყველა ის საშინელება, რომელსაც რომანისტები სთხზავენ, სინამდვილეზე დაბლა დგას; თქვენ მოგელით ამ მშვენიერი ამბების გაგება. მე კი ვიცხოვრებ სოფელში ჩემს ცოლთან ერთად. პარიზი თავზარს მცემს.

– დეროშთან უკვე ბევრი რამ ვნახე, – უპასუხა გოდემალმა.

გობსეკი

თარგმანი იროდიონ ქავჭავაძისა

ერთხელ, 1829-30 წლის ზამთარში, ვიკონტესა დე გრანლიეს სალონში, როგორღაც ღამის პირველ საათამდე შემორჩა ორი სტუმარი, რომლებიც მის ნათესავებს არ ეკუთვნოდნენ. ერთმა სტუმარმა, ლამაზმა ახალგაზრდა კაცმა, ბუხრის საათის რეკვა რომ გაიგონა, სწრაფად დაემშვიდობა ყველას. როდესაც ეზოში ეტლის ხმაური გაისმა, ვიკონტესამ ყურადღება არ მიაქცია, რომ აქ იყვნენ თავისი ძმა და ოჯახის ერთი მეგობარი, რომლებიც პიკეტის თამაშს ამთავრებდნენ, და მიუახლოვდა თავის ქალიშვილს. იგი დიდი ინტერესით ათვალიერებდა შუქფარის თითქოს გამჭვირვალე ნაყმებს, მაგრამ აშკარად ეტყობოდა, გულისყური მიმავალი ეტლის ხმაურისთვის მიეპყრო. ამან დედას ეჭვი კიდევ უფრო განუმტკიცა.

– კამილა, თუ შემდეგშიაც ახალგაზრდა გრაფ დე რესტოსთან თავს ისე დაიჭერ, როგორც ამ საღამოს, იძულებული ვიქნები აღარ მივიღო იგი. გამიგონე, ჩემო ბავშვო, თუ ჩემს სიყვარულს ენდობი, ნება მომეცი შენს ცხოვრებას მე გავუძღვე. ჩვიდმეტი წლისანი ვერ ერკვევიან ვერც მომავალსა და წარსულში, ვერც საზოგადოების მოთხოვნებს უღებენ ალღოს. მე მხოლოდ ერთს გეტყვი: ბატონ დე რესტოს ჰყავს დედა, რომელსაც მილიონების გაფლანგვა შეუძლია. იგი მდაბიო წარმოშობისაა, გორიოს ქალიშვილია. ერთ დროს თავისი ქცევით დიდი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია. მამა ისე ცუდად ეპყრობოდა, რომ სწორედ ღირსი არ არის ასეთი კარგი ვაჟი ჰყავდეს. ახალგაზრდა გრაფი დედას აღმერთებს და დედაშვილურ ზრუნვას არ აკლებს, რაც უდიდესი ქების ღირსია. განსაკუთრებით ზრუნავს თავისი და-ძმისათვის. მაგრამ რა საქებარიც უნდა იყოს მისი ასეთი საქციელი, – დაუმატა ვიკონტესამ სახის გონივრული გამომეტყველებით, – სანამ დედამისი ცოცხალია, ყოველ ოჯახს შეეშინდება, თავისი ქალიშვილის მომავალი და ქონება ახალგაზრდა რესტოს მიანდოს.

– მე რამდენიმე სიტყვა გავიგონე და თქვენს საუბარში ჩარევის სურვილი აღმეძრა, – წამოიძახა ოჯახის მეგობარმა. – მოგიგეთ, გრაფო, – მიმართა მან თავის მოწინააღმდეგეს, – და გტოვებთ, რათა თქვენს დისწულს მივეშველო.

– აი, რას ნიშნავს ვექილის მახვილი სმენა, – თქვა ვიკონტესამ. – ჩემო ძვირფასო დერვილ, როგორ გაიგონეთ ის, რაც კამილას ძალიან ჩუმად ვუთხარი?

– თქვენი სახის გამომეტყველებით მივხვდი, – უპასუხა დერვილმა და ბუხართან მდგარ რბილ სავარძელში ჩაჯდა.

ბიძა დისწულის გვერდით დაჯდა, ქალბატონი გრანლიე კი – პატარა სკამზე თავის ქალიშვილსა და დერვილს შორის.

– დროა, ქალბატონო, გიამბოთ ერთი ამბავი, რომელიც შეგაცვლებინებთ თქვენ მიერ გამოთქმულ აზრს გრაფ ერნესტ დე რესტოს ქონებაზე.

– ამბავი? – წამოიძახა კამილამ. – მაშ, ჩქარა გვიამბეთ, ბატონო დერვილ.

დერვილმა ქალბატონ დე გრანლიეს შეხედა და აგრძნობინა, რომ ეს ამბავი მისთვის საინტერესო უნდა ყოფილიყო. ვიკონტესა დე გრანლიე თავისი ქონებითა და გვარის ძირძველობით სენ-ჟერმენის უბნის ერთი მეტად სახელოვანი მანდილოსანთაგანი იყო; და თუმცა არაბუნებრივად გვეჩვენება, პარიზის ვეჯილი მასთან ასე შინაურად რომ ლაპარაკობს და მის ოჯახში თავი ასე ლაღად უჭირავს, მაგრამ ეს ადვილი ასახსნელია. ქალბატონი დე გრანლიე მეფის ოჯახთან ერთად დაბრუნდა საფრანგეთში და პარიზში დასახლდა, მაგრამ ძალიან მძიმე მდგომარეობაში ჩავარდა, რადგან ცხოვრების სახსრად მხოლოდ და მხოლოდ ის დახმარება ჰქონდა, რომელიც ლუი XVIII თავისი თანხებიდან დაუნიშნა. ვეჯილმა შემთხვევით აღმოაჩინა ზოგიერთი ფორმალური უსწორობა, რაც რესპუბლიკამ დაუშვა გრანლიეს კარ-მიდამოს გაყიდვისას, და მოითხოვა, რომ ეს კარ-მიდამო ვიკონტესას დაბრუნებოდა. ვეჯილმა აღძრა ძიება, ამტკიცებდა, რომ ჩადენილი იყო დანაშაული, და საქმე მოიგო. ამ წარმატებით გამხნეებულმა რომელიღაც დავრდომილთა თავშესაფრის მიმართ სადავო საქმე ისე კარგად წარმართა, რომ ვიკონტესა დე გრანლიეს ტყვე დაუბრუნეს. ამის შემდეგ ვეჯილმა დაუბრუნა ორლენის არხის რამდენიმე აქცია და საკმაოდ მნიშვნელოვანი უძრავი ქონება, რომელიც იმპერატორმა საზოგადოებრივ დაწესებულებებს უბოძა. ამრიგად, ახალგაზრდა ვეჯილის მოხერხებით ქალბატონ დე გრანლიეს აღდგენილი ქონების ყოველწლიურმა შემოსავალმა სამოცი ათას ფრანკს მიაღწია, ამაში არ შედის ის დიდი თანხა, რაც ზარალის ანაზღაურების კანონით დაუბრუნდა. დიდად პატიოსანი და მცოდნე ვეჯილი, თავმდაბალი და ზრდილობიანი, ამის შემდეგ ოჯახის მეგობარი გახდა. თუმცა ვეჯილმა ასეთი მოქცევით ქალბატონ დე გრანლიეს მიმართ სენ-ჟერმენის უბნის საუკეთესო ოჯახების პატივისცემა და კლიენტურა მოიპოვა, მაგრამ ეს წარმატება არ გამოუყენებია ისე, როგორც ამით ვინმე პატივმოყვარე კაცს შეეძლო ესარგებლა. იგი არ დაეთანხმა ვიკონტესას, რომელიც ურჩევდა, თავისი კანტორა გაეყიდა და სამსახური დაეწყო სასამართლოში, სადაც გავლენიანი მანდილოსნის

მფარველობით სწრაფად დაწინაურდებოდა. მაღალ საზოგადოებაში მხოლოდ იმისთვის გამოჩნდებოდა, რათა მასთან ურთიერთობა არ გაეწყვიტა, ქალბატონ დე გრანლიეს ოჯახში კი ზოგჯერ მთელ სადამოს რჩებოდა. დერვილი ბედნიერი იყო, რომ თავისი ერთგულებით ქალბატონ დე გრანლიესადმი თავისი ნიჭი დაანახვა ხალხს და ამით საკუთარ კანტორას დალუპვის საფრთხე ააცილა. დერვილი არ იყო ვეჭილი მოწოდებით. ამის შემდეგ, რაც გრაფ ერნესტ დე რესტომ ვიკონტესას ოჯახში დაიწყო სიარული, და დერვილმა შენიშნა, რომ კამილას ეს ახალგაზრდა მოსწონდა, ვეჭილი ქალბატონ დე გრანლიეს ისეთი ხშირი სტუმარი გახდა, თითქოს კეთილშობილთა უბნის საზოგადოებაში ახალმიღებული შოსე დ'ანტენის დენდი ყოფილიყო. რამდენიმე დღის წინათ დერვილი ერთ მეჯლისზე კამილას გვერდით აღმოჩნდა, მას ახალგაზრდა გრაფი დაანახა და უთხრა:

– საწყენია, რომ ამ ყმაწვილს ორი თუ სამი მილიონი არა აქვს!

– რატომაა «საწყენი»? მე ასე არ ვფიქრობ, – უპასუხა ქალიშვილმა, – ბატონი დე რესტო ძალიან ნიჭიერი და განათლებული კაცია. მინისტრი, რომელთანაც მუშაობს, კარგი თვალთ უყურებს. დარწმუნებული ვარ, ფრიად ცნობილი კაცი გახდება. ეს ყმაწვილი მიიღებს ისეთ ქონებას, როგორსაც მოისურვებს იმავე დღეს, როგორც კი დიდ თანამდებობას დაიკავებს.

– გეთანხმებით, მაგრამ უკვე მდიდარი რომ იყოს?

– მდიდარი რომ იყოს, – თქვა კამილამ და გაწითლდა, – მაშინ ყველა აქ მყოფი ახალგაზრდა ქალი ერთმანეთს შეეცილებოდა, – დაუმატა მან და კადრილის მოცეკვავეებზე მიუთითა.

– და მაშინ, – უპასუხა ვეჭილმა, – დე გრანლიეს ასული არ იქნებოდა ერთადერთი, რომელსაც იგი ყურადღებას მიაქცევდა. მოგწონთ განა? აბა, მითხარით.

კამილა მაშინვე ადგა.

«უყვარს», – გაიფიქრა დერვილმა.

ამ დღიდან კამილა ვეჭილს განსაკუთრებული ყურადღებით ეპყრობოდა, რადგან ქალი მიხვდა, რომ იგი ამ სიყვარულს უწონებდა. მანამდე კი, თუმცა კამილამ იცოდა, როგორ დავალებული იყო მისი ოჯახი დერვილისაგან, მაგრამ ვეჭილისადმი უფრო პატივისცემას გრძნობდა, ვიდრე ნამდვილ მეგობრობას, მის მიმართ უფრო თავაზიანობას იჩენდა, ვიდრე გულითადობას. თავისი ქცევით, აგრეთვე ხმის კილოთი კამილა დერვილს აგრძნობინებდა, ჩვენ შორის მანძილი არსებობსო, როგორც ამას მაღალი საზოგადოების

ეტიკეტი მოითხოვს, მადლიერება ის ვალია, რომელსაც შვილები ყოველთვის არ თვლიან თავისთვის სავალდებულოდ.

– ამაღამდელი საღამო მაგონებს ჩემი ცხოვრების ერთადერთ რომანტიკულ შემთხვევას, – თქვა დერვილმა მცირე დუმილის შემდეგ. – აი, თქვენ უკვე იცინით, – განაგრძო მან, – გგონიათ ვეჭილი თავისი ცხოვრების რომანს მოგიყვებათ. მაშინ 25 წლის ვიყავი. ამ ხნისა თავის დროზე ყველა ყოფილა, და ამ ასაკში უკვე ბევრი რამ საოცარი ამბავი მქონდა გაგებული. უნდა მოგითხროთ ერთ მევახშეზე, რომელსაც თქვენ არ იცნობთ.

წარმოიდგინეთ ფერმიხდილი, მკრთალი სახე, რომელსაც, თუ აკადემია ნებას დამრთავდა, მთვარის სახეს ვუწოდებდი, იმიტომ რომ იგი ფერგადასულ მოოქრულ ვერცხლს ჰგავდა. ჩემს მევახშეს ჭაღარა თმა ჰქონდა სწორად, საგულდაგულოდ დავარცხნილი. მისი სახის ნაკვთები ისე უვნებო როგორც ტალეირანისა, ბრინჯაოსგან ჩამოსხმული გეგონებოდათ. კვერნასავით ყვითელი, წვრილი უწამწამო თვალები ჰქონდა, რომლებიც სინათლეს ვერ იტანდნენ. მაგრამ ძველი ქუდის წინაფრა თვალებს სინათლისაგან უფარავდა. მისი წვეტიანი ცხვირის ბოლო ისე იყო ყვავილით დაჭმული, რომ პატარა ბურღს ჰგავდა. მევახშეს ჰქონდა თხელი ტუჩები, როგორც რემბრანდტისა და მეტსუს მიერ დახატულ ალქიმიკოსებსა და პატარა ბერიკაცებს. ლაპარაკობდა ტკბილი ხმით, ჩუმად, არასდროს არ ცხარობდა. მისი ასაკი ძნელი გამოსაცნობი იყო: ვერ მიხვდებოდა, უდროოდ დაბერებულიყო თუ კარგად იყო შენახული. ოთახში ყველაფერი გაპრიალებული და დალაგებული ჰქონდა – საწერი მაგიდის მწვანე მაუდიდან დაწყებული საწოლის პატარა ნოხამდე, და ამიტომაც მოგაგონებდათ იმ შინაბერთა ცივ საკანს, სადაც მთელ დღეს ავეჯის წმენდა-გაპრიალებაში ატარებენ. ზამთარში მისი ბუხრის მუგუზულები, მუდამ ნაცრის გროვაში ჩაფლულნი, უალოდ ბოლავდნენ. საათის სიზუსტეს ემორჩილებოდა ყველაფერი, რასაც მოხუცი აკეთებდა, დაწყებული დილიდან, როდესაც იგი დგებოდა, საღამომდე, როცა მას ხველება აუტყდებოდა. ის იყო მომართული ადამიანი-ავტომატი. ქაღალდზე მხოხავ აბანოს ჭიას რომ ხელი შეახოთ, შეჩერდება და თავს მოიმკვდარუნებს. ეს ადამიანიც თავის საუბარს წყვეტდა ეტლის გავლის დროს, რათა ხმისათვის ძალა არ დაეტანებინა. ფონტენელისა არ იყოს, სასიცოცხლო ენერგიას უფრთხილდებოდა და ყველა ადამიანურ გრძნობას თავის არსებაში კლავდა. ისე ჩუმად, უხმაუროდ ცხოვრობდა, როგორც უხმაუროდ ჩადის ქვიშის ნაკადი ძველებურ ქვიშის საათში. ზოგჯერ მისი მსხვერპლნი ბევრს ყვიროდნენ, შმაგობდნენ, მერე დიდი სიწყნარე

მყარდებოდა, როგორც სამზარეულოში, სადაც იხვს კლვენ. სადამოს ადამიანი-თამასუქი ჩვეულებრივ ადამიანად იქცეოდა, მისი ოქრო და ვერცხლი კი ადამიანის გულად. თუ გასული დღით კმაყოფილი იყო, ხელებს ისრესდა და სახის ჩაღრმავებული ნაოჭებიდან სიხარული ეფრქვეოდა. შეუძლებელია სხვანაირად გადმოგცეთ კუნთების მუნჯი თამაში, რომელშიც იხატებოდა «ტყავის წინდის» უხმო სიცილის მსგავსი შეგრძნება, ბოლოს, უდიდეს სიხარულს ერთი-ორი სიტყვით თუ გამოხატავდა. ამ დროს მისი გარეგნობა არაფერს ამჟღავნებდა. შემთხვევით აი, როგორი მეზობლის გვერდით მომიხდა ცხოვრება გრეის ქუჩაზე მდებარე სახლში. მაშინ მე მხოლოდ უმცროსი საქმისმწარმოებელი ვიყავი ვეჯილის კანტორაში და იურიდიული ფაკულტეტის მესამე კურსს ვამთავრებდი. ამ ნესტიანსა და ბნელ სახლს ეზო არ ჰქონდა. ბინებში სინათლე მხოლოდ ქუჩიდან შედიოდა. მონასტრის მსგავსად აგებული ეს შენობა დაყოფილი იყო თანაბარი ზომის ოთახებად, რომლებსაც მხოლოდ ერთი გამოსასვლელი ჰქონდა პატარა სარკმლებიან გრძელ დერეფანში. ყველაფერი ეს იმას ადასტურებდა, რომ შენობა ოდესღაც მონასტრის ნაწილს შეადგენდა. საკმარისი იყო ვინმე დარდიმანდს ამ პირქუმ სახლში ფეხი შემოედგა, რომ მყისვე ჩემს მეზობელთან შესვლის ხალისი გაუქრებოდა. სახლი და მობინადრე ისე იყვნენ შერწყმული, როგორც სალი კლდე და ზედ მიწებებული ლოკოკინა. ერთადერთი ადამიანი, რომელთანაც მოხუცს როგორც იტყვიან, ურთიერთობა ჰქონდა, მე ვიყავი. შემოდის ჩემთან ცეცხლისათვის, მთხოვდა წიგნს, გაზეთს და სადამოს თავის საკანში შესვლის ნებას მაძლევდა. ჩვენ ხანდახან, როცა კარგ გუნებაზე იყო, წავიმასლაათებდით კიდეც. მისი ასეთი ნდობა ჩვენი ოთხი წლის მეზობლობით და და რიგიანი საქციელით დავიმსახურე. ჩემი საქციელი უფულობის გამო ძლიერ ჰგავდა მისას. ჰყავდა მას თუ არა ნათესავები, მეგობრები? მდიდარი იყო თუ ღარიბი? ამ კითხვებზე პასუხს ვერავინ მოგცემდათ. არასოდეს მინახავს მის ხელში ფული. მევახშის ქონება, თუკი მას ჰქონდა ქონება, ალბათ, ბანკის სარდაფებში ინახებოდა. იგი თამასუქებით ფულის მისაღებად პარიზში დარბოდა ირემივით ხმელი და წვრილი ფეხებით. ჰო, ერთხელ მეტისმეტი სიფრთხილის გამო დაზარალდა. შემთხვევით ორმოცფრანკიანი ოქრო ჰქონდა. იგი ჟილეტის ჯიბიდან ამოუვარდა. ერთმა მობინადრემ, რომელიც კიბეზე მის უკან ჩადიოდა, ფული ამოიღო და მიაწოდა.

– ეს ჩემი არ არის, – უპასუხა გაკვირვებულმა და ხელი აიქნია, – მე ოქრო ვინ მომცა, მე რომ მდიდარი ვიყო, განა ასე ვიცხოვრებდი?

დილით თვითონ იმზადებდა ყავას რკინის მაყალზე, რომელიც ყოველთვის ბუხრის გამჭვარტლულ კუთხეში იდგა. სადილი მისთვის სასადილოდან მოჰქონდათ. ჩვენი მოხუცი მეკარე ქალი დანიშნულ დროს ადიოდა მასთან ოთახის დასალაგებლად. რაღაც უცნაურობის წყალობით, რასაც სტერნი წინასწარ განსაზღვრას უწოდებს, ამ ადამიანს გობსეკი ერქვა. უფრო გვიან, როცა მან თავისი საქმეები მომანდო, გავიგე, რომ ჩვენი გაცნობის დროს გობსეკი, დაახლოებით, სამოცდაცამეტი წლისა იყო. იგი დაიბადა 1740 წელს, ანტვერპენის ერთ-ერთ გარეუბანში. დედა ებრაელი ჰყავდა, მამა კი ჰოლანდიელი. მას ჟან-ესტერ ვან გობსეკს ეძახდნენ. თქვენ გახსოვთ, როგორ აალაპარაკა პარიზი იმ ქალის მკვლელობამ, რომელიც «მშვენიერი ჰოლანდიელი ქალის» სახელით იყო ცნობილი. შემთხვევით ჩემს ძველ მეზობელს ამაზე ვესაუბრე.

_ ის ჩემი დის შვილიშვილი იყო, _ მითხრა მან, მაგრამ რაიმე ინტერესი, არც ოდნავი გაკვირება არ გამოუხატავს.

მხოლოდ ეს სიტყვები ათქმევინა თავისი ერთადერთი მემკვიდრის, დის შვილიშვილის, სიკვდილმა. სასამართლოში საქმის გარჩევის დროს გავიგე, რომ მშვენიერ ჰოლანდიელ ქალს, მართლაც, სარა ვან გობსეკი ერქვა. მოხუცს ვკითხე, რა მიზეზია, რომ თქვენი დის შვილიშვილი გობსეკის გვარს ატარებს-მეთქი, მან ღიმილით მიპასუხა:

_ ჩვენი ოჯახის ქალები არასოდეს თხოვდებიან.

ამ არაჩვეულებრივ ადამიანს არასოდეს აღძვრია სურვილი ენახა ერთადერთი არსება თავის ნათესავ ქალთა ოთხი თაობიდან. მას სძულდა მემკვიდრეები და ვერ წარმოედგინა, რომ ვინმე ყოფილიყო მისი ქონების მფლობელი, მისი სიკვდილის შემდეგაც კი. ათი წლისა რომ გამხდარა, დედამისს იუნგად მოუწყვია გემზე, რომელიც ოსტ-ინდოეთს მიდიოდა, ჰოლანდიის სამფლობელოში. გობსეკი იქ ოც წელიწადს დაეხეტებოდა. მისი მოყვითალო შუბლის ნაოჭებში იმალებოდა საზარელი ამბები, მოულოდნელი საშინელებანი, უეცარი შემთხვევები, რომანტიკული ფათერაკები, მრავალი სიამოვნების საიდუმლოებანი. აქ იფარებოდა გადატანილი შიმშილი, ფეხქვეშ გათელილი სიყვარული, წყალშემდგარი, დაკარგული და კვლავ აღდგენილი ქონება, მრავალგზის საფრთხეში ჩავარდნილი სიცოცხლე, თავის გადარჩენა ისეთი ღონისძიებებით, რომელთა გარდაუვალი აუცილებლობა სისასტიკეს ამართლებს. იგი იცნობდა ბატონ დე ლალის, ადმირალ სიმეზას, ბატონ დე კერგარუეს, დ'ესტენს, დე სიუფრენს, ბატონ დე პორტანდიურეს. ლორდ კორნუელსს, ლორდ ჰასტინგსს, ტიპო-საიბის მამას თვითონ ტიპო საიბს. ის სავოიარი, რომელიც დელის მეფის მაჰარაჯი-სინდიახის სამსახურში იყო

და რომელმაც ფრიად შეუწყო ხელი მაჰარეტელების ხელისუფლების განმტკიცებას, მასთან საქმეს აჭახრაკებდა. გობსეკს ჰქონდა ურთიერთობა ვიქტორ ჰუგთან და მრავალ ცნობილ მეკობრესთან, რადგან სენ-ტომაზში დიდხანს ცხოვრობდა. გასამდიდრებლად რა არ იღონა, ისიც კი სცადა, რომ ბუენოს-აირესის მიდამოებში მცხოვრები ველურების ცნობილი ოქროს განძი აღმოეჩინა. ბოლოს, იგი დაკავშირებული იყო ამერიკის დამოუკიდებლობისათვის წარმოებული ომის ყველა ამბავთან. მაგრამ ინდოეთსა ან ამერიკაზე ლაპარაკი არ უყვარდა. თუკი ჩემთან იშვიათად რასმე იტყოდა, მერე ყოველთვის ნანობდა. თუ ადამიანობა, ადამიანთა შორის ურთიერთობა თავისებურ რელიგიად შეიძლება მივიჩნიოთ, მაშინ გობსეკი შეიძლებოდა ათეისტად ჩაგეთვალოთ. თუმცა მე ვცადე გამეგო, რა კაცი იყო გობსეკი, ჩემდა სამარცხვინოდ უნდა ვაღიარო, რომ უკანასკნელ წუთამდე ჩემთვის მისი გული მიუწვდომელი დარჩა. ზოგჯერ თავს ვეკითხებოდი, რა სქესს ეკუთვნის-მეთქი. თუ ყველა მევახშე მას ჰგავს, დარწმუნებული ვარ, ისინი, ყველანი უსქესო არსებანი არიან. დარჩა ის თავისი დედის რჯულის ერთგული და ქრისტიანებს უყურებდა, როგორც თავის მსხვერპლს? გახდა ის კათოლიკე, მაჰმადიანი, ბრამინი თუ პროტესტანტი? ვერ მოვახერხე გამეგო მისი რელიგიური შეხედულებანი. იგი უფრო გულგრილი ჩანდა, ვიდრე ურწმუნო. ერთ საღამოს მე შევედი ამ ადამიანთან, რომელიც ოქროდ გადაიქცა და რომელსაც მისი მსხვერპლნი ირონიითა თუ დაცინვით, მია გობსეკს ეძახდნენ, თვითონ კი მათ კლიენტებს უწოდებდა.

სავარძელში ქანდაკებასავით უძრავად იჯდა, თვალი ბუხრის თაროსთვის მიეპყრო, სადაც თითქოს განადღებული თამასუქების სიებს ხელმეორედ კითხულობდა. მწვანეფეხიანი, მბოლავი ლამპა ჰფენდა შუქს, რომელიც მის სახეს არა თუ აცოცხლებდა, უფრო ფერმკრთალს აჩენდა. მდუმარედ შემომხედა და სკამზე მიმითითა.

«რაზე ფიქრობს ეს ადამიანი? _ შევეკითხე ჩემს თავს. _ იცის თუ არა, რომ არსებობს ღმერთი, გრძნობა, ქალები, ბედნიერება?»

შემეცოდა ისე, როგორც კაცს მძიმე ავადმყოფი შეეცოდება. მაგრამ ამასთანავე კარგად მესმოდა, რომ თუ მას ბანკში მილიონები ჰქონდა, შეეძლო ოცნებით დაუფლებოდა ყველა ქვეყანას, რომლებიც შემოუვლია, გადაუქოთებია, აუწონ-დაუწონია, შეუფასებია, გაუძარცვია.

_ გამარჯობა, მია გობსეკ, _ ვუთხარი.

თავი ჩემსკენ მოიბრუნა, ხშირი წარბები ოდნავ შეიკრა. ეს მისი დამახასიათებელი მოძრაობა სამხრეთელის უმხიარულეს ღიმილს უდრიდა.

– თქვენ ისევე უგუნებოდ ბრძანდებით, როგორც იმ დღეს იყავით, როცა იმ გამომცემლის გაკოტრება შეგატყობინეს, ვისი მოხერხებულობაც ასე მოგწონდათ, თუმცა მისი მსხვერპლიც თვითონ გახდით.

– მსხვერპლი? – მკითხა გაკვირვებულმა.

– თქვენთან მოსარიგებლად ხომ მან მოგცათ გაკოტრებული სავაჭრო ფირმის სახელით ხელმოწერილი თამასუქები? და როდესაც მდგომარეობა გაუმჯობესდა, განა მან არ გაიძულათ, ამ შეთანხმებით დაწესებული ფასდაკლება გაგეკეთებინათ?

– ის გაიძვერა იყო, – მიპასუხა მან, – მაგრამ მაინც ყინულზე გავაცურე.

– გასაპროტესტებელი თამასუქები ხომ არა გაქვთ? დღეს, მგონია, ოცდაათი რიცხვია.

პირველი შემთხვევა იყო, რომ ფულზე ველაპარაკებოდი. დაცინვით თვალი მომაპყრო. მერე ტკბილი ხმით მიპასუხა, და ეს ტკბილი ხმა ისე ჟღერდა, როგორც ფლეიტა, რომელსაც მოწაფე უსატუჩედ უკრავს.

– მე ვერთობი.

– მაშ, თქვენ იცით, რა არის გართობა?

– თქვენ ფიქრობთ, მხოლოდ ისაა პოეტი, ვინც ლექსებს ბეჭდავს? – მითხრა, მხრები აიჩეჩა და სიბრაღულით შემომხედა.

«პოეზია და ეს კაცი?» – გავიფიქრე, რადგან მაშინ ჯერ კიდევ მისი ცხოვრების არაფერი ვიცოდი.

– ვისი ცხოვრება იქნება ისე ბრწყინვალე, როგორც ჩემია? – განაგრძო მან და თვალები აუციმციმდა. – თქვენ ახალგაზრდა ხართ, სისხლი გიდულთ, ცეცხლს უყურებთ და მუგუზლები ქალების სხეულებად გეჩვენებათ, ჩემთვის კი ისინი მხოლოდ ნახშირია. თქვენ ყველაფერი გწამთ, მე კი არაფერი. შეინარჩუნეთ თქვენი ილუზიები, თუ შეძლებთ. მე ცხოვრებას შეგიჯამებთ. იმოგზაურებთ თუ ბუხრისა და ცოლის მახლობლად გაატარებთ მთელ დროს, მაინც მიაღწევთ ისეთ ასაკს, როცა განსაზღვრულ შეთვისებულ ადგილას ცხოვრება გადაიქცევა მხოლოდ ჩვეულებად, მაშინ ბედნიერება ის იქნება, რომ თქვენი უნარი გამოიყენოთ რეალურ საგნებთან შეგუებით. გადა ამ ორი წესისა, ყველაფერი ტყუილია. ჩემი პრინციპები იცვლებოდნენ სხვა ადამიანთა პრინციპების შესაბამისად. მე პრინციპები ყოველ განედზე უნდა შემეცვალა. ის, რაც ევროპაში აღტაცების საგანია, აზიაში ისჯება. ის, რაც პარიზში მანკია, აზორის კუნძულებს რომ გასცდებით, აუცილებლობად იქცევა. ამქვეყნად მუდმივი არაფერია, ყველაფერი მხოლოდ

პირობითია, ყველაფერი ჰავის მიხედვით იცვლება. იმისათვის, ვინც იძულებული ხდება საზოგადოებრივი ცხოვრების ორომტრიალში გადაეშვას, რწმენა და ზნეობრივი წესები ფუჭი სიტყვებია. გვრჩება მხოლოდ ერთადერთი გრძნობა, რომელიც ბუნებამ ჩავგინერგა: თავდაცვის ინსტინქტი. ჩვენს ევროპაში ამ ინსტინქტს პირად ინტერესს ეძახიან. როცა ჩემს ასაკს მიაღწევთ, გეცოდინებათ, რომ არის მხოლოდ მატერიალური რამ, რომლის ღირებულება საკმაოდ უტყუარია იმისათვის, რომ ადამიანმა ხელი მოჰკიდოს. ეს... ეს არის ოქრო. ოქრო შეიცავს ადამიანთა მთელ ძალას. მე ვიმოგზაურე და ვნახე, რომ ყველგან მთა ან ბარია. ბარი მოსაწყენია, მთა კი დამღლეელი; ადგილმდებარეობა, მაშ, არაფერს ნიშნავს. რაც შეეხება ზნე-ჩვეულებებს, ადამიანი ყველგან ერთნაირია, ყველგან გაჩაღებულია ბრძოლა ღარიბსა და მდიდარს შორის. ეს ყველგან გარდუვალია. მაშასადამე, უმჯობესია, სხვას ყვლეფდე, ვიდრე შენ გყვლეფდნენ. ყველგან გხვდება ძარღვიანი ადამიანები, რომლებიც მუშაობენ, და უძლური ადამიანები, რომლებიც იტანჯებიან. სიამოვნება ყველგან ერთნაირია, რადგან ყოველგვარი გრძნობა ყველგან ამოიწურება ხოლმე და გადარჩება მხოლოდ ერთი გრძნობა, დიდების მოყვარულობა. დიდების მოყვარულობა არის ყოველთვის «მე». დიდების მოყვარულობა მხოლოდ ოქროს ნიაღვრებით კმაყოფილდება. ჩვენი სურვილები მოითხოვს დროს, ფიზიკურ საშუალებას და ზრუნვას. ოქრო კი ყველაფერს შეიცავს ჩანასახში და ყველაფერს იძლევა სინამდვილეში.

მხოლოდ გიჟებსა და ავადმყოფებს შეუძლიათ ბედნიერება ჰპოვონ იმაში, რომ მთელი საღამო ბანქოს თამაშში გაატარონ, რათა რამდენიმე სუ მოიგონ ან წააგონ. მხოლოდ სულელებს შეუძლიათ დაკარგონ დრო იმის გამორკვევაში, რა მოხდება, როდესაც რომელიმე ქალბატონი მარტო დაწვება დივანზე ან ვინმესთან ერთად; და რა უფრო მეტი აქვს ამ ქალბატონს, სისხლი თუ ლიმფა, ტემპერამენტი თუ სათნოება? მხოლოდ ჩერჩეტებს შეუძლიათ იფიქრონ, მოყვასთა სასარგებლო საქმეს ვაკეთებთო, როცა ისინი პოლიტიკური პრინციპების დადგენას ჰკიდებენ ხელს გაუთვალისწინებელი შემთხვევების წასამართავად. მხოლოდ რეგვენტ შეუძლიათ უყვარდეთ მსახიობებზე ლაპარაკი და მათი სიტყვების განმეორება. ყოველდღე სეირნობა, ბოსელში მოსიარულე პირუტყვივით, მხოლოდ უფრო დიდ ფართობზე; ტანთ ჩაცმა და ნადიმების მოწყობა სხვების დასანახად; თავის მოწონება ცხენით ან ეტლით, რომლების შეძენა მეზობელს მხოლოდ სამი დღით უფრო გვიან შეუძლია. ხომ ასეთია პარიზელთა ცხოვრება, რამდენიმე ფრაზით გადმოცემული? განვიხილოთ ადამიანის არსებობა უფრო მეტი სიმაღლიდან, რომლიდანაც ადამიანები მას ვერ ხედავენ. რაშია ბედნიერება? ან ძლიერ

გრძნობებში, რომლებიც ცხოვრებას ანადგურებს, ან წესიერ საქმიანობაში, რომელიც ცხოვრებას თანაბარზომიერად მოქმედ ინგლისურ მექანიზმად აქცევს. ამ ბედნიერებაზე მაღლა დგას ცოდნისმოყვარეობა. ვითომდაც კეთილშობილი – ჩასწვდე ბუნების საიდუმლოებას ან შეძლო ერთგვარად მიბადო მის მოქმედებას. ორი სიტყვით რომ ვთქვათ, ეს ხომ ხელოვნებაა ან მეცნიერება, ვნებაა ან სიმშვიდე? ეჰ! ასე, ადამიანთა ყველა ვნება, თქვენი სოციალური ინტერესების თამაშით გაღვივებული, წინ ჩამივლის ზეიმით მე, სიმშვიდეში მცხოვრებს. შემდეგ, ჩვენს მეცნიერულ ცოდნისმოყვარეობას, ერთდაგვარ ბრძოლას, სადაც ადამიანი ყოველთვის დამარცხებულია, მე ვცვლი ხოლმე კაცობრიობის მამოძრავებელ მიზეზთა განჭვრეტით. ერთი სიტყვით, მსოფლიოს ვფლობ დაუღლეადა, და მსოფლიო ჩემზე ოდნავადაც ვერ ბატონობს.

– ყური დამიგდეთ, – განაგრძო მან, – მე გიამბობთ ამ დილით მომხდარ ამბებს და თქვენ გაიგებთ, რამ გამახარა ასე.

ადგა, კარი ურდულით ჩაკეტა, ზედ გაასწორა ძველი მოქარგული ფარდა, რომლის რგოლები აჭრიალდა, და ისევ დაჯდა.

– ამ დილით, – მითხრა მან, – მე ორი თანხა უნდა მიმეღო. სხვა თამასუქები წინა დღით მქონდა გადაცემული ჩემს მუდმივ კლიენტებთან ანგარიშის გასასწორებლად. ყველაფერი ეს მოგებაა. ხარჯების გამოანგარიშებისას ვაკლებ თანხას, რაც ფულის მიღებაზე მეხარჯება, ვანგარიშობ ორმოც სუს ეტლის დასაქირავებლად. სასაცილოა, რომ საქმე მაიძულებს პარიზი დავიარო საგანაღდებო ექვსი პროცენტისათვის, მე, რომელიც მხოლოდ შვიდ ფრანკს გადასახადს ვიხდი. ათასფრანკიანი პირველი თამასუქი ახალგაზრდა ლამაზმა ლორნეტისმა კაცმა მომიტანა. მას კილიტიანი ჟილეტი ეცვა. მოგრიალდა ორთვლიანი ეტლით, რომელშიც ინგლისური ცხენი იყო შებმული. ამ თამასუქზე ხელი მოეწერა პარიზის ერთ-ერთ უმშვენიერეს ქალს, მდიდარი მესაკუთრის, გრაფის ცოლს. რატომ მოაწერა ხელი გრაფის მეუღლემ ამ თამასუქს, იურიდიულად ძალამოკლებულს, მაგრამ გასანაღდებლად შესანიშნავს? იმიტომ, რომ ამ საბრალო ქალებს ეშინიათ სკანდალისა, რასაც მათ ოჯახში თამასუქის გაპროტესტება გამოიწვევს და ვალის გადაუხდელობას ამჯობინებენ საკუთარი არსებით დაფარონ სესხი. მინდოდა ამ თამასუქის საიდუმლო ფასი გამეგო. ეს იყო სისულელე, გაუფრთხილებლობა, სიყვარული თუ მოწყალება? ამავე თანხის მეორე თამასუქი, ფანი მალვოს მიერ ხელმოწერილი, მომიტანა გაკოტრების გზაზე შემდგარმა ტილოს ვაჭარმა. არც ერთი ადამიანი, რომელსაც ბანკში რაიმე კრედიტი აქვს, არ მოვა ჩემს დუქანში, სადაც კარიდან ჩემ საწერ მაგიდამდე

გადმოდგმული პირველი ნაბიჯი ამჟღავნებს უიმედობას, უკვე კარს მომდგარ გაკოტრებას; ეს ნიშნავს, განსაკუთრებით, რომ ყველა ბანკირმა ჩემს სტუმარს უკვე უარი უთხრა ფულის სესხებაზე. ასე მე მიხდება ნახვა მხოლოდ ძალღებმისეული ირმებისა, რომლებიც კრედიტორების ხროვას დაუქანცავს. გრაფის მეუღლე ჰელდერის ქუჩაზე ცხოვრობდა, ჩემი ფანი კი მონმარტრზე. თავში რა ფიქრი არ მომივიდა, ამ დილას სახლიდან რომ მოვდიოდი. თუ ეს ქალები ხელმოკლედ არიან, მეტი პატივით მიმიღებენ, ვიდრე საკუთარ მამას. რა მანჭვა-გრეხას დაიწყებს გრაფის მეუღლე ჩემთან ათასი ფრანკისათვის! გულითადობის იერს მიიღებს, ისეთი ტკბილი კილოთი დამიწყებს ლაპარაკს, როგორც თამასუქის მქონეს ელაპარაკებიან, ჩემთვის საალერსო სიტყვებს არ დაიშურებს, შეიძლება მემუდაროს, მე კი... _ აქ მოხუცმა ცივად შემომხედა. _ მე კი უდრეკი ვარ! _ განაგრძო მან, _ მე იქ წარვსდგები, როგორც შურისმგებელი როგორც სინდისის ქენჯნა. თავი გავანებოთ ვარაუდს, მივდივარ.

_ გრაფის მეუღლე ჯერ არ ამდგარა, _ მითხრა მოსამსახურე ქალმა.

_ როდის შეიძლება მისი ნახვა?

_ თორმეტ საათზე.

_ ავად ხომ არ ბრძანდება გრაფის მეუღლე?

_ არა, ბატონო, მაგრამ მეჯლისიდან დილის სამ საათზე დაბრუნდა.

_ მე გობსეკი ვარ, უთხარით ჩემი გვარი, შუადღისას ისევ მოვალ.

მე მივდივარ და კვალს ვტოვებ ნოხზე, რომელსაც კიბის ფილები დაუფარავს. მიყვარს მდიდარი ადამიანის ნოხების დასვრა, არა მდაბალი გრძნობებით, არამედ იმისთვის, რათა აუცილებლობის კლანჭები ვაგრძნობინო მათ. მონმარტრზე ავედი. უშნო სახლთან შევჩერდი, ძველ პატარა ჭიშკარს ხელი ვკარი, ვხედავ ერთ იმ ბნელ ეზოთაგანს, სადაც მზე არასოდეს აღწევს. მეკარის სადგომი შავი იყო, ფანჯრის მინები დიდხანს ნატარები, დაბამბული ქურთუკის სახელოს ჰგავდა და გაქონილი, ჩაბნელებული, გაბზარული იყო.

_ ქალბატონი ფანი მალვო შინ ბრძანდება?

_ წასულია, მაგრამ, თუ თქვენ თამასუქის გამო მობრძანდით, ფული აქ არის.

_ შემდეგ შემოვივლი, _ ვუთხარი.

თუმცა ფული მეკარეს ჰქონდა, მაგრამ მე მინდოდა ის ქალი მენახა; წარმოვიდგინე, რომ ლამაზია. დილა ბულვარზე გავატარე, იქ გამოფენილი გრავიურები დავათვალიერე;

საათმა რომ თორმეტჯერ დარეკა, მე უკვე შევდიოდი გრაფის მეუღლის საწოლი ოთახის წინ მოთავსებულ სასტუმრო ოთახში.

– ქალბატონმა ეს-ეს არის დამირეკა, – მითხრა მოსამსახურე ქალმა, – და ვფიქრობ, ჯერ კიდევ ვერ მიგიღებთ.

– მე დავუცდი, – ვუპასუხე და სავარძელში ჩავჯექი.

გისოსებიანი დარაბები იღება, მოსამსახურე ქალი შემოირბენს და მეუბნება:

– მობრძანდით, ბატონო.

მისმა ტკბილმა ხმამ მიმახვედრა, რომ ქალბატონს ვალის გადახდა არ შეეძლო. რა მშვენიერი იყო ის ქალი, რომელიც მე მაშინ ვნახე! ტიტველ მხრებზე ნაჩქარევად ქიშმირის შალი მოეხურა და ისე შემოეხვია, რომ შეგეძლოთ მისი ტანის ნაკვთები წარმოგედგინათ, თითქოს შიშველი ყოფილიყოს. მას ეცვა თოვლივით თეთრი მაქმანით გაწყობილი მოსასხამი, რის გარეცხავასაც ყოველწლიურად, დაახლოებით, ორი ათასი ფრანკი დასჭირდებოდა. ლამაზი მანდილიდან, რომლითაც კრეოლივით გადაეკრა თავი დაუდევრად, შავი თმა მსხვილ დალაღებად ჩამოშლოდა. მისი ლოგინი უწესრიგობის სურათს წარმოადგენდა, რაც, ალბათ, მოუსვენარი ძილით იყო გამოწვეული, მხატვარი თანხას არ დაიშურებდა, რომ ამ გარემოებაში რამდენიმე წუთს აქ დარჩენილიყო. ლამაზად ჩამოკიდებულ ფარდებქვეშ იდო დაჭმუჭნილი ყურბალიში ცისფერი აბრეშუმის ყუითუკზე, რომლის მაქმანიანი არშია ამ ლაჟვარდოვან ფერზე მკაფიოდ გამოირჩეოდა. ყურბალიშს ეტყობოდა გაურკვეველი ნიშნები, რომლებიც წარმოსახვას აღიზიანებდა. საწოლს ჰქონდა ხისაგან გამოკვეთილი ლომის ფეხები, მის წინ ეფინა დათვის განიერი ტყავი, რომელზეც ატლასის ორი ტუფლი ბრწყინავდა. მეჯლისზე დადლილ პატრონს ფეხსაცმელები დაუდევრად დაეყარა. ერთ სკამზე იყო დაჭმუჭნილი კაბა, მსი სახელოები იატაკს ეხებობდა. ქალის წინდები, რომლებიც ჰაერის ოდნავ დაბერვას შეეძლო წაელო, სავარძლის ფეხებთან ეგდო დაკუმშული, თეთრი წვივსაკრავები პატარა დივანზე ქანაობდა. ნახევრად გაშლილი ძვირფასი მარაო ბუხარზე ელვარებდა, ყვავილები, ბრილიანტები, ხელთათმანი, თაიგული, ქამარი მიეყარ-მოეყარა. კომოდის ყუთები გამოწეული დარჩენილიყო. სუნამოთა გაურკვეველ სურნელებას ვისუნთქავდი. აქ იყო ფუფუნება და უწესრიგობა, ჰარმონიულობას მოკლებული სილამაზე. ამის ქვეშ მიმაღულ სიღარიბეს უკვე თავი ამოეყო და გრაფის მეუღლესა ან მის თაყვანისმცემელს დალესილ კბილებს უჩვენებდა. ქალის დადლილი სახე ჰგავდა ზეიმის ნამსხვრევებით მოფენილ ამ ოთახს. მიყრილ-მოყრილი ეს თავგასართობი ნივთები სიბრალულს აღგვიძრავდა. გუშინ

კი ისინი, დალაგებულნი, რაღაც აღტაცებას იწვევდნენ. სინდისის ქენჯნით განადგურებული სიყვარულის ეს ნაკვალევი, ფლანგვა-ფუფუნებით, აურზაურით მოცული ცხოვრების ეს სურათი ამჟღავნებდა ტანტალოსის ძალთა დამაბზავს მსწრაფლწარმავალ სიამოვნებათა დასაჭერად. ახალგაზრდა ქალის აქა-იქ შეწითლებული სახე მისი კანის სინაზეს ადასტურებდა. მაგრამ სახის ნაკვეთები თითქოს დაბერვოდა და თვალებს ქვემოთ მოყოლებული რკალი ჩვეულებრივზე უფრო მუქი ჩანდა. მიუხედავად ამისა, ბუნება მასში იმდენად ძლიერი იყო, რომ უგუნური ცხოვრების ამ ნიშნებს მისი მშვენიერების შელახვა არ შეეძლო. თვალები უბრწყინავდა. გრაფის მეუღლე ჰგავდა ლეონარდო და ვინჩის მიერ დახატულ ერთ-ერთ იროდიადეს (მე ხომ წინათ ძველი სურათების გადამყიდველი ვიყავი) და იყო დიდებული სიცოცხლითა და ძალ-ღონით არაფერი არ ჰქონდა კნინი, დაჩიავებული არც ხაზებში, არც ნაკვეთებში. ეს ქალი სიყვარულს ჩაგაგონებდა. მე კი იგი სიყვარულზე უფრო ძლიერი მეჩვენებოდა. მომეწონა. უკვე დიდი ხანია მას შემდეგ, რაც ჩემი გული არ ამგერებულა. მაშასადამე, უკვე ვალი გავინაღდე. ათას ფრანკს არ დავიშურებდი იმ განცდისათვის, რაც ჩემს ახალგაზრდობას მომაგონებდა.

_ ბატონო, იქნებ ცოტა მადროვოთ?.. დაბრძანდით.

_ ხვალ შუადღემდე, ქალბატონო, _ ვუპასუხე და დავეკეცე მისთვის წარდგენილი თამასუქი, _ ამ დრომდე ნება არა მაქვს თამასუქი გავაპროტესტო.

მერე ჩემთვის გავიფიქრე: «გადაიხადე საფასური ფუფუნების, პატივისა და დიდების, ბედნიერების, გადაიხადე საფასური იმ უფლებისა, რითაც სარგებლობ. ქონების დასაცავად მდიდრებმა გამოიგონეს ტრიბუნალები, მსაჯულები და გილიოტინა, ეს ერთდაგვარი სანთელი. რაზედაც უვიცნი იწვიან. მაგრამ თქვენთვის, რომლებსაც აბრეშუმებში გძინავთ, არის კიდევ სინდისის ქენჯნა, ღიმილში დამალული კბილთა ღრჭენა და პირდაღებული ზღაპრული ლომები, რომლებიც გულში კბილებს გასობენ».

_ თამასუქის გაპროტესტება! ნუთუ თქვენ ამას აპირებთ? _ შემომხედა და წამოიძახა, _ ნუთუ ასეთი მცირე პატივისცემა გაქვთ ჩემი?

_ ჩემი ფული თვით მეფეს რომ ემართოს და ვალი დროზე ვერ გადამიხადოს, იმასაც სასამართლოში ვუჩივლებდი, და უფრო ადრეც, ვიდრე სხვა მოვალეს.

ამ დროს ვილაცამ კარზე დააკაკუნა.

_ მე აქ არა ვარ! _ ბრძანების კილოთი დაიძახა ახალგაზრდა ქალმა.

_ ანასტაზი, ეს მე ვარ. თქვენი ნახვა მინდოდა.

– ახლა არა, ჩემო ძვირფასო, – მიუგო ქალმა, მაგრამ ნაკლებ უხეშად, არცთუ ნაზად.

– ეს რა ამბავია? თქვენ ვიღაცას ელაპარაკებით, – უპასუხა კაცმა და შემოვიდა. იგი უეჭველად გრაფი უნდა ყოფილიყო.

გრაფის მეუღლემ შემომხედა და მივხვდი, რომ ქალი ჩემი მონა გახდა. ყმაწვილო, იყო დრო, როცა მე იმდენად სულელი ვიყავი, რომ თამასუქებს არ ვაპროტესტებდი. 1763 წელს პონდიშერში შევიბრალე ერთი ქალი, რომელმაც გვარიანად გამაცურა. ახია ჩემზე, რატომ ვენდე?

– რა გნებავთ, ბატონო? – მკითხა გრაფმა.

დავინახე, როგორ დაუარა ქალს ჟრჟოლამ თავით ფეხამდე. ყელის თეთრი და ატლასისებური კანი გაუხეშდა, როგორც ჩვეულებრივად იტყვიან, კანი ხორკლიანი გაუხდა. მე კი გულში ვიციხნოდი, თუმცა ჩემი სახის კუნთები არ განძრეულა.

– ამ ბატონისაგან საქონელს ვყიდულობ. ერთ-ერთი ჩემი მომწოდებელთაგანია, – უთხრა ქალმა.

გრაფმა ზურგი შემაქცია. ჯიბიდან თამასუქი ნახევრად ამოვიღე, ქალმა ეს დაუნდობელი მოძრაობა რომ დაინახა, ჩემთან მოვიდა და ბრილიანტი მომცა.

– წაიღეთ და საჩქაროდ წაბრძანდით, – მითხრა მან.

ჩვენ ფასეულობანი გავცვალეთ, გამოვემშვიდობე და გამოვედი. ბრილიანტი, ჩემი აზრით, ათას ორასი ფრანკი ღირდა. ეზოში დავინახე ჯგუფი მოსამსახურეებისა, რომლებიც ლივრებს იწმენდნენ, ფეხსაცმელებს იპრიალებდნენ, მეჯინიბენი მდიდრულ ეტლებს ასუფთავებდნენ. «აი, – ვთქვი ჩემთვის, – რას მოჰყავს ჩემთან ეს ადამიანები, აი, რა აიძულებს ამ ვაჟბატონებს მოიპარონ მილიონები, გაყიდონ სამშობლო, ზრდილობას კი არ უღალატონ. არისტოკრატსა და მის მაიმუნით მიმბაძველს ეშინიათ ტალახში სიარულით ფეხი არ დაისვარონ და თავით ფეხამდე წუმბეში კი ამოევლებიან ხოლმე». ამ დროს ჭიშკარი გაიღო და შემოვიდა კაბრიოლეტით ის ახალგაზრდა კაცი, ვინაც თამასუქი მომიტანა.

– ბატონო, – ვუთხარი, როდესაც ეტლიდან ჩამოვიდა, – გთხოვთ ეს ორასი ფრანკი გრაფის მეუღლეს გადასცეთ და უთხრათ, რომ ნივთი, რომელიც ამ დილით საწინდრად მომცა, ერთი კვირა მის განკარგულებაში იქნება.

მან ორასი ფრანკი გამომართვა და უნებურად გაიღიმა, თითქოს თავისთვის თქვა: «აჰ, გადაუხდია. მით უკეთესი!».

ახალგაზრდა დარდიმანდის სახეზე გრაფის მეუღლის მომავალი ამოვიკითხე. ეს ქერა, ლამაზი ვაჟკაცი, გულცივი, უსულგულო მოთამაშე, გააკოტრდება თვითონ, გააკოტრებს ამ ქალს, გააკოტრებს მის ქმარს, გააკოტრებს მის ბავშვებს, შეჭამს მათ მემკვიდრეობას. ჰაუბიციების ბატარეა პოლკს ისე ვერ გაანდგურებს, როგორც ეს ლამაზი ვაჟკაცი სალონებს.

მონმარტრისაკენ გავწიე ფანისთან. მეტად დაქანებული კიბე ავიარე. მეხუთე სართულზე ავედი, ოროთახიან ბინაში შემიყვანეს, სადაც ყველაფერი ბრწყინავდა, როგორც ახალმოჭრილი ოქროს ფული. პირველ ოთახში, სადაც ქალბატონმა ფანიმ მიმიღო, ავეჯზე ოდნავი მტვერიც ვერ შევნიშნე. ამ ახალგაზრდა პარიზელ ქალს სადად ეცვა, ლამაზი და ქორფა სახე ჰქონდა, ალერსიანი გამომეტყველება, კოხტად დავარცხნილი წაბლისფერი თმა, საფეთქლებზე მრგვალად შემოვლებული, ეს მის ცისფერ, ბროლივით წმინდა თვალებს უფრო მკაფიოდ აჩენდა. ფანჯრის მინებზე ჩამოფარებულ პატარა ფარდებში მზე ატანდა და ტანზე რბილ სინათლეს ჰვენდა. მის გარშემო მიყრილ-მოყრილმა გამოჭრილმა ტილოს ნაჭრებმა მიმახვედრა მისი საქმიანობა, – იგი თეთრეულის მკერავი იყო. აქ ბინადრობდა, როგორც მარტოობის ღვთაება.

თამასუქი წარვუდგინე და ვუთხარი, დილას შინ არ დამხვდით-მეთქი.

– კი მაგრამ, ფული ხომ მეკარე ქალთან იყო?

ვითომ ვერ გავიგონე.

– ქალბატონო, თქვენ სახლიდან ადრე გადიხართ საქმეების გამო?

– მე სახლიდან იშვიათად გავდივარ, მაგრამ, როცა მთელი ღამე ვმუშაობ, ზოგჯერ სუფთა ჰაერზე გავლაც საქირთა.

დავაცქერდი. ერთი შეხედვით ყველაფერს მივხვდი. ეს იყო ახალგაზრდა ქალი, რომლისთვისაც სიღარიბეს მუშაობა მიესაჯა. იგი, ალბათ, რომელიმე დარბაისელი ფერმერის ოჯახის შვილი იყო, რადგან სახეზე რამდენიმე ისეთი ჭორფლი აჩნდა, როგორც სოფელში დაბადებულთ აქვთ. მის სახეს სათნოების გამომეტყველება ჰქონდა. მეგონა, გულწრფელობისა და სულიერი სისპეტაკის გარემოში მოვხვდი, თითქოს სუნთქვაც გამიადვილდა. საწყალი გულუბრყვილო არსება! მას რაღაც სწამდა: შეღებილი ხის სადა საწოლზე ბზის ორი ტოტით შემკული ჯვარცმა ჩამოეკიდა. თითქმის გული ამიჩვილდა. ვგრძნობდი, მზად ვიყავი მისთვის სესხად მიმეცა ფული თორმეტპროცენტის სარგებლით, რათა მას რაიმე ხელსაყრელი საწარმოს შეძენა გაადვილებოდა. «მაგრამ არა, – გავიფიქრე, – იქნებ მას ვინმე ახალგაზრდა ბიძაშვილი

ჰყავს. იგი მისი ხელისმოწერით ფულის შოვნას დაიწყებს და საწყალ ქალიშვილს გაატყავებს».

წავედი. ჩემი დიდსულოვანი განზრახვების მიმართ სიფრთხილე გამოვიჩინე, რაგდან ხშირად მქონია შემთხვევა დავკირვებოდი, რომ თუ კეთილისყოფა კეთილისყოფელს არ ავნებს, იგი კლავს დავალებულ ადამიანს. როცა თქვენ ჩემს ოთახში შემოხვედით, სწორედ ფანი მალვოზე ვფიქრობდი: აი, ვინ იქნებოდა კარგი ცოლი, ოჯახის დედა. მისი წმინდა განმარტოებული ცხოვრება გრაფის მეუღლის ცხოვრებას შევადარე. ეს ქალბატონი, უკვე თამასუქამდე დაცემული, ბიწიერების უფსკრულის ძირამდე დაექანება!

– ეჰ! ასე, – განაგრძო გობსეკმა ხანმოკლე და ღრმა დუმილის შემდეგ, ამასობაში კი მე მას ვაკვირდებოდი, – თქვენ ფიქრობთ, რომ ადამიანის გულის უსაიდუმლეს კუნჭულებში ამნაირად ხელის ფათური, მისი შეულამაზებელი ცხოვრების ხილვა, ღრმად შესწავლა არაფრის მაქნისია? ცხოვრება მარადცვალებადი სანახაობაა: საზარელი წყლულნი, უკურნებელი მწუხარებანი, სიყვარულის სცენები, სიღარიბე, რომელსაც სენის ტალღები ელოდება, ახალგაზრდა კაცის გართობანი, რასაც იგი ემაფოტისაკენ მიჰყავს, უიმედობის სიცილი და დიდებული ზეიმები! გუშინ ტრაგედია მოხდა: ვიღაც კეთილმა მამამ თავი ჩამოიხრჩო იმის გამო, რომ ბავშვების რჩენა ვეღარ შეძლო. ხვალ კომედია მოგველის: ახალგაზრდა კაცი ეცდება ჩემთან ბატონი დიმანშის სცენა გაითამაშოს, ჩვენი ეპოქისათვის შესაფერისი ვარიანტით. თქვენ მოგისმენიათ, როგორ ასხამენ ხოტბას უახლეს მქადაგებელთა მჭევრმეტყველებას. ზოგჯერ დრო დამიკარგავს მათ მოსასმენად. ისინი შეხედულებას შემაცვლებინებდნენ, მაგრამ ყოფაქცევას კი ვერა, ერთი ვიღაცისა არ იყოს. ეჰ! ეს თქვენი საყვარელი მქადაგებელნი, მირაბო, ვერნიო და სხვები ჩემს ორატორებთან შედარებით ენაჩლუნგები არიან. ხშირად შეყვარებულ ახალგაზრდა ქალიშვილს, გაკოტრებამდე მისულ ძველ ვაჭარს, დედას, რომელსაც თავისი შვილის ბოროტმოქმედების დაფარვა სურს, უმუშევარ ხელოვანს, წყალობამოკლებულ დიდკაცს, რომელიც უფულობის გამო თავისი შრომის ნაყოფს კარგავს – შევუძრწუნებვიარ მჭევრმეტყველების სიძლიერით. ეს უდიდესი მსახიობები მხოლოდ ჩემთვის თამაშობდნენ, მაგრამ ჩემს მოტყუებას ვერ ახერხებდნენ. ჩემი თვალი უფლის თვალს ჰგავს. მე ადამიანთა გულში ვიხედები. ჩემთვის არაფერია დამალული. მას, ვინც ფულის ქისას ხსნის და კრავს, არაფერზე უარს არ ეუბნებიან. მე საკმაოდ მდიდარი ვარ იმისათვის, რომ ვიყიდო მათი სინდისი, ვინც მინისტრებს წარმართავს, მათი შიკრიკიდან მოყოლებული მათ საყვარლებამდე. განა ეს ძალაუფლება არ არის? მე შემძლია მყავდეს

ულამაზესი ქალები და მათი უნაზესი ალერსით დავტკბე, განა ეს სიამოვნება არ არის? ძალაუფლება და სიამოვნება – განა ეს არ არის მთელი თქვენი სოციალური წეს-წყობილების დედააზრი? პარიზში ჩვენ ათიოდე კაცი ვართ, წყნარი და უცნობი მეფენი, თქვენი ბედის გამგებელნი. ცხოვრება ხომ მანქანაა, რომელსაც ფული ამოძრავებს. იცოდეთ, მიზეზები და შედეგები ყოველთვის ერთმანეთში ირევა: ვერასოდეს შეძლებთ დააშოროთ სული გრძნობას, გონება – მატერიას.

ოქროა თქვენი თანამედროვე საზოგადოების სული და გული. ერთნაირი ინტერესებით დაკავშირებულნი, ჩვენ კვირის განსაზღვრულ დღეებში ვიკრიბებით «თემიდის» ყავახანაში, «კონ-ნეფის» მახლობლად. იქ ჩვენ ვუმჯღავნებთ ერთმანეთს ფინანსური სამყაროს საიდუმლოებებს. არავითარ სიმდიდრეს ჩვენი მოტყუება არ შეუძლია, ყველა ოჯახის საიდუმლოებანი ხელთ გვიპყრია. ჩვენ გვაქვს ერთდაგვარი შავი წიგნი, სადაც იწერება ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი ცნობები საზოგადოებრივ კრედიტზე, ბანკზე, ვაჭრობაზე. ჩვენ, ბირჟის კაზუსისტები, შევადგენთ ინკვიზიციას, სადაც რაიმე სიმდიდრის მქონებელთა სულ უმნიშვნელო საქციელიც კი ჩვენი მსჯელობისა და შეფასების საგანია. და ჩვენ ყოველთვის სწორ დასკვნას ვაკეთებთ. ერთი თვალს ადევნებს სასამართლოს საქმეებს, მეორე – საფინანსოს, მესამე – ადმინისტრაციულს, მეოთხე – სავაჭროს. მე თვალყური მიჭირავს ოჯახის შვილებზე, ხელოვნების მუშაკებზე, მაღალი საზოგადოების ადამიანებზე, აგრეთვე პარიზის ყველაზე უფრო საყურდღებო ნაწილზე, ბანქოს მოთამაშეებზე. ჩვენ ერთმანეთს ვუზიარებთ მეზობლის საიდუმლოებებს. გაცრუებული ვნება, შეურაცხყოფილი მედიდურობა ენაჭარტალაა. ბიწიერება, იმედის გაცრუება, შურისძიება პოლიციის საუკეთესო აგენტია. ყველა ჩემი თანამომძმე ყველაფრით დატკბა ჩემსავით, მათ ყველაფერი მობეზრებული აქვთ და იმით დაასრულეს, რომ შეიყვარეს მხოლოდ ფული და ხელისუფლება თვით ფულისა და ხელისუფლებისათვის. აქ, – თქვა მან და თავისი ცივი, ცარიელი ოთახი მიჩვენა, – უმგზნებარესი შეყვარებული, რომელიც სხვაგან ერთი სიტყვის შებრუნებას ვერ აიტანდა და ამის გამო ხმაღს იშიშვლებდა, გულზე ხელდაკრეფილი მემუდარება! აქ ყველაზე მედიდური კომერსანტი, სილამაზით თავმომწონე ქალი, უზვიადესი სამხედრო პირი, ყველანი მევედრებიან თვალზე მომდგარი ცოფისა და ტკივილის ცრემლით. აქ მევედრებიან სახელგანთქმული ხელოვანი და მწერალი, რომელთა სახელები შთამომავლობას გადაეცემა. აქ, ბოლოს, – დაუმატა მან და შუბლზე ხელი გადაისვა, – არის სასწორი, რომელზედაც იწონება მთელი პარიზის მემკვიდრეობანი და ქონებრივი საქმნი. ხომ აღარ ფიქრობთ, რომ სიხარული არ

არსებობს ამ თეთრ ნიღაბქვეშ, რომლის მოძრაობა ხშირად გაოცებდათ? – თქვა და ჩემსკენ მოიწია ფერმკრთალი სახით, რომელსაც ვერცხლის ფერი გადაჰკრავდა.

ჩემს ოთახში გაბრუებული დავბრუნდი. ეს პატარა, გამხმარი მოხუცი გაიზარდა და ჩემს თვალში ზღაპრულ სახედ გადაიქცა, რომელიც ოქროს ხელისუფლებას ასახიერებდა. იმ წუთში ცხოვრება, ადამიანები შიშს მგვრიდნენ.

«ნუთუ ფული ყველაფერს წყვეტს?» – ვეკითხოვდი ჩემს თავს.

მახსოვს, ძალიან გვიან დამეძინა. ჩემს გარშემო ოქროს გროვას ვხედავდი. მშვენიერი გრაფის მეუღლე თავიდან არ მშორდებოდა. გამოვტყდები, ჩემდა სამარცხვინოდ, მან სრულიად დაჩრდილა სახე უბრალო და უმანკო არსებისა, რომლის ხვედრი იყო შრომა და მიჩქმალულად ცხოვრება, მაგრამ მეორე დღეს, დილას, ძილ-ღვიძილში წარმომიდგა ნაზი ფანი მთელი თავისი მშვენიერებით და მხოლოდ მასზე ვფიქრობდი.

– შაქრიან წყალს ხომ არ მიირთმევთ? – სიტყვა შეაწყვეტინა დერვილს ვიკონტესამ.

– სიამოვნებით, – უპასუხა ვექილმა.

– მაგრამ აქ არაფერს ვხედავ ისეთს, რომელიც ჩვენ შეგვებოდეს, – თქვა ვიკონტესამ და ზარი დარეკა.

– ჯანდაბა და დოზანა! – წამოიძახა დერვილმა თავისი საყვარელი სიტყვები – კარგი იქნებოდა, კამილა გამოგვეფხიზლებინა და გვეთქვა. ცოტა ხნის წინ მისი ბედი მიაგობსეკზე იყო დამოკიდებული; მაგრამ რადგან ბერიკაცი ოთხმოცდაცხრა წლის გარდაიცვალა, ბატონი დე რესტო მალე მიიღებს კარგ ქონებას. ეს მოითხოვს ახსნას. რაც შეეხება ფანი მალვოს, თქვენ მას იცნობთ: ის ჩემი ცოლია.

– საცოდავი ბიჭი, – ჩაურთო ვიკონტესამ, – ისეთი გულწრფელია, ამას ოცი კაცის წინაშეც კი აღიარებს.

– ამის შესახებ მთელი მსოფლიოს წინაშე ვიყვირებ, – უპასუხა ვექილმა.

– დალიეთ, დალიეთ, ჩემო საწყალო დერვილ, თქვენ ვერასოდეს მიაღწევთ რამეს, სამაგიეროდ ყოველთვის ყველაზე უფრო ბედნიერი და ყველაზე უფრო კარგი ადამიანი იქნებით.

ამასობაში ბიძამ ძილს თავი წაართვა და თქვა:

– მე თქვენ დაგტოვეთ ჰელდერის ქუჩაზე ერთ გრაფის მეუღლესთან. იქ რას აკეთებდით?

– მოხუც ჰოლანდიელთან საუბრის შემდეგ რამდენიმე დღემ გაიარა, სადიპლომო შრომა დავიცავი, – განაგრძო ამბავი დერვილმა, – და ლიცენციატის ხარისხი მივიღე, მერე

კი ვეჯილისა. ნდობა, რომელიც ჩემდამი ძუნწს ჰქონდა, მნიშვნელოვნად გაიზარდა. ჩემგან უფასოდ იღებდა რჩევა-დარიგებას აწეწილი საქმეებისათვის, რომლებსაც ხელსაყრელად თვლიდა და ხელს ჰკიდებდა, თუმცა ამ საქმეებს ყოველი იურისტი არასაიმედოდ მიიჩნევდა. ეს ადამიანი, რომელზედაც ვერავინ შეძლებდა ოდნავი გავლენა მოეხდინა, ჩემს რჩევას ერთგვარი პატივისცემით ისმენდა. და ამას იგი ყოველთვის კარგად იყენებდა ბოლოს, იმ დღეს, როცა უფროს საქმისმწარმოებლად დამნიშნეს ვეჯილის კანტორაში, სადაც სამი წლის განმავლობაში ვმუშაობდი. დავტოვე სახლი გრეის ქუჩაზე და დავბინავდი ჩემს პატრონთან, რომელიც საქმელს, ბინას და ას ორმოცდაათ ფრანკს მაძლევდა ყოველთვიურად. ეს იყო მშვენიერი დღე.

როცა მევახშეს გამოვეთხოვე, მას არ გამოუხატავს არც კმაყოფილება, არც უსიამოვნება, არც მიუპატიჟებია, მენახულა. მხოლოდ ერთხელ შემომხედა და ამ გამოხედვაში თითქოს იდუმალ განზრახვათა განჭვრეტის ნიჭი გამოსჭვიოდა. რვა დღის შემდეგ მეწვია ჩემი ძველი მეზობელი, საკმაოდ მძიმე საქმე მომიტანა, ქონების გასხვისება. გობსეკი ისევე ლაღად განაგრძობდა ჩემგან უფასო რჩევის მიღებას, თითქოს ამაში ფულს მაძლევდა. მეორე წლის ბოლოს, 1819 წლის დასასრულს, ჩემი პატრონი, მოქეიფე და დიდი მფლანგველი, მძიმე გაჭირვებაში ჩავარდა და იძულებული გახდა, თავისი კანტორა გაეყიდა. თუმცა იმ ხანებში სავეჯილო კანტორის ღირებულება არ აღწევდა იმ საზღაპრო ფასს, როგორსაც ახლა აღწევს. ჩემმა პატრონმა თავისი ქონება დამითმო ას ორმოცდაათ ათას ფრანკად. აქტიურ, ნასწავლ, განათლებულ კაცს შეეძლო კარგად ეცხოვრა, ამ თანხის პროცენტები გადაეხადა და ათ წელიწადში ვალისაგან გათავისუფლებულიყო, თუ იგი ოდნავ ნდობას მოიპოვებდა. მე, ნოიონელი წვრილი ბურჟუას მეშვიდე შვილს, ერთი გროშიც არ გამაჩნდა.

ძია გობსეკის გარდა სხვა მევახშეს არ ვიცნობდი. პატივმოყვარეობამ და რაღაც იმედის სხივმა გამაბედვინა მასთან წავსულიყავი. და ერთ საღამოს გრეის ქუჩისაკენ ნელა გავწიე. გული მიცემდა, როცა პირქუში სახლის კარზე დავაკაკუნე. მომაგონდა ყველაფერი ის, რაც ოდესღაც ჩემთვის უამბნია მოუც კრიჟანგს, როცა ვერც კი წარმომედგინა სისასტიკე წამებისა, რომელიც ამ კარის ზღურბლთან იწყებოდა. და აი, მე მივდიოდი სათხოვნელად, როგორც მრავალი სხვა.

«ეჰ! კარგი რა, – ვთქვი ჩემს გულში, – პატიოსანმა ადამიანმა თავისი ღირსება ყველგან უნდა დაიცვას, არ ღირს სიმდაბლის ფასად ქონების შეძენა, თავი ისე მაგრად უნდა გვეჭიროს, როგორც მას».

ჩემი გადასვლის შემდეგ ძია გობსეკს ჩემი ოთახიც დაექირავებინა, რათა მეზობლად არავინ ჰყოლოდა. კარის შუა ადგილას გისოსით დაფარული პატარა საჭკვრეტი გაეკეთებინა. კარი მხოლოდ მას შემდეგ გამიღო, როცა მიცნო.

_ მაშასადამე, _ მითხრა თავისი წრიპინა ხმით, _ თქვენი პატრონი თავის კანტორას ყიდის.

_ საიდან იცი? ამის შესახებ მხოლოდ მე მითხრა.

მოხუცის ტუჩები ნამდვილი ფარდებივით გაიშალა პირის კუთხეებისაკენ და მის მუნჯ ღიმილს თან მოჰყვა ცივი გამოხედვა.

_ ეს უნდა მომხდარიყო, რათა თქვენ ჩემთან მოსული მენახეთ, _ დაუმატა ცივი ხმით ცოტა ხნის შემდეგ. მთელი ამ ხნის განმავლობაში გონებადაბნეული ვიყავი.

_ მომისმინეთ, ძია გობსეკ, _ დავიწყე ისეთი სიმშვიდით, რის გამოხატვაც კი შევძელი ამ მოხუცის წინაშე, რომლის თვალები არაფერს მეუბნებოდა. ამ თვალების ბრწყინვალეობა მაკრთობდა. ძუნწი ისე შეტოკდა, თითქოს სურდა ეთქვა: ილაპარაკეთო.

_ ვიცი, რომ თქვენი გულის აჩუყება ძალიან ძნელია. ამიტომ არ ვეცდები მჭევრმეტყველი ვიყო იმ კანტორის მოხელის მდგომარეობის დასახატავად, რომელსაც ერთი სუც არ აბადია და რომელიც იმედს მხოლოდ თქვენზე ამყარებს. მას ამქვეყნად არ მოეპოვება სხვა გული, გარდა თქვენი გულისა, რომელსაც მისი მომავლის განჭვრეტა შეეძლოს. გულს თავი დავანებოთ. საქმეს საქმიანად მივუდგეთ და არა ისე, როგორც სანტიმენტალურ რომანშია. აი, რა საქმეა: ჩემი პატრონის კანტორას შემოაქვს ყოველწლიურად ოცი ათას ფრანკამდე, მაგრამ ვფიქრობ, ჩემს ხელში იგი შემოიტანს ორმოც ათასს. პატრონს სურს კანტორა გაყიდოს ორმოცდაათ ათას ეკიუდ, _ ვთქვი და შუბლზე ხელი შემოვირყტი, _ თქვენ რომ კანტორის საყიდლად საჭირო ფულს მასესხებდეთ, ათ წელიწადში დაგიფარავდით.

_ კარგი სიტყვა თქვით, _ თქვა გობსეკმა და ხელი მაგრად ჩამომართვა, _ რაც მე საქმეებში ვარ ჩაბმული, _ განაგრძო მან, _ არავის ასე ნათლად თავისი დარბაზობის მიზეზი არ გამოუთქვამს... გარანტია? _ მითხრა და თავით ფეხებამდე ამხედ-დამხედა. _ არავითარი, _ დაუმატა მცირე ღუმილის შემდეგ. _ რამდენი წლისა ხართ?

_ ოცდახუთი წლის გავხდები ათი დღის შემდეგ, _ ვუპასუხე: _ უამისოდ ხელშეკრულებებს ვერ დავდებდი.

_ სწორია.

_ რას მეტყვიით?

_ ეს შესაძლებელია.

_ მართლა? მაშ, უნდა ავჩქარდე, თორემ მოქიშპენი გამომიჩნდება.

_ ხვალ დილით მომიტანეთ მეტრიკული ამონაწერი და მოვილაპარაკოთ.

მეორე დღეს, რვა საათზე, მოხუცთან ვიყავი. ოფიციალური ცნობა გამომართვა, სათვალე გაიკეთა, ჩაახველა, გადააფურთხა, თავის შავ ხალათში გაეხვია და ამონაწერი სამოქალაქო მდგომარეობის აქტებიდან თავიდან ბოლომდე ჩაიკითხა. მერე ქალაღი გადააბრუნ-გადმოაბრუნა, შემომხედა, ხელახლა ჩაახველა, სკამზე აცმუკვდა და თქვა:

_ აბა, დავიწყოთ ვაჭრობა.

გამაჟრჟოლა.

_ მე ვიღებ სარგებელს ორმოცდაათ პროცენტს, _ თქვა მან, _ ზოგჯერ ასს, ორასს, ხუთას პროცენტს.

ეს რომ მოვისმინე, გავფითრდი.

_ მაგრამ ჩვენი ნაცნობობის ხათრით დავკმაყოფილდები თორმეტნახევრით...

შეყოყმანდა.

_ თუმცა არა. ცამეტი პროცენტი იყოს. ხელს არ გამღევთ?

_ დიახ, _ ვუპასუხე.

_ დაფიქრდით, თუ ეს ძალიან ბევრია, თავი დაიცავით, გროციუს (იგი ხუმრობით გროციუსს მეძახდა). ცამეტი პროცენტი გთხოვეთ, ასეთია ჩემი ხელობა. შეძლებთ ამის გადახდას? არ მიყვარს ადამიანი, რომელიც უცებ გეთანხმება, შეიძლება, ეს დიდი პროცენტია?

_ არა, _ ვუთხარი, _ გადაგიხდით, ოღონდ ცოტა მეტი უნდა ვიმუშაო.

_ მართალი რომ ვთქვათ! _ მითხრა მან და აღმაცერად, ეშმაკურად შემომხედა, _ თქვენი კლიენტები გადაგიხდიან.

_ არა, ეშმაკმა დასწყევლოს! _ წამოვიძახე, _ თვითონ გადაგიხდი. უმაღ ხელს მოვიჭრი, ვიდრე ადამიანს ტყავი გავაძრო!

_ ვითომ? _ თქვა გობსეკმა.

_ ჰონორარს ხომ ნიხრით იხდიან? _ შევეკამათე.

_ ნიხრი არ არსებობს მორიგებისა, გადახდის ვადის გაგრძელებისა და პირობის დადებისათვის. ასეთ შემთხვევებში საქმის მნიშვნელოვანების მიხედვით შეგიძლიათ მოითხოვოთ ათასი ფრანკი, ექვსი ათასი ფრანკი რჩევისათვის, მგზავრობისათვის, ხელშეკრულების პროექტებისა, მოხსენებითი ბარათებისა და ყბედობისათვის. ასეთი

საქმეების გამონახვა უნდა შეგეძლოს. მე გაგიწევთ რეკომენდაციას, როგორც ყველაზე უფრო მცოდნესა და ყველაზე უფრო დახელოვნებულ ვექილს. ამგვარ საქმეს იმდენს მოგაყრით, რომ თქვენი თანამომძენი შურით გასკდებიან. ვერბრიუსტი, პალმა, ჟიგონე, ჩემი თანამომძენი, მოგანდობენ იძულებითი გასხვისების საქმეებს, ასეთი საქმეები კი მათ საკმაოდ აქვთ! ამგვარად, გეყოლებათ ორნაირი კლიენტები: ერთ ჯგუფს თქვენ იყიდით, მეორეს კი შეგიქმნით. თქვენ ჩემთვის არსებითად თხუთმეტი პროცენტი უნდა მოგეცათ ჩემს ას ორმოცდაათ ათასს ფრანკში.

– კარგით, ოღონდ მეტი არა, – ვუთხარი მე მტკიცედ და ამით ვაგრძნობინე, რომ არავითარ დათმობაზე წასვლა აღარ მსურს.

გობსეკი მოლბა, ეტყობოდა, ჩემით კმაყოფილი იყო.

– თქვენს პატრონს მე თვითონ გადავუხდი ისე, რომ ღირებულებისა და საწინდრის მხრივ საფუძვლიანი უპირატესობა მივიღო.

– ოჰ! გარანტიას რაც შეეხება, როგორც გენებოთ.

– ამას გარდა, წარმომიდგენთ მთელ თანხას უსახელო თხუთმეტი თამასუქად, თითოეული თამასუქი ათი ათასი ფრანკის ღირებულებისა იქნება.

– იმ პირობით, რომ ეს ორმაგი ფასეულობა დადატურდეს.

– არა, – სიტყვა შემაწყვეტინა გობსეკმა, – რატომ გნებავთ, რომ მე მეტი ნდობა მქონდეს თქვენდამი, ვიდრე ჩემს მიმართ თქვენა გაქვთ.

მე ვდუმდი.

– ამას გარდა, – განაგრძობდა კეთილი ხმით, – თქვენ აწარმოებთ ჩემს საქმეებს, სანამ ვიცოცხლებ, გასამრჯელოს მოუთხოვნელად. ხომ?

– კარგი, იმ პირობით, რომ ეს საქმეები წინასაწარი ხარჯების გაწევას არ მოითხოვს.

– სწორია! – თქვა მან, – ჰო, აი, კიდევ რა, – განაგრძო მოხუცმა, რომელსაც უჭირდა თავისი სახისთვის კეთილი გამომეტყველება მიეცა, – ნებას მომცემთ გინახულოთ?

– ყოველთვის სასიამოვნოდ დამრჩება თქვენი ნახვა.

– დილით ეს ძალიან ძნელი იქნება; ჩვენ ჩვენი საქმე გვაქვს.

– მობრძანდით საღამოს.

– ოჰ! არა, – მიპასუხა სწრაფად, – თქვენ უნდა იტრიალოთ საზოგადოებაში, ინახულოთ თქვენი კლიენტები. მე კი ჩემს მეგობრებს ყავახანაში ვხვდები.

«მისი მეგობრები?!» – გავიფიქრე მე.

– კარგი და, – ვთქვი მე, – რატომ სადილობის დროს არ შევხვდეთ ერთმანეთს?

– ეს მოსახერხებელია, – თქვა გობსეკმა, – ბირჟის შემდეგ ხუთ საათზე. კარგი, გინახულებთ ყოველ ოთხშაბათსა და შაბათს. საქმეზე ვისაუბრებთ, როგორც ორი მეგობარი. ხა! ხა! ზოგჯერ მხიარული ვარ. თქვენ მომართმევთ გნოლის ფრთასა და ერთ ჭიქა შამპანურს, და ჩვენ ვისაუბრებთ. ბევრი რამ ვიცი, რის შესახებაც შეგვიძლია ვილაპარაკოთ. ეს თქვენ გასწავლით მამაკაცების, განსაკუთრებით კი, ქალების ცნობას.

– თანახმა ვარ! გნოლი და ერთი ჭიქა შამპანური.

– სისულელე არ ჩაიდინოთ, თორემ ჩემს ნდობას დაკარგავთ. ხელგაშლილად ნუ იცხოვრებთ. იყოლიეთ ერთი მოხუცი შინამოსამსაუხრე ქალი მეტი არავინ. გინახულებთ თქვენი ჯანმრთელობის გასაგებად. თქვენში დაბანდებული მექნება მთელი კაპიტალი. ხე, ხე! ხომ უნდა ვიცოდე, როგორ მიდის თქვენი საქმე. აბა, ნახვამდის. ამ საღამოს პატრონთან ერთად მობრძანდით.

– ხომ ვერ შეძლებთ მიპასუხოთ, თუ ეს კადნიერი კითხვა არ არის, – ვკითხე მოხუცს, როცა კარის ზღურბლთან მივედი, – რად დაგჭირდათ ჩემი ნათლობის საბუთი?

ჟან-ესტერ ვან გობსეკმა მხრები აიჩეჩა, ეშმაკურად გაიღიმა და მიპასუხა:

– რა სულელია ახალგაზრდობა! მაშ, იცოდეთ, ბატონო ვეჟილო, და თქვენ ეს უნდა იცოდეთ, რათა არ გაგაცურონ, რომ ოცდაათ წლამდე პატიოსნება და ნიჭი ჯერ კიდევ ერთგვარ გირავნობის წიგნს წარმოადგენს. როცა ადამიანი ამ ასაკს გადალახავს, მერე აღარ შეიძლება მას დაენდო.

და კარი მიხურა.

სამი თვის შემდეგ უკვე ვეჟილი ვიყავი. მალე, ქალბატონო, ჩემდა საბედნიეროდ, ხელი მოვკიდე საქმეს თქვენი საკუთრების დასაბრუნებლად. ამ საქმის წარმატებამ სახელი მომიხვეჭა. მიუხედავად დიდი პროცენტებისა, რაც გობსეკისათვის უნდა გადამეხადა, ხუთი წელიც არ დამჭირვებია, ვალისაგან გავთავისუფლდი. ცოლად შევირთე ფანი მალვო, რომელიც გულწრფელად მიყვარდა.

ჩვენი სიყვარული გააძლიერა იმ გარემოებამ, რომ ჩვენი ბედი, შრომისმოყვარეობა და წარმატება ერთმანეთს გვამსგავსებდა. ჩემს ცოლს ერთ-ერთი ბიძა, გამდიდრებული ფერმერი, გარდაეცვალა, მან ფანის დაუტოვა სამოცდაათი ათასი ფრანკი, რაც ვალის გადახდაში დამეხმარა. ამ დღიდან ჩემი ცხოვრება იყო მხოლოდ სიხარული და წარმატება. ჩემზე ნულარ ვილაპარაკებთ. არაფერია ისე აუტანელი, როგორც ბედნიერი კაცი. დავუბრუნდეთ ჩვენს მოქმედ პირებს. კანტორის შეძენიდან ერთი წლის შემდეგ, ჩემდა უნებურად, უცოლო ყმაწვილკაცების საუზმეზე მოვხვდი. ერთმა ჩემმა ამხანაგმა მაღალ

საზოგადოებაში დიდად მიღებულ ახალგაზრდა კაცთან სანამლეო წააგო. ბატონი დე ტრაილი, იმ დროის ბრწყინვალე დენდი, დიდი წარმატებით სარგებლობდა.

– ის ახლაც სარგებლობს წარმატებით, – სიტყვა შეაწყვეტინა გრაფმა ვექილს. – მასზე კობტად ვერავინ იცვამს, მასზე უკეთესად ვერავინ მართავს მრავალცხენიან ეტლს. მაქსიმს აქვს ისეთი უნარი, როგორც არავის, დიდი ლაზათით ითამაშოს, ჭამოს და სვას. არ შეცდება დოდის ცხენების ცნობაში, დიდი გემოვნებით ირჩევს ქუდებსა და სურათებს. ყველა ქალი გიჟდება მისთვის. იგი ყოველწლიურად ახლაც ხარჯავს დაახლოებით ასი ათასს ფრანკს, და არავინ უწყის, აქვს თუ არა რაიმე მამული, ფასიანი ქაღალდები. ჩვენი დარბაზების, ბუდუარების, ბულვარების მოხეტიალე რაინდის ტიპია, ერთგვარი ამფიბიაა, რადგან მასში იმდენივეა მამაკაცური თვისებები, რამდენიც ქალური. გრაფი მაქსიმ დე ტრაილი მეტად უცნაური არსებაა, ყველაფერში გამოსადეგი, მისი ეშინიათ და ეზიზღებათ. ყოვლის მცოდნეც არის და უმეცარიც. თანაბარი უნარი აქვს მაღლის ქმნისა და ბოროტმოქმედების ჩადენისაც, სულმდაბალიცაა და კეთილშობილიც, ბრეტერი უფრო ტალახითაა დასვრილი, ვიდრე სისხლით. მეტს ზრუნავს თავისთვის, ვიდრე სინდისი ქენჯნის, უფრო გართულია იმით, რომ საჭმელი კარგად მოინელოს, ვიდრე ფიქრით; თავი დიდ ვნებიან ადამიანად მოაქვს, არაფერს კი არ გრძნობს. შესანიშნავად აერთიანებს, აკავშირებს კატორღასა და მაღალ საზოგადოებას. მაქსიმ დე ტრაილი არაჩვეულებრივი გონების კაცია, ასეთი ადამიანებისაგან გამოდიან ზოგჯერ მირაბო, პიტტი, რიშელიე, მაგრამ უფრო ხშირად ასეთი ადამიანებისაგან გამოდიან გრაფ დე ჰორნი, ფუკიე-ტენვილი და კუანიარი.

– ეჰ, კარგი, – მოუსმინა გრაფს და ისევ განაგრძლო დერვილმა, – მე ბევრი რამ გამიგონია ამ პიროვნების შესახებ საწყალ მოხუც გორიოსაგან, ერთ-ერთი ჩემი კლიენტისაგან. და უკვე რამდენჯერმე ავიცდინე მისი გაცნობა, ეს საშიში პატივი, როცა მას საზოგადოებაში ვხვდებოდი. მაგრამ ამხანაგმა ისე დაჟინებით მთხოვა ვწვეოდი, რომ ვერ შევძელი უარი მეთქვა: მოვერიდე, უკარება კაცად არ ჩავეთვალე. თქვენთვის ძნელი იქნება, ქალბატონო, უცოლოთა წვეულება წარმოიდგინოთ. ეს არის დიდი მშვენიერება და იშვიათი სინატიფე, ნებივრობა ძუნწისა, რომელიც დიდების მოყვარულობის გამო ერთ დღეს ხელგამლილი ხდება. როცა ამ წვეულებაზე მოხვდები, გაოცებს მაგიდაზე გამეფებული წესრიგი, სადაც ბრწყინავს ვერცხლი, ბროლი და სახიანი სუფრა. აქ ცხოვრება დულს და გადმოდულს. ახალგაზრდა მოხდენილი ვაჟკაცები ილიმებიან, ჩუმად ლაპარაკობენ და ახალდაქორწინებულთ გვანან, მათ გარშემო ყველაფერი უმანკოა. ორი

საათის შემდეგ კი გეგონებათ, ბრძოლის ველს ვხედავ ომის შემდეგო: ყველგან გატეხილი ჭიქები, დაჭმუჭნილი ხელსახოცები; ერთმანეთში არეული საჭმელები, დასანახავადაც კი შეგეზიზღებათ; მერე გამაბრუებელი ყვირილი, სახუმარო სადღეგრძელოები, ეპიგრამების ცეცხლი და ბოროტი ოხუნჯობა, დაწითლებული სახეები, ანთებული თვალები, რომლებიც არაფერს გამოხატავს, გულის უნებური გადაშლა, რომელიც უთქმელს არაფერს ტოვებს. ჯოჯოხეთურ ხმაურობაში ერთი ბოთლებს ამსხვრევს, მეორე მღერის, მესამე დუელში იწვევს მეგობარს, ერთმანეთს ეჩხუბებიან, კოცნიან ან ცემენ; ათასგვარი სუნით გაჟღენთილი საძაგელი ჰაერი დგას; ყვირილში უამრავი ხმა ისმის. აღარავინ იცის, რას ჭამს, რას სვამს, რას ამბობს; ზოგს მოუწყენია, ზოგი ლაქლაქობს; აი, ეს მონომანი ერთსა და იმავე სიტყვას იმეორებს, მოქანავე ზარივით; აი, მას უნდა ამ აურზაურში განკარგულებები გასცეს; ყველაზე უფრო ჭკვიანი, წინადადებას იძლევა ორგია მოაწყონ. აქ მშვიდი ადამიანი რომ შემოვიდეს, ეგონება, ცოფიანების ბრბოში მოვხვდიო. აი, ასე უარზაურში ბატონი დეტრაილი შეეცადა ჩემთან კარგი განწყობილება დაემყარებინა. მე თითქმის საღი გონება შევინარჩუნე და სიფრთხილეს ვიჩენდი. ის კი, თუმცა თავს საკმაოდ იმთვრალებდა, სრულიად თავდაჭერილი იყო და თავის საქმეებზე ფიქრობდა. მართლაც, არ ვიცი, ეს როგორ მოხდა, მაგრამ, დე გრინიონის სასტუმრო დარბაზიდან რომ გამოვდიოდი სადამოს ცხრა საათზე, დე ტრაილმა სრულიად მომაჯადოვა, და აღვუთქვი, რომ ხვალ გობსეკთან მივიყვენდი. სიტყვები: «პატიოსნება, სათნოება, გრაფის მეუღლე, პატიოსანი ქალი, უბედურება» ენამზიანობის წყალობით ჯადოქრულად ჩააქსოვა თავის ლაპარაკში.

როცა მეორე დღეს დილით გავიღვიძე და მოვინდომე იმის გახსენება, რაც გუშინ გავაკეთე, ძლიერ გამიჭირდა ზოგიერთი აზრის ერთმანეთთან დაკავშირება. ბოლოს წარმოვიდგინე, რომ ერთი ჩემი კლიენტის ქალი საფრთხეში იყო: მოელოდა სახელის გატეხა, თავისი ქმრის პატივისცემისა და სიყვარულის დაკარგვა, თუ ის დილით ორმოცდაათი ათას ფრანკს ვერ იშოვიდა. აქ იყო ბანქოში ფულის წაგებით დადებული ვალი, ეტლის ხელოსნის ვალები, ღმერთმა უწყის რაზე დახარჯული თანხა. ჩემმა ბრწყინვალე თანამესუფრემ დამარწმუნა, რომ ის ქალი საკმაოდ მდიდარია და რამდენიმე წლის ხელმომჭირნეობით შეუძლია თავისი ზარალი შეავსოსო. მხოლოდ მაშინ მივხვდი, რას ნიშნავდა ჩემი ამხანაგის დაჟინება, ვწვეოდი. ვაღიარებ, ჩემდა სამარცხვინოდ, რომ სრულიად ეჭვიც კი არ აღმძვრია, რა მნიშვნელობა ექნებოდა გობსეკისათვის ამ დენდისთან შეთანხმებას. ის-ის იყო ლოგინიდან ვდგებოდი, რომ ბატონი დეტრაილი შემოვიდა.

– ბატონო გრაფო, – ვუთხარი მას ჩვეულებრივი მისაღმების შემდეგ. – ჩემი აზრით, მე სრულიად არ გჭირდებოდა იმისთვის, რომ ეწვიოთ ვან გობსეკს, კაპიტალისტებს შორის ყველაზე უფრო თავაზიანსა და უწყინარს. იგი ფულს მოგცემთ, თუ აქვს; ან, უფრო სწორად რომ ვთქვათ, თუ თქვენ საკმარის საწინდარს წარუდგენთ.

– ბატონო, – მიპასუხა, – აზრადაც არ მომივა გაიძულოთ, სამსახური გამიწიოთ, თუმცა კი შემპირდით.

«ჯანდაბას! – ვთქვი ჩემთვის, – არ ვაფიქრებინებ ამ კაცს, რომ სიტყვის პატრონი არა ვარ».

– მქონდა პატივი გუშინ თქვენთვის მეცნობებინა, რომ სრულიად უდროოდ დროს წავეჩხუბე გობსეკს, – განაგრძო გრაფმა, – და რადგან მთელ პარიზში მხოლოდ მას შეუძლია ერთ წუთში და ისიც თვის პირველ დღეს გადმოალაგოს ასი ათასი ფრაკი, ამიტომ გთხოვთ მასთან შეგერიგებინეთ, მაგრამ ამაზე ნულარ ვილაპარაკებთ...

ბატონმა დე ტრაილმა შემომხედა ზრდილობიანი შეურაცხმყოფელი სახით და წასვლა დააპირა.

– მე მზად ვარ გამოგყვეთ.

როცა გრეს ქუჩაზე გავედით, შეწუხებულმა დენდიმ ისეთი ყურადღებით მიმოიხედა თავის გარშემო, რომ გამაოცა. სახეზე მკვდრისფერი დაედო, გაწითლდა, გაყვითლდა და შუბლზე აქა-იქ ოფლი დააყარა, როცა გობსეკის სახლის კარი დაინახა. ჩვენ რომ კაბრიოლეტიდან ჩამოვდიოდით, ამ დროს გრეს ქუჩაზე ფიაკრი შემოვიდა. შევარდნის თვალის მქონე ახალგაზრდა კაცმა ამ ეტლის სიღრმეში ქალი შენიშნა. თითქმის მხეცური სიხარულის გამოხატულებამ გრაფს სახე გამოუცოცხლა. ქუჩაში მიმავალ ბიჭს დაუძახა და ცხენი დააჭერინა. ჩვენ მოხუც მევახშესთან ავედით.

– ბატონო გობსეკ, – ვუთხარი, – ერთი ჩემი უახლოესი მეგობარი მოგიყვანეთ (რომელსაც ისე ვუფრთხი, როგორც ეშმაკს, ჩავჭურჩულე ყურში მოხუცს). იმედი მაქვს ყურად იღებთ ჩემს თხოვნას და დახმარებას აღმოუჩენთ (ჩვეულებრივი პროცენტით), რითაც მას იხსნით გაჭირვებიდან (თუ ეს თქვენთვის ხელსაყრელია).

ბატონი დე ტრაილი მიესალმა მევახშეს, დაჯდა და მის მოსასმენად თავი ისე მლიქვნელურად დაიჭირა, რომ ასეთი ქცევით ზრდილობიანი სიმდაბლეს კი მოგაჯადოებდათ. გობსეკი უძრავად იჯდა სკამზე, ბუხრის კუთხესთან. იგი ჰგავდა ქანდაკებას, ფრანგული კომედიის პერისტოლში ღამის სინათლით განათებულს. გობსეკმა

თითქოს მისასაღმებლად თავზე დახურული ჩიხაქუდი ოდნავ ასწია. ყვითელი თავი გამოუჩნდა, რამაც გობსეკისა და მარმარილოს მსგავსება დაასრულა.

– მე ფული მხოლოდ ჩემი კლიენტებისთვის მაქვს, – თქვა მან.

– მაშ, თქვენ ძლიერ ნაწყენი ბრძანდებით იმის გამო, რომ სხვაგან ვკოტრდებოდი და არა თქვენთან? – უპასუხა გრაფმა სიცილით.

– ვკოტრდებოდიო? – გაიმეორა გობსეკმა დაცინვით.

– თქვენ გნებავთ თქვათ, რომ ვერ გაკოტრდება ადამიანი, რომელსაც არაფერი აქვს? მაგრამ მე თქვენთან სანაძლეოს ვდებ, თუ იპოვით კაპიტალს უფრო მშვენიერს, ვიდრე აი, ეს არის, – წამოიძახა დარდიმანდმა, ადგა და ქუსლებზე შემოტრიალდა. ამ თითქმის სერიოზულ ხუმრობას არ შეეძლო გობსეკის აღელვება.

– განა ჩემი ახლო მეგობრები არ არიან რონკეროლები, მარსეები, ფრანშესინები, ორივე ვანდენესი, ახუდა-პინტოები და ბოლოს, ახალგაზრდა კაცები, რომლებიც პარიზში დიდ მოდაში არიან? მე ბანქოს ვთამაშობ თქვენთვის ცნობილ ერთ პრინციტან და ელჩთან. მე მაქვს შემოსავალი ლონდონში, კარლსბადში, ბატესა და ბადენში. განა ეს ყველაზე უფრო ბრწყინვალე საწარმო არაა?

– სწორია.

მე თქვენ ღრუბლად მაქცევთ, ეშმაკმა დალახვროს! და მაქეზებთ ამ საზოგადოებაში ოქროთი გავიჟღინთო, რათა გაჭირვების წუთებში დამწუროთ. მაგრამ თქვენც ხომ ღრუბელი ხართ და სიკვდილი თქვენც დაგწურავთ.

– შესაძლებელია.

– გამფლანგველები რომ არ ყოფილიყვნენ, თქვენ რა იქნებოდით? ჩვენ ერთმანეთს ისე ვჭირდებით, როგორც ხორცს სული.

– მართალია.

– მაშ, ხელი ხელს მივცეთ, ძია გობსეკ, და იყავით დიდსულოვანი, თუ ეს სწორია, მართალი და შესაძლებელი.

– თქვენ მოხვედით, – უპასუხა ცივად მევახშემ, – იმიტომ, რომ ჟირარმა, პალმამ, ვერბრუსტმა და ჟიგონემ მუცელი ამოივსეს თქვენი თამასუქებით, რომლებსაც ყველას სთავაზობენ ორმოცდაათი პროცენტის ზარალით. მაგრამ მათ, ალბათ, თამასუქის ღირებულების მხოლოდ ნახევარი გასესხეს, ამიტომ თქვენი თამასუქი თავისი ღირებულების ოცდახუთ პროცენტადაც კი არა ღირს. ჩემო ბატონო, როგორ შემიძლია, – განაგრძო გობსეკმა, – თუგინდ ერთი გროში ვასესხო კაცს, რომელსაც ოცდაათი ათასი

ფრანკი ვალი აქვს და ერთი დინარიც კი არ გააჩნია. გუშინწინ ბალზე ბარონ ნუსინჟენტან ათი ათასი ფრანკი წააგეთ.

– ბატონო, – უპასუხა გრაფმა საკვირველი უტიფრობით და მოხუცს ახედ-დახედა, – ჩემი საქმეები თქვენ არ გეხებათ. ვისაც ვადა ჯერ არ გასვლია, არაფერი მართებს.

– სწორია!

– ჩემი თამასუქები გამოსყიდული იქნება.

– შესაძლებელია.

– ახლა საკითხი ასე დგას, შემოდგომა თუ არა წარმოგიდგინოთ საკმაო საწინდარი იმ თანხისათვის, რომლის სესხებასაც თქვენგან ვაპირებ.

– სწორია!

ქუჩიდან მოახლოებული ფიაკრის ხმაურობა მოისმა.

– წავალ, მოვნახავ რაიმეს, რამაც შეიძლება თქვენ დაგაკმაყოფილოთ, – თქვა ახალგაზრდა კაცმა.

– ოჰ, ჩემო შვილო! – წამოიძახა გობსეკმა, ადგა და ხელი გამომიწოდა, როცა მსესხებელი გავიდა, – თუ მას კარგი საწინდარი აქვს, შენ სიკვდილს გადამარჩინე. ამის გამო ლამის მოგკვდი. ვერბრუსტსა და ჟიგონეს ჩემი გამასხარავება უნდოდათ, შენი წყალობით კი ამ საღამოს კაი სიცილს დავაყრი მათ.

მოხუცის სიხარულს რაღაც საშინელება ახლდა. ეს იყო ერთადერთი წუთი გულახდილობისა, რომელიც ჩემთან გამოუჩენია. თუმცა ეს სიხარული სწრაფმავალი იყო, იგი ჩემი მახსოვრობიდან მაინც არასოდეს ამოიშლება.

– გთხოვთ აქ დარჩეთ, – დაუმატა მან, – თუმცა იარაღი თანა მაქვს და დარწმუნებული ვარ, კარგად ვისვრი – მე ხომ ვეფხვებზე მინადირია და გემის ბაქანზე აბორდაჟულ შებრძოლებაშიც მიმიღია მონაწილეობა, როდესაც ბრძოლა სამკვდრო-სასიცოცხლო იყო, მაგრამ რატომღაც ამ კოხტა არამზადისა მაინც მეშინია...

იგი ისევ ჩაჯდა თავის სავარძელში, მაღალი საწერი მაგიდის წინ. მისი სახე ისევ მშვიდი და ფერმკრთალი გახდა.

– ჰო, ჰო, – მიბრუნდა და ისევ განაგრძო: – ახლა თქვენ ნახავთ მშვენიერ არსებას, რომლის შესახებ ერთხელ უკვე გელაპარაკეთ. აი, დერეფნიდან მოისმის მისი არისტოკრატიული ფეხის ხმა.

მართლაც, ახალგაზრდა კაცი დაბრუნდა, თან შემოიყვანა მკლავში ხელგაყრილი ქალი. მე ის მაშინვე ვიცანი. ეს იყო გრაფის მეუღლე, რომლის დილაც ოდესღაც გობსეკმა ამიწერა, კეთილი გორიოს ერთი ქალიშვილთაგანი.

გრაფის მეუღლეს თავიდანვე არ დაუნახივარ, რადგან ფანჯრის ნიშის ქვეშ ვიდექი, მინისაკენ პირმიბრუნებული, ქალი მევახშის ნესტიან და ბნელ ოთახში რომ შემოვიდა, მაქსიმს ერთი უნდობლად გადახედა. გრაფის მეუღლე ისეთი მშვენიერი იყო, რომ, მიუხედავად მისი შეცდომებისა, შემეცოდა. რაღაც საშინელ წუხილს შეეპყრო მისი გული; კეთილშობილ და ამაყ სახეს ცუდად დაფარული, შემფოთებული გამომეტყველება ჰქონდა. ეს ახალგაზრდა კაცი ამ ქალის ბოროტ სულად ქცეულიყო. მაკვირვებდა გობსეკი, რომელიც ოთხი წლით ადრე მიხვდა, პირველი თამასუქის მიხედვით, რა ბედი ელოდა ამ ორ ადამიანს.

«ალბათ, _ გავიფიქრე, _ ეს ანგელოზის სახიანი ურჩხული ამ ქალს თავის ნებაზე ატარებს, ყოველგვარი შესაძლებელი საშუალებებით: დიდების მოყვარულობით, ეჭვიანობით, განცხრომითა და მაღალი საზოგადოების ცხოვრების გატაცებით...»

_ ამ ქალის სათნოებაც კი მან იარაღად გამოიყენა, _ წამოიძახა ვიკონტესამ, _ მაქსიმო მას თავგანწირულების ცრემლებს აფრქვევინებდა. მასში შეეძლო გამოეწვია დიდსულოვნება, რომელიც ჩვენ გვჩვენებდა. მის სინაზეს ბოროტად იყენებდა, რათა მისთვის დანაშაულებრივი სიტკბოება ძვირად მიეყიდა.

_ გამოგიტყდებით, _ თქვა დერვილმა, რომელიც ვერ მიხვდა, ქალბატონი დე გრანლიე რაღაცას რომ ანიშნებდა, _ მე ამ უბედური არსების ხვედრს არ დავტიროდი, რომელიც ესოდენ ბრწყინვალე იყო მაღალი საზოგადოების თვალში და ესოდენ საშინელი იმისათვის, ვინც მის გულში ჩაიხედავდა. არა, მე მათრთოლებდა საშინელება, როცა ამ ქალის მკვლელს ვუმზერდი, ამ ახალგაზრდა კაცს, რომელსაც შუბლი ასეთი სპეტაკი, ტუჩები ასეთი ქორფა, ღიმილი ასეთი მიმზიდველი, კბილები კი ასე თეთრი ჰქონდა. იგი ანგელოზს ჰგავდა. ამ წუთს ისინი იყვნენ მოსამართლის წინაშე, რომელიც მათ ათვალთვრებდა ისე, როგორც, ალბათ, მეთექვსმეტე საუკუნის მოხუცი დომინიკელი წმინდა ინკვიზიციის ჯურღმულებში ორი მავრის წამებას უცქეროდა.

_ ბატონო, შეიძლება თუ არა მივიღო ამ ბრილიანტების ღირებულება იმ პირობით, რომ მათი გამოსყიდვა შემეძლება, _ თქვა ქალმა მთრთოლვარე ხმით და მევახშეს კოლოფი მიაწოდა.

_ დიახ, ქალბატონო, _ ვუპასუხე და გამოვჩნდი.

ქალმა შემომხედა, მიცნო, უნებურად შეკრთა, თვალი თვალში გამიყარა, რაც ყველა ენაზე ნიშნავს: «ჩუმად იყავით».

– ეს, – განვაგრე მე, – არის გარიგება, რომელსაც ვუწოდებთ დაგირავებას გამოსყიდვის უფლებით. შეთანხმება გამოიხატება იმაში, რომ მოძრავი ან უძრავი ქონება დაეთმო, ან გადაეცემა განსაზღვრული ვადით, რომლის გასვლის შემდეგ შეიძლება ნივთის უკან დაბრუნება დანიშნული თანხის გადახდით.

ქალმა შვებით ამოისუნთქა. გრაფმა წარბები შეიჭმუხნა, შეემინდა, ვაითუ მევახშემ უფრო ნაკლები თანხა მისცეს ბრილიანტებში, რადგან ბრილიანტების ფასი შეიძლებოდა დაწეულიყო. უძრავად მყოფმა გობსეკმა ხელი სტაცა ლუპას და წყნარად დააცქერდა კოლოფს. ას წელიწადს რომ ვიცოცხლო, მე არ დამავიწყდება მოხუცის გამომეტყველება: მევახშის გაფითრებულ ლოყებს ფერი მოუვიდა, მისი თვალები, სადაც თითქოს ქვების ბრწყინვა აირეკლებოდა, არაბუნებრივი ცეცხლით აენთო. წამოდგა, სინათლისკენ წავიდა, ბრილიანტები უკბილო პირთან მიიტანა, თითქოს მათი შეჭმა უნდოდა. გაურკვეველ სიტყვებს ბუტბუტებდა, იღებდა რიგრიგობით სამაჯურებს, საყურეებს, გულქანდებს, ჯიღებს, სინათლზე ათვალიერებდა, რათა სიწმინდე, გამჭვირვალობა, დაწახნაგება შეემოწმებინა: ბრილიანტებს იღებდა კოლოფიდან. ისევ შიგ დებდა, კვლავ იღებდა, მთელ მათ ბრწყინვას ამოწმებდა. უფრო ბავშვივით იქცეოდა, ვიდრე მოხუცივით, ან უფრო სწორად, ბავშვივით და მოხუცივით ერთსა და იმავე დროს.

– მშვენიერი ბრილიანტებია! რევოლუციამდე ეს სამასი ათასი ფრანკი ეღირებოდა. რა გამჭვირვალეა. აი, აზიის ნამდვილი ბრილიანტები, გოლკონდიდან და ვიზაპურიდან მოტანილნი! მერედა თქვენ განა იცით მათი ფასი! არა, არა, პარიზში ერთადერთი მხოლოდ გობსეკია, რომელსაც მათი შეფასება შეუძლია. იმპერიის ეპოქაში ასეთი სამკაულის გაკეთებას ორასი ათას ფრანკზე მეტი დასჭირდებოდა.

მოძრაობით ზიზღი გამოხატა და დაუმატა:

– ახლა ბრილიანტი ყოველდღე კარგავს ფასს! ზავის დადების შემდეგ ბრაზილიას ბაზარზე უხვად გამოაქვს ნაკლებ გამჭვირვალე ალმასები, ვიდრე ინდური ალმასებია. ქალები ახლა ბრილიანტებს მხოლოდ მეფის კარზე გამართულ წვეულებებზე ატარებენ. ქალბატონო, ხომ დაბრძანდებით მეფის სასახლეში?

ამ სიტყვებს რომ ისროდა, გამოუთქმელი სიხარულით სინჯავდა ხან ერთს, ხან მეორე ძვირფას ქვას.

– უწინწყლოა, – ამბობდა ის, – აი, ამაზე ერთი წინწყალია, აქ კი ერთი ბზარი, მშვენიერი ბრილიანტია...

ბრილიანტების ელვარებით გობსეკის ფერმკრთალი სახე ისე იყო განათებული, რომ იგი პროვინციის სასტუმროში ნანახ მომწვანო სარკეებს მოგაგონებდათ. ეს სარკეები სინათლის ანარეკლს იღებს, მაგრამ მას არ აირეკლავს. თუ მგზავრი უცებ ჩაიხედავს ამ სარკეში, თავი დამბლადაცემული ეგონება.

– თანახმა ხართ? – უთხრა გრაფმა და გობსეკს მხარზე ხელი დაჰკრა.

მოხუცი ბავშვი შეკრთა. სათამაშოებს ხელი გაუშვა, მაღალ საწერ მაგიდაზე დააწყო, დაჯდა და ისევ მევახშე გახდა, მტკიცე, ცივი და მარმარილოს სვეტივით გლუვი.

– რამდენი გჭირდებათ?

– ასი ათასი ფრანკი სამი წლის ვადით, – უთხრა გრაფმა.

– შეიძლება! – თქვა გობსეკმა და ურთხელის კოლოფიდან ამოიღო თავისი სიზუსტით ფასდაუდებელი სასწორი. ეს კოლოფი მისთვის ძვირფასეულობის ყუთი იყო.

ქვები აწონა, ბუდეების სიმძიმე თვალთ გასწავლავდა (და ღმერთმა უწყის როგორ!). აწონის დროს მისი სახე გამოხატავდა ბრძოლას სიხარულსა და სისასტიკეს შორის. გრაფის მეუღლე გაშეშდა, თითქოს იგი ზომავდა იმ უფსკრულის სიღრმეს, სადაც ვარდებოდა. ამ ქცევით მან ჩემი გული მოიგო. ქალის სული ჯერ კიდევ სინდისის ქენჯნას განიცდიდა. მის გადასარჩენად იქნებ სულ პატარა მონდომებაა საჭირო, იქნებ საკმარისია მხოლოდ თანაგრძნობით გაუწოდო ხელი? და მე ვცადე ამის გაკეთება.

– ეს თქვენი ბრილიანტებია, ქალბატონო? – ვკითხე ქალს.

– დიახ, ბატონო, – მიპასუხა და ამაყად შემომხედა.

– შეადგინეთ გირავნობის წიგნი, მოლაყბევ, – მითხრა გობსეკმა, ადგა და თავის ადგილზე მიმითითა, მაღალ საწერ მაგიდასთან.

– თქვენ, ქალბატონო, უეჭველად, ქმრიანი ბრძანდებით? – ვკითხე კიდევ.

ქალმა სწრაფად თავი დახარა.

– საბუთის შედგენაზე უარს ვამბობ! – წამოვიძახე.

– რატომ? – მკითხა გობსეკმა.

– როგორ თუ რატომ? – ვუთხარი და მოხუცი ფანჯრის ნიშისკენ წავიყვანე, რათა ჩუმად მოვლაპარაკებოდი. – ეს ქალი ქმარზეა დამოკიდებული, გირავნობის წიგნს ძალა არ ექნება. ვერ შეძლებთ დაიმოწმოთ ფაქტის უცოდინარობა, თვით ამ გარიგებით დადასტურებული. ამიტომ თქვენ ვალდებული იქნებით წარადგინოთ ბრილიანტები,

რომლებსაც თქვენთან დააგირავებენ და რომლების წონა, ღირებულება, თრაშვა აღწერილი იქნება აქტში.

გობსეკმა თავი დამიქნია, სიტყვა შემაწყვეტინა და ორ დამნაშავეს მიუბრუნდა:

– მართალს ამბობს, ყველაფერი იცვლება, ოთხმოცი ათასი ფრანკი ნაღდად, და თქვენ დამიტოვებთ ბრილიანტებს. – დაუმატა ყრუ, სასიამოვნო ხმით, – დაპატრონება საბუთების მაგივრობას სწევს მოძრავი ქონების მიმართ.

– კი მაგრამ... – შეესიტყვა ახალგაზრდა კაცი.

– ან წაიღეთ, ან დატოვეთ! – უპასუხა გობსეკმა და ძვირფასეულობის კოლოფი გრაფის მეუღლეს გადასცა. – მე დიდი რისკის გაწევა მიხდება.

– თქვენ უკეთ მოიქცეოდით, რომ ქმრის ფერხთ დაცემულიყავით, – ქალისკენ დავიხარე და ჩავჩურჩულე ყურში.

მევახშე ჩემი ტუჩების მოძრაობით უეჭველად მიხვდა, რაც ვუთხარი და ცივად გადმომხედა.

ახალგაზრდა კაცის სახეს მკვდრისფერი დაედო. გრაფის მეუღლე, ცხადი იყო, მერყეობდა. ბატონი დე ტრაი ქალს მიუახლოვდა, და მე გავიგონე, თუმცა იგი ძალიან ხმადაბლა ლაპარაკობდა:

– მშვიდობით, ძვირფასო ანასტაზი, იყავ ბედნიერი!.. მე კი ხვალ საზრუნავი აღარაფერი მექნება.

– ბატონო, – წამოიძახა ახალგაზრდა ქალმა და გობსეკს მიმართა, – ვიღებ თქვენს წინადადებას.

– კარგი, – უპასუხა მოხუცმა, – ჩემო მშვენიერო ქალბატონო,, კაცი ადვილად ვერ დაგითანხმებთ.

ბანკის ორმოცდაათათასიან ჩეკს ხელი მოაწერა და გრაფის მეუღლეს გადასცა.

– ახლა, – თქვა ღიმილით, რომელიც ვოლტერის ღიმილს ჰგავდა, – მინდა თქვენი თანხა შევავსო ოცდაათი ათასი ფრანკის თამასუქებით, რომელთა ვარგისობაზე ვერავინ შემედავება. ეს ოქროს ზოდია. გრაფმა ეს-ეს არის ბრძანა: ჩემი თამასუქები განაღდებული იქნებაო, – დაუმატა გობსეკმა და მიაწოდა გრაფის მეუღლეს გრაფ მაქსიმის მიერ ხელმოწერილი, მევახშის ერთი თანამომძმის მიერ წინააღმდეგობით გაპროტესტებული თამასუქები, რომლებიც მისგან, ალბათ, იაფად იყიდა.

ახალგაზრდა კაცს ღრიალი აღმოხდა, რომელშიც მკაფიოდ ისმოდა სიტყვები: «ბებერი თაღლითი!» ძია გობსეკს წარბიც არ შეუხრია, მუყაოს კოლოფიდან წყვილი დამბაჩა ამოიღო და მშვიდად თქვა:

– როგორც შეურაცხყოფილი, პირველად მე გესვრით.

– მაქსიმ, თქვენ ბოდიში უნდა მოიხადოთ, – წამოიძახა მუდარით აკანკალებულმა გრაფის მეუღლემ.

– თქვენი შეურაცხყოფა არ განმიზრახავს, – ჩაილულულა ახალგაზრდა კაცმა.

– მე ეს კარგად ვიცი, – უპასუხა წყნარად გობსეკმა, – თქვენ მხოლოდ გინდოდათ თქვენი თამასუქი არ გამოგესყიდათ.

გრაფის მეუღლე ადგა, გამოგვეთხოვა და გავიდა, უეჭველად დიდი საშინელებით შეპყრობილი. ბატონი დე ტრაი იძულებული იყო გაჰყოლოდა მაგრამ გასვლამდე თქვა:

– თუ თქვენ, ბატონებო, ერთი სიტყვა მაინც წამოგცდებათ, მაშინ ან თქვენი, ან ჩემი სისხლი დაიღვრება.

– Amen, – უპასუხა გობსეკმა და თავის დამბაჩას ხელი მოუჭირა. – სისხლი რომ დაღვარო, ის უნდა გქონდეს, ჩემო პატარავ, შენ კი ძარღვებში მხოლოდ ტალახი გაქვს.

როცა კარი მიიხურა და ორი ეტლი წავიდა, გობსეკი წამოდგა, ცეკვა დაიწყო. თან იმეორებდა:

– მე მაქვს ბრილიანტები! მე მაქვს ბრილიანტები! მშვენიერი ბრილიანტები, მომხიბლავი ბრილიანტები! და რა იაფად შევიძინე! ხა! ხა! ვერბრუსტო და ჟიგონე, თქვენ გინდოდათ ბებერი ძია გობსეკი ჩაგეჭირათ! Ego sum papa! მე თქვენი, ყველას, მბრძანებელი ვარ! როგორ გაშტერებულნი დარჩებიან ამ საღამოს, როცა მათ ამ საქმეს ვუამბობ, დომინოს თამაშის დროს!

რამდენიმე გამჭვირვალე ქვის დასაკუთრებით გამოწვეულმა ამ პირქუშმა სიხარულმა, ამ ველურის მძვინვარებამ ამაკანკალა. ხმა ჩამიწყდა, გავშეშდი.

– ხა! ხა! აქა ხარ, ჩემო ბიჭუნავ! – მითხრა, – ერთად ვისადილოთ, შენთან გავერთოთ, მე არა ვარ ოჯახურად მოწყობილი. ეს მიკიტნები თავიანთი წვნიანი კერძებით, საწებლებით, ღვინოებით თვით ეშმაკსაც კი მოსწამლავენ.

ჩემი სახის გამომეტყველებამ მოხუცს უეცრად დაუბრუნა ცივი უგრძნობლობა.

– თქვენ ეს არ გესმით, – მითხა და ბუხარს მიუჯდა, სადაც რძით სავსე თუნუქის კარდალი დადგა მაყალზე. – საუბრეს ხომ არ ინებებთ? შეიძლება ორივეს გვეყოს.

– არა, გმადლობთ, – ვუპასუხე, – მე მხოლოდ შუადღისას ვსაუზნობ.

ამ დროს დერეფნიდან აჩქარებული ფეხის ხმა მოგვესმა.

მოულოდნელად მოსული უცნობი გობსეკის კიბის ბაქანზე შეჩერდა და ზედიზედ დააკაკუნა. მევახშემ სარკმელში გაიხედა და კარი გაუღო დაახლოებით ოცდათხუთმეტი წლის კაცს, რომელიც, ალბათ, საშიშრად არ მოეჩვენა. სადად ჩაცმული ახალმოსული განსვენებულ ჰერცოგ რიშელიეს ჰგავდა. ეს იყო ქალბატონ დე გრანლიეს მეუღლე, გრაფი, რომელსაც, უეჭველია, შეხვედრიხართ მაღალ საზოგადოებაში და რომელსაც, მომიტევეთ ეს გამოთქმა, თქვენი გარეუბნის სახელმწიფო მოღვაწის ქცევა ჰქონდა.

_ ბატონო, _ მიმართა გობსეკს, _ ჩემი ცოლი თქვენთან ხომ არ იყო ახლა?

_ შესაძლებელია.

_ ეჰ, ბატონო, თქვენ ჩემი არ გესმით?

_ არა მაქვს პატივი თქვენი მეუღლის ცნობისა, _ უპასუხა მევახშემ. _ ამ დილას ბევრნი იყვნენ ჩემთან: ქალები, კაცები, ქალიშვილები, რომლებიც ახალგაზრდა კაცებს ჰგავდნენ, და ახალგაზრდა კაცები, რომლებიც ქალიშვილებს ჰგავდნენ. ჩემთვის ძნელი იქნებოდა...

_ გეყოფათ ხუმრობა, მე ვლავარაკობ ქალზე, რომელიც ეს-ეს არის თქვენგან გავიდა.

_ საიდან შემეძლო მცოდნოდა, რომ ის თქვენი ცოლია? _ ჰკითხა მევახშემ, _ არასოდეს მქონია სიამოვნება თქვენი ნახვისა.

_ თქვენ ცდებით, ბატონო გობსეკ, _ თქვა გრაფმა ღრმა ირონიით, _ ჩვენ ერთმანეთს შევხვდით ერთ დილას ჩემი მეუღლის საწოლ ოთახში. თქვენ მოხვედით ფულის მისაღებად მის მიერ ხელმოწერილი თამასუქით, რომლითაც მას არვითარი ფული არ მიუღია.

_ ჩემი საქმე არ არის იმის გამორკვევა, რა საშუალებით მიიღო თამასუქის ღირებულება, _ უპასუხა გობსეკმა და გრაფს მზაკვრულად შეხედა. _ მე მას გავუნაღდე თამასუქი ერთ ჩემ თანამოძმეთაგანს. ამას გარდა, ბატონო, _ თქვა მევახშემ აუღელვებლად, ისე რომ ხმა არ აუმაღლებია და რძის ჯამში ყავა ჩაყარა, _ ნება მიბოძეთ შეგნიშნოთ, მე არ შემფერის გიმტკიცოთ, რომ ჩემს ოთახში თქვენ უფლება არა გაქვთ რჩევა-დარიგება მომცეთ: მე სრულწლოვანი ვარ გასული საუკუნის სამოცდაერთი წლიდან.

_ მოწყალეო ხელმწიფეო. _ თქვენ ეს-ეს არის შეიძინეთ მცირე ფასად საგვარეულო ბრილიანტები, რომლებიც ჩემს ცოლს არ ეკუთვნის.

_ თავს მოვალედ არ ვთვლი ჩემი საქმეების საიდუმლო გაგიზიაროთ. გეტყვით, ბატონო გრაფო, თუ თქვენი ბრილიანტები მოგტაცათ თქვენმა მეუღლემ, წერილობით

უნდა გაგეფრთხილებინათ ოქრომჭედლები, რათა ბრილიანტები არ შეეძინათ, ქალბატონს მათი ნაწილ-ნაწილ გაყიდვა შეეძლო.

_ ბატონო! _ წამოიძახა გრაფმა, _ თქვენ ჩემს ცოლს იცნობთ.

_ ვიცნობ!

_ იგი ქმარს ექვემდებარება.

_ შესაძლებელია.

_ ცოლს ბრილიანტების გამოყენების უფლება არ ჰქონდა...

_ სწორია.

_ მაშ, ბატონო?

_ მაშ, ბატონო, მე ვიცნობ თქვენს ცოლს, იგი ქმარს ექვემდებარება, სავსებით გეთანხმებით, იგი მრავალს ექვემდებარება. მაგრამ მე თქვენს ბრილიანტებს არ ვიცნობ. თუ გრაფის მეუღლე ხელს აწერს თამასუქებს, მას შეუძლია, უეჭველად, ივაჭროს, იყიდოს ბრილიანტები, მიიღოს ისინი გასასყიდად, ასეთი შემთხვევები ყოფილა.

_ მშვიდობით, ბატონო, _ წამოიძახა ბრაზით გაფითრებულმა გრაფმა, _ არის კიდევ სასამართლო!

_ სწორია.

_ აი, ეს ბატონი, _ დაუმატა მან და ჩემზე მოათითა, _ გაყიდვის მოწმე იყო.

_ შესაძლებელია.

გრაფი გადიოდა. ვიგრძენი ამ საქმის სერიოზულობა და უეცრად მებრძოლ მხარეთა შორის ჩავდექი.

_ ბატონო გრაფო, _ ვთქვი, _ თქვენ მართალი ხართ. არც ბატონ გობსეკს ედება რაიმე ბრალი. თქვენ ვერ შეძლებთ მყიდველის წინააღმდეგ ისე აღძრათ სარჩელი, რომ ამ საქმეში თქვენი ცოლი არ ჩააბათ, და ამ საქმის საზიზღრობანი მარტო თქვენს ცოლს კი არ დაატყდება თავს. ვეჭილი ვარ და, მე ჩემდათავად კიდევ უფრო, ვიდრე ჩემი ოფიციალური მდგომარეობის გამო, უნდა გაგიცხადოთ, რომ ბრილიანტები, რომლებზედაც ლაპარაკობდით, ბატონმა გობსეკმა შეიძინა ჩემი თანდასწრებით. მაგრამ, ვფიქრობ, თქვენ დაუშვებდით შეცდომას ამ გაყიდვის კანონიერება სადაოდ რომ გაგეხადათ. ამას გარდა გასაყიდი საგნები ძნელი გამოსაცნობია. სამართლიანობა თქვენს მხარეზე იქნება, მაგრამ სასამართლოში მარცხს განიცდით. ბატონი გობსეკი მეტად პატიოსანი ადამიანია და იგი არ უარყოფს, რომ ეს ყიდვა მისთვის სარფიანი იყო, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ჩემი სინდისი და მოვალეობა მაიძულებს ეს დავადასტურო. მაგრამ თუ თქვენ, ბატონო გრაფო,

სარჩელს აღძრავთ, შედეგი საეჭვო იქნება. გირჩევთ, მორიგებით გაათავოთ საქმე ბატონ გობსეკთან, რომელსაც შეუძლია თავისი კეთილსინდისიერებით იხელმძღვანელოს, მაგრამ მას ბრილიანტების ღირებულება უეჭველად უნდა დაუბრუნოთ. დათანხმდით, რომ ბრილიანტები დაგირავებულია შვიდი-რვა თვით, ერთი წლითაც, იმ ვადით, რომელიც თქვენ საშუალებას მოგცემთ ქალბატონის მიერ ნასესხები თანხა დაუბრუნოთ, იმ შემთხვევაში თუ არ ამჯობინებთ ბრილიანტები დღესვე გამოისყიდოთ, ფულის გადახდის გარანტიის მიცემით.

მევახშე პურს ყავაში ასველებდა და სრულიად გულგრილად შეექცეოდა საჭმელს! მაგრამ მორიგებაზე რომ ვლაპარაკობდი, შემომხედა, თითქოს თქვა: «ყოჩაღ! როგორ იყენებს ჩემს გაკვეთილებს». მეც მრავალმნიშვნელოვნად შევხედე, რაც მშვენივრად გაიგო: «საეჭვო და საძაგელი საქმეა, საჭიროა, სასწრაფოდ მორიგდეთ». გობსეკს არ შეეძლო იმის უარყოფა, რომ მართალი ვთქვი. გრაფმა კეთილი ღიმილით მადლობა გადამიხადა. კამათის შემდეგ, რომლის დროსაც გობსეკმა ისეთი მოხერხებულობა და სიხარბე გამოიჩინა, რომ იგი კონგრესის მთელი დიპლომატიის დამარცხებას შეძლებდა, მე შევადგინე აქტი. ამ აქტით გრაფმა დაადასტურა, რომ მევახშისაგან მიიღო თანხა ოთხმოცდახუთი ათასი ფრაკი, პროცენტების შიგ ჩათვლით; ამ თანხის დაბრუნების შემდეგ გობსეკი ივალეზდა, გრაფისათვის ბრილიანტები დაებრუნებინა.

– ფულის გადაყრაა! – წამოიძახა ქმარმა, ხელის მოწერის დროს, – ამ უფსკრულზე ხიდი როგორ უნდა გავდოთ?

– ბატონო, შვილები ბევრი გყავთ? – ჰკითხა გობსეკმა.

ამ კითხვამ გრაფი შეათრთოლა ისე, თითქოს მევახშეს, როგორც გამოცდილ ექიმს, უეცრად ხელი მტკივან ადგილზე დაედოს. გრაფმა არ უპასუხა.

– კარგი, – განაგრძო გობსეკმა, რომელიც გრაფის მწუხარე დუმილის მიზეზს ჩასწვდა, – თქვენი ამბავი შესანიშნავად ვიცი. ეს ქალი დემონია, რომელიც შეიძლება ჯერ კიდევ გიყვართ, ჩემთვის ეს გასაგებია, მან მეც ამაღელვა. შეიძლება გინდოდეთ თქვენი ქონების გადარჩენა, მისი შენახვა ერთი ან ორი თქვენი ბავშვისათვის. ასე, გადაეშვით მაღალი საზოგადოების ორომტრიალში, ითამაშეთ ბანქო, გაანიავეთ თქვენი ქონება, ხშირად შემოიარეთ გობსეკთან. ხალხი იტყვის, რომ მე ვარ ურია, არაბი, მევახშე, მეკობრე, რომ მე თქვენ გაგაკოტრეთ! ამისთვის მიმიფურთხებია! ვინც შეურაცხყოფას მომაყენებს, მოვკლავ; არავინ ისე კარგად არ ისვრის დამბაჩას და არ ხმარობს დაშნას, როგორც მე, თქვენი მონა-მორჩილი, ეს ყველამ იცის. მერე, თუკი შეძლებთ, გამონახეთ მეგობარი,

რომელსაც ფიქტიურად მიჰყიდით თქვენს ქონებას. ამას ხომ თქვენ ფიქტიურ გაყიდვას ეძახით? _ მომიბრუნდა და შემეკითხა.

გრაფი, ეტყობოდა, მთლიანად თავის ფიქრში ჩაფლულიყო. წასვლისას გვითხრა:

_ ხვალ, ბატონო, ფულს მიიღებთ, ბრილიანტები ხელთ გქონდეთ.

_ მე მგონია, იგი სულელია, როგორც ყველა პატიოსანი კაცი, _ მითხრა ცივად გობსეკმა, როცა გრაფი წავიდა.

_ აჯობებს თქვით, სულელია, როგორც ვნებით შეპყრობილი ყველა ადამიანი.

_ გრაფისაგან გასამრჯელო გერგებათ აქტის შედგენისათვის, _ წამოიძახა მან, როდესაც შეამჩნია, რომ წასვლას ვაპირებდი.

რამდენიმე დღე გავიდა ამ შემთხვევის შემდეგ, რომელმაც მაღალი საზოგადოების ქალის ცხოვრების საშინელი საიდუმლოებანი გადამიშალა, და ერთ დილას ჩემთან კაბინეტში გრაფი შემოვიდა.

_ ბატონო, _ მითხრა, _ მოვედი, რათა მნიშვნელოვან საქმეზე მოგეთათბიროთ. უნდა გითხრათ, რომ თქვენი დიდი ნდობა მაქვს და ვიმედოვნებ, ეს საქმით დაგიმტკიცოთ. თქვენს მოპყრობას ქალბატონ დე გრანლიესადმი ქება არ სჭირდება.

_ ხედავთ, ქალბატონო, _ უთხრა ვექილმა ვიკონტესას, _ მე მრავალჯერ ვიქმენ დაჯილდოებული მეტად პატარა სამსახურისათვის.

გრაფს მოწიწებით თავი დავუკარი და ვუპასუხე, მე მხოლოდ პატიოსანი ადამიანის მოვალეობა შევასრულე-მეთქი.

_ ასე, ბატონო, მე შევკრიბე ბევრი ცნობა ამ იშვიათი პიროვნების შესახებ, რომლის ხელის შეწყობითაც გაქვთ ეს მდგომარეობა, _ მითხრა გრაფმა, _ ყოველივე იმის მიხედვით, რაც მე ვიცი, გობსეკი ცინიკოსთა სკოლის ფილოსოფოსია. რას ფიქრობთ თქვენ მის პატიოსნებაზე?

_ ბატონო გრაფო, _ ვუპასუხე, _ გობსეკი ჩემი კეთილისმყოფელია... თხუთმეტპროცენტის სარგებლით, _ დავუმატე სიცილით. _ მაგრამ გობსეკის სიძუნწე ნებას არ მაძლევს მისი ზუსტი სურათი დაგიხატოთ უცნობ ადამიანს.

_ მითხარით, ბატონო! თქვენი გულახდილობა არაფერს ავნებს არც გობსეკს, არც თქვენ. მე არც ვფიქრობ, რომ კაცი რომელიც გირაოთი ასესხებს, ფულს, ანგელოზი იქნება.

_ გობსეკი, _ განვაგრძე მე, _ ურყევად ემორჩილება ერთ პრინციპს, რაც მისი ქცევის წარმმართველია. მისი აზრით, ფული საქონელია, რომელიც სრულიად დამშვიდებული სინდისით შეიძლება გაჰყიდო ძვირად ან იაფად, გარემოების მიხედვით. მევახშე, მისი

შეხედულებით, არის ადამიანი, რომელიც დიდი სარგებლით, რასაც გასესხებულ ფულში მოითხოვს, წინასწარ ხდება შემოსავლიანი საწარმოთა და სპეკულაციების მონაწილე. თუ გვერდს ავუვლით მის საფინანსო პრინციპებსა და ფილოსოფიურ დაკვირვებებს ადამიანის ბუნებაზე, რაც მას ნებას აძლევს მევახშესავით მოიქცეს გარეგნულად, ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ მთელ პარიზში იგი საქმეებს გარეთ ყველაზე უფრო თავაზიანი და პატიოსანი ადამიანია. მასში ორი ადამიანია: მუნწი და ფილოსოფოსი, პატარა და დიდი. მე რომ მოვკვდე და ობლები დამრჩეს, იგი მათი მეურვე იქნებოდა. აი, ბატონო, რა სახით მიჩვენა გობსეკი გამოცდილებამ. მისი წარსული ცხოვრებისა არაფერი ვიცი. შეიძლება ის მეკობრე იყო, შეიძლება მთელი მსოფლიო შემოიარა, ვაჭრობდა ბრილიანტებით ან ადამიანებით, ქალებით ან სახელმწიფოებრივი საიდუმლოებით, მაგრამ, ვფიცავ, არავის სული ისე გამობრძმედილი და ნაცადი არ ყოფილა, როგორც მისი. იმ დღეს, როდესაც მივუტანე თანხა ვალის დასაფარავად ვკითხე ერთგვარი ორატორული სიფრთხილით: რა გრძნობა ამოძრავებდა მას, ასე დიდ პროცენტს რომ მახდევინებდა. ჩემთვის, თავისი მეგობრისათვის, სამსახურის გაწევა რომ მოისურვა, თავის თავს ნება რა მოსაზრებით არ მისცა კეთილისმყოფელობა გამოეჩინა. «ჩემო შვილო, მე გაგათავისუფლე მაღლობის თქმისაგან, მოგეცი უფლება იფიქრო, რომ შენ ჩემი არაფერი გემართა», – მიპასუხა მან. ამგვარად, ერთმანეთის საუკეთესო მეგობრები გავხდით. ეს პასუხი, ბატონო ჩემო, უფრო თვალნათლად წარმოგიდგენთ გობსეკს, ვიდრე ჩემი სიტყვები.

– ჩემი გადაწყვეტილება საბოლოოა, – მითხრა გრამფა, – მომიმზადეთ საჭირო საბუთები, რითაც გობსეკს ჩემს ქონებაზე საკუთრების უფლებას გადავცემ. მხოლოდ თქვენ განდობთ, ბატონო, უკუქცევითი ხელწერილის შედგენას. ამ ხელწერილში გობსეკი განაცხადებს, რომ ეს გაყიდვა ფიქტიურია და იკისრებს ვალდებულებას გადასცეს ჩემი ქონება ჩემს შვილს, როცა იგი სრულწლოვანი გახდება. მანამდე კი ამ ქონებას გობსეკი განაგებს თავისი შეხედულებისამებრ. ახლა, ბატონო, უნდა გითხრათ, მე მეშინია, რომ ეს ძვირფასი საბუთი ჩემთან შევინახო. დედისადმი ერთგულება ჩემი ვაჟიშვილისა მაშინებს, ამიტომ ამ უკუქცევით ხელწერილს მას ვერ ჩავაბარებ. შემიძლია გთხოვოთ, რომ ის თქვენ შეინახოთ? თუ გობსეკი გარდაიცვალა, იგი თქვენ დაგნიშნავთ ანდერძით ჩემი ქონების მემკვიდრედ. ამრიგად, ყველაფერი გათვალისწინებულია.

ერთ წუთს გრაფი დადუმდა, ეტყობოდა, ძალზე აღელვებული იყო.

– ბოდიშს ვიხდი, ბატონო, – მითხრა დუმილის შემდეგ, – მე ძლიერ ვიტანჯები, და ჩემი ჯანმრთელობა დიდ შიშსა მგვრის, ბოლონდელმა უსიამოვნებამ ცხოვრება საშინლად ამიფორიაქა და ეს მოითხოვს ჩემგან იმ დიდ ღონისძიებას, რომელსაც ამჟამად ვიღებ.

– ბატონო, – ვუთხარი მე, – უწინარეს ყოვლისა, ნება მიბოძეთ მადლობა მოგახსენოთ ნდობისათვის, მაგრამ ეს მე უნდა გავამართლო და მიგიითითოთ, რომ ამ ზომების მიღებით სრულიად არ უტოვებთ მემკვიდრეობას თქვენს... დანარჩენ შვილებს. ისინიც ხომ თქვენს სახელს ატარებენ. დაე იყვნენ მხოლოდ შვილები ოდესღაც საყვარელი, ახლა კი მიტოვებული ქალისა, მაგრამ მათაც ხომ აქვთ უფლება იარსებონ. მოგახსენებთ, რომ ვერ ვიკისრებ იმ მოვალეობას, რომლითაც გსურთ პატივი მცეთ, თუ მათი ხვედრი განსაზღვრული არ იქნება.

ამ სიტყვებმა გრაფი აათრთოლა. თვალზე ცრემლი მოადგა, ხელი მაგრად ჩამომართვა და მითხრა:

– ჯერ კიდევ თქვენ ვერ გამიცნობხართ სავსებით. თქვენ ერთსა და იმავე დროს სიხარულიცა და ტკივილიც განმაცდევინეთ. ჩვენ უნდა უზრუნველვყოთ ამ ბავშვების წილი უკუქცევითი ხელწერილის პირველსავე მუხლში.

გრაფი კანტორის კარამდე მივაცილე. მომეჩვენა, რომ მას სახე გაუნათლა კმაყოფილების გრძნობამ, რაც ამ სამართლიანმა მოქცევამ გამოიწვია.

– აი, კამილა, როგორ მიექანებიან ახალგაზრდა ქალები უფსკრულისაკენ. ზოგჯერ საკმარისია კადრილი, პიანინოზე დამღერებული არია, ქალაქგარეთ გასეირნება, რომ საშინელი უბედურება დატრიალდეს. ეს ქალები დიდების მოყვარულობის, ქედმაღლობის, თვითკმაყოფილების ხმას მიჰყვებიან იმის გამო, რომ სიგიჟის ან სიცერცეტის ზეგავლენით ღიმილს დაენდობიან. სირცხვილი, სინდისის ქენჯნა და სიღარიბე არის სამი ფურია, რომლებსაც ქალები, როგორც კი საზღვარს გადასცდებიან, აუცილებლად ხელში უვარდებიან.

– ჩემი საწყალი კამილა თავს ვერ იმაგრებს, ისე ეძინება, – თქვა ვიკონტესამ, რომელმაც ვეჟილს სიტყვა შეაწყვეტინა, – წადი, ჩემო გოგონავ, დაიძინე, შენს გულს შემადრწუნებელი სურათები არ სჭირდება. იგი უამისოდაც სპეტაკი და სათნო დარჩება.

კამილა დე გრანლიე დედას მიუხვდა და გავიდა.

– თქვენ ძალიან შორს შესტოპეთ, ძვირფასო დერვილ, – თქვა გრაფის მეუღლემ, – ვეჟილები არც დედები არიან, არც მქადაგებლები.

– მაგრამ გაზეთები ათასჯერ მეტად...

– საბრალო დერვილ! – ვეჟილს სიტყვა ჩამოართვა ვიკონტესამ, – ველარა გცნობთ. ნუთუ თქვენ ფიქრობთ, რომ ჩემი ქალიშვილი გაზეთებს კითხულობს? განაგრძეთ, – დაუმატა მან მცირე დუმილის შემდეგ.

– სამი თვის შემდეგ გაყიდვის დამტკიცებიდან, რითაც გრაფმა გობსეკს გადასცა...

– შეგიძლიათ დაასახელოთ გრაფი დე რესტო, რადგან ჩემი ქალიშვილი წავიდა, – უთხრა ვიკონტესამ.

– კეთილი, – განაგრძო ვეჟილმა, – დიდი ხანი გავიდა ამ ამბის შემდეგ, და არ მიმიღია უკუქცევითი ხელწერილი, რომელიც ჩემთან უნდა დარჩენილიყო. პარიზში ვეჟილები ცხოვრების დინებას მიჰყვებიან, რაც მათ ნებას არ აძლევს კლიენტების საქმეებს იმაზე მეტი ყურადღება მიაქციონ, ვიდრე თვით კლიენტები აქცევენ. არის გამონაკლისიც. ერთ დღეს, როცა მევახშე ჩემთან სადილობდა, სუფრიდან რომ ვდგებოდით, ვკითხე, თუ იცით რამე ბატონ დე რესტოს შესახებ, დიდი ხანია არაფერი მსმენია-მეთქი.

– ამას მნიშვნელოვანი მიზეზები აქვს, – მიპასუხა მან, – გრაფი სიკვდილის პირასაა. იგი ერთი იმათთაგანია, რომლებსაც ნაზი სული აქვთ, მაგრამ არ იციან, როგორ ჩაჰკლან მწუხარება და მისი მსხვერპლი ხდებიან. ცხოვრება მძიმე ხელობაა, მუშაობა და დიდი მონდომებაა საჭირო, რომ ამ ხელობას დაეუფლო. თუ ადამიანმა ბევრი რამ გამოსცადა, ცხოვრება გაიციან, მას ნერვები უმაგრდება, ერთგვარ მოქნილობას იძენს, ამით საშუალება ეძლევა თავისი მგრძობიარება დაიმორჩილოს. იგი თავის ნერვებს აქცევს ფოლადის ზამბარებად, რომლებიც მხოლოდ იდრიკება და არ ტყდება. ამნაირად მომზადებულმა ადამიანმა, თუ მისი სტომაქი კარგად მუშაობს, ლიბანის კედარივით დიდხანს უნდა იცოცხლოს.

– ნუთუ გრაფი კვდება? – ვკითხე მე.

– შეიძლება მოკვდეს, – თქვა გობსეკმა, – მისი მემკვიდრეობა თქვენთვის სარფიანი საქმე იქნება.

ჩემს მოსაუბრეს შევხედე და ვკითხე, რათა იგი კარგად გამეცნო.

– ერთი ამიხსენით, რატომ მხოლოდ ჩვენ ორმა, მე და გრაფმა, დავიმსახურეთ თქვენი თანაგძნობა?

– იმიტომ, რომ მხოლოდ თქვენ ორი მომენდეთ ყოველგვარი ცბიერების გარეშე, – მიპასუხა მან.

თუმცა ეს პასუხი ნებას მაძლევდა მეფიქრა, რომ გობსეკი თავის მდგომარეობას ბოროტად არ გამოიყენებდა, თუნდაც უკუქცევითი ხელწერილი დაკარგულიყო, მე მაინც

გადაწყვიტე გრაფის სანახავად წავსულიყავი. საქმე მაქვს-მეთქი ვუთხარი და ჩვენ ერთად გამოვედით. ჰელდერის ქუჩას მალე მივაწიე. შემეყვანეს სასტუმრო ოთახში, სადაც გრაფის მეუღლე თავის ბავშვებს ეთამაშებოდა. როცა ჩემი მისვლა მოახსენეს, ფიცხლად წამოიჭრა, შემომეგება, უსიტყვოდ დაჯდა და ბუხრის მახლობლად თავისუფალ სავარძელზე მიმითითა. სახეზე ჩამოიფარა შეუვალი ნიღაბი, რომლის ქვეშაც მაღალი საზოგადოების ქალებმა თავიანთი ვნებების დამალვა კარგად იციან. მწუხარებისაგან სახე უკვე გახუნებოდა. მშვენიერების დამადასტურებლად შერჩენოდა მხოლოდ საუცხოო ნაკვთები, რაც ოდესღაც მისი სახის ღირსებას წარმოადგენდა.

– მეტად სერიოზული საქმე მაქვს, ქალბატონო, ბატონ გრაფთან. უნდა მოველაპარაკო მას...

– თუკი ამას მოახერხებთ, ჩემზე ბედნიერი იქნებით, – სიტყვა შემაწყვეტინა გრაფის მეუღლემ, – ბატონ დე რესტოს არავის ნახვა არ უნდა, თავისი ექიმის ნახვასაც ძლივს იტანს, არავის ზრუნვას, ჩემსასაც კი, არ იღებს. ავადმყოფებმა საოცარი ახირება იციან. ბავშვებივით იქცევიან, არ იციან, რაც უნდათ.

– შეიძლება, პირუკუ იყოს, როგორც ბავშვებმა, კარგად იციან, რაც უნდათ.

გრაფის მეუღლე გაწითლდა. ვინანე ასეთი, გობსეკისებური პასუხი რომ გავეცი.

– მაგრამ, – განვაგრძე, რათა საუბარი შემეცვალა, – ავადმყოფის მარტო დატოვება რომ არ შეიძლება!

– თავისი უფროსი ვაჟი ჰყავს გვერდით, – მითხრა გრაფის მეუღლემ.

კარგად ავხედ-დავხედე გრაფის მეუღლეს, ამჯერად აღარ გაწითლებულა, და მე მომეჩვენა, რომ მტკიცედ გადაწყვიტა არ მოეცა ჩემთვის საშუალება მის საიდუმლოებას ჩავწვდომოდი.

– ქალბატონო, თქვენ უნდა იცოდეთ, რომ ჩემი დაჟინების მიზეზი აბეზარი ცნობისმოყვარეობა როდი გახლავთ, – განვაგრძე მე, – საქმე ეხება მეტად მნიშვნელოვან ამბებს.

ტუჩები მოვიკვნიტე, მივხვდი, რომ მცარ გზას დავადექი. მართლაც, გრაფის მეუღლემ მაშინვე გამოიყენა ჩემი წინდაუხედაობა.

– ჩემი და ჩემი ქმრის ინტერესები განუყოფელია, ბატონო, – მითხრა, – ხელს არაფერი გიშლით, რომ მე მომმართოთ...

– საქმე, რომელმაც აქ მომიყვანა, მხოლოდ ბატონ გრაფს ეხება, – ვუპასუხე მტკიცედ.

– ვუბრძანებ, მოახსენონ, რომ მისი ნახვა გწადიათ.

თავაზიანმა კილომ, სახის გამომეტყველებამ, რომელიც ჰქონდა ამ ფრაზის წარმოთქმისას, ვერ მომატყუეს: მივხვდი, რომ იგი არასოდეს თავის ქმართან არ მიმიშვებდა. ერთ ხანს უმნიშვნელო რამეზე ვესაუბრებოდი, რათა გრაფის მეუღლეს დავეკვირვებოდი, მაგრამ, როგორც ყველა ქალს, რომლებსაც გეგმა აქვთ შედგენილი, მას შეეძლო გეგმის დაფარვა იშვიათი სრულყოფით, რაც თქვენი სქესის არსებისათვის ვერაგობის უმაღლესი საფეხურია. გავბედავ და ვიტყვი, რომ იგი შიშა მგვრიდა, ყველაფერს ჩაიდენდა, ბოროტმოქმედებასაც კი. ამ გრძნობას იწვევდა მომავლის განჭვრეტა, რასაც მისი მოძრაობა, გამოხედვა, ქცევა, მისი კილოც კი ამჟღავნებდა. გრაფის მეუღლეს გამოვემშვიდობე და წავედი.

ახლა მოგიყვებით, რით დამთავრდა ეს ამბავი. აგრეთვე გაგაცნობთ სხვადასხვა მდგომარეობას, რაც დროთა მსვლელობაში გავიგე და იმ წვრილმანებს, რასაც გობსეკისა და ჩემმა შორსმჭვრეტელობამ მიგვახვედრა. იმ დღიდან რაც გრაფი დე რესტო სიამოვნების ორომტრიალში გადაეშვა, თითქოს თავისი ქონების გაფლანგვა სურსო, ცოლ-ქმარს შორის დატრიალდა ამბები, რის საიდუმლოც არ გაჟღავნებულა. ამ ამბებმა ნება მისცეს გრაფს თავის ცოლზე კიდევ უფრო უარყოფითი აზრი შეექმნა, ვიდრე მანამდე ჰქონდა. გრაფმა, როგორც კი ავად გახდა და ლოგინად ჩავარდა, გამოამჟღავნა სიძულვილი მეუღლისა და უკანასკნელი ორი შვილის მიმართ. მათ აუკრძალა თავის ოთახში შესვლა, როცა სცადეს ამ აკრძალვისთვის გვერდი აევლოთ, ამ ურჩობამ ბატონ დე რესტოს ავადმყოფობა ისე საშინლად გაურთულა, რომ ექიმი გრაფის მეუღლეს შეევედრა, ქმრის ბრძანებები არ დაერღვიათ.

ქალბატონი დე რესტო ხედავდა, როგორ გადადიოდა თანდათან მიწები, ოჯახის საკუთრებანი და თვით სასახლე, სადაც იგი ცხოვრობდა, გობსეკის ხელში. გობსეკი მათი ქონების მიმართ თითქოს კაციჭამია ურჩხული იყო. გრაფის მეუღლე, რასაკვირველია, ქმარს მიუხვდა განზრახვას. ბატონი დე ტრაი, რომელსაც მევალები ძლიერ ავიწროებდნენ, ინგლისში მოგზაურობდა, მხოლოდ მას შეეძლო გრაფის მეუღლისათვის ეცნობებინა იმ საიდუმლო სიფრთხილის შესახებ, რაც გობსეკმა ბატონ დე რესტოს ჩააგონა ცოლის წინააღმდეგ. ამბობენ, გრაფის მეუღლე დიდხანს არ აძლევდა ქმარს თავის ხელმოწერას, ეს კი, ჩვენი კანონების მიხედვით, აუცილებელია, რათა ქონების გაყიდვა კანონიერად ჩაითვალოს, მაგრამ გრაფმა მაინც გაიტანაო. ქალბატონი დე რესტო ფიქრობდა, რომ ქმარი ქონებას ფულად აქცევდა და ამ ქონებას, ფულის ნიშნების პატარა შეკვრაში მოქცეულს, ალბათ, საიდუმლო სკივრში შეინახავდა ნოტარიუსთან ან ბანკში.

ქალის ვარაუდით, ბატონ დე რესტოს რაიმე საბუთი უნდა ჰქონოდა, რათა თავისი უფროსი შვილისთვის გადადებული ქონების უკან დაბრუნება გაეადვილებინა. ცოლმა გადაწყვიტა ქმრის ოთახზე მოეწყო უმკაცრესი მეთვალყურეობა. დესპოტივით ბატონობდა მთელ სახლში. გარშემო ქალური ჯაშუშობის ქსელი გააბა. მთელი დღეობით იჯდა ქმრის ოთახის გვერდით, სასტუმრო ოთახში, სადაც შეეძლო ყოველი მისი სიტყვა და მოძრაობა გაეგონა. ღამით თავისთვის ლოგინს ამ ოთახში გააშლევინებდა და მეტწილად არ ეძინა. ექიმი მთლიანად მის მხარეზე იყო. ასეთი თავდადება გასაოცარი ჩანდა. ცოლი ვერაგი ადამიანისათვის დამახასიათებელი ეშმაკობით ახერხებდა დაეფარა ზიზღი, რასაც ბატონი დე რესტო მის მიმართ აშკარად ამჟღავნებდა. ქალი მოჩვენებით მწუხარებას ისე სრულყოფილად გამოხატავდა, რომ ამით სახელიც კი გაითქვა. ზოგიერთი მუხმუხელის აზრით, გრაფის მეუღლემ ამით თავისი ცოდვები გამოისყიდა, მაგრამ ცოლს მუდამ თვალწინ ედგა სიღარიბე, რაც გრაფის სიკვდილის შემდეგ მოელოდა, თუ მოხერხებულობას ვერ გამოიჩენდა. ამგვარად, ამ ქალმა, მკვნესარე ქმრის სარეცელს დაშორებულმა, ავადმყოფს გარშემო ჯადოსნური წრე შემოავლო. ქმრისგან შორსაც იყო და ახლოც, გარისხული და ყოვლისშემძლე; ვითომდა ერთგული მეუღლე, უთვალთვალედა სიკვდილსა და ქონებას, როგორც მინდვრის მწერი, რომელიც დათხრილ სილაში ჩამალული უცდის განწირულ მსხვერპლს და ყურს უგდებს სილის ცვენას. უმკაცრეს მსაჯულსაც არ შეეძლო არ ეღიარებინა, რომ ქალბატონი დე რესტო მეტად მოყვარული და სათნო დედა იყო. ამბობენ, მამის სიკვდილი მისთვის კარგი გაკვეთილი იყო. შვილებს აღმერთებდა. თავის გარყვნილ ცხოვრებას უმაღავდა. ბავშვების ასაკმა მას ეს შეაძლებინა, ბავშვებს თავი შეაყვარა. დედამ შვილებს საუკეთესო და უბრწყინვალესი განათლება მიაღებინა. ვაღიარებ, ვერ შევძელ ამ ქალის მიმართ აღტაცებისა და სიბრალულის გრძნობა არ გამომეხატა. ამის გამო გობსევი კიდევ დამცინოდა. იმ ხანებში გრაფის მეუღლე, რაკი დარწმუნდა, რაოდენ მდაბალი არსება იყო მაქსიმი, ცდილობდა წარსული ცხოვრების შეცდომები სისხლნარევი ცრემლით გამოესყიდა. მე ეს მჯერა. თუმცა საზიზღარი იყო ზომები, რასაც ქალი თავისი ქმრის ქონების კვლავ ხელში ჩასაგდებად მიმართავდა, მაგრამ განა ეს ზომები ნაკარნახევი არ იყო დედობრივი სიყვარულით, განა მას არ სურდა თავისი დანაშაული შვილების მიმართ გამოესწორებინა? მერედა, სხვა ქალებივით, რომელთაც ვნების ქარიშხალი გადაიტანეს, შეიძლება გრაფის მეუღლესაც ჰქონდა მოთხოვნილება ისევ სათნო გამხდარიყო. შეიძლება სათნოების ფასი მაშინ გაიგო, როცა თავისი შეცდომების შედეგი მოიმკო. ყოველთვის, როცა ახალგაზრდა ერნესტი მამის ოთახიდან

გამოდიოდა, დედა ინკვიზიტორულად გამოჰკითხვდა ყველაფერს, რაც გრაფმა გააკეთა და თქვა. ბავშვი ამას დედის ნაზ გრძნობას მიაწერდა და ხალისიანად უსრულებდა დედას სურვილს, ყველა კითხვაზე პასუხობდა. ჩემი მისვლა გრაფის მეუღლისათვის საქმის გარკვევა იყო: მან მოისურვა ჩემში თავისი ქმრის შურისძიების შემსრულებელი დაენახა და გადაწყვიტა მომაკვდავთან არ მივემვი. ავისმომასწავებელი წინათგრძნობით შეპყრობილს ძლიერ მინდოდა, როგორმე მომეხერხებინა ბატონ დე რესტოს მოვლაპარაკებოდი: უკუქცევითი ხელწერილების ბედი მაწუხებდა. ეს ხელწერილები გრაფის მეუღლეს ხელში რომ ჩავარდნოდა, მათს მნიშვნელობას მიხვდებოდა და ქალსა და გობსეკს შორის დაუსრულებელი დავა ატყდებოდა. მევახშეს კარგად ვიცნობდი, ვიცოდი, რომ ქონებას იგი გრაფის მეუღლეს არასოდეს დაუთმობდა. ამ საბუთების ფორმაში ბევრი რამ იყო დავაქრული. საბუთებში აღნიშნულის შესრულება კი მხოლოდ მე შემეძლო. მინდოდა ამდენი უბედურების არიდება და გრაფის მეუღლესთან მეორედ მივედი.

– მე შევნიშნე, ქალბატონო, – ნდობის გამომხატველი კილოთი უთხრა დერვილმა ვიკონტესა დე გრანლიეს, – რომ არსებობს ზოგიერთი მორალური მოვლენა, რომელსაც მაღალ საზოგადოებაში დიდ ყურადღებას არ ვაქცევთ. ბუნებით დაკვირვების უნარი მაქვს და ქონებრივ საქმეებში, რომლებსაც ვაწარმოებ (ამ საქმეებში კი ვნებათა თამაში ძლიერ აშკარაა), უნებური ანალიზის სული შემაქვს; და აი, ყოველთვის მაოცებდა ის, რომ ორი მოწინააღმდეგე მოულოდნელად ერთმანეთის იდუმალ განზრახვებსა და აზრებს თითქმის მუდამ ხვდებოდა. ზოგჯერ ორი მტერი ამჟღავნებს ერთნაირად ნათელ გონებას, ინტელექტუალური განჭვრეტის ერთნაირ სიძლიერეს, როგორც ორი შეყვარებული, რომლებიც ერთმანეთის გულის პასუხს კითხულობენ. ამიტომ, როცა ჩვენ ორი, მე და გრაფის მეუღლე, მარტო დავრჩით, მაშინვე მივხვდი ჩემდამი მტრული განწყობილების მიზეზს, თუმცა იგი თავის გძნობებს ფარავდა თავაზიანობისა და სანდომიანობის მეტად მიმზიდველ ფორმებში. მე ვიყავი თავსმოხვეული, ნდობით აღჭურვილი პირი, და შეუძლებელია ქალს არ სძულდეს კაცი, რომლის წინაშე იძულებულია გაწითლდეს. ქალი მიხვდა, რომ მე ვიყავი ის კაცი, რომელსაც მისი ქმარი ენდო და რომ ჩემთვის მას ჯერ კიდევ ქონება არ ჰქონდა გადმოცემული. ჩვენი საუბარი, რითაც თავს არ შეგაწყენთ, დარჩა ჩემს მეხსიერებაში, როგორც ერთი უსაშინლესი ბრძოლათაგანი, მათ შორის, რაც კი გამომივლია. გრაფის მეუღლე ბუნებით დაჯილდოებული იყო ისეთი თვისებებით, რომ კაცი მის ცთუნებას ვერ გაუმკლავდებოდა. ხან მოქნილი იყო, ხან ზვიადი, ხან ალერსიანი,

ხან მიმნდობელი. ქალი იმასაც კი შეეცადა, რომ ჩემთვის ცნობისმოყვარეობა აღენთო, ჩემს გულში სიყვარული გამოეწვია, რათა დავმორჩილებოდი, მაგრამ დამარცხდა.

როცა გამოვეთხოვე, მის თვალეში ისეთი სიძულვილი და გაბოროტება ამოვიკითხე, რომ ავთრთოლდი. ჩვენ ერთმანეთს მტრებად დავმორდით. მას სურდა ჩემი განადგურება, მე კი მისდამი სიბრალულს ვგრძნობდი, რაც ზოგიერთი ადამიანისათვის უსასტიკესი შეურაცხყოფაა. ეს სიბრალული წამოსვლის წინ გამოუთქმელ მოსაზრებაში გამოვამჟღავნე. განვუცხადე, როგორადაც არ უნდა იმოქმედოთ, გაკოტრებას მაინც ვერ აცდებით-მეთქი. ამით გულში ქალს ღრმა შიში ჩავუნერგე.

_ გრაფის ნახვა რომ მომეხერხებინა, თქვენი ბავშვების ქონება მაინც...

_ მაშინ მხოლოდ თქვენზე ვიქნებოდი დამოკიდებული. _ შემაწყვეტინა სიტყვა ზიზღით.

როცა ჩვენს შორის საკითხი ასე გულახდილად დაისვა, გადავწყვიტე, ეს ოჯახი მოსალოდნელი სიღარიბისაგან გადამერჩინა. მიზნის მისაღწევად არ ვერიდებოდი იურიდიულად არასწორ მოქმედებასაც კი, თუ ეს აუცილებელი იქნებოდა. აი, როგორი იყო ჩემი წინასწარი ღონისძიებანი: სასამართლოში აღვძარი საქმე გრაფ დე რესტოს წინააღმდეგ მის მიერ გობსეკისაგან ფიქტიურად ნასესხები ერთი თანხის გამო და გამოვატანინე განაჩენი.

გრაფის მეუღლემ ეს პროცესი დაფარა ძალაუნებურად, მაგრამ ამით ქონებაზე ყადაღის დადების უფლება მოვიპოვე. მაშინ მოვისყიდე სახლის ერთ-ერთი მსახური, რომელმაც აღმითქვა, როგორც კი გრაფის სიკვდილის პირას იქნებოდა, ჩემთვის ეცნობებინა, თუგინდ შუალამეც ყოფილიყო, რათა საქმეში დაუყოვნებლივ ჩარევა შემძლებოდა, გრაფის მეუღლე ქონებაზე ყადაღის დადებით შემეშინებინა და, ამრიგად, უკუქცევითი ხელწერილი გადამერჩინა. უფრო მოგვიანებით გავიგე, რომ ეს ქალი, როცა მომაკვდავი ქმრის კვნესას უსმენდა, ამავე დროს კანონთა კრებულს სწავლობდა. სიკვდილის სარეცელს გარშემორტყმულ ადამიანთა ზრახვების რა საშინელი სურათი გადაგვეშლებოდა, მათი ფიქრების წაკითხვა რომ შეგვძლებოდა? მოსაწყობი ინტრიგების, შედგენილი გეგმებისა და განზრახული მზაკვრობის მამოძრავებელი ძალა ყოველთვის სიმდიდრეა. ახლა გვერდი ავუაროთ ადამიანთა ბუნების საკმაოდ მოსაწყენ წვრილმანებს, თუმცა ამ წვრილმანებმა შემადლებინა თქვენთვის ცოლ-ქმრის ტანჯვა გადმომეცა. ეს წვრილმანები სხვა მსგავს ოჯახთა საიდუმლოებასაც ხდის ფარდას. ორი თვის განმავლობაში ბედს შერიგებული გრაფი დე რესტო მარტო იწვა თავის ოთახში.

განუკურნავმა სენმა დაუსუსტა სული და სხეული. ავადმყოფური ახირების მსხვერპლი გახდა, რაც აუხსნელ საოცრებად გვეჩვენება. სწეული ნებას არ იძლეოდა, მისი ოთახი დაელაგებინათ, ყოველგვარ მოვლაზე უარს ამბობდა, ლოგინსაც კი არ ასწორებინებდა. ასეთი უკიდურესი უხალისობა გარშემო ყველაფერს დაეტყო. ოთახში ავეჯი უწესრიგოდ იდგა, უსათუთესი ნივთები მტვერსა და ობობას ქსელს დაეფარა. ოდესღაც მდიდარსა და ნატიფი გემოვნების ადამიანს სიამოვნებას ჰგვრიდა ეს მოსაწყენი სანახაობა, ოთახი, სადაც ბუხარზე, საწერ მაგიდაზე, სკამებზე, ავადმყოფისთვის საჭირო ნივთები ეყარა. ცარიელი და სავსე შუშები, თითქმის ყველა დასერილი, მიმოფანტული თეთრეული, გატეხილი თევშები, ბუხრის წინ სათბურა, მინერალური წყლით სავსე აბაზანა, ამ საზიზღარი ქაოსის ყოველი წვრილმანი ნგრევის შთაბეჭდილებას სტოვებდა. სიკვდილი, სანამ ადამიანს დაეუფლებოდა, ნივთებს დაპატრონებოდა. გრაფს სინათლისა ეშინოდა, ფანჯრების დარაბები მიხურული იყო, და ამ მოსაწყენი ადგილის პირქუშ სანახაობას სიბნელე კიდევ უფრო ამძიმებდა. ავადმყოფი ძლიერ გახდა, თვალები, რომლებსაც სიცოცხლე კიდევ შერჩენოდა, უბრწყინავდა. მისი გაფითრებული სახის სითეთრეს რაღაც საშინელი იერი გადაჰკრავდა, რასაც კიდევ უფრო აძლიერებდა საოცრად მოშვებული გრძელი თმა. ავადმყოფი გაკრეჭის ნებას არ იძლეოდა. თმა გრძელ, ბრტყელ ბლუჯებად ლოყებზე ჩამოშლოდა. გრაფი ფანატიკოს მეუდაბნოეს ჰგავდა. მწუხარებას ამ ადამიანში, რომელიც ორმოცდაათი წლისა ძლივს იქნებოდა და რომელსაც მთელი პარიზი იცნობდა, ასეთ ბრწყინვალეს და ასეთ ბედნიერს, ყველა ადამიანური გრძნობა ჩაექრო.

1824 წლის დეკემბრის თვის დამდეგს, ერთ დილას, გრაფმა თავის შვილს ერნესტს შეხედა. იგი მამას ლოგინთან უჯდა და სევდიანად შესცქეროდა.

– გტკივათ, მამა? – ჰკითხა მამას ახალგაზრდა გრაფმა.

– არა! – უპასუხა ავადმყოფმა საშინელი ღიმილით, – ყველაფერი აქ არის – გულის გარშემო! – ჯერ თავი უჩვენა და მერე დამჭკნარი ხელები ჩავარდნილ მკერდზე ისე დაიკრიფა, რომ ერნესტი აატირა.

– რატომ ვერ ვხედავ ბატონ დერვილს? – ჰკითხა გრაფმა მსახურს, რომელსაც თავის ერთგულ კაცად სთვლიდა, ის კი სავსებით გრაფის მეუღლის მხარეზე იყო. – როგორ, მორის! – წამოიძახა მომაკვდავმა და ლოგინზე წამოჯდა; ეტყობოდა, გონება სრულიად გაუნათლდა. – თხუთმეტი დღის განმავლობაში შვიდჯერ თუ რვაჯერ გაგზავნეთ ჩემს ვეჟილთან და იგი ჯერაც არ მოსულა? ნუთუ ფიქრობთ, რომ ჩემთან ხუმრობა შეიძლება?

წადით, ახლავე მონახეთ და მომიყვანეთ. თუ ბრძანებას არ შემისრულებთ, ავდგები და მე თვითონ წავალ...

– ქალბატონო, – უთხრა ოთახიდან გამოსულმა მსახურმა გრაფის მეუღლეს, – ხომ გაიგონეთ ბატონი გრაფის ბრძანება, როგორ მოვიქცე?

– თავი მოაჩვენეთ, თითქოს ვეჭილთან იყავით და უკანვე დაბრუნდით. გრაფს უთხარით, რომ მისი რწმუნებული მნიშვნელოვანი საქმის გამო პარიზიდან გაემგზავრა, ორმოცი ლიეს მანძილზე იმყოფება. უთხარით, რომ მას ერთ კვირაში მოელიან.

«ავადმყოფები ყოველთვის სცდებიან, არ იციან, თუ რა მდგომარეობაში არიან. იგი დაუცდის ამ კაცის დაბრუნებას», – გაიფიქრა გრაფის მეუღლემ.

წინა დღით ექიმმა განაცხადა, სეჭვოა, რომ გრაფმა ხვალამდე იცოცხლოსო. როცა ორი საათის შემდეგ მსახურმა თავის ბატონს უიმედო პასუხი მოუტანა, მომაკვდავი ძლიერ აღელდა.

– ღმერთო ჩემო! – რამდენჯერმე გაიმეორა, – მე მხოლოდ თქვენ გენდობით.

თავის შვილს დიდხანს უცქირა და ბოლოს უთხრა მისუსტებული ხმით:

– ერნესტ, ჩემო შვილო, ძალიან ახალგაზრდა ხარ, მაგრამ შენ კეთილი გული გაქვს და, რასაკვირველია, გესმის მომაკვდავი მამისათვის მიცემული აღთქმის სიწმინდე. როგორ გრძნობ, გაქვს შენ უნარი საიდუმლო შეინახო და ისე დაფარო, რომ დედაშენმაც კი არ აიღოს ეჭვი? დღეს, ჩემო შვილო, ამ სახლში დარჩი მხოლოდ შენ, ვისაც შემიძლია ვენდო. ჩემს ნდობას არ უმტყუნებ?

– არა, მამაჩემო.

– კარგი. მე მჯერა შენი, ერნესტ. ამ ცოტა ხანში გადმოგცემ დაბეჭდილ პაკეტს, რომელიც ბატონ დერვილს ეკუთვნის, მას ისე შეინახავ, არავინ გაიგოს, რომ იგი შენა გაქვს. სახლიდან გაიპარე და პაკეტი ჩვენი ქუჩის ბოლოში რომ ყუთია, იმაში ჩააგდე.

– ოჰ, მამაჩემო.

– შემიძლია შენი იმედი ვიქონიო?

– დიახ, მამაჩემო.

– მოდი, მაკოცე. სიკვდილის სიმწარეს მინელებ, ჩემო ძვირფასო ბიჭიკო. ექვსი თუ შვიდი წლის შემდეგ გაიგებ ამ საიდუმლოს მნიშვნელობას და მაშინ კარგად დაჯილდოებული იქნები შენი მოხერხებულობისა და ერთგულებისათვის. მაშინ გაიგებ, თუ როგორ მიყვარხარ. ერთ წუთს დამტოვე და ნურავის შემოუშვებ ჩემთან.

ერნესტი გავიდა და დაინახა დედა, რომელიც ფეხზე იდგა სასტუმრო ოთახში.

– ერნესტ, – უთხრა შვილს, – აქ მოდი.

დედა დაჯდა. ბავშვი მუხლებზე დაისვა და გულში მაგრად ჩაიკრა, აკოცა.

– ერნესტ, ახლა მამაშენი გელაპარაკა?

– დიახ, დედა.

– რა გითხრა?

– მისი გამეორება არ შემიძლია, დედაჩემო.

– ოჰ, ჩემო ძვირფასო ბავშვო, – წამოიძახა გრაფის მეუღლემ და შვილი აღტაცებით ჩაკოცნა, – რამდენ სიამოვნებას მანიჭებს შენი თავდაჭერილობა, არასოდეს ტყუილი არა თქვა და შენი სიტყვის ერთგული დარჩი. ეს არის ორი წესი, რაც არ უნდა დაივიწყოთ.

– ოჰ, რა მშვენიერი ხარ, დედაჩემო! დარწმუნებული ვარ, შენ არასოდეს ტყუილი არ გითქვამს.

– ზოგჯერ, ჩემო ძვირფასო ერნესტ, მითქვამს ტყუილი: იმ მდგომარეობაში, რომლის წინაშე კანონიც კი უკან იხევს. მომისმინე, ჩემო ერნესტ, შენ საკმაოდ დიდი და ჭკვიანი ხარ: შენიშნავდი, რომ მამაშენი ახლოს არ მიკარებს, არ უნდა რომ მისთვის ვზრუნავდე. ეს არაბუნებრივია, შენ ხომ იცი, როგორ მიყვარს იგი.

– დიახ, დედაჩემო.

– ჩემო საბრალო ბავშვო, – თქვა გრაფის მეუღლემ ტირილით, – ეს უბედურება გამოიწვია დაუნდობელმა ჭორებმა, ბოროტმა ადამიანებმა მოისურვეს მამაშენთან ჩემი დაშორება, რათა თავიანთი სიხარბე დაეკმაყოფილებინათ. მათ სურთ ქონება წაგვართვან, მიითვისონ. მამაშენი რომ ჯანმრთელად იყოს, ჩვენს დაშორებას ბოლო მალე მოეღებოდა, იგი დამიჯერებდა. კეთილი და მოსიყვარულე ადამიანია, თავის შეცდომას მიხვდებოდა. მაგრამ გონებამ უმტყუნა, და წინაზრახვა ჩემს მიმართ აკვიატებულ აზრად, ერთგვარ სიგიჟედ გადაექცა. ეს ავადმყოფობის შედეგია. ის უპირატესობაც, რასაც მამაშენი განიჭებს, ახალი დადასტურებაა იმისა, რომ აზროვნების უნარი შეერყა. შენ ხომ არასოდეს შეგინიშნავს ავად გახდომამდე, რომ პოლინა და ჟორჟი მას შენზე ნაკლებ ჰყვარებოდეს. ყველაფერში ახირებულია. სინაზეს, რასაც შენს მიმართ იჩენს, შეეძლო მისთვის ჩაეგონებინა დავალება მოეცა შენთვის. თუ არ გინდა შენი ოჯახის განადგურება, ჩემო ძვირფასო ანგელოზო, თუ არ გინდა ერთ დღეს ნახო, რომ დედაშენი მათხოვარივით პურს ითხოვდეს, მე ყველაფერი უნდა მითხრა.

– ოჰ! ოჰ! – წამოიძახა გრაფმა, რომელმაც კარი გააღო და უეცრად გამოჩნდა თითქმის სრულიად შიშველი, ჩონჩხად ქცეული კაცი.

ამ ყრუ წამოძახილმა საშინელი შთაბეჭდილება მოახდინა გრაფის მეუღლეზე. ერთ ადგილას გაქვავდა, როგორც დამბლადაცემული. ქმარი ისე სუსტი და ფერდაკარგული იყო, რომ საფლავიდან ამოსულს ჰგავდა.

– ცხოვრება მწუხარებით ამივსეთ, გინდათ სიკვდილის წუთებიც მომიწამლოთ, ჩემს შვილსაც გონება გაუხრწნათ, ბიწიერი გახადოთ! – ყვიროდა გრაფი ხრინწიანი ხმით.

გრაფის მეუღლე მომაკვდავის ფერხთით დაეცა და ცრემლად დაიღვარა. ცხოვრების უკანასკნელი მღელვარება ავადმყოფს საშინელს ხდიდა.

– მაპატიე! მაპატიე! – წამოიძახა ცოლმა.

– თქვენ კი შემობრალეთ? – ჰკითხა გრაფმა. – ნება მოგეცით საკუთარი ქონება გაგეფლანგათ, ახლა გინდათ ჩემი ქონებაც გაფლანგოთ, შვილი გამიკოტროთ!

– კარგი, ნუ შემობრალებთ, იყავით ულმობელი, – თქვა ქალმა, – მაგრამ ბავშვები! თქვენს ქვრივს მონასტერში ცხოვრება მომისაჯეთ. დაგემორჩილებით. გავაკეთებ ყველაფერს, რის ბრძანებასაც კი ინებებთ, ოღონდ ჩემი ცოდვები გამოვისყიდო... ბავშვები მაინც იყვნენ ბედნიერნი! ოჰ! ბავშვები! ბავშვები!

– მე მხოლოდ ერთი ბავშვი მყავს, – უპასუხა გრაფმა სასოწარკვეთილებით და გამძვალტყავებული ხელი შვილს გაუწოდა.

– მომიტევეთ! ვინანიებ! ვინანიებ! – ყვიროდა გრაფის მეუღლე და მომაკვდავი ქმრის ნესტიან ფეხებს ეხვეოდა.

ქვითინი ლაპარაკს უშლიდა, ცეცხლმოდებული ხორხიდან გაურკვეველ, არეულ სიტყვებს ისროდა.

– თქვენ ამბობთ, ვინანიებო! იმის შემდეგ, რაც თქვენ ახლა ერნესტს უთხარით, მონანიებაზე ლაპარაკს ბედავთ? – თქვა მომაკვდავმა და მეუღლეს წიხლი ჰკრა. ქალბატონი წაიქცა.

– თქვენი შეხება მზარავს, ჟრუანტელს მგვრის! – დაუმატა გრაფმა რაღაც საშინელი გულგრილობით. – თქვენ ცუდი შვილი იყავით, ცუდი ცოლი იყავით და დედაც ცუდი იქნებით.

უბედურ ქალს გული წაუვიდა. მომაკვდავი თავის ლოგინს დაუბრუნდა, დაწვა და რამდენიმე საათის შემდეგ გრძნობა დაკარგა. მის საზიარებლად მღვდლები მოვიდნენ. შუალამე იყო, როცა გრაფმა სული განუტევა. დილამდელმა მღელვარებამ უკანასკნელი ძალ-ღონე დაუკარგა.

მე და გობსეკი შუალამისას მივედით. იქ გამეფებული არეულობის გამო, ჩვენ მიცვალებულის ოთახის წინ მოთავსებულ პატარა სასტუმრო ოთახამდე მივაღწიეთ. იქ ორი მღვდელი დაგვხვდა, რომლებსაც მიცვალებულისთვის ღამე უნდა ეთიათ, და სამი ატირებული ბავშვი. ერნესტი ჩემთან მოვიდა.

_ დედაჩემს სურს გრაფის ოთახში მარტო იყოს. ნუ შედიხართ, _ გვითხრა მან საოცარი კილოთი და გამომეტყველებით, _ იქ დედა ლოცულობს.

გობსეკს გაეცინა თავისებური უხმო სიცილით. ერნესტის ახალგაზრდა სახეზე აღბეჭდილმა გრძნობამ მეტად ამაღელვა, ამიტომ ძუნწის ირონია არ გავინაწილე. როცა ბავშვმა დაინახა, რომ კარისაკენ მივდიოდით, ზედ მიეკრა და დაიძა:

_ დედა, ორი საძაგელი კაცია, შენ გეძებენ.

გობსეკმა ბავშვი ბუმბულივით აიტაცა და კარი გააღო. რა სურათი წარმოგვიდგა თვალწინ! ოთახში საშინლად არეულ-დარეული იყო ყველაფერი. გრაფის მეუღლეს სასოწარკვეთილებისაგან თმა გასწეწოდა, თვალები ანთებოდა. იდგა გაბნეულ ქაღალდებსა, მიმოფანტულ ჩვრებსა და ხარახურას შორის. თავზარდამცემი სანახავი იყო ეს არეულობა მიცვალებულის გვერდით. როგორც კი გრაფი გარდაცვლილიყო, ცოლს ყველა ყუთი, საწერი მაგიდა გაეტეხა. გარშემო ნოხი ნამსხვრევებით მოეფინა, რამდენიმე ნივთი და პორთფელი ნაკუწ-ნაკუწად ექცია. ყველაფერს გრაფის მეუღლის უტიფარი ხელი ეტყობოდა. თუ თავდაპირველად მას ძებნამ ამაოდ ჩაუარა, ახლა მისი ქცევა და მღელვარება მაფიქრებინებდა, რომ, ბოლოს და ბოლოს, საიდუმლო ქაღალდებს მიაგნო. ლოგინს შევხედე და მრავალი საქმის წარმოებით შემქნილი ალლოთი მივხვდი, რაც მომხდარიყო. გრაფის ცხედარი კედელსა და ლოგინს შორის ყო გაჩხერილი, თითქმის გარდიგარდმო, ლეიბში ცხვირჩარგული, დაუდევრად დაგდებული, თითქოს ერთი იმ ქაღალდის კონვერტთაგანი ყოფილიყოს, რომლებიც იატაკზე ეყარა; სხეულის გაშეშებული, მოუდრეკელი ნაწილები მას რაღაც არაჩვეულებრივად საზარელ სანახავს ხდიდა. მომაკვდავს უკუქცევითი ხელწერილი ბალიშქვეშ ჰქონდა დამალული, თითქოს იმისთვის, რომ სიკვდილამდე დაეცვა ყოველი ხელყოფისაგან. გრაფის მეუღლემ გამოიცნო ქმრის ფიქრი, რაც, სხვათა შორის, თითქოს მომაკვდავის უკანასკნელ მოძრაობას, დაკრუნჩხულ თითებს გამოეხატა. ბალიში ლოგინიდან ძირს იყო გადმოგდებული, გრაფის მეუღლის ფეხის კვალი მას ჯერ კიდევ ეტყობოდა. მის ფეხთან დავინახე ქაღალდი, რომელსაც რამდენიმე ადგილას გრაფის ღერბიანი ბეჭედი ჰქონდა დასმული. ქაღალდი სწრაფად ავიღე და წავიკითხე წერწერა, რომელიც იძლეოდა მითითებას _ ქაღალდში

მოთავსებული ჩემთვის გადმოეცათ. გრაფის მეუღლეს თვალი მივაპყარ დამნაშავის დამკითხავი მოსამართლის გამჭვალავი სისასტიკით. ბუხრის ცეცხლი ქაღალდებს ნთქავდა – ჩვენი ფეხის ხმა რომ გაიგონა, გრაფის მეუღლემ ეს ქაღალდები ცეცხლში ჩაყარა. ჩემს მიერ ბავშვების სასარგებლოდ საბუთში შეტანილი პირველი მუხლები რომ წაიკითხა, ქალს ეგონა სპობდა ანდერძს, რომელიც მის ბავშვებს ქონებას ართმევდა. სინდისის ქენჯნამ და ჩადენილი დანაშაულით გამოწვეულმა უნებურმა შიშმა მას აზროვნების უნარი წაართვა. ხედავდა, რომ ჩვენ ის დავიჭირეთ, და შეიძლება თვალწინ ედგა ეშაფოტი, ის ჯალათის გავარვარებულ რკინას გრძნობდა. ქალი ჩვენს პირველ სიტყვებს ელოდა, სული ეხუთებოდა და თვალარეული გვიცქერდა.

ბუხრიდან გამოვიტაცე ფარატინი ქაღალდი, რომელსაც ცეცხლი ჯერ არ მოსდებოდა და ვუთხარი:

– ოჰ, ქალბატონო, თქვენი შვილები გააკოტრეთ, ეს ქაღალდები მათი ქონების საბუთებია.

ტუჩები ისე დაემანჭა, თითქოს ის-ის იყო დამბლა უნდა დასცემოდა.

– ხო! ხო! – წამოიძახა გობსეკმა და მისმა წამოძახილმა ისეთი შთაბეჭდილება მოახდინა, თითქოს მარმარილოს დაფაზე სპილენძის შანდალი გაეჩოჩებინოთ.

მცირე ხნის დუმილის შემდეგ მოხუცმა მშვიდი ხმით მითხრა:

– ნუთუ თქვენ გინდათ გრაფის მეუღლეს აფიქრებინოთ, რომ მე არა ვარ კანონიერი მფლობელი ქონებისა, რომელიც გრაფმა მომყიდა? ამ წუთიდან ეს ქონება მე მეკუთვნის.

უეცრად კეტი თავზე რომ დაერთყათ, ეს უფრო ნაკლებ ტკივილსა და გაკვირვებას მომგვრიდა.

გრაფის მეუღლემ შენიშნა, რომ მე მევახშეს გაუბედავად შევხედე.

– ბატონო, ბატონო! – უთხრა ქალმა, სხვა სიტყვა ვერ გამონახა.

– თქვენ ხომ ფიქტიური გარიგების საბუთი გაქვთ? – ვკითხე მე.

– შესაძლებელია, – მიპასუხა მევახშემ.

– თქვენ ბოროტად გამოიყენებთ გრაფის მეუღლის მიერ ჩადენილ დანაშაულს?

– სწორედ.

მე წავედი. გრაფის მეუღლე დავტოვე ქმრის ლოგინთან, ცხარე ცრემლით მტირალი. გობსეკი გამომყვა. ქუჩაში რომ გავედით, მევახშეს დავშორდი, მაგრამ იგი მომიახლოვდა, გულის გამგმირავად შემხედა და მითხრა თავისი ტკბილი ხმით, რომელიც ამჟამად უფრო მკვახედ ჟღერდა.

_ შენ გინდა ჩემი საქციელი განსაჯო?

მას შემდეგ ჩვენ ერთმანეთს იშვიათად ვხვდებოდით. გობსეკმა გრაფის სასახლე გააქირავა. ზაფხულს მამულში ატარებდა, ბატონობას იფერებდა, ფერმებს აშენებდა, წისქვილებისა და გზების შეკეთება დაიწყო, ხეებს რგავდა. ერთხელ მას ტიურის ხეივანში შევხვდი.

_ გრაფის მეუღლე გმირულ ცხოვრებას ეწევა, _ ვუთხარი, _ თავი ბავშვების აღზრდას შესწირა და ისინი მშვენივრად აღზარდა, უფროსი საუცხოო ახალგაზრდაა...

_ შესაძლებელია.

_ მერედა, _ განვაგრძე, _ განა ვალდებული არა ხართ ერნესტს დაეხმაროთ?

_ ერნესტს დაეხმარო? _ წამოიძახა გობსეკმა, _ არა, არა! უბედურება ჩვენი ყველაზე უფრო დიდი მასწავლებელია, უბედურება მას ასწავლის ფულის, კაცების და ქალების ფასს, დაე, იცურაოს პარიზის ზღვაში. როდესაც კარგი მესაჭე გახდება, მას გემს მივცემთ.

ერთმანეთს გავშორდით. მისი სიტყვების აზრის გაგება არ მომისურვებია. თუმცა ბატონი დე რესტო, რომელსაც ჩემს მიმართ დედამისმა სიძულვილი ჩაუნერგა, სრულიად არ ფიქრობდა, რომ ჩემგან რჩევა მიეღო. წასულ კვირას მაინც წავედი გობსეკთან, მინდოდა მისთვის მეცნობებინა ერნესტის სიყვარული კამილასადმი და დამეჩქარებინა, რათა მას მოვალეობა შეესრულებინა, რადგან ახალგაზრდა გრაფი სრულწლოვანი ხდებოდა. მოხუცი მევახშე დიდი ხანია ლოგინად იყო ჩავარდნილი, სენი შეეყარა, რომელსაც იგი საიქიოს უნდა გაესტუმრებინა. პასუხის გაცემა გადასდო იმ დროისათვის, როცა ადგომას შემლებდა და საქმეებს შეუდგებოდა. უეჭველი იყო, მას არ სურდა, ხელიდან რაიმე გაეშვა, სანამ პირში სული ედგა. მის მიკიბულ-მოკიბულ პასუხს საფუძველი არ ჰქონდა. შევატყვე, რომ იგი უფრო მძიმე ავადმყოფი იყო, ვიდრე თვითონ ფიქრობდა, ამიტომ მასთან საკმაოდ დიდხანს დავრჩი იმის გასაგებად, თუ როგორ განუვითარდა ვნება, რომელიც ასაკმა ერთგვარ სიგიჟედ გადაუქცია. სახლი, სადაც ცხოვრობდა, მთლიანად დაექირავებინა და ყველა ოთახი თავისუფალი დაეტოვებინა, რათა მეზობლად არავინ ჰყოლოდა. იმ ოთახში, სადაც ბინადრობდა, არაფერი შეცვლილიყო. სრულიად არავითარი ცვლილება არ ეტყობოდა ავეჯს, რომელსაც კარგად ვიცნობდი თექვსმეტი წლის განმავლობაში, თითქოს იგი შუშის ქვეშ ყოფილიყოს შენახული. გობსეკს ჰყავდა ისევ ძველი ერთგული მეკარე ქალი, რომელიც ინვალიდს მისთხოვებოდა. როცა ცოლი გობსეკთან ავიდოდა, ქმარი შესასვლელ კარს დარაჯობდა. ეს მეკარე ქალი იყო მისი მეოჯახე, ნდობით აღჭურვილი პირი, მომხსენებელი, თუ ვინმე მის სანახავად მივიდოდა, იგი მომვლელი ქალის

მოვალეობასაც ასრულებდა. მიუხედავად სისუსტისა, გობსევი ჯერ კიდევ თვითონ იღებდა თავის კლიენტებს, თავის პროცენტებს. ისე გაემარტივებინა საქმეები, რომ გარეთ საქმის მოსაგვარებლად ინვალიდს იყენებდა.

მას შემდეგ, რაც საფრანგეთმა ჰაიტის რესპუბლიკა იცნო, გობსევი სალიკვიდაციო კომისიის წევრად დაინიშნა, როგორც მცოდნე სან-დომინგოს ძველ ქონებათა მდგომარეობისა, კოლონისტებისა ან მათი მემკვიდრეებისა, რომლებსაც ანაზღაურება ერგებოდათ. ამ კომისიას ევალუბოდა მათი პრეტენზიების დაკმაყოფილება და იმ ვალის ანგარიშში შესატან თანხათა განაწილება, რომელიც ჰაიტის ემართა. გობსეკს თავისმა გამჭრიახობამ მოაწყობინა სააგენტო კოლონისტებისა ან მათი მემკვიდრეების მიერ მისაღები თანხების გასანაღდებლად. ეს სააგენტო მოქმედებდა ვერბრუსტისა და ჟიგონეს ფირმით, გობსევი მათთან ერთად იყოფდა მოგებას. მას ფულის დახარჯვა არ სჭირდებოდა, რადგან საქმის ცოდნა სწევდა შესატანი თანხის მაგივრობას. ეს სააგენტო იყო თითქოს საწური, სადაც ტარდებოდა პრეტენზიები საქმეში ჩაუხედავთა, უნდობელთა, ან მათი, რომელთა უფლება შეიძლებოდა სადაო გამხდარიყო. როგორც ლიკვიდატორმა, გობსეკმა იცოდა, როგორ ეწარმოებინა მოლაპარაკება მსხვილ მესაკუთრეებთან, რომლებიც მას ძღვენს მიაართმევდნენ ხოლმე, რათა თავიანთ უფლებათა ფასი აეწიათ, ან ამ უფლებათა აღიარება დაეჩქარებინათ. ეს ძღვენი მათი ქონების სიდიდეს შეეფარდებოდა. ამგვარად, ეს საჩუქრები წარმოადგენდა ერთგვარ საგანაღდებო პროცენტს იმ თანხებზე, რომელთა ხელში ჩაგდება მას არ შეეძლო. ამას გარდა, სააგენტო უთმობდა გობსეკს ძალიან დაბალ ფასებში იმ პირთა წვრილ ან სადაო საკუთრებას, რომელთაც ერჩინათ ახლავე მიეღოთ თანხა, რაგინდ მცირეც უნდა ყოფილიყო იგი, ვიდრე რესპუბლიკისაგან მისაღები საეჭვო თანხისთვის ეცადათ. გობსევი ამ დიდი საქმის გაუმადლარი მახრჩობელა გველი იყო. იგი ყოველდღე იღებდა ხარკს და ათვალიერებდა მას, როგორც ნაბობის მინისტრი, რომელიც ფიქრობს, ხელი მოაწეროს თუ არა ვინმეს შეწყალების აქტს. გობსევი ყველაფერს იღებდა ძღვნად, დაწყებული ღარიბის ერთი კალათა თევზით და გათავებული ხელმომჭირნე ადამიანთა დასტა სანთლებით. მდიდართა ჭურჭლიდან დაწყებული სპეკულანტების ოქროს სათუთუნემდე. არავინ იცოდა, რას უშვრებოდა ძველი მევახშე ამ საჩუქრებს, მასთან ყველაფერი შეჰქოდნათ, მისგან კი აღარაფერი გამოდიოდა.

– ვფიცავ, როგორც პატიოსანი ადამიანი, – მეტყოდა ხოლმე ჩემი ძველი ნაცნობი მეკარე ქალი, – დარწმუნებული ვარ, რომ გობსეკი ყველაფერს ყლაპავს, მაგრამ ეს მას არაფერს რგებს. იგი ჩემი კედლის საათის ჩიტივით გამხდარი და გამოფიტულია.

ბოლოს, გასულ ორშაბათს, გობსეკმა გამომიგზავნა ინვალიდი, რომელმაც ჩემს კაბინეტში შემოსვლისთანავე მითხრა:

– ჩქარა წამობრძანდით, ბატონო დერვილ, ჩემი პატრონი სიცოცხლესთან უკანასკნელ ანგარიშს ასწორებს, ლიმონივით გაყვითლდა, მოუთმენლად გელით მოსალაპარაკებლად, სიკვდილი დაეპატრონა და მის ყელში უკანასკნელი ხიხინი ისმის.

როცა მომაკვდავის ოთახში შევედი, იგი ბუხრის წინ დამხვდა დაჩოქილი. ბუხარში თუმცა ცეცხლი არ ენთო, მაგრამ შიგ ფერფლის დიდი გროვა იყო. გობსეკი საწოლიდან ბუხრამდე ფორთხვით მისულიყო, მაგრამ ლოგინს ველარ დაბრუნებოდა. მისთვის ძალას ემტყუნა, ხმაც აღარ ემორჩილებოდა, რათა ვინმესთვის დაეძახა დასახმარებლად.

– ჩემო ძველო მეგობარო, – ვუთხარი მას, წამოვაყენე და ლოგინში ჩავაწვინე, – შეგცივნიათ. რატომ ცეცხლს არ დაანთებინებთ?

– არა, არ მცივა, – მითხრა მოხუცმა, – არ მინდა ცეცხლი, არ მინდა! მივდივარ, არ ვიცი კი სად, ყმაწვილო, – თქვა და უკანასკნელად შემომხედა თავისი ჩამქრალი, სითბოს მოკლებული თვალებით, – მაგრამ აქედან კი მივდივარ. მე კარფოლოგია დამეწყო, – გამოიყენა სამედიცინო ტერმინი, რაც იმას მოწმობდა, რომ მისი გონება ჯერ კიდევ ნათელი და გამჭრიახი იყო, – მე მომეჩვენა, რომ ჩემი ოთახი ცოცხალი ოქროთი აივსო და მათ შესაგროვებლად ავდექი, ვის დარჩება მთელი ჩემი ქონება? მთავრობას არ დავუტოვებ, შევადგინე ანდერძი, მონახე იგი, გროციუს. მშვენიერ ჰოლანდიელ ქალს დარჩა ასული. იგი ერთ საღამოს ვივიენის ქუჩაზე შემხვდა, მგონი, ზედმეტ სახელად სკაროსი შეარქვეს. იგი სიყვარულის ღმერთივით ლამაზია. შენა ხარ ჩემი ანდერძის აღმსრულებელი, წაიღე, რაც გინდა, ჭამე; აქ არის ღვიძლის პაშტეტი, ყავით და შაქრით სავსე ტომრები, ოქროს კოვზები. ოდიოს ნაკეთები ჭურჭელი შენს ცოლს მიართვი. მაგრამ ბრილიანტები – ვის? ბურნუთს ეწევი, ყმაწვილო? მაქვს თამბაქოები, გაჰყიდე ჰამბურგში, მეტ ფასში გაიყიდება. ყველაფერი მაქვს და ყველაფერს უნდა გამოვეთხოვო! წავიდეთ, მია გობსეკ, – უთხრა თავის თავს, – სისუსტე არ გამოიჩინო, იგივე დარჩი, რაცა ხარ.

გაიჭიმა თავის სარეცელზე. მისი სახე ბალიშზე ისე მკაფიოდ გამოიხატა, თითქოს ბრინჯაოსაგან ჩამოსხმული ყოფილიყოს. დამკვნარი ხელი საბანზე გამართა და ძვალტყავად ქცეული თითები საბანს ისე ჩასჭიდა, თითქოს თავის შეჩერება უნდაო.

შეხედა ბუხარს ისეთსავე ცივს, როგორც მისი ლითონისებური თვალები იყო. სრულ ცნობიერებაში განუტევა სული. მეკარე ქალს, ინვალიდსა და მე წარმოგვიდგინა გამოსახულება იმ ძველი გულისყურიანი რომაელებისა, რომლებიც ლეტიერმა კონსულების უკან დახატა თავის სურათში «ბრუტუსის ბავშვების სიკვდილი».

– თავი ვაჟკაცურად ეჭირა ძველ გამოჯაგულ ადამიანს! – მითხრა ინვალიდმა ჯარისკაცური გამოთქმით.

მე კიდევ მესმოდა მომაკვდავის მიერ თავისი სიმდიდრის ჩამოთვლა. ჩემი თვალი, რომელიც მის გამოხედვას გაჰყვა, ფერფლის გროვაზე შეჩერდა. მისმა სიდიდემ გამოაცა. მაშა ავიღე და ფერფლში ჩავყავი, იგი მოხვდა ოქროსა და ვერცხლის გროვას, რაც, ალბათ, ავადმყოფობის დროს მოტანილი საჩუქრებისაგან დაუგროვდა, ხოლო მათი დამალვა ვერ შესძლო სისუსტის გამო. ან შეიძლება მისმა უნდობლობამ ნება არ მისცა ეს ოქრო-ვერცხლი ბანაკში გადაეგზავნა.

– გაიქცით მომრიგებელ მოსამართლესთან, – ვუთხარი მოხუც ინვალიდს, – აქ ყველაფერი უნდა დავლუქოთ.

გობსეკის უკანასკნელმა სიტყვებმა და მეკარე ქალის წინათ ნათქვამმა გამოაცა. გასაღებებს ხელი წამოვავლე და პირველი და მეორე სართულების ოთახების დასათვალიერებლად წავდი. ჩემს მიერ გაღებულ პირველსავე ოთახში ვიპოვე იმ სიტყვების ახსნა, რომლებიც წინათ უაზროდ მომეჩვენა. დავინახე შედეგები სიძუნწისა, რომელთაც, ულოგიკო ინსტინქტის გარდა, არაფერი შერჩენოდა. ასეთი სიძუნწის უამრავ მაგალითს პროვინციელი კრიჟანგები იძლევიან. იმ ოთახის გვერდით, სადაც გობსეკი გარდაიცვალა, ელაგა დამპალი პაშტეტები, აუარებელი საჭმელი. ნიჟარებიც კი, წვერიანი თევზები. მათმა სიმყრალემ კინაღამ დამახრჩო. ყველგან მწერები და მატლები ფუთფუთებდნენ. ახალმიღებული ძღვენი ერთმანეთში იყო არეული. აქ იყო სხვადასხვა ზომის ყუთები, ყავის ბარდანიები, ჩაის ფუთები. ბუხარზე ვერცხლის ჯამში ეწყო ზედნადებები მის სახელზე ჰავრში მოსული საქონლისა. რა არ ეწერა ამ ზედნადებებში: ბამბიანი ნაკრაულები, შაქრიანი ყუთები, პატარა კასრები რომით, ყავა, ინდიგო, თამბაქო, კოლონიის სურსათ-სანოვავის მთელი ბაზარი! ოთახი სავსე იყო ავეჯით, ვერცხლეულით, ლამპებით, სურათებით, ვაზებით, წიგნებით, მშვენიერი უჩარჩო დახვეული გრავიურებით და იშვიათი ნივთებით. შეიძლება ეს აუარებელი ძვირფასი ნივთი შედგებოდა არა მარტო საჩუქრებისაგან, არამედ აქ იყო გამოუსყიდველი საწინდრებიც. მე ვნახე ღერბებითა და ვენზელებით შემკული კოლოფები, სუფრის ფაქიზი თეთრეულის კომპლექტები,

ძვირფასი იარაღები, მაგრამ უიარლიყო. გადავშალე ერთი წიგნი, რომელიც ადგილშეცვლილი მეჩვენა, შიგ ვნახე ათასწრანკიანი ქალაქის ფული. გადავწყვიტე კარგად დამეთვალალებინა ყოველი ნივთი, გამესინჯა ყველგან იატაკი, ჭერი, ლავარდანები და კედლები, რათა მეპოვა ყველა ის ოქრო, რაზედაც ასე გაგიჟებით იყო დახარბებული ეს ჰოლანდიელი, რემბრანდტის ფუნჯის ღირსი. მას შემდეგ, რაც იურიდიულ საქმიანობას ვეწევი, არასოდეს მინახავს სიმუნწისა და უცნაურობის ასეთი შედეგები.

როცა გობსეკის ოთახში დავბრუნდი, მის საწერ მაგიდაზე ვიპოვე ახსნა ამ მზარდი უწესრიგობისა, ამ სიმდიდრის დაგროვებისა. პრესპაპიეს ქვეშ ეწყო მიმოწერის ქალაქები გობსეკსა და ვაჭრებს შორის, რომლებიც, ჩვეულებრივ, ალბათ, მისგან ყიდულობდნენ საჩუქრებს. ამგვარად, ან ეს ადამიანები იყვნენ გობსეკის მოხერხებულობის მსხვერპლნი, ან გობსეკი მოითხოვდა მეტად დიდ ფასს თავის სურსათ-სანოვაგესა და ნივთებში. მაგრამ ყოველივე სავაჭრო გარიგება ბოლომდე მიყვანილი არ იყო. გობსეკს შევეტისთვის სურსათ-სანოვაგე ვერ მიეყიდა იმიტომ, რომ შევეტს დომებოდა საქონელი შეეძინა მხოლოდ ოცდაათი პროცენტის დაკლებით. გობსეკი რამდენიმე ფრანკისთვის დავობდა, ამ დავაში კი საქონელი ფუჭდებოდა. ვერცხლეულის გადატანის ხარჯებს არ კისრულობდა, ყავის გაყიდვისას დაბნევის დანაკლისს მხედველობაში არ იღებდა. და ბოლოს, ყოველი ნივთი იწვევდა დავას, რაშიც მჟღავნდებოდა გობსეკის გაბავშვება, გაუგებარი ჯიუტობის პირველი ნიშნები. ასე ემართება ყოველ მოხუცს, რომლის ვნება უფრო მეტ ხანს ძლებს, ვიდრე გონება.

ჩემს თავს შევეკითხე ისე, როგორც გობსეკი თავის თავს შევეკითხებოდა: «ვის უნდა დარჩეს მთელი ეს ქონება?»

ჩამაფიქრა გობსეკის მიერ მოწოდებულმა ცნობამ თავის ერთადერთ მემკვიდრეზე. ვხედავ, იძულებული გავხდები პარიზის ყველა საეჭვო სახლი მოვჩხრიკო, რათა იქ რომელიმე ცუდი ყოფაქცევის ქალს უზარმაზარი ქონება ხელში ჩავუგდო. უწინარეს ყოვლისა, იცოდეთ, რომ სათანადოდ გაფორმებული საბუთების საფუძველზე, ახალგაზრდა გრაფი ერნესტ დე რესტო მოკლე ხანში ჩაიბარებს ქონებას, რაც მას ნებას მისცემს კამილა ცოლად შეირთოს. გარდა ამისა, ეს საბუთი ახალგაზრდა გრაფს უფლებას აძლევს გამოუყოს დედასა და ძმას საკმაო თანხა, დას კი _ სამზითვო.

_ კარგი, ძვირფასო დერვილ, _ ვიფიქრებ ამაზე, _ უპასუხა ქალბატონმა დე გრანლიემ. _ ბატონი ერნესტი ძალიან მდიდარი უნდა იყოს, რათა ისეთმა ოჯახმა,

როგორც ჩვენი, დედამისის დამოყვრება შეძლოს. ნუ დაივიწყებთ, რომ ჩემი ვაჟი ადრე თუ გვიან ჰერცოგი და გრანდიე გახდება, რითაც ჩვენი გვარის ორი შტოს ქონებას გავერთიანებთ. მე მინდა, მას ღირსეული სიძე ჰყავდეს.

– კი მაგრამ, – თქვა გრაფმა და ბორნმა, – რესტოს ღერბია წითელი არე ვერცხლის ზოლით და ოთხი ოქროს პატარა ფარი, თითოეულ ფარზე მინანქრის შავი ჯვარია; ეს ძალიან ძველი ღერბია.

– ეს მართალია, – თქვა გრაფის მეუღლემ, – ესეცაა, კამილას შეუძლია არ ინახულოს თავისი დედამთილი, რომელმაც დაარღვია დევიზი: Res Tuta!

– ქალბატონი და ბოსეანი სტუმრად ღებულობდა ქალბატონ და რესტოს, – თქვა მოხუცმა ბიძამ.

– ჰო! მხოლოდ რაუტებზე, – უპასუხა გრაფის მეუღლემ.

წითელი სასტუმრო

მარკიზ დე კიუსტინს

თარგმანი რუსუდან დოდაშვილისა

ერთხელ, აღარ მახსოვს რომელ წელს, ერთმა, გერმანიაში ფართო სავაჭრო ურთიერთობის მქონე პარიზელმა ბანკირმა წვეულება გაუმართა დიდი ხნის მეგობარს, რომელსაც პირადად სულ არ იცნობდა; მსგავს მეგობრებს საქმიანი მიმოწერით ხშირად იძენენ დიდვაჭრები.

სტუმარს, ნიურემბერგის რომელიღაც საკმაოდ მსხვილი ფირმის პატრონს, გულჩვილ, ჩასუქებულ გერმანელს, განათლებულსა და ფაქიზი გემოვნების ადამიანს, ჩიბუხის დიდ მოტრფიალეს, სანდომიანი გაბადრული ნიურემბერგული პირისახე ჰქონდა, ხოლო ოთხკუთხ, თითქმის მოტვლეპილ შუბლს გვარიანად შეთხელებული ქერა თმა უმშვენებდა.

იგი ჭეშმარიტი შვილი გახლდათ უმწიკვლო და კეთილშობილი გერმანიისა, რის წიაღშიაც უხვად მოიძებნებოდა პატიოსანი ადამიანები და რომლის მშვიდობისმოყვარე ზნე-ჩვეულებანი შვიდმა ლაშქრობამაც კი ვერ შეცვალა.

უცხოელი გულლიად იცინოდა, ყურადღებით უსმენდა სხვებს და ხარბად ყლურწავდა ღვინოს; ეტყობოდა, შამპანური იოჰანისბერგულ ჩალისფერ ღვინოზე ნაკლებ როდი მოსწონდა.

მწერლების მიერ წიგნებში აღწერილ ყველა გერმანელივით მასაც ჰერმანი ერქვა. ვინაიდან ყველაფრის საფუძვლიანად კეთებას იყო ჩვეული, ახლაც ბანკირის სუფრასთან

საგულდაგულოდ მოკალათებულიყო. ევროპაში განთქმული გერმანული მადით შეექცეოდა კერძებს და დიდი კარემის სამზარეულოს კეთილსინდისიერად ემშვიდობებოდა.

სტუმრის საპატივცემოდ მასპინძელს მოეპატიჟნა რამდენიმე ახლო მეგობარი, კაპიტალისტები თუ კომერსანტები, თვალწარმტაცი თავაზიანი ქალები, რომელთა დათაფლული ჟღურტული და ძალდაუტანებელი მიხრა-მოხრა, გერმანულ გულითადობას საამოდ ეხამებოდა.

მართალია, იმ საღამოს, თქვენც ჩემსავით რომ გაბედნიერებულიყავით და შეგძლებოდათ თვალი მოგველოთ ამ მხიარული საკრებულოსთვის, სადაც ადამიანებს სარფის მოსახვეჭად გამზადებული ბრჭყალები მიემალათ და ცხოვრების სიამტკბილობაში ჩაძირულიყვნენ, მევახშეთა საგანაღდებო პროცენტებს ვეღარ შეიძულებდით და ვეღარც ბანკროტობას დასწყევლიდით.

ადამიანს არ ძალუძს ყოველთვის ჩაიდინოს ბოროტება.

თვით მეკობრეთა ბრბოშიც კი გამეფდება ხოლმე ისეთი მყუდრო წუთი, როცა მათი პირქუში ხომალდი საქანელასავით განანავებს.

– ბატონი ჰერმანი სანამ გამოგვემშვიდობება, ალბათ, გვიამბობს შიშისმომგვრელ გერმანულ ამბავს.

ეს სიტყვები ჩაროზი რომ ჩამოარიგეს მაშინ წარმოთქვა ნორჩმა, ფერმკრთალმა და ქერა ქმნილებამ, უთუოდ გატაცებულმა ჰოფმანის ზღაპრებითა და ვალტერ სკოტის რომანებით. ბანკირის ერთა გახლდათ ეს მზეთუნახავი. «ჟიმნაზში» დადგმულ პიესებზე ჭკუას კარგავდა და ამ თეატრში საბოლოოდ იხვეწებოდა მისი აღზრდა-განათლებაც.

განცხრომაში ჩაფლული მეინახენი კი ზანტადა სდუმდნენ; ასეთი განწყობილება მაშინ გვეუფლება, როცა ნუგბარ-ნუგბარ კერძებს უზომოდ მიველალებით და კუჭის შესაძლებლობას ბოროტად ვიყენებთ. სკამზე ზურგით მიწოლილნი, მაგიდის კიდეზე ხელებით ოდნავ დაყრდნობილნი მოვარაყებულ დანებს ნება-ნება ათამაშებდნენ. ჩვეულებრივ, სადილის დასასრულს, ზოგი მსხლის კურკას დაუწყებს ხოლმე თამაშს, ზოგი ცერსა და სალოკ თითს შორის პურის გულს ასორსოლებს; მიჯნურნი ხილის ნაფცქვენისაგან უფორმო ასოებს იყვანენ, ძუნწები კურკებს ითვლიან და ისე ალაგებენ თეფშებზე, როგორც სტატისტებს ამწვრივებენ დრამატურგები სცენის სიღრმეში. ბრია-სავარენს, საერთოდ მეტად კეთილსინდისიერ მწერალს, თავის თხზულებაში რატომღაც გამოუტოვებია ღორმუცელობის ამ პატარ-პატარა ნეტარების აღწერა.

მსახურნი თვალს მიეფარნენ. ომგადახდილ ესკადრას დაემსგავსა სუფრა – არეულ-დარეული, გამარცვული, გაპარტახებული. თეფშები, უწესრიგოდ ეყარა და დიასახლისი მათ თავთავიანთ ადგილზე გულდაგულ დალაგებას ამაოდ ცდილობდა. ზოგი სტუმარი სასადილო დარბაზის ნაცრისფერ კედელზე სიმეტრიულად ჩამოკიდებულ შვეიცარიის ხედებს ათვალიერებდა. მოწყენილი არავინ ყოფილა. გემრიელი სადილის მონელებისას სევდიანი არც არავინ გვინახავს. ადამიანი ამ დროს გაირინდება ხოლმე – ეს ერთგვარი შუალედია მოაზროვნის ოცნებასა და მცოხნავი ცხოველის კმაყოფილებას შორის – კარგი იქნებოდა ამგვარი განწყობილებისთვის მატერიალური, გასტრონომიული მელანქოლია გვეწოდებინა. სწორედ ამან გამოიწვია ის, რომ მეინახენი კეთილი გერმანელისკენ ერთბაშად მიტრიალდნენ, ეგებ რაიმე ამბავი მოგვიყვებს, თუნდაც არასაინტერესო.

უცხად, სწორედ ჩემს პირდაპირ მჯდომი კაცის გარეგნობამ მიმიზიდა. შუატანის იყო, მსუქანი. ემჩნეოდა, მხიარული ხასიათი ჰქონდა და განსაკუთრებული ჭკუით არ გამოირჩეოდა. მიმოხრა და ქცევა კი ბირჟის მაკლერისას მიუგავდა. აქამდე არც შემიშნავს იგი. ახლა, ალბათ, შუქ-ჩრდილის თამაშის შედეგად მომეჩვენა, სახე თითქოს შეეცვალა, მოიისფრო ლაქებით დაეფარა და მიწისფერი დაედო. გეგონებოდათ, მომაკვდავის თავიანო. დიორამაში ჩახატულ ფიგურასავით უმოძრაოდ გაშეშებული ბროლის საცობის ელვარე წახნაგებს გამოყვეყრებული თვალებით დაშტერებოდა. ცხადი იყო, არაფერს ხედავდა და მომავლისა თუ წარსულის ფანტასტურ ჭვრეტას გაეტაცნა.

მის საეჭვო სახეს დიდხანს ვუკვირდებოდი და ვფიქრობდი: ავად ხომ არ არის? ან ბევრი ხომ არ დალია? ან იქნებ ბირჟის აქციების დაცემამ გააკოტრა? ან შეიძლება ვარაუდობს, როგორ გააცუროს კრედიტორები?

– შეხედეთ! – მივუთითე მასზე ჩემს გვერდით მჯდომ ქალბატონს, – ბანკროტობის პირწავარდნილი განსახიერებაა, არა?

– ოჰ! ბანკროტი რომ იყოს, უფრო მხიარული გამომეტყველება ექნებოდა, – მიპასუხა ქალმა, – მერე თავი კეკლუცად გააქნია და განაგრძო: – ეგ თუ ოდესმე გაკოტრდება, ჯოჯოხეთში ჩასვლასაც კი არ დავიზარებ, ოღონდ ეს ამბავი ყველას შევატყობინო. ერთი მილიონის მიწები აქვს. უწინ იმპერიის არმიის სურსათის მიმწოდებელი გახლდათ. საკმაოდ უცნაური ბერიკაცია. მეორე ცოლი ანგარიშით შეირთო, მაგრამ ვერ წარმოიდგენთ რა ბედნიერია ქალი მაგის ხელში. ლამაზი ასული ჰყავს, რომელსაც დიდხანს ახლოს არ იკარებდა; ვაჟიშვილის სიკვდილის შემდეგ, საწყალი დუელში მოუკლეს, იძულებული გახდა, ქალიშვილი მიეღო, რადგანაც მეტი შვილი აღარ ეყოლებოდა. ასე და ამგვარად,

საცოდავი გოგო უცბად ყველაზე მდიდარი მემკვიდრე გახდა მთელს პარიზში. მამამისი კი, ეს კეთილი ადამიანი, ვისაც ერთადერთი ვაჟი ხელიდან გამოეცალა, უსაზღვროდ იტანჯება და ხანდახან სევდის დაფარვას ვერც ახერხებს.

ამ დროს სურსათის მიმწოდებელმა თვალი მომაპყრო და მე ავკანკალდი, იმდენად პირქუში ფიქრებით აღვსოდა გამოხედვა, რაც, შესაძლებელია, მთელ სიცოცხლეს გამოხატავდა. მერე, უცბად სახე გაუნათდა; ბროლის საცობი აიღო, თავისი თეფშის წინ მდგომ წყლით სავსე სურას ანგარიშმიუცემლად დაახურა და ბატონი ჰერმანისკენ ღიმილით გაიხედა. ჩანდა, ეს გასტრონომიული სიამოვნების განცხრომაში ჩაძირული კაცი არა თუ არაფერზე ფიქრობდა, აზრის ნატამალიც კი არ გააჩნდა მას. შემრცხვა კიდეც, რომ წინასწარმეტყველურ ნიჭს ამ სქელკანიან ფინანსისტზე, ბილწ პირუტყვზე ვხარჯავდი.

სანამ მე ფუჰ ფრენოლოგიურ დაკვირვებებს ვაწარმოებდი, კეთილმა გერმანელმა ცხვირში ერთი მწიკვი ბურნუთი შეიყარა და ამბის მოყოლა დაიწყო.

ვინაიდან ვერ შევძელი ამბავი გადმომეცა გერმანელის სიტყვებით, ხშირი პაუზებითა და თხრობიდან სიტყვამრავალი გადახვევებით, ამიტომაც ჩემებურად მოვყევი, შეცდომები ნიურემბერგელს დავუტოვე, ხოლო მისი პოეტური და საყურადღებო ადგილები გულუბრყვილოდ შევიტყაპუნე იმ მწერლებივით, რომელთაც ავიწყდებათ თავიანთ წიგნებს მიაწერონ: «თარგმნილი გერმანულიდან».

ფიქრი და საქმე

– რესპუბლიკის ეპოქის VII წლის ვანდემიერის მიწურუს, ჩვენი სტილით 1799 წლის 20 ოქტომბერს, ბონიდან დილით გამოსული ორი ჭაბუკი მზის ჩასვლისას მიუახლოვდა რაინის მარცხენა ნაპირზე მდებარე პატა ქალაქ ანდერნახს, რომელიც კობლენციდან რამდენიმე მილითაა დაშორებული.

იმ ხანებში საფრანგეთის არმია, გენერალ ოჟეროს მეთაურობით, მდინარის მარჯვენა მხარეს დაბანაკებულ ავსტრიელთა თვალწინ მანევრებს აწარმოებდა. რესპუბლიკის დივიზიის მთავარი შტაბი კობლენცში იყო მოთავსებული, ხოლო ოჟეროს კორპუსის ერთ-ერთი ნახევარბრიგადა _ ანდერნახში.

ორივე ახალგაზრდა მგზავრი ფრანგი გახლდათ. მათი თეთრარშიებიანი და წითელი ხავერდის გულისპირიანი ლურჯი მუნდირების, ხმლებისა და განსაკუთრებით კი სამფეროვანი პლუმაჟიანი მწვანე მუშამბის ქუდეების დანახვისას გერმანელი გლეხებიც კი ხვდებოდნენ, რომ ისინი სამხედრო ქირურგები იყვნენ, გონიერი და ღირსეული

ადამიანები, რომლებიც მეტწილად უყვართ არა მხოლოდ ჩვენს არმიაში, არამედ ჩვენი ჯარის მიერ დაპყრობილ ქვეყნებშიაც.

იმ დროს, გენერალ ჟურდენის მიერ გამოცხადებული ჯარში გაწვევის ახალი კანონის შედეგად, სამედიცინო ასპარეზზე მოღვაწეობას მოწყვეტილი მრავალი კარგი ოჯახიშვილი ამჯობინებდა სამედიცინო სამსახური ბრძოლის ველზე გაეგრძელებინა, ვიდრე დარჩენილიყო რიგით ჯარისკაცად, რაც ნაკლებად შეეფერებოდა მათ განათლებასა და მშვიდობისმოყვარულ მისწრაფებებს. ახალგაზრდა სწავლულები, მშვიდობის მომხრენი და დაუზარელნი, იმ შავბნელ დღეებში სიკეთეს თესავდნენ, ნასწავლ ადამიანებს თანაგრძნობით ეპყრობოდნენ იმ ქვეყნებში, სადაც მიაბიჯებდა საფრანგეთის რესპუბლიკის ულმობელი ცივილიზაცია. მგზავრები, აღჭურვილნი სამგზავრო საშვებითა და კოსტასა და ბერნადოტის ხელმოწერილი ბრძანებით მათი «უმცროს ექიმებად» დანიშვნის შესახებ, მიემართებოდნენ იმ ნახევარბრიგადისკენ, სადაც იყვნენ გამწესებულნი. ორთავე მიეკუთვნებოდნენ ბოვეელ ბურჟუატა ოჯახებს, რომლებიც არცთუ ისე მდიდრები იყვნენ, მაგრამ პროვინციულ ნამუსიანობასა და ალალმართლობას თაობიდან თაობას გადასცემდნენ, როგორც მემკვიდრეობის ნაწილს.

სტრასბურგამდე დილიჯანსით იმგზავრეს. ახალგაზრდებისათვის მეტად ბუნებრივი ცნობისმოყვარეობით ჭაბუკები სამსახურში დანიშნულ ვადაზე ადრე გამოცხადდნენ სამხედრო მოქმედების შესასრულებლად. თუმცა ფრთხილ დედებს ბევრი ფული არ გამოეტანებინათ, შვილები მაინც მდიდრებად თვლიდნენ თავს, რადგანაც ჯიბეში რამდენიმე ლუიდორი უჩხრიალებდათ; ეს კი ნამდვილი განძი იყო იმ დროს, როცა ასიგნაციებმა გაუფასურების უკანასკნელ საფეხურს მიაღწია და ოქრო ფულზე გაცილებით მეტად ფასობდა. უმცროსი ექიმები სულ ბევრი ოც-ოცი წლისანი თუ იქნებოდნენ. და თავიანთი ახალი მდგომარეობის პოეტურ მხარეებს ჭაბუკური აღტაცებით ხვდებოდნენ. სანამ სტრასბურგიდან ბონში ჩავიდოდნენ, საჰერცოგო და რაინის ნაპირები დაათვალიერეს, ვითარც შეეფერებოდა არტისტულად და ფილოსოფიურად განწყობილ ცნობისმოყვარე არსებებს. ამ ასაკში, თუკი მეცნიერული მოღვაწეობისთვის ვემზადებით, მართლაც მეტად მრავალსახოვანნი ვართ მოგზაურობის დროსა თუ თვით ტრფობის ჟამსაც. უმცროსი ექიმი ვალდებულია თავის მომავალ სახელსა და ბედ-იღბალს საძირკველს უყრიდეს.

ორი ყმაწვილი შეიპყრო ძალუმმა აღტყინებამ, რაც დაეუფლება ხოლმე განათლებულ ადამიანებს, მაინცსა და კელნს შორის, შვაბეთის პეიზაჟისა და რაინის

ნაპირების დანახვისას. ბუნება აქ ზვიადია, ბარაქიანი, მთებითა და გორებით მოფენილი, ამწვანებული, ფეოდალური ძეგლებით მდიდარი, თუმცა ყოველივეს ცეცხლისა და მახვილის დადი ატყვია. ეს თვალწარმტაცი მხარე ლუი XIV და ტურენმა ნაცარტუტად აქციეს. აქა-იქ მოჩანს ნანგრევები, მოწამენი ვერსალის მეფის ქედუდრეკლობისა, ან იქნებ წინდახედულებისაც; გერმანიის ამ კუთხის მშვენიერანი, დიდებული ციხე-დარბაზები ხსენებული მეფის ბრძანებით იავარიქმნა. ტყეებითა და შუა საუკუნეების ურიცხვი მომაჯადოებელი სურათებით შემკული საუცხოო ადგილების ხილვისას შეიცნობთ გერმანულ სულს, მეოცნებესა და მისტიურს.

– ფრანკო – ჰოლანდიური არმიისა და ოქეროს დივიზიის მთავარი ჰოსპიტალი თვით კურფიურსტის სასახლეში მოეთავსებინათ. ამიტომაც ახლად გამომცხვარი უმცროსი ექიმები იქით გაეშურნენ ამხანაგების სანახავად, სარეკომენდაციო ბარათების უფროსებისთვის გადასაცემად და საქმის გასაცნობად. აქ, ისევე, როგორც ეს სხვაგანაც ხდება, ისინი ერთგვარად გათავისუფლდნენ იმ გადაჭარბებული წარმოდგენისაგან, რაც ყველას გვაქვს შექმნილი მშობლიური ქვეყნის ისტორიული ძეგლებისა და მშვენიერების მიმართ. კურფიურსტის სასახლის მარმარილოს სვეტებით განცვიფრებული მეგობრები გერმანული ნაგებობათა გრანდიოზულობამ აღაფრთოვანა; მიდიოდნენ და ყოველ ნაბიჯზე ძველი და ახალი ხელოვნების სამკაულებს აწყდებოდნენ. ხანდახან გორაკებს შორის მიკარგული ანდერნახისკენ მიმავალი გზები მათ კლდის მწვერვალზე აიყვანდა ხოლმე. იქიდან კი, ტყის ჭრილებსა და კლდეთა ფლატეებს შორის, მათ თვალწინ იშლებოდა ქვიშის ჩარჩოში ჩასმული, ანდა ატეხილი ჭალებით შემოკბილული რაინის სანახები. ხეობები, ბილიკები, ხეები, ფიქრის ამშლელ სურნელებას აფრქვევდნენ. ხის კენწეროებს ოქროსფერი ეპარებოდა. აქა-იქ თბილი ტონებიც გამოსჭვიოდა, განსაკუთრებით კი მიხაკისფერი – მაუწყებელი სიბერისა; ფოთლები ცვიოდა, მაგრამ ცას თვალისმომჭრელი ლაჟვარდი მაინც შერჩენოდა და მშრალი გზები ჩამავალი მზის ირიბი სხივებით განათებულ პეიზაჟზე ყვითელ ზოლებად იხაზებოდნენ. ანდერნახიდან ორი ლიეს დაშორებით ისეთი სიჩუმე იყო გამეფებული, თითქოსდა ომი ამ მშვენიერ მხარეს მუსრს არ ავლებდა. ორი მეგობარი მიჰყვებოდა საცალფეხო გზას, თხების მიერ გატკეპნილს გრანიტის კლდეებზე, რომელთა შორის მოჩქევს რაინი. მგზავრები ხევ-ხევ დაეშვნენ. ხევის ძირში, მდინარის პირას კოხტად დასკუპულიყო პაწია ქალაქი, საუცხოო ნავსადგური მეზღვაურთათვის.

– მართლაც ლამაზია გერმანია! – წამოიძახა ერთმა ყმაწვილმა, პროსპერ მანიანმა, როცა თვალი მოჰკრა ნაირფრად შეღებილ, კალათში ჩაწყობილი კვერცხებივით ერთმანეთთან მიყუჟულ სახლებს, რომელთაც ერთმანეთისგან ბალები და ყვავილები ჰყოფდა. პროსპერ მანიანი ერთხანს ალტაცებით დასცქეროდა წვეტიან სახურავებს, გამოშვერილ კოჭებს, ხის კიბეებს, მყუდრო სადგომების უამრავ აივნებსა და ნავსადგურში ტალღებზე მოქანავე ნავეებს...

როცა ბატონმა ჰერმანმა პროსპერ მანიანი ახსენა, სურსათის მიმწოდებელი სწვდა სურას, ჭიქაში წყალი დაისხა და მაშინვე სულმოუთქმელად გადაჰკრა. ამით ისევ მიიპყრო ჩემი ყურადღება და თითქოს შევნიშნე კიდევ, რომ კაპიტალისტს ხელი ოდნავ აუკანკალდა და შუბლი ოფლით დაენამა.

– რა გვარია ყოფილი სურსათის მიმწოდებელი? – შევეკითხე ჩემს ტურფა მეზობელს.

– ტაიფერი, – მიპასუხა მან.

– უგუნებოდ ხომ არა ბრძანდებით? – შევევირე მე, როცა შევნიშნე, როგორ გაფითრდა ეს უცნაური ადამიანი.

– სრულებითაც არა, – მომიგო ტაიფერმა და მაღლობის ნიშნად თავაზიანად გამიღიმა, – მე ვუსმენ, – დასძინა და თავი დაუქნია სტუმრებს, რადგანაც ყველა მისკენ შემოტრიალდა.

– მეორე ჭაბუკის გვარი დამავიწყდა, – წარმოთქვა ბატონმა ჰერმანმა, – როგორც პროსპერ მანიანმა ამიწერა, იგი შავგვრემანი, ოდნავ გამხდარი იყო და მხიარული ხასიათით გამოირჩეოდა. თუკი ნებას დამრთავთ, ვილჰელმს დავარქმევ, რათა უფრო გასაგებად შევძლო ამბის მოყოლა.

გულუბრყვილო გერმანელმა, ვითომდაც არაფერიაო, ისე უგულვებელჰყო რომანტიკულობაცა და ადგილობრივი კოლორიტიც, ფრანგი უმცროსი ექიმი გერმანული სახელით მონათლა და არხეინად განაგრძო თხრობა:

– როცა ორი ჭაბუკი ანდერნახს ჩავიდა, უკვე ბნელოდა. სანამ მეთაურებს მოვძებნით, სანამ საბუთებს წარვუდგენთ, სანამ ჯარისკაცებით გადავსებულ ქალაქში სამხედრო თავშესაფარს მივიღებთ, დიდი დრო დაგვეკარგებაო, გაიფიქრეს და გადაწყვიტეს უკანასკნელი თავისუფალი ღამე გაეტარებინათ ანდერნახიდან ასიოდენ ნაბიჯის დაშორებით მდებარე სასტუმროში, რომლის მდიდრულ შეფერილობას, მზის სხივებით უფრო მეტად გამშვენიერებულს, ორივე ყმაწვილი მთის წვეროდან

აღფრთოვანებით გადმოსცქეროდა. ეს ერთიანად წითლად შეღებილი შენობა მნახველთ უცბად ეცემოდა თვალში, რადგან ქალაქის ერთფეროვანი მასიდან და ნაირნაირი ფოთლების სიმწვანიდან მისი მეწამული დიდი ლაქა ისევე კონტრასტულად გამოკრთოდა, როგორც მდინარის მონაცრისფრო ტონებიდან ამ ნაგებობის კაშკაშა ფერი. სასტუმროს სახელწოდება წარმოდგებოდა შენობის შეფერილობიდან, რაც ოდესღაც, ალბათ, მისი საძირკვლის ჩამყრელის ფანტაზიამ შეარჩია. რაინის მეზღვაურთა შორის დიდად სახელგანთქმული სასტუმროს შემდგომი მფლობელნი, სრულიად ბუნებრივი მერკანტული ცრურწმენის გავლენით, სახლს ძველ სამოსს მზრუნველობით უნახავდნენ.

ცხენების ტორთა ცემაზე «წითელი სასტუმროს» პატრონი ზღურბლზე გადმოდგა.

– ღმერთმანი! – შეჰყვირა მან, – სულ ცოტა კიდევ რომ დაგეგვიანათ, ღია ცის ქვეშ მოგიხდებოდათ წოლა, მსგავსად თქვენი თანამემამულეთა უმრავლესობისა, ანდერნახის მეორე მხარეს რომაა დაბანაკებული. სასტუმრო პირამდე სავსეა. თუ მაინცდამაინც საწოლებზე გინებებიათ მოსვენება, ისლა დამრჩენია საკუთარი საწოლი ოთახი შემოგთავაზოთ. თქვენს ცხენებს კი ეზოს კუთხეში დავაბინავებთ. დღეს თავლა ქრისტიანებით გამევსო. საფრანგეთიდან ჩამობრძანებულხართ, ბატონებო? – განაგრძო მან მცირე პაუზის შემდეგ.

– ბონიდან, – წამოიძახა პროსპერმა, – და დილას აქეთ პირში ლუკმა არ ჩაგვიდია.

– ოჰ, საჭმელზე ნუ შეწუხდებით, – თავის კანტურით განუცხადა პატრონმა, – «წითელ სასტუმროში» ათი ლიეს იქიდან მოდიან საქეიფოდ. მეფურ სუფრას გაგიშლით. იცით, რას მოგართმევთ? რაინის თევზს! მეტი რაღა ვქნა!

დაღლილი ცხენები მგზავრებმა სასტუმროს პატრონის მზრუნველობას მიანდეს. და მაშინ, როცა პატრონი ამაოდ უხმობდა მსახურებს, უმცროსი ექიმები სასტუმრო საერთო დარბაზში შევიდნენ. თუთუნის მწვეკელებს ბლომად მოეყარათ თავი და ბოლოს ისეთი სქელი და მოთეთრო ღრუბლით გაეცსოთ დარბაზი, რომ ახლად მოსულებმა თავდაპირველად ვერც კი გაარჩიეს ვის საზოგადოებაში მოხვდნენ. მაგრამ სუფრას მიუსხდნენ თუ არა, იმ ფილოსოფიურად განწყობილი მგზავრთა მოთმინებით, რომელთაც აყალმაყალის ამაოება კარგად შეუცვნიათ, კვამლში გაარჩიეს გერმანული სასტუმროს სავალდებულო აქსესუარები: ბუხარი, კედლის საათი, ლუდის ტოლჩები, გრძელტარიანი ჩიბუხები, საითაც გაიხედავდი, ათასნაირი ჯურის ხალხი ირეოდა: ებრაელები, გერმანელები, სახეკუმტი მეზღვაურები. ბურუსში ფრანგი ოფიცრების ეპოლეტები ელვარებდა, ფილაქანზე კი განუწყვეტლივ ჟღარუნობდა დეზები, ხმლები. ზოგი ბანქოს

თამაშობდა, ზოგი კამათობდა, ერთი დუმდა, მეორე ჭამდა, სვამდა, ბოლთას სცემდა. შორიახლოს ტრიალებდა ერთი გათქვირებული, ტანდაბალი დედაკაცი, რომელსაც ჩაწულ თმაზე შავი ხავერდის ჩაჩი ეხურა, სირმით ამოქარგული ცისფრი კოფთა ეცვა, მკერდზე ვერცხლის ქინძისთავი ჰქონდა დაბნეული და აღჭურვილი გახლდათ ძაფის გორგლითა და გასაღებების ასხმულათი. ერთი სიტყვით, არ აკლდა არცერთი დამახასიათებელი კომპონენტი გერმანული სასტუმროს დიასახლისისა, რომლის ტანსაცმელი იმდენად ზუსტადაა გამოხატული უთვალავ სურათებზე და იმდენადაა გავრცელებული, რომ არცა ღირს ამ ქალის აღწერილობას გამოვუდგეთ. სასტუმროს პატრონის მეუღლე შესანიშნავი მოხერხებულებით აკარგვინებდა მოთმინებას ორ მეგობარს და ასეთივე მოხერხებულობით აშოშმინებდა მათ. თანდათან ხმაური შენელდა, მგზავრები დარბაზიდან გავიდნენ და კვამლის ღრუბელიც გაიფანტა.

როცა უმცროს ექიმებს სუფრა გაუშალეს და რაინის სახელგანთქმული ჭანარი მოართვეს, საათმა თერთმეტი დარეკა და დარბაზიც დაცარიელდა.

ღამის სიჩუმეში ყრუდ მოისმოდა ცხენების ხრამახრუმი და ტორების ცემა, რაინის ლიკლიკი და მდგმურებით გაჭედილი სასტუმროს თავისებური ქოთქოთი, როცა მგზავრები დასაწოლად ემზადებიან: კარ-ფანჯარა იხსნებოდა, იკეტებოდა, ვიღაც-ვიღაცეები გაურკვეველად ჩურჩულებდნენ, ოთახებიდან გაუგებარი შემახილები მოისმოდა.

ამ სიჩუმეში და ფუსფუსში ორი ფრანგისა და მასპინძლის, – რომელიც ახალგაზრდებს უქებდა ანდერნახს, რაინის ღვინოს, რესპუბლიკის არმიას, საკუთარ პურ-მარილსა და ცოლს, – ყურადღება მიიპყრო მეზღვაურთა ხრინწიანმა ყვირილმა და ნავსადგურთან მოახლოებული ნავის თქაფუნმა.

სასტუმროს პატრონი, უთუოდ შეჩვეული მენავეების ხორხისმიერ მეტყველებას, იმ წამსვე ოთახიდან გავარდა და მალე შემოუძღვა მსუქან, ტანდაბალ კაცს, რომლის უკან ორ მეზღვაურს მძიმე ყუთი და რამდენიმე ბოხჩა მოჰქონდა. დარბაზში დააწყვეს თუ არა ბარგი, კაცმა ყუთი აიღო, წინ დაიდგა და ორი უმცროსი ექიმის სუფრას მოურიდებლად მიუჯდა.

– წადით, ნავში დაწექით, – მიმართა მეზღვაურებს, – სასტუმრო სავსეა და ისედაც სჯობს, ნავში დაწვეთ.

– ბატონო, განუცხადა მასპინძელმა ახალმოსულს, – სანოვაგიდან ამის მეტი აღარაფერი გამაჩნია, – მან ორი ფრანგისთვის გაშლილ სუფრაზე ანიშნა, – პურის ქერქიც კი აღარ მოიძებნება, ძვალსაც ველარ იპოვით.

– კომბოსტოს მწნილი?

– სათითაში რომ ჩაეტევა, იმდენიც კი არ დარჩა. როგორც მქონდა პატივი მომეხსენებინა, საწოლად მიიღებთ სკამს, რაზედაც ხართ დაბრძანებული და ამ დარბაზის გარდა, სხვა ოთახსაც ვერ შემოგთავაზებთ.

ამ სიტყვებზე დაბალმა კაცმა აათვალიერ-ჩაათვალიერა მასპინძელი, დარბაზი და ორი ფრანგი. გამოხედვაში გამოუკრთა შიშიცა და სიფრთხილაც.

– აქ, თქვენს ყურადღებას მივაპყრობ იმას, – შეწყვიტა თხრობა ჰერმანმა, – რომ ჩვენ უცნობის ვერც ნამდვილი ვინაობა და ვერც ასავალ-დასავალი ვერ გამოვარკვიეთ. დოკუმენტები გვამცნობდა, რომ აახენიდან იყო ჩამოსული. იქ იგი ვალენფერის სახელს ატარებდა და ნეივალის მიდამოებში მდებარე ნემსების საკმაოდ მსხვილი წარმოების მფლობელი გახლდათ.

როგორც ყველა მეფაბრიკეს ამ მხარეში, მასაც უბრალო მაუდის რედინგოტი ეცვა, მუქი მწვანე ხავერდის შარვალი, ჟილეტი და ჩექმები, წელზე კი ტყავის ფართო ქამარი ერტყა. სახე მთლად მრგვალი ჰქონდა. თავისუფალი მიხვრა-მოხვრა და კეთილი გულისა იყო. ეტყობოდა, ძლიერ უჭირდა ფარული შიში არ გამოემჟღავნებინა, ან იქნებ მძიმე საზრუნავიც აწუხებდა. სასტუმროს პატრონი დაეჭვდა, ეს გერმანელი დიდვაჭარი უთუოდ სამშობლოდან გამოქცეული უნდა იყოსო. შემდეგ მე გამოვარკვიე, რომ ფაბრიკა შემთხვევით დასწვოდა, რაც, საუბედუროდ, ომის დროს ხშირად ხდება. თუმცა უაღრესად აღელვებული ჩანდა, მისი სახე მაინც დიდ გულკეთილობას გამოხატავდა. სასიამოვნო ნაკვთები ჰქონდა. სქელი კისერი ისე განსაკუთრებით თეთრად მოუჩანდა შავი ყელსახვევის ფონზე, რომ ვილჰელმმა ხუმრობით ანიშნა მასზე პროსპერს...

აქ ბატონმა ტაიფერმა ერთი ჭიქა წყალი შესვა.

პროსპერმა მეფაბრიკე თავაზიანად მიიპატიჟა ვახშამზე და ვალენფერმაც თავპატიჟი არ გამოიძო, უმაღ დათანხმდა, როგორც შეეფერებოდა კაცს, რომელიც დარწმუნებულია, ამ პატივისცემის სათანადო მაღლობით ანაზღაურება მაინცდამაინც არ გამიჭირდებაო. ყუთი იატაკზე დადო, ზედ ფეხები დააწყო, ქუდი მოიხადა, სუფრასთან მიიწია, ხელთათმანები გაიძრო და ქამრიდან ორი პისტოლეტიც მოიხსნა.

მასპინძელმა მაშინვე მოურბენინა ჭურჭელი. სამი მგზავრი დუმილით შეუდგა მადის დაკმაყოფილებას. დარბაზში ისე ცხელოდა და იმდენი ბუზი ირეოდა, რომ პროსპერმა მასპინძელს სთხოვა, ნავსადგურისკენ რომ გადიოდა ის ფანჯარა გამოეღო და ჰაერი გაეწმინდა. ფანჯარა ჩაეკეტათ რკინის ურდულით, რომლის ორივე ბოლო ფანჯრის ჩარჩოს ორ კუთხეში გამოჭრილ ღრუში გაემაგრებინათ. მეტი უშიშროებისთვის დარაბებს ხრახნებით მოჭერილი თითო-თითო ჭანჭიკი ეკეთა. შემთხვევით პროსპერი დააკვირდა, სასტუმროს პატრონი როგორ აღებდა ფანჯარას.

– რადგანაც შენობაზე ჩამოვარდა სიტყვა, – გამოგვიცხადა ბატონმა ჰერმანმა, – აგიწერთ კიდევ სასტუმროს ოთახების შინაგან განლაგებას, რაკი მისი ზუსტი გაცნობის გარეშე ჩემი ამბავი გაუგებარი იქნება თქვენთვის.

დარბაზს, სადაც ამ თავგადასავლის სამი მოქმედი პირი იმყოფებოდა, ორი კარი ჰქონდა. ერთი კარი რაინს ჩაყოლებულ ანდერნახის გზაზე გადიოდა. იქ იდგა მეფაბრიკის მიერ სამოგზაუროდ დაქირავებული ნავი. მეორე კარი სასტუმროს ეზოში გადიოდა. ეზოს ძალიან მაღალი გალავანი ერტყა გარს და საქონლითა და ცხენებით იყო გაჭედული. თავლებშიაც კი ხალხის ტევა აღარ იყო. ჭიშკარი ისე საგულდაგულოდ ჩაეხერგათ, რომ მის გაღებას იოლად ვერ მოახერხებდნენ, ამიტომ მასპინძელმა დიდვაჭარი და მენავეები დარბაზში ქუჩის მხარეს ჩატანებული კარიდან შემოიყვანა. და როცა ფანჯარა გამოაღო პროსპერ მანიანის თხოვნის დასაკმაყოფილებლად, ამ კარების დაკეტვასაც შეუდგა; ურდული გაამაგრა და ჭანჭიკები ჩახრახნა.

მასპინძლის საძილე ოთახი, სადაც ორ უმცროს ექიმს უნდა დაეძინა, საერთო დარბაზის გვერდით მდებარეობდა და თხელი ტიხრით იყო გაყოფილი სამზარეულოდან, რომელშიც, ალბათ, სასტუმროს დიასახლისი და მისი მეუღლე აპირებდნენ ღამის გათევას. მოახლე ის-ის იყო გაეშურა თავშესაფრის მოსაძებნად რომელიმე ბაგაში, სხვენის კუთხეში, ან კიდევ სადმე სხვა ადგილას. როგორც ხედავთ, საერთო დარბაზი, პატრონის საძილე ოთახი და სამზარეულო ცოტა მოშორებით მდებარეობდა სასტუმროს დანარჩენი ნაწილიდან. ეზოში ორი დიდი ნაგაზი დაძუნძულებდა და მათი ბოხი ყეფა ფხიზელი და მრისხანე მცველების არსებობას იუწყებოდა.

სასტუმროს პატრონმა კარის დაკეტვა დაასრულა. სიჩუმეს მდინარის ზვირთების შხაპუნია არღვევდა.

– რა სიწყნარეა, რა მშვენიერი ღამეა! – ცისკენ ალაპყრო თვალები ვილჰელმმა.

_ ბატონებო, _ მიმართა მეფაბრიკემ ორ ფრანგს, _ ნება მომეცით, თქვენი ჭანარის დასასველებლად რამდენიმე ბოთლი ღვინო შემოგთავაზოთ თქვენი გამომეტყველება და ჩაცმულობა ამჟღავნებს, რომ, ჩემი არ იყოს, კარგა მანძილი გამოგივლიათ.

ორი მეგობარი დათანხმდა. მასპინძელი სამზარეულოს კარით გავიდა და გასწია სარდაფისაკენ, რაც, უეჭველია, შენობის იმ ნაწილის ქვემოთ იყო მოთავსებული. როდესაც პატრონმა ხუთი დიდად საპატივცემო ბოთლი სუფრაზე დადგა, მისმა ცოლმაც უკანასკნელი კერძი მოიტანა, დიასახლისის თვალი მოავლო დარბაზსა და საჭმელს და როცა დარწმუნდა, სტუმრების ყველა სურვილი დაკმაყოფილებულიაო, სამზარეულოში გავიდა.

ოთხმა კაცმა, _ ვინაიდან სასტუმროს პატრონიც მიიწვიეს, _ ვერ გაიგო, თუ როგორ დაწვა დიასახლისი, მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ, როცა ღუმილი შეიჭრებოდა მეინახეთა საუბარში, გაისმოდა ხმამალალი ხვრინვა, რაც მკვეთრად ჟღერდა დაფაცხატებული ტიხრის მიღმა, სადაც ეძინა დიასახლისს. ამ ხვრინვაზე მეგობრებს ეღიმებოდათ, განსაკუთრებით კი სასტუმროს პატრონს.

შუალამისას, როცა სუფრაზე დარჩა მხოლოდ ბისკვიტი, ყველი, ჩირი და კარგი ღვინო, ყველანი, უფრო მეტად კი ჭაბუკი ფრანგები, გულგახსნილნი გახდნენ. ახსენეს სამშობლო, სასწავლებელი, ომი. საუბარი გაჩაღდა. პროსპერ მანიანმა ცრემლი მოჰგვარა გამოქცეულ დიდვაჭარს, როდესაც პიკარდული გულწრფელობით, კეთილი და მოსიყვარულე ადამიანის გულუბრყვილობით მოიგონა დედა, ნეტავ რას აკეთებს ახლა, როცა მე აქ, რაინის ნაპირას, ვიმყოფებიო...

_ თვალწინ მიდგას დედაჩემი, _ ამბობდა იგი, _ მწუხრის ლოცვას კითხულობს ძილის წინ! რა თქმა უნდა, მე არ ვავიწყდები და თავის თავს ეკითხება, სად არის ახლა ჩემი პროსპერიო. თუ ქალაქში მოუგო რამდენიმე სუ თავის მეზობელს, _ დედაშენს, _ ჩაურთო პროსპერმა და იდაყვი გაჰკრა ვილჰელმს, _ ამ ფულს ჩაყრის წითელი თიხის დიდ ყულაბაში, სადაც აგროვებს საჭირო თანხას, ლეშვილში, მის პატარა მამულში შეჭრილი ოცდაათი არპანის მიწის შესაძენად. მიწა კარგი სამოცი ათასი ფრანკი მაინცა ღირს. ეჰ, რა მინეგრებია! ოდესმე რომ შემძლებოდა მისი შესყიდვა, მთელს ჩემს სიცოცხლეს ლეშვილში გავატარებდი და არად ჩავაგდებდი პატივმოყვარე მისწრაფებებს. მერე რამდენჯერ უნატრია მამაჩემს ეს ოცდაათი არპანი და მშვენიერი ნაკადული, იქ რომ მიიკლავნება! რამდენჯერ მითამაშია მის ნაპირას!

– ბატონო ვალენფერ, ნუთუ თქვენ არ გაგაჩნიათ თქვენი hoc erat in votis? – შეეკითხა მეფაბრიკეს ვილჰელმი.

– დიახ, როგორ არა! ბევრი. მათ ასრულებას აღარაფერი მიკლდა, მაგრამ ახლა...

ვალენფერი გაჩუმდა; წინადადება აღარ დაასრულა.

– მე კი, – წარმოთქვა მასპინძელმა, რომელსაც სახე ოდნავ შეჟინჟილებოდა, – მიწის ერთ ნაკვეთზე ვოცნებობდი მთელი ათი წელი და შარშან, როგორც იყო, ვიყიდე.

ამგვარად საუბრობდნენ. ჩვეულებისამებრ ღვინომ ენა გაუხსნა მათ. ერთმანეთის მიმართ განიმსჭვალნენ კიდეც ნაუცხადევი მეგობრობის გრძნობით, რასაც მაინცდამაინც არ ვიშურებთ მოგზაურობის დროს. ამიტომაც, როცა დასაძინებლად მოემზადნენ, ვილჰელმმა თავისი საწოლი მეფაბრიკეს შესთავაზა.

– მშვიდად მოისვენეთ ჩემს საწოლზე, მითუმეტეს, რომ მე შემძლია პროსპერთან დაწვევა. ეს არ იქნება არც პირველად და, ალბათ, არც უკანასკნელად. თქვენ ჩვენზე უფროსი ბრძანდებით, ჩვენ კი ვალდებულნი ვართ, პატივისცემით მოვეპყრათ ხანდაზმულობას.

– მოიცათ, – წამოიძახა მასპინძელმა, – ჩემი ცოლის საწოლზე რამდენიმე ლეიბი აგია, ერთი თქვენ დაიგეთ.

იგი ფანჯრის მისახურად გაემართა და ამ კეთილგონიერი მოქმედების განხორციელებისას ხმაური ატეხა.

– თანახმა ვარ, – მიუგო დიდვაჭარმა, – უნდა გამოგიტყდეთ, – ხმა დაიდაბლა და შეხედა ორ მეგობარს, – რომ მაგას კიდეც ვნატრობდი. განა რა უნდა მქონდეს საწინააღმდეგო, რომ ღამე გავათიო ორ კეთილსა და პატიოსან ყმაწვილთან ერთად, ორ ფრანგ მეომართან! მერედა, ყუთში ასი ათასი ფრანკი ოქრო და ბრილიანტი მიწყვია.

მის გაუფრთხილებელ აღსარებას ორი ახალგაზრდა გულითადი თავშეკავებულობით შეხვდა, რამაც კეთილი გერმანელი დაამოშმინა. სასტუმროს პატრონმა მგზავრებს ლოგინის გაშლა უშველა და როცა ყველაფერი შეძლებისდაგვარად მოწესრიგდა, თვითონაც დასაწოლად გაემურა.

მეფაბრიკესა და უმცროს ექიმებს თავთავიანთ ბალიშებზე ეცინებოდათ; პროსპერმა საკუთარი და ვილჰელმის ქირურგიული იარაღები მუთაქის ნაცვლად თავქვეშ ამოიღო, ხოლო ვალენფერმა, სიფრთხილეს თავი არ ასტკივაო, თავისი ყუთი სასთუმალქვეშ დაიდო.

– ორთავენი ჩვენ-ჩვენს სიმდიდრეზე ვიძინებთ; თქვენ – თქვენს ოქროზე, მე კი – ჩემს იარაღებზე. ნეტავ ვიცოდეთ, ჩემი იარაღები იმდენ ოქროს თუ მაშოვნინებენ, რამდენიც თქვენ შეგიძენიათ?

– იმედი იქონიეთ, – უპასუხა ვაჭარმა, – შრომით და პატიოსნებით ყველაფერს მიაღწევთ. მხოლოდ მოთმინებაა საჭირო.

ვალენფერსა და ვილჰელმს მაშინვე ჩაეძინათ. პროსპერ მანიანს კი თვალზე რული არ ეკარებოდა: იქნებ იმიტომ, რომ მეტისმეტად მაგარ საწოლზე იწვა, ან იქნებ უკიდურესი დაღლილობა არ აძინებდა, ანდა, შესაძლოა, სულიერი განწყობილების საბედისწერო შემოტრიალება იყო ამის მიზეზი. შეუმჩნევლად მისმა ფიქრებმა ბოროტი მიმართულება მიიღო. აეკვიატა ფიქრი იმ ასი ათას ფრანკზე, მეფაბრიკეს რომ ედო თავქვეშ.

პროსპერისთვის ასი ათასი ფრანკი უდიდეს განძს წარმოადგენდა და ეს განძი მის ცხვირწინ იდო. ათასნაირად გამოიყენებდა. ფიქრებმა გაიტაცა; ისევე აგებდა ოცნების კოშკებს, როგორც ყოველი ჩვენთაგანი აგებს მათ, როცა თვლემს და გონება რაღაც გაურკვეველ საგნებს წარმოშობს და როცა ღამის დუმბილში აზრი ჯადოსნური ძლიერებით იჭურვება.

აგერ, პროსპერი დედის ყოველ სურვილს ასრულებს; ყიდულობს ოცდაათ არჰან მიწას, ცოლად ირთავს ბოვეელ ქალიშვილს, ვიზედაც ფიქრსაც კი ვერ ბედავდა აქამდე ქონებრივი უთანასწორობის შედეგად. ამ თანხით ყოველგვარ ნეტარებას მიიღებს ცხოვრებაში. აი, იგი ოჯახის მამაა, მდიდარი, თავის მხარეში დიდად პატივცემული და ვინ იცის, იქნებ ბოვეს მერიც.

პიკარდიული წარმოდგენა აღეგზნო. ახლა იმაზე იტებდა თავს, რა ღონე ეხმარა, რათა ფიქცია რეალობად ექცია. არაჩვეულებრივად მგზნებარებით შეუდგა ბოროტმოქმედების თეორიული გეგმის შემუშავებას.

დიდვაჭარმა სული განუტევა. პროსპერი აშკარად ხედავს ოქროსა და ბრილიანტებს. მათი ელვარება თვალს უბნელებს. გულს ბაგაბუგი გააქვს. გაფიქრებაც კი უკვე ბოროტმოქმედებაა. ოქროს გროვით მოჯადოებულს მკვლელის მოსაზრებები თავბრუს ახვევს. თავის თავს ეკითხება, ამ საწყალ გერმანელს ნეტავ რაღად უნდა სიცოცხლეო. თან გაიფიქრა, მაგას ხომ არც არასოდეს უცხოვრიაო. ერთი სიტყვით, ბოროტმოქმედება უნდა ჩაიდინოს და სასჯელსაც გადაურჩეს. რაინის მეორე მხარეს პრუსიელები დაპატრონებიან. ფანჯრებს ქვემოთ ნავია და სწორედ მენავეები გამოსჭრიან ყელს ფაბრიკის პატრონს. გვამს რაინში გადაისვრის. ყუთს აიღებს და ფანჯრიდან გადახტება. პროსპერი იმდენად

შეიპყრო ამ ფიქრებმა, რომ საკუთარი მოხერხებულობის გამოცდა დაიწყო; როგორ გამოიყენებდა ქირურგიულ იარაღებს, თავს მოჭრიდა მსხვერპლს ისე, რომ იგი კრინტის დამკვრასაც ვერ მოასწრებდა.

აქ ბატონმა ტაიფერმა შუბლი მოიწმინდა და ცოტა წყალი კიდევ შესვა.

პროსპერი ნელ-ნელა, ჩუმად ადგა. როცა დარწმუნდა, არავინ გამიღვიძებიაო, ტანთ ჩაიცვა და საერთო დარბაზში გავიდა. შემდეგ იმ საბედისწერო გუმანით, უეცრად რომ ეღვიძებათ ადამიანებს, მძაფრი ალღოთი და მტკიცე ნებისყოფით, რაც გეგმების განხორციელებისას არასოდეს ღალატობს პატიმრებსა და ბოროტმოქმედებს. რკინის ურდული ბუდეებიდან ამოიღო ყოველგვარი ხმაურის გარეშე, კედელთან მიაყუდა და რომ ჭრიალი არ დაეწყო დარბაზების სახსრებს დააწვა და ისე გამოაღო. მთვარემ თავისი ფერმკრთალი შუქი შემოანათა და პროსპერმა შეძლო საგნების გარჩევა იმ ოთახში, სადაც ვილჰელმსა და ვალენფერს ეძინათ. ამ წუთას, როგორც შემდეგში მითხრა მან, გული თურმე ისე ძლიერ უცემდა, ისე ღრმად, ისეთი ბაგაბუგი გაჰქონდა, რომ თავზარი დასცემია, ვაითუ გულგრილად ვეღარ ვიმოქმედოო. ხელები უკანკალებდა, ფეხისგულები ეწვოდა, თითქოს აგიზგიზებულ ნახშირზე უდგასო. მიუხედავად ამისა, განზრახვა ისე ბედნიერად უსრულდებოდა, რომ ეს ქუდბედობა მან განგების მფარველობას მიაწერა. ფანჯარა გამოაღო, მიბრუნდა ოთახში, იარაღების ყუთს დასწვდა, შეარჩია დანაშაულის დასაგვირგვინებლად ყველაზე მეტად შესაფერი იარაღი. საწოლს მივუახლოვდი, _ მითხრა მან, _ და ჩემი თავი ანგარიშმიუცემლად ღმერთს მივანდე. მოუკრებია რაც ძალა და ღონე ჰქონდა და თურმე, როცა ასწია ხელი, შინაგანი ხმა შემოესმა; თითქოს სინათლემაც გაუელვა თვალწინ. თავის საწოლზე დააგდო იარაღი, მეორე ოთახში გავარდა და სარკმელს მიადგა. უღრმესი ზიზღით განიმსჭვალა საკუთარი თავისადმი. ისიც იგრძნო, რომ ნებისყოფა ჯერაც არ განმტკიცებოდა. შეეშინდა, კიდევ არ აჰყოლოდა ცთუნებას, რისი მსხვერპლიც გამხდარიყო. სწრაფად გადახტა გზაზე. გაჰყვა რაინის ნაპირს. სასტუმროს წინ გუშაგივით მიმოდინდა. აჩქარებული ნაბიჯით ხან ანდერნახამდე ჩადიოდა. იმ ფერდობამდეც კი მიაღწია, საიდანაც მეგობრები სასტუმროსკენ დაემზენ. ღამის ისეთი სიჩუმე იყო გამეფებული, ისე ენდობოდა მოდარაჯე ძაღლებს, რომ ღიად დატოვებული ფანჯარა ხშირად ეკარგებოდა თვალთახედვიდან. ცდილობდა ძლიერ დაღლილიყო და ძილი მორეოდა.

დახეტიალობდა მოწმენდილი ცის ქვეშ, შესცქეროდა თვალციმციმა ვარსკვლავებს, სუნთქავდა ღამის კამკამა ჰაერით, უსმენდა მდინარის მელანქოლიურ ჩუხჩუხს და ნელ-

ნელა იძირებოდა ფიქრებში, ემორჩილებოდა კეთილ აზრებს. ბოლოს და ბოლოს, გონებამ მთლად გაჰფანტა უცაბედი თავდავიწყება. აღზრდით მიღებულმა ჩვევებმა, რელიგიურმა რჩევა-დარიგებებმა, განსაკუთრებით კი, განმიმარტა მან, მამისეული სახლის ჭერქვეშ გატარებული უმწიკვლო ცხოვრების მოგონებებმა დაამარცხეს ეს ბოროტი ზრახვანიო.

რაინის პირას დიდ ლოდზე დაყრდნობილი დიდხანს ყოფილა ჩადირული ღრმა ფიქრებში, შემდეგ გონს მოსულა და როგორც თავად მითხრა, მაშინ შემეძლო დამეძინა კი არა, მედარაჯნა კიდეც ერთი მილიარდი ოქროსთვისო.

და როცა მისი პატიოსნება, ამაყი და ძლიერი, გამარჯვებული გამოვიდა ბრძოლიდან, იგი აღტყინებული და ბედნიერი მუხლებზე დაემხო, მადლობა შესწირა ღმერთს. იყო მოცული სიხარულით, ლაღი და კმაყოფილი, ვით ზიარების პირველ დღეს, როცა ეგონა ანგელოზთ დავედარეო, რადგან მთელი დღის განმავლობაში არ შეუცოდავს არცა სიტყვითა, არცა საქმითა და არცა აზრითა.

სასტუმროში დაბრუნდა. ფანჯარა გაბედულად მიხურა, რადგან დაჭრიალების აღარ ეშინოდა. მაშინვე ლოგინში ჩაწვა. სულ-ხორციტ მოთენთილი მინებდა ძილს. სულ მალე მიეცა ფანტასტური მოჩვენებებით აღვსილ თვლემას, რაც მუდამ წინ უსწრებს ღრმა ძილს. ამ დროს გრძნობები გვიჩლუნგდება, სიცოცხლე თანდათან გვშორდება, აზრი გვეფანტება და აღქმის უკანასკნელი შეფრთხილება სიზმარი გვგონია.

– რა მძიმე ჰაერია, – თავისთვის ჩაილაპარაკა პროსპერმა, – ასე მგონია ორთქლს ვისუნთქავ.

ბუნდოვნად გაუელვა აზრმა, მინდვრის სუფთა ჰაერის შემდეგ, ალბათ, ოთახის ტემპერატურა ახდენს ჩემზე ასეთ გავლენასო. ცოტაც და რაღაც თანაბარი ხმები შემოესმა, – ონკანიდან ჩამოსული წყლის წვეთების დაცემას ჰგავდა. შიშისგან თავზარი დაეცა, დააპირა, ავდგები, სასტუმროს პატრონს დავუძახებ. გავაღვიძებ მეფაბრიკეს ან ვილჰელმსო, მაგრამ მაშინვე თავისდა საუბედუროდ, კედლის ხის საათი მოაგონდა, ხმაური ქანქარის მოძრაობას მიამსგავსა და ამ გაურკვეველი, ბუნდოვანი შეგრძნებით შეპყრობილს ჩაეძინა კიდეც.

– წყალს ხომ არ ინებებ, ბატონო ტაიფერ? – შეეკითხა მასპინძელი სურსათის მიმწოდებელს, რომელმაც დაუფიქრებლად აიღო სურა.

სურა ცარიელი დახვდა.

ბანკირის შეკითხვით გამოწვეული ხანმოკლე პაუზის შემდეგ ბატონმა ჰერმანმა თხრობა განაგრძო.

მეორე დილას პროსპერ მანიანი ღრიანცელმა გამოაღვიძა. თითქოს საზარელი კვილი ჩაესმა. კვლავ საშინლად აუთრთოლდა ნერვები, რაც მაშინ გვემართება, როცა გამოღვიძებისას ჯერ კიდევ შეპყრობილი ვართ დამინებისას მიღებული განცდებით. ჩვენში ერთგვარი ფიზიოლოგიური აქტი ხდება; მდაბიო ენით რომ ვთქვათ, შევხტებით ხოლმე. ეს მეცნიერებისათვის საყურადღებო ფენომენი ჯერჯერობით საკმაოდ შესწავლილი არ გახლავთ. ძილში ერთმანეთისგან გათიშული ორი საწყისის შეერთებით აღძრული საზარელი შემფოთება ადამიანს, ჩვეულებრივ, სწრაფად გაუვლის ხოლმე. საბრალო უმცროს ექიმს კი შემფოთება უფრო მეტად გაეზარდა, გაუხანგრძლივდა, უკიდურეს, თავზარდამცემ შეძრწუნებად გადაექცა, როდესაც თავის ლეიბსა და ვილჰელმის საწოლს შორის სისხლის ტბას მოჰკრა თვალი. უბედური გერმანელის თავი იატაკზე ეგდო, ხოლო ტანი – საწოლში. სისხლს ყელიდან ამოეხეთქა.

პროსპერ მანიანმა დაინახა თუ არა დიდვაჭრის ჯერ კიდევ გახელილი, დაჭყეტილი თვალეები, საკუთარი ხელები, ზეწრები სისხლში ამოსვრილი, საწოლზე დაყრილი ქირურგიული იარაღები, გული შეუღონდა და ვალენფერის სისხლში ჩაემხო. მან მითხრა, ჩემთვის ეს უკვე იყო დასჯა ბოროტი ზრახვებისთვისო.

როდესაც გონს მოვიდა, დაინახა, საერთო დარბაზში გადაეყვანათ. სკამზე იჯდა, გარს ფრანგი ჯარისკაცები ეხვია. თავზე ვიღაც-ვიღაცეები დასდგომოდნენ და ცნობისმოყვარეობით შეპყრობილნი დაჟინებით დასცქეროდნენ. პროსპერმა მზერა შეავლო რესპუბლიკის არმიის ოფიცერს, მოწმეთა დაკითხვას რომ აწარმოებდა და, ჩანდა, ოქმს ადგენდა. იცნო სასტუმროს პატრონი, მისი ცოლი, მოახლე, ორი მენავე, ქირურგიული იარაღი, მკვლელს რომ ეხმარა...

ბატონმა ტაიფერმა ჩაახველა, ცხვირსახოცი ამოიღო, მოიწმინდა ცხვირი, შუბლი. ეს საკმაოდ ბუნებრივი მოძრაობა ჩემს მეტს არავის შეუნიშნავს. ყველას ბატონი ჰერმანისთვის მიეპყრო თვალი და ყველა ხარბად უსმენდა მას. ტაიფერი მაგიდას იდაყვით დაეყრდნო, თავი მარჯვენა ხელს დაანდო და მთხრობელს მიაშტერდა. ამის შემდეგ მის მოქმედებას აღელვების ნატამალიც არ დასტყობია: არც განსაკუთრებულ ინტერესს ამჟღავნებდა. მხოლოდ დაფიქრებული იჯდა და სახეზე ისევე მიწისფერი ედო, როგორც მაშინ, როცა სურის საცობს ათამაშებდა ხელში.

მკვლელის იარაღი პროსპერის ქირურგიულ ყუთთან, პორტფელთან და დოკუმენტებთან ერთად მაგიდაზე იდო. დამსწრე საზოგადოება თვალს არ აცილებდა ნივთიერ საბუთებსა და სიკვდილის პირას მისულ ყმაწვილ კაცს, რომელსაც თითქოს

თვალის ჩინი დაშრეტოდა. ქუჩიდან გაურკვეველი გუგუნი მოისმოდა; ალბათ, ბოროტმოქმედების ამბავს მოეზიდა ბრბო სატუმროს წინ. შესაძლოა, მკვლელის დანახვის სურვილსაც. დარბაზის ფანჯრების ქვემოთ დაყენებული გუშაგთა ნაბიჯები, მათი თოფების ჩხაკაჩხუკი ხალხის ქოთქოთს ფარავდა. კარიბჭეგადარაზული ეზო დუმილს მოეცვა.

პროსპერ მანიანმა თვალი ვერ გაუსწორა ოფიცერს, რომელსაც დაკითხვა მიჰყავდა. უცბად იგრძნო, ხელზე ვიღაცამ მოუჭირა ხელი. თვალი აახილა, ნეტავ ამ მტრულად განწყობილ საზოგადოებაში ჩემზე გული ვისლა შესტკივნიაო. ფორმაზე მიხვდა, ანდერნახში დაბანაკებული ნახევარბრიგადის მთავარი ქირურგი იქნებო. მაგრამ მის მფარველს ისეთი გამჭვალავი, ისე მკაცრი გამოხედვა ჰქონდა, რომ საბრალო ბიჭს ააკანკალა და თავი სკამის ზურგზე გადაუვარდა. ჯარისკაცმა ძმარი აყნოსა. პროსპერი უმაღვე მოსულიერდა. ქირურგმა შენიშნა, დაბნეულ მზერაში სიცოცხლისა და გონიერების ნიშანწყალიც კი არ მოჩანდა და მაჯა გაუსინჯა. შემდეგ ოფიცერებს განუცხადა:

– კაპიტანო, ამ კაცის დაკითხვა ამჟამად შეუძლებელია...

– კარგი წაიყვანეთ, – სიტყვა გააწყვეტინა ქირურგს კაპიტანმა და თავის ზურგსუკან მდგომ კაპრალს უბრძანა.

– ბილწო მშიშარავ! – ჩურჩულით უთხრა ჯარისკაცმა პროსპერს, – ეცადე მხნედ მაინც გაიარო წყეული გერმანელების წინ, ნუ არცხვენ რესპუბლიკას.

ჯარისკაცის სიტყვებმა პროსპერ მანიანი გამოაფხიზლა; წამოდგა, რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა, მაგრამ, როცა გაღებულ კარში სუფთა ჰაერმა დაუბერა, გარედან შემოსულ ხალხს შეხედა, ძალა წაერთვა, მუხლთ მოეკვეთა და წაბარბაცდა.

– ორგზის სიკვდილის ღირსია ეს ოხერი ექიმბაში! ჰა, გადადგი ფეხი, – ჩასჩინებდა პროსპერს ორი ჯარისკაცი, რომლებიც მხარში ამოუდგნენ, რომ არ დაცემულიყო.

– ოჰ, აი, ის უსინდისო! ზნედაცემული! ის არის! აგერ ის! აი, ის!

პროსპერს ეჩვენებოდა, სიტყვებს წარმოთქვამდა მხოლოდ ერთი ხმა: ეს ხმა აღმოხდა მშფოთვარე ბრბოს, რომელიც მას წყევლა-კრულვით აცილებდა და რომლის რიცხვიც ყოველ ნაბიჯზე იზრდებოდა. სასტუმროდან ციხეში გადაყვანისას ბრბოსა და ჯარისკაცების ფეხთა ტყაპუნი, ხალხის ზუზუნი, ცის სილაჟვარდე, ჰაერის სიგრილე, ანდერნახის მიდამოები, რაინის ლიკლიკი უმცროსი ექიმის სულში ქმნიდნენ

შთაბეჭდილებას, იმ გრძნობების მსგავსს, რასაც იგი გამოღვიძების შემდეგ განიცდიდა. პროსპერი მეუბნებოდა, ხანდახან ისე მეგონა, თითქოს აღარც კი ვარსებობდიო.

იმ ხანებში მე ციხეში ვიჯექი, – შეწყვიტა ამბავი ჰერმანმა, – როგორც მოგეხსენებათ ოცი წლისანი ყველანი ენთუზიასტები ვართ და ჩემი ოცნება გახლდათ, დამეცვა სამშობლო. ანდერნახის მიდამოებში თავი მოვუყარე თავისუფალ რაზმეულს და სათავეში ჩავუდგები კიდეც. რამდენიმე დღის წინათ, სანამ პროსპერს დააპატიმრებდნენ, ღამით, რვაასი კაცისგან შემდგარ ფრანგულ ნაწილს ხელში ჩავუვარდი.

ანდერნახის ციხეში ჩამაგდეს. ხალხის დასაშინებლად დახვრეტას მიპირებდნენ. ფრანგები ცდილობდნენ რეპრესიებისთვის მიემართათ, მაგრამ მკვლელობა, რისი ჯავრიც რესპუბლიკელებს ჩემზე უნდა ეყარათ, კურფიუსტის სამფლობელოში არ იყო ჩადენილი. მამაჩემმა სასჯელის სისრულეში მოყვანა სამი დღით გადაადებინა, რათა გენერალ ოჟეროს ხლებოდა და ჩემი შეწყალება ეთხოვა მისთვის. მიზანს მიაღწია.

ასე გახლდათ, მე ვნახე პროსპერ მანიანი მაშინ, როცა იგი ანდერნახის ციხეში შემოიყვანეს. ძალიან შემეცოდა. თუმცა აღარც ადამიანის ფერი ედო, მისუსტებულ იყო, სისხლში ამოსვრილიც, მაინც ისეთი გულწრფელი და უბიწო გამომეტყველება შევნიშნე სახეზე, რომ საშინლად ავდელდი. მის გრძელ, ქერა თმაში, მის ლურჯ თვალებში გერმანიის სუნთქვა შევიგრძენი. ყმაწვილი ჭემმარიტი სურათი გახლდათ ჩემი ღონემიხდილი სამშობლოსი; იგი მსხვერპლი იყო და არა მკვლელი.

ჩემი სარკმლის ქვეშ რომ გაატარეს, მწარედ და მელანქოლიურად გაიღიმა, როგორც გიჟმა, რომელსაც უეცრად გაუელვა გონების სხივმა. ეს ღიმილი, რა თქმა უნდა, არ იყო მკვლელის ღიმილი. ჩემთან შემოსულ მედილეგს ახალი პატიმრის ამბავი ვკითხე.

– რაც საკანში შეიყვანეს, კრინტიც არ დაუძრავს. ზის, ხელებში თავჩარგული. ან ძინავს, ან ფიქრობს. ფრანგებს თუ დაეჯერებათ, განაჩენს ხვალ დილასვე გამოუტანენ, ხოლო ოცდაოთხ საათში დახვრეტენ.

სადამოს, ციხის ეზოში სასეირნოდ განკუთვნილი მოკლე დრო მისი სარკმლის ქვეშ გავატარე. საუბარი გავაბით. მან მიამიტად მიაშო თავისი თავგადასავალი. შეკითხვებზე საკმაოდ ზუსტი პასუხები მომცა. პირველივე საუბრის შემდეგ მის უდანაშაულობაში ეჭვი აღარ მეპარებოდა. ვითხოვე, ნება მომეცით, რამდენიმე საათი გავატარო მასთან ერთად-მეთქი. ნება დამრთეს.

ამრიგად, რამდენჯერმე შევხვდი მას და საწყალმა ბავშვმა გულის ნადები გადამიშალა. თავს უცოდველადაც თვლიდა და დამნაშავედაც. იგონებდა, რა საშინელი

ცოუნების დაძლევა მოუხდა. შიშობდა, ვაითუ ძილში, ან სამთვარიოდ შეპყრობილმა ჩავიდინე ბოროტმოქმედება. რაზედაც დაძინებამდე, ცხადლივ ვოცნებობდიო.

– თქვენი მეგობარი – შევეკითხე პროსპერს.

– ოჰ, – მგზნებარედ შესძახა მან, – ვილჰელმს არ შეეძლო... – სიტყვის დასრულებაც კი ვერ შეძლო. ამ ჭაბუკური, სათნოებით აღსავსე აღმზოთების გამო ხელი ჩამოვართვი პროსპერს. – როცა გამოეღვიძა, ალბათ, შეძრწუნდა, თავგზა აებნა და გაიქცა.

– და თქვენ არ გაგაღვიძათ? – წარმოვთქვი მე, – თუკი ფულის ყუთი არავის მოუპარავს, თქვენი დაცვა იოლია.

მან ერთბაშად ცრემლი გადმოაფრქვია.

– დიახ, მე უდანაშაულო ვარ, – შეჰყვირა პროსპერმა, – არ მომიკლავს. ახლა სიზმარიც გამახსენდა. ჩემს კოლეჟელ ამხანაგებთან დაჭერობანას ვთამაშობდი. აბა, როგორ მოვჭრიდი კაცს თავს, თუკი სიზმარში ვხედავდი, რომ დაჭერობანას ვთამაშობდი.

ხანდახან იმედის შუქი ცოტაოდენ სიმშვიდეს უბრუნებდა და სულ მალე კვლავ სინდისის ქენჯნა ეუფლებოდა. დიაღაც, აღმართა ხელი მეფაბრიკის თავის მოსაკვეთად. საკუთარ თავს ბრალსა სდებდა და გული, სპეტაკი გული, ვედარ ეპოვნა, რამეთუ გონებით მაინც ჩავიდინა ბოროტმოქმედება.

– მერედა, რა კეთილი გული მაქვს! – გმინავდა იგი, – ოჰ, ჩემო საცოდავო დედაც! ვინ იცის, იქნებ ახლა თავის პაწია ხალიჩებთან სასტუმრო ოთახში მეზობლებთან იმპერიულს მხიარულად თამაშობს. ყურიც რომ მოჰკრას, მე მარტოოდენ ხელი აღვმართე კაცის მოსაკლავად... ოჰ, მაშინვე სულს განუტევებს! მე კი ციხეში ვზივარ და მკვლელობა მედება ბრალად. და თუ მეფაბრიკე არ მომიკლავს, დედაჩემს მოვკლავ, უდავოა.

ამ სიტყვებზე იგი აღარ ატირებულა, მაგრამ პიკარდიელებისათვის დამახასიათებელი ხანმოკლე და მძაფრი მრისხანებით შეპყრობილი კედელთან მიიჭრა და რომ არ შემეჩერებინა, თავს გაიხეთქავდა.

– დაუცადეთ სასამართლოს, – ვაშოშმინებდი მას, – გაგამართლებენ. თქვენ ხომ უდანაშაულო ხართ, და დედათქვენი...

– დედაჩემი... – წამოიყვირა მან, – დედაჩემს, უპირველეს ყოვლისა, ჩემს ბრალდებას შეატყობინებენ. პატარა ქალაქებში ასე იციან. საბრალო ქალი დარდით მოკვდება. თანაც მე ხომ უდანაშაულო არა ვარ, გსურთ გაიგოთ მთელი სიმართლე? ვგრძნობ, დავკარგე სინდისის სისპეტაკე.

წარმოთქვა ეს საზარელი სიტყვები, მერე ჩამოჯდა, გულხელი დაიკრიბა, თავი დახარა და იატაკს პირქუშად დააშტერდა. ამ დროს მედილეგე შემოვიდა და მთხოვა საკანში დავბრუნებულიყავი. უსაზღვრო სასოწარკვეთილებით შეპყრობილი ამხანაგის მიტოვებამ გული დამწყვიტა, ძმურად გადავეხვიე და ვუთხარი:

– მოითმინეთ, იქნებ ყველაფერი კეთილად დასრულდეს. თუკი პატიოსან ადამიანს შეუძლია დაგიყუჩოთ სინდისის ქენჯნა, გწამდეთ, რომ პატივისცემის გრძნობითა ვარ თქვენს მიმართ გამსჭვალული და მიყვარხართ კიდევ. მეგობრად მიგულეთ და ჰპოვეთ ჩემს გულში სიმშვიდე, თუ საკუთარ გულში ვერ გიპოვნიათ იგი.

მეორე დღეს, ცხრა საათზე, კაპრალი და ოთხი ჯარისკაცი უმცროსი ექიმის წასაყვანად გამოცხადდნენ. ჯარისკაცების ხმაურზე სარკმელთან მივედი. ახალგაზრდა კაცი ეზოში გამოვიდა და ჩემი საკნისკენ გამოიხედა. არასოდეს დამავიწყდება მისი მწუხარებითა და წინაგრძნობით გამსჭვალული, ბედს დამორჩილებული მზერა, მომხიბვლელად სევდიანი და მელანქოლიური. ეს გახლდათ მდუმარე და მრავლისმეყტველი ანდერძი ადამიანისა, თავის დაღუპულ სიცოცხლეს რომ გადასცემს უკანასკნელ მეგობარს. ალბათ, მეტად მძიმე იყო ეს ღამე პროსპერისთვის; ალბათ, მწარედ განიცდიდა მარტობას. თუმცა ისიც შესაძლებელია, რომ მისი პირისახის სიფერმკრთაღე, საკუთარი თავისადმი ახლად აღმოცენებული პატივისცემის გრძნობისგან წარმოშობილი, სტოიციზმის დამადასტურებელი იყო ჭაბუკისა. იქნებ განიწმინდა იგი სინდისის ქენჯნით და გადაწყვიტა ტანჯვითა და თავის შერცხვენით ჩამოერეცხა დანაშაული თვისი. მიდიოდა მტკიცე ნაბიჯით. შემთხვევით მოცხოვრილი სისხლის ლაქები დილითვე მოეშორებინა ხელებიდან.

– ხელები, ძილში, საბედისწეროდ სისხლში ამომსვრია, რადგანაც ძალიან ვბორგავ ხოლმე, – განწირული ხმით მითხრა მან წინა დღეს.

გავიგე, სამხედრო ტრიბუნალში მიჰყავდათ იგი. დივიზია მეორე დღეს უნდა დაძრულიყო ადგილიდან და ნახევარბრიგადის მეთაურს არ სურდა ისე დაეტოვებინა ანდერნახი, რომ არ დაესაჯა დამნაშავე იქ, სადაც დანაშაული ჩაიდინა... სანამ სამხედრო საბჭო მიმდინარეობდა, ჩემს ღელვას საზღვარი არა ჰქონდა.

ნაშუადღევს პროსპერ მანიანი ციხეში დააბრუნეს. სწორედ ამ დროს გამოვყავდით სასაიერნოდ. მან თვალი მომკრა, მომიახლოვდა და გულში ჩამეკონა.

– დავილუპე, – მითხრა პროსპერმა, – საბოლოოდ დავილუპე! აქ ყველა მკვლელად ჩამთვლის.

თავი ამაყად ასწია ზევით.

– ამ უსამართლობამ დამიბრუნა ჩემი სრული უდანაშაულობის გრძნობა. მთელი სიცოცხლე ტანჯვაში უნდა გამეტარებინა. სიკვდილი კი უებარი იქნება ჩემთვის. მაგრამ არსებობს კი მომავალი ცხოვრება?

ამ უეცრად წამოჭრილ კითხვაში მთელი მეთვრამეტე საუკუნე გამომჟღავნდა.

იგი ჩაფიქრდა.

– ბოლოს და ბოლოს, რა გკითხეს? – მივმართე მას, – ან რა უპასუხეთ? ხომ არ გადაუშალებთ ყველაფერი ისევე გულუბრყვილოდ, როგორც მე მომიყვით?

ერთხანს დამაშტერდა; შემადრწუნებელი დუმილის შემდეგ ციებცხელებიანივით, სხაპასხუპით მომიგო:

– ჯერ შემეკითხნენ, ღამით სასტუმროდან ხომ არ გამოსულხართო? მე ვუპასუხე, დიახ-მეთქი. საიდან გამოხვედითო? გავწითლდი და ვუთხარი, ფანჯრიდან. მაშ, თქვენ ფანჯარა გააღეთო? დიახ, ვუპასუხე. ძალიან ფრთხილად კი მოქცეულხართ, სასტუმროს პატრონს არაფერი გაუგონიაო. თავხარი დამეცა. მენავებმა განაცხადეს, რომ დაინახეს, როგორ მივეშურებოდი ხან ანდერნახისკენ, ხან ტყისკენ. ბევრჯერ წავიდ-წამოვიდაო, თქვეს, მიწაში თუ ჩაფლა ოქრო და ბრილიანტებო. თანაც, ვერც მეფაბრიკის ყუთი უპოვნიათ. ამასთან მეც სულ საკუთარ სინდისს ვებრძოდი. ხმის ამოდებას დავაპირებდი თუ არა, შენ დანაშაულის ჩადენა გსურდაო, ჩამძახოდა ულმობელი ხმა. ყოველივე ჩემს წინააღმდეგ ამხედრდა, თვით მეც კი... ახლა ამხანაგზე ჩამომიგდეს სიტყვა. სრულიად ავუკრძალე მასზე ლაპარაკი. მაშინ მითხრეს, დამნაშავე უნდა მოიძებნოს თქვენს, თქვენს ამხანაგსა, სასტუმროს პატრონსა და მის ცოლს შორის. ამ დილას ყველა ფანჯარა და კარი დაკეტილი აღმოჩნდაო. ხმა ჩამიწყდა, ძალა წამერთვა, ძლივსღა ვღაფავდი სულს. თანაც მეგობრისა საკუთარ თავზე მეტადა მწამდა და ბრალს ხომ ვერ დავდებდი. მივხვდი, მკვლელობის თანამოზიარებლად გვთვლიდნენ და მე, ჩემს მეგობარზე მოუხერხებლად მივაჩნდი. გადავწვიტე სამთვარეო სენით ამეხსნა დანაშაული და მეგობარი გამემართლებინა. რაღაცას ვჩმახავდი. დავილუპე. მოსამართლეების თვალეში განაჩენი ამოვიკითხე. ისიც კი ვერ შეძლეს, უნდობლობის გამომხატველი ღიმილი არ გამოეჩინათ. ყველაფერი გათავდა. ხვალ დამხვრეტენ. ჩემს თავზე სულაც არ ვნაღვლობ. დედაჩემის ჯავრი მკლავს!

პროსპერი შეჩერდა. თვალი ცისკენ ალაპყრო. ცრემლი არ გადმოსცვივდა. ცრემლი გამრობოდა და ქუთუთოები ძლიერად უთრთოდა.

_ ფრედერიკ!..

_ ჰო, მართლა, მეორეს ფრედერიკი ერქვა, ფრედერიკი! დიახ, სწორედ ეს იყო მისი სახელი! _ გამარჯვებული სახით შეჰყვირა ბატონმა ჰერმანმა.

მეზობელმა ქალმა ფეხი გამკრა და ტაიფერზე მანიშნა.

სურსათის ყოფილ მომწოდებელს, ვითომდაც არაფერიაო, თვალებზე აეფარებინა ხელი; მაგრამ ჩვენ თითქოს შევნიშნეთ, რომ თითებს შორის მისი თვალები პირქუშ ცეცხლს აფრქვევდნენ.

_ რა იქნება, ჩამჩურჩულა ქალმა, _ მაგას ფრედერიკი რომ ერქვას.

პასუხის ნაცვლად თვალით ვანიშნე: «სიჩუმე!»

ჰერმანმა განაგრძო:

_ ფრედერიკმა, _ წამოიძახა უმცროსმა ექიმმა, _ უსინდისოდ მიმატოვა. ალბათ, შეეშინდა. შესაძლებელია, სასტუმროში დაიმალა კიდეც. ჩვენი ცხენები ხომ ეზოში იყვნენ იმ დილას. რა მიუწვდომელი საიდუმლოებაა! _ ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ დასძინა მან, _ სამთვარიო, სამთვარიო! ჩემს სიცოცხლეში ერთხელ მომიარა ამ სენმა და ისიც ექვსი წლის რომ ვიყავი მაშინ. წავალ აქედან, _ განაგრძო მან და მიწას დაჰკრა ფეხი, _ წავიღებ კი თან ყველაფერს იმას, რასაც მეგობრობა მოგვიძღვნის ამჟვეყნად? მეორედ მოვკვდები, თუ საეჭვოდ გამიხდება ძმობა, რაც ხუთი წლის ასაკიდან დაიწყო, გაგრძელდა კოლეჟში, ინსტიტუტში. სად არის ფრედერიკი?..

პროსპერი ატირდა. როგორც ხედავთ, ადამიანისთვის გრძნობა სიცოცხლეზე მეტად ძვირფასია.

_ წამო, _ შევიდეთ საკანში, _ მომმართა მან, _ იქ მირჩევნია ყოფნა. არ მინდა ვინმემ დაინახოს, რომ ვტირი. სიკვდილს ვაჟკაცურად შევხვდები, მაგრამ უდროო დროს გმირობა არ ძალმიძს და თანაც, უნდა გამოგიტყდეთ, ჩემი სიჭაბუკე და ლამაზი სიცოცხლე მენანება. წუხელ თვალი არ მომიხუჭავს. ბავშვობის სურათები მელანდებოდა. დავინახე, როგორ დავრბოდი იმ ველებზე, რომელთა მოგონებებმაც, იქნებ, დამლუპა კიდეც. მომავალი მქონდა წინ გაშლილი, _ შეწყვიტა მან თავისი მოგონებები, _ ახლა კი... თორმეტი ჯარისკაცი... უმცროსი ლეიტენანტი ბრძანებს: «თოფი მხარზე, დაუმიზნეთ, ცეცხლი!» დოლები ახარხარდება და სამარცხვინო დასასრული!.. ესეც ჩემი მომავალი, ახლა! ოჰ! ალბათ, არსებობს ღმერთი, თორემ უამისოდ ხომ ყოველივე ეს უდიდესი სისულელე იქნებოდა.

იგი გადამეხვია და ღონივრად ჩამეხუტა.

– ოჰ, თქვენ უკანასკნელი ადამიანი ხართ, ვისაც შემძლია გადავუშალო გული. თქვენ გაგათავისუფლებენ! ნახავთ თქვენს დედას! არ ვიცი ღარიბი ხართ თუ მდიდარი, მაგრამ ეგ სულერთია. თქვენ ჩემთვის მთელი ქვეყანა ხართ. სულ ხომ ომი არ იქნება. იცით, რა! როცა მშვიდობა ჩამოვარდება, ბოვეში წადით. თუკი დედაჩემი გადაურჩება ჩემი სიკვდილის საბედისწერო ამბავს ინახულეთ იგი და უთხარით ეს დამამშვიდებელი სიტყვები: იგი უდანაშაულო იყო! დედა დაგიჯერებთ, – განაგრძო პროსპერმა, – წერილსაც მივწერ, მაგრამ თქვენ ჩემს უკანასკნელ მხერვას მიუტანთ. ეტყვი, რომ თქვენ იყავით უკანასკნელი ადამიანი, ვისაც მე გადავხვებ. ოჰ! როგორ შეგიყვარებთ საცოდავი დედაკაცი თქვენ, ჩემს უკანასკნელ მეგობარს!

მოგონებათა ტვირთით გათანგული ცოტა ხანს გაჩუმდა და მერე განაგრძო: – აჰ, მეთაურებიც და ჯარისკაცებიც ჩემთვის უცნობნი არიან. ყველას შიშს ვუნერგავ. თქვენ რომ არ შეგხვედროდით, ჩემი უდანაშაულობა საიდუმლოდ დარჩებოდა ჩემსა და ზეცას შორის.

შევფიცე, რომ უკანასკნელ სურვილს პირნათლად შევუსრულებდი. ჩემმა სიტყვებმა, გულითაღმა მოპყრობამ ჭაბუკი მეტად ააღელვა.

მალე ჯარისკაცები მოვიდნენ და პროსპერი კვლავ სამხედრო ტრიბუნალში წაიყვანეს. მას დახვრეტა მიუსაჯეს.

არ ვიცი ამ განაჩენის გამოტანისას რა ფორმალობას იცავდნენ, არც ის ვიცი, ახალგაზრდა ქირურგმა თავის დასაცავად ყველა კანონი თუ გამოიყენა. მხოლოდ ის იცოდა, მეორე დღეს დასახვრეტად რომ უნდა წაეყვანათ და მთელი ღამე დედასთან წერილის წერაში გაათია.

– ორივე გავთავისუფლდით, – მითხრა მან ღიმილით, – გავიგე, გენერალს თქვენი შეწყალებისთვის ხელი მოუწერია.

დადუმებული შევცქეროდი ჭაბუკს, რათა ჩემს მეხსიერებაში მისი სახის ნაკვთები კარგად აღბეჭდილიყო. ერთბაშად სახეზე ზიზღი გამოეხატა და წარმოთქვა:

– რა საცოდავი მშიშარა ვიყავი! მთელი ღამე პატიებას ვთხოვდი ამ კედელს, – და მან საკნის კედელზე მიმითითა, – დიახ, დიახ, სასოწარკვეთილებისგან ვღმუოდო, გულისწყრომას გამოვთქვამდი. გადავიტანე უსაშინელესი ზნეობრივი აგონია. მაშინ მარტო ვიყავი! ახლა კი ვფიქრობ, თუ რას იტყვიან სხვები... მხნეობა სამოსია, რაც უნდა გადავიცვა ახლა. საკადრისად უნდა შევხვდე სიკვდილს... ამიტომ...

ორი სამართალი

_ ოჰ, ნუ დაასრულებთ! _ ნიურემბერგელს სიტყვა გააწყვეტინა იმ ყმაწვილმა ქალმა, რომელსაც თავდაპირველად სთხოვა, გვიამბეთ რამეო. _ არ მსურს ვიცოდე, რა მოხდა ბოლოს. ჯობს მეგონოს, რომ იგი გადარჩა. ახლა რომ მითხრათ, დახვრიტესო, ამაღამ არ დამეძინება. დანარჩენს ხვალ მეტყვიით.

სუფრიდან ავიშალეთ. ჩემს გვერდით მჯდომმა ქალბატონმა ბატონ ჰერმანს მკლავში ხელი გაუყარა და უთხრა:

_ იგი დახვრიტეს, ხომ?

_ დიახ, მე დავესწარი კიდეც მის დასჯას.

_ ნუთუ, ბატონო, _ წარმოთქვა ქალმა, _ ვერ შესძელით...

_ თვითონ მოისურვა, ქალბატონო,, ვერ წარმოიდგენთ. რა საშინელებაა მიჰყვებოდე ცოცხალი ადამიანის გასვენებას. თანაც იმ ადამიანისა, რომელიც გიყვარს და იცი, რომ უდანაშაულოდ დაიღუპა. საწყალ ბიჭს თვალი არ მოუშორებია ჩემთვის. გეგონებოდათ, მხოლოდ ჩემშიღა ცოცხლობდა. მე მინდაო, მეუბნებოდა, ჩემი უკანასკნელი ამოსუნთქვა დედაჩემს წაულოთო.

_ მერე, ინახულეთ დედამისი?

_ ამიენის ზავის დადების შემდეგ საფრანგეთში ჩავედი, რათა მისთვის მეთქვა ეს მშვენიერი სიტყვები: «იგი უდანაშაულო იყო». რელიგიური სასოებით ვეწვიე იმ წმიდა ადგილს, მაგრამ ქალბატონი მანიანი მწუხარებისგან გარდაცვლილიყო. მისთვის ჩამოტანილი წერილი ღრმა სასოებით დავწვი. თქვენ, ალბათ, გაგეცინებათ ჩემს გერმანულ მგრძნობიარობაზე, მაგრამ მე უდიადესი მწუხარებით მოცულ დრამად მივიჩნევ იმ სამარადისო საიდუმლოებას, რის წიაღშიც ჩაიმარხა ერთი სამარიდან მეორეში გადაგზავნილი გამომშვიდობება და რაც არაოდეს სულიერ ქმნილებათა სმენას არ მისწვდება ისევე, როგორც ყვირილი უდაბნოში გზააბნეული მგზავრისა, ვისაც უცბად თავს დაესხა ლომი.

_ ახლა თქვენ ამ დარბაზში რომელიმე სტუმრის წინ რომ დაგაყენონ და გითხრან, აი, მკვლელიო, ხომ არ იქნება ეს მეორე დრამა? _ შეკითხვით სიტყვა გავაწყვეტინე ბატონ ჰერმანს, _ მაშინ რაღას იტყოდით?

ბატონმა ჰერმანმა ქუდი აიღო და სახლიდან გავიდა.

– პატარა ბიჭვით თავქარიანად იქცევით, – მომმართა მეზობელმა ქალმა, – აბა, შეხედეთ ტაიფერს! აგერ იქ! სავარძელში, ბუხრის კუთხესთან მადმუაზელ ფანი ფინჯნით ყავას აწვდის. ტაიფერი იღიმება. ამ ამბის მოსმენა მკვლელს ხომ ნამდვილ წამებას განაცდევინებდა და განა ეგრე მშვიდად იჯდებოდა? შეხედეთ, ხომ ნამდვილი პატრიარქალური გამომეტყველება აქვს?

– დიახ, მაგრამ ერთი შეეკითხეთ, გერმანიაში ხომ არ უომნია? – წამოვიყვირე მე.

– ვითომ რატომ არ შეეკითხები?

და იმ გამბედაობით, რაც იშვიათად ღალატობს ქალს, თუკი იგი საქმით დაინტერესდება და მის გონებას ცნობისმოყვარეობა დაეუფლება, ჩემი მეზობელი სურსათის მიმწოდებელს მიუახლოვდა.

– თქვენ ოდესმე ყოფილხართ გერმანიაში? – შეეკითხა იგი ტაიფერს.

ტაიფერს, ცოტა გაწყდა, ლამბაქი არ გაუვარდა ხელიდან.

– მე, ქალბატონო? არა, არასოდეს...

– რას ამბობ, ტაიფერ? – შეაწყვეტინა მას ბანკირმა, – განა ვაგრამის კამპანიის დროს შენ არ აწვდიდი ჯარს სურსათს?

– ჰო, როგორ არა! – მიუგო ტაიფერმა, – მართლა, მაშინ კი ვიყავი.

– სცდებით, ეს კეთილი ბერიკაცია, – მითხრა მეზობელმა ქალმა, როცა ჩემთან დაბრუნდა.

– მაშ, კარგი! – წამოვიძახე, – სანამ ეს საღამო დასრულდებოდეს, მე გამოვაძევებ მკვლელს იმ წუმბუდან, სადაც იგი ჩამძვრალა.

დღენიადაგ ჩვენს თვალთა წინ ხდება განსაცვიფრებელი სიღრმის მორალური მოვლენები, მაგრამ ისინი, ამავე დროს, იმდენად უბრალონი არიან, რომ ჩვენ ვერ ვამჩნევთ. ერთ სალონში ორი კაცი თუ ერთმანეთს შეხვდა, და ერთ მათგანს უფლება აქვს ეზიზღებოდეს ან სძულდეს მეორე, რამეთუ გაგებული აქვს საიდუმლოებით მოცული, რაღაც სამარცხვინო ინტიმური და ფარული ქმედება მისი, აპირებს შურიც კი იძიოს ამ ადამიანზე; ეს ორი ადამიანი ერთმანეთს იცნობს და ითვალისწინებს იმ უფსკრულსაც, რაც მათ ამჟამად სთიშავს ან მომავალში გათიშავს. ისინი უნებლიედ უთვალთვალევენ ერთმანეთს, უკვირდებიან მათ გამოხედვასა და მიხვრა-მოხვრაში გამოსჭვივის მათი ფიქრთა გამოუცნობი ემანაცია და თითქოს ანდამატით არიან აღჭურვილნი, ისე ელტვიან ერთურთს. არ ვიცი, რა უფრო ძლიერად იზიდავს: შურისძიება თუ ბოროტმოქმედება,

სიძულვილი თუ შეურაცხყოფა. ვითარცა მღვდელი, ზვარაკი რომ ვერ შეუწირავს ბოროტი სულის თანდასწრებით, ასევე შებორკილი არიან ორთავენი, ერთმანეთში დაეჭვებულნი. ვერ გეტყვით რომელი, მაგრამ ერთი თავაზიანია, მეორე პირქუში: ერთი წითლდება ან ფითრდება, მეორე კანკალებს. ხშირად შურისმაძიებელი ისევე მშიშარაა, როგორც თვით მსხვერპლი. ცოტაა ისეთი ადამიანი, ვისაც ჰყოფნის ვაჟკაცობა ბოროტების ჩასადენად, თუნდაც საჭირო იყოს იგი. ბევრი აყალმაყალისა თუ ტრაგიკული დასასრულის შიშით დუმს ან მიუტევენ ცოდვებს. ჩვენი სულისა და გრძნობათა ერთმანეთში შეჭრის შედეგად ჩემსა და სურსათის მიმწოდებელს შორის იდუმალი ბრძოლა გაჩაღდა. მას შემდეგ, რაც პირველად მივმართე ტაიფერს, ბატონი ჰერმანის თხრობის დროს, იგი სულ თვალს მარიდებს. შესაძლებელია, ასევე არიდებდა პირს ყველა სტუმარს; ბანკირის ასულს, ცხოვრებაგამოუცდელ ფანის ესაუბრებოდა მხოლოდ. ალბათ, მასაც, როგორც ყველა ბოროტმოქმედს, სურდა სულის სიმშვიდე უმანკო ქმნილების გვერდით ეპოვნა. თუმცა შორს ვიჯექი, მაინც ყურს ვუგდებდი და ჩემი გამჭვალავი მზერა მას თილისმასავით ბოჭავდა. ხანდახან, როცა ეგონა, აღარ მიყურებსო, თვალთვალს მიწყებდა, მაგრამ წამსვე თვალს ვაგებებდი და იგი მაშინვე ქუთუთოებს ძირსა ხრიდა. ამგვარი წამებისაგან დაქანცული წამოდგა და ბანქოს სათამაშოდ ჩაჯდა. მის მოწინააღმდეგეს წილში შევუდექი და ერთი სული მქონდა ჩვენ წაგვეგო. სურვილი ამისრულდა. პარტნიორი ადგა. მისი ადგილი დავიჭირე და მკვლელის პირდაპირ აღმოვჩნდი...

_ ბატონო, _ მივმართე მას, როცა იგი ქაღალდს არიგებდა, _ იქნებ კეთილ ინებოთ და ანგარიში აურიოთ.

მან სასწრაფოდ გადაიტანა თავისი ჟეტონები მარცხნიდან მარჯვნივ ჩემი მეზობელი ქალის გვერდით დამიდგა და მე მას მრავალმნიშვნელოვნად გადავხედე.

ბოდიში, თქვენა ბრძანდებით, _ შევეკითხე სურსათის მიმწოდებელს, _ ბატონ ფრედერიკ ტაიფერი, რომლის ოჯახსაც მე კარგად ვიცნობდი ბოვეში?

_ დიახ, ბატონო, _ მომიგო მან.

ქაღალდები ხელიდან გასცვივდა, გაფითრდა, ხელები თავზე მიიღო, პარტნიორს სთხოვა თამაში გაეგრძელებინა და ადგა.

_ როგორ ცხელა აქ!.. _ შეჰყვირა მან, _ მეშინია...

სიტყვა არ დაასრულა. ერთბაშად სახე საშინლად დაემანჭა და მაშინვე ოთახიდან გავიდა. მას გაჰყვა მასპინძელი, აშკარად შეწუხებული ტაიფერის ცუდადმყოფობის გამო.

ჩემმა მეზობელმა ქალმა და მე ერთმანეთს გადავხედეთ. რა შევნიშნე რომ იცოდეთ, ტაიფერს მძიმე სევდის ჩრდილი მოჰყვნოდა სახეზე. თამაში წავაგე და მაგიდას მოვცილდი. ქალმა ფანჯარასთან მიმიყვანა და მითხრა:

– განა ლმობიერია თქვენი საქციელი? ხომ არ გინებებიათ ყველას გულთამხილველად გახდომა? დეე, კაცისა ან ღვთის სამართალს დაესაჯა იგი. თუ ერთს დავაღწევთ თავს, მეორეს ხომ ვერსად წაუვალთ. ნუთუ ეგრე მომხიბვლელია მსაჯულთა სასამართლოს თავმჯდომარის პრივილეგია? თქვენ ხომ ლამის ჯალათის როლი იკისრეთ.

– განა თქვენ თვითონ არ იზიარებდით და ხელს არ უწყობდით ჩემში აღძრულ ცნობისმოყვარეობას. ახლა კი ზნეობას მიქადაგებთ.

– თქვენ მე ჩამაფიქრეთ, – მიპასუხა მან.

– მაშ ასე, მშვიდობა არამზადებს, ომი – უბედურთ და გავაღმერთოთ ოქრო... მაგრამ მოდი, ამას თავი დავანებოთ, – დავძინე სიცილით, – გეთაყვა, ერთი შეხედეთ აი, იმ ნორჩ არსებას, ახლა რომ შემოდის სალონში.

– მერე, რა იყო?

– სამი დღის წინათ ნეაპოლის საელჩოში მეჯლისზე შევხვდი და გაგიჟებით შემიყვარდა. თუ ღმერთი გწამთ, გამაგებინეთ რა ჰქვია, ვერავინ შეძლო...

– ეს გახლავთ მადმუაზელ ვიქტორინ ტაიფერი!

თავზარი დამეცა და ძლივსღა გავარჩიე ჩემი მეზობლის ხმა:

– სულ ცოტა ხნის წინათ დედინაცვალმა გამოიყვანა მონასტრიდან, სადაც მოგვიანებით დაასრულა სწავლა. კარგა ხნის განმავლობაში მამა არც სცნობდა მას. ამ ოჯახში პირველად იმყოფება. ძალიან ლამაზიც გახლავთ და ძალიან მდიდარიც.

ქალბატონმა ამ სიტყვებს გესლიანი ღიმილიც დააყოლა.

უცბად გაისმა ძლიერი, მაგრამ შეკავებული ყვირილი. იგი თითქოს მეზობელი სახლიდან მოდიოდა და ბალამდე ძლივს აღწევდა.

– ეს ხომ ბატონი ტაიფერის ხმაა? – შევძახე მე.

მთელი ყურადღება მივაპყარით ამ ხმას და მალე შემაზრზენმა კვნესამ ჩვენს ყურამდე მოაღწია. ბანკირის მეუღლემ სასწრაფოდ მოირბინა და ფანჯარა მიხურა.

– აურზაურს ნუ შევექმნით, – მოგვმართა მან, – ვაითუ მადმუაზელ ტაიფერმა მამის ყვირილს მოჰკრას ყური და ნერვები აეშალოს.

ბანკირი სალონში შემოვიდა, ვიქტორინი მოძებნა და რაღაც ჩასჩურჩულა. ყმაწვილმა ქალმა შეჰკვივლა, კარისკენ გაიქცა და უმაღლეს გაუჩინარდა. ამ ამბავმა დიდი არევ-

დარევა გამოიწვია. თამაში შეწყდა. ყველა თავის გვერდით მდგომს ეკითხებოდა, რა ხდებოდა. ხმაური გაძლიერდა. სტუმრებმა ჯგუფ-ჯგუფად მოიყარეს თავი.

– ბატონმა ტაიფერმა იქნებ... – წამოვიწყე მე.

– თავი მოიკლა? – წამოიძახა ჩემმა დამცინავმა მეზობელმა, – დარწმუნებული კი ვარ, მის გამო შავებს არ ჩაიცვამდით.

– მაინც რა დაემართა?

– საწყალი კაცი, – მომიგო დიასახლისმა, – რაღაც სენი სჭირს. ვერ იქნა და ვერ დავიხსომე მისი სახელწოდება. მერედა, რამდენჯერ მითხრა ბატონმა ბრუსონმა. აი, ახლაც მოუარა.

– რა ხასიათისაა ეგ ავადმყოფობა? – უცბად იკითხა აქ სტუმრად მყოფმა გამომძიებელმა.

– ოჰ, შემადრწუნებელი სენია, ბატონო, – მოახსენა დიასახლისმა, – ექიმებმა არ იციან მისი წამალი. უდიდეს ტანჯვას კი უნდა აყენებდეს ავადმყოფს. ერთხელ ბატონი ტაიფერი ჩემს მამულში მყავდა სტუმრად. ისეთი შეტევა დაემართა, რომ იძულებული გავხდი მეზობელთან გავეცეულიყავი, ოღონდ კი მისი კვილი არ გამეგონა. საზარლად ყვირის და თავის მოკვლას ლამობს. შვილი სხვას რომ ვერაფერს აწყობს, საწოლზე მიაბამს ხოლმე მამას და შიშლილთა პერანგს აცმევს. კაცი ირწმუნება, თავში რაღაც ცხოველები მისხედან, ტვინს მიღრღნიან, მიწიწკნიან, მიხერხავენ და თითოეულ ნერვს საშინაოდ მიფლეთენო. თავი ისე სტკიოდა, რომ ერთხანს კანს უწვავდნენ, რათა მისი ყურადღება სხვა ტკივილზე გადაეტანათ, მაგრამ კანის დაწვასაც ვერა გრძნობდა. შემდეგ, ბატონი ბრუსონი აიყვანეს ექიმად და მან კანის ამოწვა აუკრძალა, რადგანაც მიაჩნია, რომ ეს ნერვული დაავადებაა, ნერვების ანთება. საჭიროა კისერზე წურბელები მოჰკიდონ, ხოლო თავზე ოპიუმი დაადონ. მართლაც, ახლა შეტევები იშვიათად უმეორდება, წელიწადში ერთხელ თუ მოუვლის, შემოდგომის მიწურულს. როცა გამობრუნდება, სულ იმას ამბობს, მირჩევნია ტანზე ბორბლები გადამატარონ, ვიდრე ასეთი ტკივილი კვლავ განვიცადო.

– ჰო, მართლაც ძალიან დიდი ტკივილი ჰქონია, – კვერი დაუკრა სალონური ენამოსწრებულობით ცნობილმა ბირჟის მაკლერმა.

– რომ იცოდეთ, – განაგრძო დიასახლისმა, – შარშან კინალამ დაიღუპა. თავის მამულში წასულიყო რაღაც სასწრაფო საქმეზე. როგორც ჩანს, მშველელი არავინ ჰყოლია და მთელი ერთი დღე და ღამე მკვდარივით გაშემებული წოლილა. ცხელმა აბაზანამ გადაარჩინა.

– ეს რაღაც ტეტანოსის მსგავსია, არა? – იკითხა ბირჟის მაკლერმა.

– რა მოგახსენოთ, – უპასუხა დიასახლისმა, – უკვე ოცდაათი წელია ამ ავადმყოფობით იტანჯება. როგორც თვითონ ამბობს, ჯარში ყოფნისას ნავში ჩავარდნილა და თავში დიდი ხიჭვი შერჭობია. ბრუსონს იმედი აქვს მისი განკურნებისა. ამბობენ, ინგლისელები ამ სენს ციანის კალიუმით არჩენენო, იმგვარად, რომ საწამლავი საფრთხეს არ წარმოადგენსო.

ამ დროს წინანდელზე მეტად გამყინავი ღრიალი გაისმა და ჩვენ შიშისგან გავშემდით.

– ხომ ხედავთ! აი, რას ვისმენდი ყოველ წუთს, – განაგრძო ბანკირის მეუღლემ, – ნერვებს საშინლად მიშლიდა. სკმაზე რომ ვიჯექი, მალლა შემახტუნებდა ხოლმე. განსაცვიფრებელია პირდაპირ! საცოდავი ტაიფერი ხომ წარმოუდგენელი ტკივილებისგან იტანჯება, მაგრამ სიკვდილის საშიშროება არ ემუქრება. საშინელი წამების დროს დაუდგება თუ არა ხანმოკლე შესვენების წამი, ჭამს და სვამს ჩვეულებრივად (რა უცნაურია ბუნება!) ვიღაც გერმანელმა ექიმმა უთხრა, ეგ ერთგვარი თავის პადაგრასო, რაც თითქმის ემთხვევა ბრუსონის მოსაზრებას.

დიასახლისის გარშემო მდგარ სტუმრებს გავშორდი და გავყევი მადმუაზელ ტაიფერს, რომელიც მსახურმა გაიხმო.

– ოჰ, ღმერთო ჩემო! ღმერთო ჩემო! ნეტავ რა დანაშაული მიუძღვის მამაჩემს მამა-ზეციერის წინაშე, რომ ასეთი ტანჯვა დაიმსახურა? მერე, რა კეთილი გული აქვს!

ქალი კიბეზე ჩამოვაცილე და ეტლში ასვლა ვუშველე. ეტლში მამამისს მოვკარი თვალი, ორად მოხრილიყო. მადმუაზელ ტაიფერი ცდილობდა, მამისთვის გმინვა ჩაეხშო. პირზე ცხვირსახოცს აფარებდა. საუბედუროდ, ბატონმა ტაიფერმა შემნიშნა; სახე უფრო მეტად დაემანჭა, ჰაერში მისი გააფთრებული კვილი გაიფანტა, ერთი მძვინვარედ გადმოიხედა და ეტლიც დაიძრა.

ამ საღამომ, სადილმა, მწარე გავლენა მოახდინეს ჩემს ცხოვრებასა და გრძნობებზე. შემყვარდა ტაიფერის ასული, იქნებ სწორედ ამიტომაც, რომ სინდისი და პატიოსნება მიკრძალავდა დაკვავშირებოდი მკვლელს, რაც უნდა კარგი მამა და კარგი მეუღლე ყოფილიყო იგი. იდუმალი ბედისწერა მიზიდავდა იმ ოჯახებისკენ, სადაც ვიცოდი შევხვდებოდი ვიქტორინს. ხშირად საკუთარ თავს პატიოსან სიტყვას ვაძლევდი, მას აღარასოდეს ვნახავ-მეთქი, მაგრამ იმავე საღამოს მის გვერდით აღმოვჩნდებოდი და

უსაზღვროდ ბედნიერიც ვიყავი. ჩემი კანონიერი სიყვარული ქიმერიული სინდისის ქენჯნით შეპყრობილ, დანაშაულებრივი ვნების ელფერს ატარებდა.

მეზიზღებოდა ჩემი თავი, როცა ვესალმებოდი ტაიფერს, – იგი ხანდახან თავის ასულთან ერთად მხვდებოდა, – და მაინც ვესალმებოდი! თანაც, საუბედუროდ, ვიქტორინი მარტოდენ ლამაზი გოგონა როდი გახლავთ, იგი განათლებულიცაა, ნიჭიერიც და თავაზიანიც. პედანტობისა და მანჭიობის ნატამალიც კი არ გააჩნია. საუბარში თავდაჭერილობას იჩენს და მის ხასიათს ისეთი მეღანქოლიური სინაზე აცისკროვნებს, რომ შეუძლებელია არ დაემორჩილო.

მადმუაზელ ტაიფერს მე ვუყვარვარ, ყოველ შემთხვევაში ნებას მაძლევს ასე ვიფიქრო. რაღაც განსაკუთრებული ღიმილი უმშვენებს ბაგეს და ამ ღიმილს მარტო მე მიძღვნის. ხმას ჩემთან უფრო მეტად დაიტკბობს ხოლმე. ოჰ! ვუყვარვარ! მაგრამ იგი აღმერთებს მამას; ჩემს წინაშე ხოტბას ასხამს მის გულკეთილობას, თბილს და ნატიფ ხასიათს. ეს ხოტბა კი ხანჯალია, რასაც მადმუაზელ ტაიფერი გულში მიყრის.

ერთ დღეს, ცოტა გაწყდა, თანაზიარი გავხვდი იმ ბოროტმოქმედებისა, რაზედაც ტაიფერის ოჯახის სიმდიდრეა დამყარებული. ვიქტორინის ხელის თხოვნა განვიზრახე და გავიქეცი, ვიმოგზაურე. მოვიარე გერმანია, ანდერნახი. მაინც დავბრუნდი. ვიქტორინს ფერი დაკარგოდა, გამხდარიყო! ჯანმრთელი და მხიარული რომ დამხვედროდა, გადავრჩებოდი. გრძნობა უჩვეულო სიძლიერით ამიგიზგიზდა გულში. შემეშინდა, ყოყმანი მანიად არ გადამქცეოდა, ამიტომაც გადავწყვიტე მომეწვია პატიოსან ადამიანთა სინედრიონი, რათა შუქი მომეფინა ამ მაღალზნეობრივი და ფილოსოფიური საკითხისთვის. მით უმეტეს, რომ ჩემი დაბრუნების შემდეგ საქმე უფრო მეტად გართულდა.

ამგვარად, გუმინწინ, თავი მოვუყარე იმ მეგობრებს, რომელთაც ყველაზე სინდისიერ, თავაზიან და წესიერ კაცებად მივიჩნევ. დავპატიჟე ორი ინგლისელი, ერთი საელჩოს მდივანი და ერთი პურიტანელი. ერთი პოლიტიკურად მომწიფებული პიროვნება, ყოფილი მინისტრი; რამდენიმე ჯერ კიდევ უმანკოების თილისმით მოჯადოებული ახალგაზრდა; ერთი მღვდელი, ერთი მოხუცი. არც ჩემი ყოფილი მეურვე დამვიწყებია, ეს გულუბრყვილო ადამიანი, რომელმაც ისეთი ყოვლად პატიოსანი სამეურვეო ანგარიში წარმომიდგინა, რომ დღესაც ვერ დაუვიწყებიათ სამეურვეო საბჭოში; ერთიც ადვოკატი; ნოტარიუსი, მოსამართლე. ერთი სიტყვით, საზოგადოებრივი აზრისა და პრაქტიკული კეთილგონიერების ყველა განმასახიერებელი.

ჯერ ერთი გემრიელად შევნაყრდით, ლაპარაკით და ყვირილით გული ვიჯერეთ, შემდეგ, როცა ჩაროზი გაჩნდა სუფრაზე, მათ გულწრფელად გადავუშალე ჩემი თავგადასავალი ისე, რომ სატრფოს ვინაობა არ გამოვამჟღავნე, და კეთილი რჩევა ვთხოვე.

– მეგობრებო, გთხოვთ მირჩიოთ რამე, – განვუცხადე ბოლოს, – ნუ აჩქარდებით, ყოველმხრივ აწონ-დაწონეთ ეს საკითხი, თითქოს საქმე რომელიმე კანონის პროექტს ეხებოდეს. ურნასა და ბილიარდის ბურთებს მოგიტანენ და ხმა მიეცით ჩემს ქორწინებას ფარული კენჭისყრის ყველა წესის დაცვით.

უმაღლესი სიჩუმე გამეფდა. ნოტარიუსმა თავის თავზე აცილება შეიტანა.

– საქმეში ხომ ქორწინების კონტრაქტია გარეული, – შენიშნა მან.

ჩემს მეურვეს ღვინო ეყლაპა. დადუმებული იჯდა და თავად ესაჭიროებოდა ზრუნვა, რათა შინ დაბრუნებისას რაიმე ხიფათს არ გადაჰყროდა.

– გასაგებია, – შევყვირე მე – თუ არ გამოთქვამთ აზრს, ამით უფრო ხაზგასმით მიმითითებთ, როგორ უნდა მოვიქცე.

სტუმრები აიშალნენ.

ერთმა ბინათმფლობელმა, რომელმაც თანხა შესწირა გენერალ ფუას ძეგლის ასაგებად და მისი შვილების დასახმარებლად, წამოიძახა:

– ბოროტმოქმედება, მსგავსად სათნოებისა, სხვადასხვა ხასიათისაა!

– ყბედი! – იდაყვი გამკრა და ჩამჩურჩულა ყოფილმა მინისტრმა.

– მერედა, რა გაბრკოლებთ? – შემეკითხა ერთი დიუკი, რომლის სიმდიდრე შედგებოდა ნანტის ედიქტის გაუქმების შემდეგ ურჩი პროტესტანტების კონფისკაციაში მოხვედრილი მამულებისგან.

წამოდგა ადვოკატი.

– ჩვენს მიერ განხილული საკითხი იურისპრუდენციაში არავითარ სიძნელეს არ წარმოადგენს! ბატონი დიუკი მართალსა ბრძანებს! – შესძახა კანონის დამცველმა, – ხომ არსებობს ხანდაზმულობის ვადა! სად წაგვიყვანდა ყოველგვარი სიმდიდრეთა სათავეების ქექვა? ეს უკვე სინდისის საქმეა. თუ მაინცდამაინც აგიჩემებიათ სამსჯავროს წარუდგეთ ამ საქმით, მიმართეთ ცის სამართალს, მოინანიეთ ცოდვანი თქვენნი.

კანონის ხორცშესხმული კოდექსი გაჩუმდა, დაბრძანდა და ერთი ჭიქა შამპანური შესვა. წამოდგა კაცი, მოწოდებული სახარების ქადაგებისთვის, ტკბილი მოძღვარი.

– მეტისმეტად სუსტნი მოგვავლინა ამ ქვეყნად ღმერთმა, – მტკიცედ ბრძანა მან, – თუ თქვენ ეტრფით ბოროტმოქმედის ასულს, შეირთეთ იგი, მაგრამ იკმარეთ დედისეული ქონება მისი, ხოლო მამის სიმდიდრე მიეცით ღატაკთ.

– ვაითუ, – ხმა აიმაღლა ერთმა კამათის ულმობელმა მოყვარულმა, რომლის მსგავსთ ხშირად ვხვდებით საზოგადოებაში, – მამა სარფიანად იმიტომ დაქორწინდა, რომ თავად იყო მდიდარი. ამ ადამიანის სულ პაწაწა ბედნიერებაც კი, განა ყოველთვის ბოროტმოქმედების ნაყოფს არ წარმოადგენდა?

– თვით ეს კამათი თავისთავად უკვე განაჩენია! არის ზოგი რამ ისეთი, რაზედაც არ მსჯელობენ, – წამოისროლა ჩემმა ყოფილმა მეურვემ, ვისაც ეგონა შეზარხოშებული ადამიანის წარმოთქმული სიტყვით შეკრებილ საზოგადოებას გონებას გაუნათებდა.

– დიახ! – კვერი დაუკრა საელჩოს მდივანმა.

– დიახ! – შესძახა მღვდელმა.

ამ ორ ადამიანს ერთმანეთის არა გაეგებოდათ რა. წამოდგა დოქტორინერი, რომელსაც არჩევნებში მხოლოდ ორმოცდაათი ხმა დააკლდა ასორმოცდათხუთმეტ ამომრჩეველთა შორის.

– ბატონებო, ეს ინტელექტუალური ბუნების ფენომენალური შემთხვევაა, რაც აშკარად სცილდება ჩვენი საზოგადოების ნორმალური მდგომარეობის საზღვრებს, – განაცხადა მან, – ამიტომაც გადაწყვეტილება, რისი მიღებაც ჩვენ გვმართებს, არ უნდა წარმოადგენდეს ჩვენი აზროვნების წინასწარგანზრახულ ფაქტს; იგი უნდა იყოს უცაბედი, ქკუის სასწავლებელი მოსაზრება; შემეცნების წამიერი აღქმა, რაც თითქმის მიემსგავსება გრძნობათა და გემოვნებათა გასხივოსნებას. დავიწყოთ კენჭისყრა!

– ვუყაროთ კენჭი! – შესძახეს სტუმრებმა.

მოვატანინე თითოეულისთვის ორი ბურთი; ერთი თეთრი, მოერე წითელი. თეთრი, უბიწოების სიმბოლო, ქორწინების აკრძალვის ნიშანი უნდა ყოფილიყო, წითელი კი მისი დაშვებისა. რაკი უხერხულად მივიჩნიე, კენჭისყრაში მონაწილეობის მიღებაზე უარი განვაცხადე.

ჩვიდმეტი მეგობარი მყავდა სტუმრად. ცხრა აბსოლუტურ უმრავლესობას ქმნიდა. თითოეულს ბურთი უნდა ჩაეგდო წნორისგან მოწულ ვიწროყელიან კალათში, საიდანაც ბილიარდის მოთამაშენი თამაშის რიგის დასადგენად იღებენ დანომრილ ბურთებს. ყველა ძლიერმა ცნობისმოყვარეობის გრძნობამ შეგვიპყრო, რადგან მეტად უცნაური გახლდათ ამ წმინდა ზნეობრივი საკითხის კენჭისყრით გადაწყვეტა.

ხმის დათვლისას აღმოჩნდა ცხრა თეთრი ბურთი! შედეგი არ გამკვირვებია; მაგრამ დავითვალე კი ჩემი კბილა ახალგაზრდები, რომელნიც ჩემს მსაჯულთა შორის იმყოფებოდნენ. ეს კაზუსტები ცხრანი იყვნენ და ყველანი ერთი აზრით გამსჭვალულნი.

«ოჰ! ოჰ! – წარმოვთქვი გულში, საიდუმლო ერთსულოვნებაა, როგორც ჩემი ქორწინების სასარგებლოდ, ისევე მის წინააღმდეგ! როგორ დავაღწიო თავი ამ უხერხულ მდგომარეობას?»

– სად ცხოვრობს სასიმამრო? – დაუფიქრებლად იკითხა სხვებზე ნაკლებად თავდაჭერილმა ჩემმა კოლეჯელმა ამხანაგმა.

– სიმამრი აღარ არსებობს! – წამოვიძახე მე, – წინათ ჩემი სინდისი ისე აშკარად მესიტყვებოდა, რომ თქვენი განაჩენი არ მჭირდებოდა. და თუ დღეს მისი ხმა მისუსტდა, აი, მიზეზი ჩემი სულმოკლეობისა. ორი თვეა, რაც ეს მაცთური წერილი მივიღე.

საფულეტან მოპატიჟების ბარათი ამოვაცოცე და ვუჩვენე მათ.

«ბატონ...

მოწყალეო ხელმწიფევ!

გთხოვთ დაესწროთ წირვას, გასვენებასა და დასაფლავებას ტაიფერისა და კომპანიის მეთაურის, სურსათის ყოფილი მიმწოდებლის, სიცოცხლეში საპატიო ლეგიონისა და ოქროს დეზის კავალრის, პარიზის ნაციონალური გვარდიის მეორე ლეგიონის გრენადერთა კაპიტნის, ბატონ ჟან-ფრედერიკ ტაიფერისა, რომელიც გარდაიცვალა მაისის პირველს, თავის სასახლეში, ჟუმერის ქუჩაზე. დაკრძალვა მოხდება.. და სხვ.

...სახელით და სხვა».

– როგორ მოვიქცე ახლა? საკითხს მეტად ფართოდა ვსვამ. რაღა თქმა უნდა, რომ მადმუაზელ ტაიფერის მამულებში სისხლის მორევი დგას, და მამამისის მემკვიდრეობა ნამდვილი «აცელდამაა». ეს მე ვიცი. მაგრამ პროსპერ მანიანს მემკვიდრეები არ დაუტოვებია. ვერც ანდერნახში მოკლული ნემსების მეფაბრიკის ოჯახის პოვნა შევძელი. ვის, ვის გადავცე ქონება? და თუ გადავცემ, მთელი ქონება უნდა გადავცე? მაქვს კი უფლება შემთხვევით გაგებულ საიდუმლოება გავამჟღავნო და უმანკო გოგონას მზითევს მოკვეთილი თავი მივუმატო? მივაღწიო იმას, რომ იგი ცუდ სიზმრებს ხედავდეს. დავაკარგვინო ილუზია, მეორეჯერ მოვუკლა მამა სიტყვებით: «ყოველი თქვენი ეკიუ სისხლშია ამოსვრილი!» ეკლესიის ერთი ხანდაზმული მსახურისგან ვითხოვე «სინდისის საკითხთა ლექსიკონი» და იქ ჩემი ეჭვების განმარტება ვერ ვიპოვნე. პროსპერ მანიანის,

ვალენფერისა და ტაიფერის სულის საცხონებლად ავაგო ეკლესია? ჩვენ ხომ XIX საუკუნეში ვცხოვრობთ. ავაშენო თავშესაფარი, თუ დავაწესო ჯილდო სათნოებისთვის? სათნოების ჯილდოს გაიძვერებს მისცემენ. თავშესაფრები კი დღეს, როგორც ვხედავ, ბიწიერების ბუდედ გადაქცეულა! და განა შეიძლება ამ ბოროტმოქმედების იმით გამოსყიდვა, რომ დანაშაულით შეძენილი ქონება პატივმოყვარე მიზნების განხორციელებას მოხმარდეს? მერე, ვალდებული ვარ ასე მოვიქცე? მე ხომ მიყვარს ეს ქალი და მიყვარს თავდავიწყებით. ჩემი სიყვარული სიცოცხლეა ჩემი! და ფუფუნებას, კობტაობას, ხელოვნებისგან მიღებული სიამოვნებით სავსე ცხოვრებას მიჩვეულ ყმაწვილ გოგონას, ვისაც უყვარს ბუფონში როსინის მუსიკის ნებივრად მოსმენა, რომ შევთავაზო, ყოველწლიურად ათას ხუთასი ათასი ფრანკი შესწიროს გამოტვირთულ ბებრუცუნებსა და ქეციან მატანტალებს, იგი სიცილით ზურგს შემაქცევს, ხოლო მისი კომპანიონი ქალი კი ბოროტ ხუმარად ჩამთვლის. თუ ტრფობის თავდავიწყებაში ყოფნისას მე მას შევუქებ სადა ცხოვრების სილამაზეს, ჩემს პაწია სახლს ლუარის ნაპირას და შევებვეწები ჩვენს სიყვარულს პარიზული ცხოვრება მოუტანოს მსხვერპლად, ეს ხომ, უპირველეს ყოვლისა, იქნება კეთილშობილი ტყუილი და თან ვაითუ სამწუხარო ექსპერიმენტი გამოდგეს და დამეკარგოს გული ნორჩი ასულისა, ვისაც ძალიან მოსწონს მეჯლისები, გაგიჟებით უყვარს თვალ-მარგალიტი და ჯერჯერობით მეც. მას მომტაცებს ტანწერწეტა, მორთულ-მოკაზმული, აბზეკილულვაშებიანი ოფიცერი, რომელიც დაუკრავს პიანინოზე, ხოტბას შეასხამს ბაირონს, კობტად შესკუპდება ცხენზე. როგორ მოვიქცე? ბატონებო, შემიწყალეთ, მომეცით რჩევა!..

ჯენი დინსის მამის მსგავსმა პურიტანელი გემოვნების მქონე პატიოსანმა კაცმა, ვინც მე უკვე ვახსენე, და რომელსაც აქამდე ერთი სიტყვაც კი არ წამოსცდენია, მხრები აიჩეჩა და განმიცხადა:

– შე სულელო, ნეტავ რა გრჯიდა, რომ ეკითხებოდი, ბოვეელი ხარ თუ არაო?

პარიზი, მაისი, 1831 წელი

პიერ გრასუ

თარგმანი რუსუდან დოდაშვილისა

1830 წლის რევოლუციის შემდეგ ახალ ყაიდაზე მოწყობილ ფერწერისა და ქანდაკების გამოფენას თუ სერიოზული განზრახვით დასწრებიხართ, ნუთუ გრძელ, გადატვირთულ გალერეებს თქვენთვის არ აღუძრავს სევდა, მღელვარება და მოწყენილობა? 1830 წლიდან სალონი აღარც არსებობს. ხალხის მიერ უკვე ერთხელ დაპყრობილი ლუვრი ახლა მხატვრებმა აიღეს იერიშით და იქ დამკვიდრდნენ. წინათ ლუვრის სალონი საზოგადოებას ხელოვნების რჩეულ ნიმუშებს სთავაზობდა და გამოფენილი ქმნილებებით უდიდეს პატივისცემას იმსახურებდა. ორას შერჩეულ სურათს შორის ხალხი უკეთესს ეძებდა. საუკეთესო ნაწარმოებს უცნობი ხელი გვირგვინით ამკობდა. ამა თუ იმ ტილოს გამო ცხარე კამათი იმართებოდა. დელაკრუასა და ენგრისადმი მიმართული ლანძღვა-გინება ისევე უწყობდა ხელს ამ მხატვრების სახელის განდიდებას, როგორც აღტაცებული ხოტბა, რასაც თაყვანისმცემლები უძღვნიდნენ მათ. დღეს აქ გამოფენილი ნაშრომები არც ხალხსა და არც კრიტიკოსებს აღარ აღაგზნებს. მაყურებელი იძულებულია თვითონ შეარჩიოს სურათები, რაც უწინ ჟიურის ევალეზობდა. ამგვარი მუშაობა ხალხის ყურადღებას ქანცავს. დასრულდება თუ არა ეს საქმიანობა, გამოფენაც იხურება. 1817 წლამდე გამოფენაზე მიღებული ტილოები აროდეს გაცვილებია გრძელი გალერეის პირველ ორ სვეტს, სადაც ძველი ოსტატების ნამუშევრებია გამოფენილი. წელს კი დიდად გაოცდა საზოგადოება; ახალმა სურათებმა მთელი გალერეა გაავსო. ისტორიული ჟანრი, ჟანრული და სადაზგო ფერწერა, პეიზაჟი, ყვავილები, ცხოველები, აკვარელი – მხატვრობის ეს შვიდი სახეობა მაყურებელს ვერ შესთავაზებს ოცზე მეტ ისეთ ნაწარმოებს, რაც შეხედვის ღირსია. ადამიანი ყურადღებას ამაზე მეტ სურათზე ვერ შეაჩერებს. მხატვრების რიცხვის ზრდასთან ერთად ჟიურის მოთხოვნილებაც უნდა გაზრდილიყო. ყველაფერი მაშინ დაიღუპა, როცა სალონმა მთელი გალერეა დაიკავა. სალონი უნდა დარჩენილიყო განსაზღვრულ, შემოფარგლულ ადგილზე, სადაც მხატვრობის თითოეული სახე თავის შესაფერ ფართობს მიიღებდა და საუკეთესო ნაწარმოებს გამოფენდა. ათი წლის გამოცდილებამ ძველი წესრიგის უპირატესობა ნათელჰყო. ახლა პაექრობის ნაცვლად აქ აყალმაყალს ვხვდებით, ბრწყინვალე გამოფენის სამაგიეროდ – არეულ-დარეულობას, შერჩეულის ნაცვლად – ყველაფერს, ერთად დახროვილს. რა ხდება? ნამდვილი ხელოვანი წაგებულ რჩება წლევანდელ ასიოდე საუკეთესო სურათთან ერთად დიდ სალონში გამოფენილი ოთხი ტილო: «თურქული ყავახანა», «ბავშვები შადრევანთან», «კაუჭებით დასჯა» და «იოსები» დეკამპს უფრო დიდ სახელს მოუხვეჭდა, ვიდრე მისივე ოცი ტილო, ექვს გალერეაში სამი ათს სურათს შორის

მიმოფანტული. რაღაც უცნაური მიზეზის წყალობით მას შემდეგ, რაც სალონმა მთელ ქვეყანას გაუღო კარი, ყველა დაჩაგრულ გენიოსზე ალაპარაკდა. თორმეტი წლის წინათ, როდესაც ხელოვნების სახელგანთქმულმა მოღვაწეებმა და თავგამოდებულმა მსახურებმა სალონში გამოსაფენად დაუშვეს ენგრის «კურტიზანი ქალი», ჟერიკოს «მედუზა», დელაკრუას «სისხლის ღვრა ქიოსზე» და დევერიას «ანრი IV მონათვლა», ტილოები, რომელთაც მტრულად განწყობილი კრიტიკის მიუხედავად საზოგადოებას მგზნებარე ნიჭით დაჯილდოებული ახალგაზრდა მხატვრების არსებობა აუწყეს, არავითარი უკმაყოფილება არ წარმოშობილა. ახლა თვით ყველაზე საცოდავ თხუპნიასაც კი შეუძლია თავისი ნაშრომი გამოფენაზე გაგზავნოს და მაინც ამბობენ, შეუცნობელი მხატვრები არსებობენო. იქ, სადაც შეფასება აღარ არის, აღარც შესაფასებელი საგნებია. რაც უნდა იყოს, მხატვრები მაინც დაუბრუნდებიან შერჩევის ძველ წესს; ეს კი მათი ნაშრომებისკენ მიაპყრობს ხალხის ყურადღებას. ისინი ხომ სწორედ ხალხისთვის მუშაობენ. სალონი ვერ იარსებებს, თუ აკადემია არ შეურჩევს სურათებს, ხოლო ხელოვნება სალონის გარეშე შეიძლება დაიღუპოს.

მას შემდეგ, რაც კატალოგის წიგნაკი სქელ დავთრად გადაიქცა, დავთარში თავი მოიყარა მრავალმა სახელმა, რომელსაც, მიუხედავად იმისა, რომ დართული აქვს ათი ან თორმეტი სურათის სია, მაინც სრულიად უცნობია საზოგადოებისთვის. მათ შორის ყველაზე ნაკლებ ცნობილია ფუჟერიდან ჩამოსული მხატვარი პიერ გრასუ. მხატვართა წრეში მას უბრალოდ ფუჟერს ეძახიან. დღეს ფუჟერი მზის ქვეშ კარგა თბილად არის მოკალათებული, ეს კი გვიღვიძებს მწარე ფიქრებს, რომელთა ნაყოფია პიერ გრასუს წინამდებარე თავგადასავალი, რაც მხატვართა ტომის სხვა წარმომადგენელთა ცხოვრებასაც მოგვაგონებს.

1832 წელს ფუჟერი ნავარენის ქუჩაზე ცხოვრობდა, ერთი წოწოლა სახლის მეოთხე სართულზე, ასეთი სახლები ლუქსორის ობელისკს ჰგვანან. გრძელი და ბნელი დერეფანი აქვთ, ასევე ბნელი, ვიწრო და სახიფათო ხვეული კიბე, რის გამოც თითოეულ სართულზე მხოლოდ სამი ფანჯარა ეტევა. სახლის შიგნით ეზოა, უფრო ზუსტად რომ გამოვთქვათ, ოთხკუთხი ჭა. პიერ გრასუს სამ თუ ოთხოთახიანი ბინის თავზე მოთავსებული იყო მისივე სახელოსნო, რომელიც მონმარტრს გადასცემოდა. სახელოსნოს კედლებს საღებავი ზედ აგურებზე ჰქონდა წასმული. იატაკი ყავისფრად იყო შეღებილი და გულმოდგინედ გაპრიალებული. თითოეულ სკამს არშიებიანი პატარა ხალიჩა ეფარა. აქ იდგა უბრალო, მაგრამ გულდაგულ მოვლილი ტახტი, სწორედ ისეთი, ბაყალი დედაკაცის საწოლ ოთახში

რომ დგას ხოლმე. ამ სახელოსნოში ყველაფერი მიგვითითებდა გონებაშეზღუდულ კაცუნას დაწვრილმანებულ ცხოვრებაზე და ღარიბი ადამიანის ხელმომჭირნეობაზე. აქვე იდგა კარადა მხატვრის ხელსაწყოებისთვის, სასადილო მაგიდა, ბუფეტი, საწერი მაგიდა. დაბოლოს, აქ ელაგა მხატვრისათვის მეტად აუცილებელი საგნები, ყველაფერი ჩაწიკწიკებული და კრიალა. ღუმელი ეხამებოდა ამ ჰოლანდიურ თადარიგიანობას, რასაც უფრო მეტად თვალსაჩინოს ხდიდა ფაქიზი და ნაკლებ ცვალებადი ჩრდილოეთის შუქი, თავის წმინდა და ცივ სინათლეს უხვად რომ ფენდა ვეებერთელა ოთახს. ფუჟერს, უბრალო ჟანრულ მხატვარს, არ სჭირდებოდა უზარმაზარი ნაგებობანი, რომლებიც ისტორიული ჟანრის მხატვრებს ალატაკებენ. თავის თავში არასოდეს ისეთი დიდი ნიჭი არ უგრძვნია, რომ მაღალ ხელოვნებასაც წაპოტინებოდა. იგი ჯერჯერობით დაზგას ვერ სცილდებოდა.

ამა წლის დეკემბრის დამდგეს, იმ დროს, როდესაც ფრანგ ბურჟუებს დროდადრო აეკვიატებათ ხოლმე სასაცილო სურვილი – უკვდავყონ თავიანთი ისედაც მომაბეზრებელი გარეგნობა, – პიერ გრასუ დილაადრიან ადგა, ფერები დაზილა, ღუმელი აანთო და რძეში ჩამხალი პურის ჭამას შეუდგა, სანამ ფანჯრებზე ყინული გალღვებოდა, რათა ოთახი განათებულიყო და მუშაობის დაწყება შესაძლებელი გამხდარიყო. კარგი, მშრალი ამინდი იდგა. ბევრისმთქმელი, თვინიერი და ბედს დამორჩილებული გამომეტყველებით ილუკმებოდა ფუჟერი, როცა ნაბიჯების ხმა შემოესმა და იცნო, რომ ნაბიჯები ეკუთვნოდა ადამიანს, ვინც გრასუს ცხოვრებაზე ისეთსავე გავლენას ახდენდა, როგორსაც ამ ჯურის ადამიანები ახდენენ თითქმის ყველა მხატვრის ცხოვრებაზე. ეს იყო ელიას მაგიუსი, სურათებით მოვაჭრე, მხატვრობის ჩარჩი. მაგიუსი სწორედ მაშინ შემოვიდა, როდესაც მხატვარი თავის გაკრიალებულ სახელოსნოში მუშაობის დაწყებას აპირებდა.

– როგორაა საქმე, ბებერო გაიძვერა? – მიმართა მას მხატვარმა. ფუჟერი ორდენით იყო დაჯილდოებული და ელიასი მას თითო სურათში ორას ან სამას ფრანკს უხდიდა; ჩარჩს ხელოვნების დიდ მცოდნედ მოჰქონდა თავი.

– ვაჭრობის საქმე ცუდაა, – უპასუხა ელიასმა. – თქვენ ყველას დიდი პრეტენზიები გაქვთ. ერთ ტილოზე ექვსი სუს ფერებს დახარჯავთ და აბა, მიათვით ორასი ფრანკი... არა, თქვენზე არ ვამბობ, კარგი ბიჭი ხართ, რიგიანი ადამიანი და აი, მეც სარფიანი საქმე გაგიჩარხეთ.

– Gimeo Danaos et dona ferentes, – უპასუხა ფუჟერმა, – ლათინური იცით?

– არა.

– ეს ნიშნავს, რომ ბერძნები ტროელებს კარგ საქმეს ისე არ შესთავაზებენ, თუ თავადაც არაფერი მოიგეს. უწინ ამბობდნენ: წაიყვანეთ ჩემი ცხენი! ახლა კი ვამბობთ: წაიყვანეთ ჩემი დათვი... რა გნებავთ იულიუს-ლაჟენჟოლ-ელიას მაგიუს?

ეს სიტყვები ნათლად წარმოგვიდგენენ ფუჟერის უწყინარ ენამახვილობას, რასაც იგი მიმართავდა იმის გამოსახატავად, მხატვართა სახელოსნოებში ხუმრობა რომ ჰქვია.

– თუმცა თქვენ არ აგცდებათ ჩემთვის ორი სურათის უფასოდ დახატვა.

– ოჰო!

– ბატონი ბრძანდებით, არ ჩაგაცივდებით. თქვენ პატიოსანი მხატვარი ხართ.

– რაო, რა მოხდა?

– ასე და ამგვარად, მე მომყავს ერთი მამა, ერთი დედა და მათი ერთადერთი ასული.

– ყველა ერთადერთი!

– გამოგიტყდებით, სწორედ აგრე გახლავთ!.. ჰოდა, მათი პორტრეტებია შესასრულებელი. ამ ხელოვნებაზე გაგიჟებულ ბურჟუებს მხატვრის სახელოსნოში ცხვირის შეყოფა ჯერ არ გაუბედავთ. ქალიშვილს ასი ათასი ფრანკის მზითევი აქვს. აბა, ერთი კარგად დახატეთ ისინი, იქნებ თქვენი ოჯახის პორტრეტებად გადაიქცეს შემდეგში.

ამ სიტყვებზე ელიას მაგიუსს, ძველ გერმანულ კუნძულს, ვისაც რატომღაც ადამიანად თვლიდნენ, სიცილი წასკდა და მისმა მკვახე ხარხარმა მხატვარს შიშის ზარი დასცა; ასე მოეჩვენა, თითქოს თვით მეფისტოფელმა ჩამოუგდო ლაპარაკი ქორწინებაზეო.

– თითო პორტრეტში ხუთას ფრანკს მოგცემენ. ჩემთვის სამ სურათს დახატავთ.

– ოჰო, – მხიარულად შესძახა ფუჟერმა.

– უკეთუ ქალიშვილს ცოლად შეირთავთ, არ დამივიწყებთ.

– ცოლი შევირთო, მე? – შეჰყვირა პიერ გრასუმ. – მე ხომ მარტოდ წოლას ვარ მიჩვეული, დილით ადრე ადგომას. თანაც ცხოვრება ისე მაქვს აწყობილი...

– ასი ათასი ფრანკი, – მიუგო მაგიუსმა. – და ზედაც ნაზი ასული, ოქროსფერი ტონებით სავსე, წმინდა წყლის ტიციანი!

– ვინ არიან, რას წარმოადგენენ?

– ყოფილი ვაჭრები, ახლა – ხელოვნების მოტრფიალენი. ვილ დ'ავრეში აგარაკი აქვთ და ათი თუ თორმეტი ათასი წლიური შემოსავალი.

– რითი ვაჭრობდნენ?

– ბოთლებით.

– ნუ მეუბნებით მაგ სიტყვას; თითქოს მომესმა კიდეც, როგორ ჭრიან საცობებს და კბილები მომეკვება.

– მაშ, მოვიყვანო?

– სამი პორტრეტი? სალონში გამოვფენ. იქნებ პორტრეტების მხატვარი გავხდე... ჰო, კარგი, თანახმა ვარ.

მოხუცი ელიასი ვერველთა ოჯახის მოსაყვანად გაეშურა.

რათა წარმოვიდგინოთ, როგორ იმოქმედა მაგიუსის წინადადებამ მხატვარზე და რა შთაბეჭდილება მოახდინეს მასზე ბატონმა და ქალბატონმა ვერველებმა, რომელთაც ერთადერთი ასული უმშვენებდა გვერდს, საჭიროა თვალი გადავავლოთ პიერ გრასუ ფუჟერელის წარსულს.

მოწაფეობის ჟამს ფუჟერმა ხატვა სერვენთან ისწავლა. სერვენი აკადემიურ სამყაროში დიდ ოსტატად ითვლებოდა. მისგან ფუჟერი შინერთან გადავიდა; დააპირა ჩაწვდომოდა მამდარ და საუცხოო ფერებს, რითაც განირჩევა ეს ხელოვანი. შინერი და მისი შეგირდები თავშეკავებულნი აღმოჩნდნენ და პიერი პირში ჩალაგამოვლებული დატოვეს. აქედან გრასუ უფროს სომერთან გადაბარგდა, რათა ახლოს გაეცნო ხელოვნების ის ნაწილი, რასაც კომპოზიცია ეწოდება. აქაც ვერაფერს გახდა, კომპოზიცია მისთვის უცხო და მიუწვდომელი დარჩა. მერე შეეცადა გრანესა და დეკამპისათვის ინტერიერების მომხიბვლელობის საიდუმლო გამოეტაცა; ამ ორმა ოსტატმა არაფერი მოატაცებინა მას. ბოლოს, ფუჟერმა თავისი წვრთნა დიუვალ-ლეკამიუსთან დაასრულა. სწავლისა და ამ სხვადასხვა გარდაქმნების განმავლობაში ფუჟერმა გამოიჩინა მშვიდი და დინჯი ხასიათი, რის გამოც ყველა სახელოსნოში, სადაც კი ყოფილა, დასცინოდნენ, მაგრამ პიერმა თავისი მოკრძალებით, მოთმინებით და ბატკნის თვინიერებით დამცინავ ამხანაგებს ფარ-ხმალი დააყრევინა. ოსტატები არავითარ სიყვარულს არ ამჟღავნებდნენ ამ ალალი ბიჭის მიმართ. მათ უყვართ ბრწყინვალე შეგირდები, ახირებული აზროვნების ადამიანები, ლალი და თავშეუკავებელნი, ან კიდეც მჭმუნვარე და დაფიქრებულნი, რაც მაღალი ნიჭით დაჯილდოებულთ ახასიათებს. პიერ გრასუს ყველა თვისება დაბალ ნიჭზე მიუთითებდა. თვით ზედმეტი სახელი – ფუჟერი, მხატვრის სახელი ეგლანტინის პიესიდან, დაცინვის დაუშრეტელ წყაროს წარმოადგენდა. რა უნდა ექნა, ძალა აღმართსა ხნავს: იძულებული გახდა მიეღო იმ ქალაქის სახელი, სადაც პირველად იხილა დღის სინათლე.

გრასუ ფუჟერელი თავის გვარსა ჰგავდა. მსუქანი და შუა ტანის იყო, სახეზე გაცრეცილი ფერი ედო. მრეში თვალები ჰქონდა, შავი თმა, ბუკივით ცხვირი, ძალიან

ფართო პირი და გრძელი ყურები. მშვიდი, უდრტვინველი და თვინიერი გამომეტყველება მის ჯანმრთელობით აღსავსე, მაგრამ უსიცოცხლო სახის ნაკვთებს ვერაფერს მატებდა. გრასუს, ალბათ, არ აღელვებდა არც სისხლის სიჭარბე, არც ფიქრთა მგზნებარება, არც კომიკური აზრებით აღტყინება, რაც დიდ შემოქმედებს ემართებათ. ეს ახალგაზრდა კაცი პატიოსან ბურჟუად გაეჩინა ღმერთს. წარმოშობით მეიენელი გახლდათ, ორჟემონების შორეული ნათესავი, სამშობლოდან პარიზში იმიტომ ჩამოვიდა, რომ ფერებით მოვაჭრესთან ნოქრად დამდგარიყო, მაგრამ ბრეტონელებისათვის დამახასიათებელი სიჯიუტის შედეგად მხატვრობას მოჰკვიდა ხელი. მარტოოდენ უფალმა უწყის მოწაფეობის წლებში რა არ გადახდა თავს და როგორ ცხოვრობდა. ფუჟერი იტანჯებოდა ისევე, როგორც იტანჯებიან შიმშილით შეწუხებული დიდი ადამიანები, გარეული მხეცებივით დევნილნი შურისძიებას მოწყურებული უნიჭოთა ხროვისა და პატივმოყვარეთა ბრბოს მიერ.

პიერ გრასუმ იგრძნო თუ არა, საკუთარი ფრთებით ფრენა შემძლიაო, მარტირის ქუჩის ზემოთ სახელოსნო დაიქირავა და მუყაითად შეუდგა მუშაობას. გრასუს დებიუტი 1819 წელს მოხდა. პირველი სურათი, რაც მან ლუვრის გამოფენისათვის წარუდგინა ჟიურის, გამოხატავდა სოფლურ ქორწილს, საკმაოდ უბადრუკად გადმოკეთებულს გრეზის ნაწარმოებიდან. ნახატი არ მიიღეს. ფუჟერი არ გამაგებულა, როცა ეს საბედისწერო გადაწყვეტილება გაიგო, არც თავმოყვარეობის ბნელას მოუვლია მისთვის, რაც ამპარტავან ადამიანებს ემართებათ და რაც ხანდახან დირექტორის ან მუზეუმის მდივნის დუელში გამოწვევით და სიკვდილის მუქარით მთავრდება ხოლმე. გრასუმ ნახატი ხელსახოცში მშვიდად გაახვია, სახელოსნოში წაიღო და თავის თავს შეჰფიცა, რადაც უნდა დამიჯდეს, დიდი მხატვარი უნდა გავხდეთ. ტილო დაზგაზე მოათავსა და თავის ძველ მასწავლებელს, შინერს ეახლა. ეს იყო დიდად ნიჭიერი კაცი, მშვიდი და მომთმენი ხელოვანი, ვისაც ამ უკანასკნელ გამოფენაზე სრული წარმატება ხვდა წილად. ფუჟერმა შინერს სთხოვა, ჩემს დაწუნებულ სურათს გადახედეთ. დიდმა მხატვარმა ყველაფერი მიატოვა და ფუჟერისაკენ გასწია. პიერმა მას თავისი ნაშრომი უჩვენა. შინერმა სურათი შეათვალიერა და ფუჟერს ხელზე მოუჭირა ხელი.

– კარგი ბიჭი ხარ, ოქროს გული გაქვს და ვერ მოგატყუებ. მომისმინე: რის იმედსაც იძლეოდი შეგირდობისას, გაამართლე კიდეც. ჩემო კარგო ფუჟერ, რაკი შენი ფუნჯი ამგვარ ტილოებსა ქმნის, მოდი, ნულარ მიითვისებ ბრიულონის ფერებს, ნურც სიუჟეტს მოპარავ ვისმეს; სანამ გვიანი არ არის, დაბრუნდი შინ. ბამბის ჩაჩი დაიხურე, ცხრა საათზე დაიძინე,

დილით კი ათ საათზე გასწიე რომელიმე კანცელარიისკენ, სადაც ადგილს მიიღებ და ხელოვნებას თავი დაანებე.

– მეგობარო, – მიუგო ფუჟერმა, – ჩემი ტილო უკვე მსჯავრდადებულია. განაჩენს არ გთხოვთ, მიზეზი მაინტერესებს.

– კარგი. შენ ხატავ რუხი, ბნელი ფერებით. ნატურას სამგლოვიარო რიდეს იქით ხედავ. შენი ნახატი მძიმეა და ჭუჭყიანი. შენი კომპოზიცია გრეზის მიბაძვავა, მაგრამ გრეზი თავის ნაკლს ისეთი თვისებებით ფარავდა, რაც შენ არ გაგაჩნია.

სურათის ნაკლოვანებათა ჩამოთვლის შემდეგ შინერმა ფუჟერს სახეზე ისეთი ღრმა მწუხარება შენიშნა, რომ სადილად მიიწვია და მის დამშვიდებას შეეცადა. მეორე დილას, შვიდი საათიდანვე ფუჟერი მსჯავრდადებული სურათის გადამუშავებას შეუდგა. შეეცადა ფერები გამოეცოცხლებინა, სხეულები გადაეღება და შინერის მითითებების მიხედვით შეესწორებინა. ბოლოს, ამ თითხნით თავგაბეზრებულმა ნახატი ელიას მაგიუსს წაუღო. ჰოლანდიურ-ბელგიურ-ფლამანდური წარმოშობის ელიას მაგიუსს სამი მიზეზი ჰქონდა ყოფილიყო ის, რაც გახლდათ: ძუნწი და მდიდარი. სულ ცოტა ხნის წინათ ჩამოსულიყო ბორდოდან და ახლა პარიზში იკიდებდა ფეხს. ძველი სურათებით ვაჭრობდა და ბონ-ნუველის ბულვარზე ცხოვრობდა.

ფუჟერი ხაზაზის მუშტარი იყო თავისი პალიტრის იმედით და ამიტომაც არხეინად შეექცეოდა პურს და ნიგოზს, პურს და რძეს, პურს და ალუბალს, ან პურს და ყველს იმისდა მიხედვით, თუ წლის რომელი დრო იდგა.

ელიას მაგიუსმა, ვისაც პიერმა თავისი პირველი ტილო შესთავაზა, ბევრი ათვალეირა სურათი და თხუთმეტი ფრანკად შეისყიდა.

– წელიწადში თუ თხუთმეტი ფრანკი მექნება შემოსავალი და ათასი ფრანკი გასავალი, – ღიმილით თქვა გრასუმ, – კარგი დახლი დამიდგება.

ელიას მაგიუსი შეკრთა. თითზე იკბინა, რადგან მიხვდა, რომ შეეძლო სურათი ას სუდ ჩაეგდო ხელში. რამდენიმე დღე, დილაობით, ფუჟერი მარტირის ქუჩიდან ქვემოთ ჩამოდიოდა, მაგიუსის დუქნის პირდაპირ, ბულვარზე, ხალხში მიმალული ამტერდებოდა თავის სურათს, რომელიც ამვლელ-ჩამვლელთა ყურადღებას სრულებითაც არ იზიდავდა. ერთი კვირის შემდეგ ნახატი გაქრა. მხატვარმა ბულვარი აიარა და ისე გაემართა ძველმანებით მოვაჭრის დუქნისკენ, ვითომც და აქ არაფერია, ჩემთვის დავსეირნობო.

ებრაელი დუქნის კართან იდგა.

– რაო, გაყიდეთ სურათი?

_ აგერ, აქ არის, _ უპასუხა მაგიუსმა, _ ჩარჩოში ჩავსვი. იქნებ ასე მაინც მომეცეს საშუალება ისეთ ვინმეს შევთავაზო, ვისაც ჰგონია, მხატვრობა მესმისო.

ბულვარზე დაბრუნება ფუჟერმა ვეღარ გაბედა. ახალი სურათის ხატვას ჩაუჯდა. ორი თვე მუშაობას მოანდომა. საკვები თავის სამყოფი ჰქონდა, ხოლო ტანჯვა _ კატორღელისა.

ერთ საღამოს გულმა ვეღარ მოუთმინა და ბულვარისკენ გაემართა. ფეხებმა თითქოს თავად მიიყვანეს მაგიუსის დუქანთან, სურათი ვერსად შეამჩნია.

_ გავციდე თქვენი ტილო, _ უთხრა ვაჭარმა.

_ რამდენად?

_ ცოტაოდენი სარგებელიც ვნახე. გამიკეთეთ ფლამანდური ინტერიერები, ანატომიის გაკვეთილი, პეიზაჟი. გასამრჯელოს გადაგიხდით, _ მიმართა ელიასმა ფუჟერს.

გრასუ მზად იყო მაგიუსს გადახვეოდა. ახლა იგი საკუთარ მამასავით შესცქეროდა ვაჭარს. შინ სიხარულით ადვსილი დაბრუნდა. მაშ, დიდი მხატვარი შინერი შემცდარა! უზარმაზარ ქალაქ პარიზში თურმე არსებობენ ადამიანები, ვისი გული გრასუს გულთან შეხმატკბილებულად სცემს. მისი ნიჭი გაიგეს და დააფასეს. საწყალი ოცდაშვიდი წლის კაცი ბიჭივით გულუბრყვილო იყო. ვინმე სხვა, ეჭვიანი და პირქუში მხატვარი, შეამჩნევდა ელიას მაგიუსის სატანისებურ გამოხედვას, წვერის ცანცარს, უღვაშების დამცინავ ცმაცუნს, მხრების აჩეჩვას, რაც ამჟღავნებდა ვალტერ სკოტისეული ებრაელის კმაყოფილებას, ქრისტიანის შეცდენით გამოწვეულს. აღფრთოვანებულმა ფუჟერმა ბულვარზე გაისეირნა. სიხარულმა მის სახეს ამაყი გამომეტყველება მოჰფინა. დაემსგავსა ლიცეუმის მოსწავლეს, რომელმაც პირველი საყვარელი გაიჩინა. გრასუს გზად ამხანაგი შემოხვდა. ეს იყო ჟოზეფ ბრიდო, ერთი იმ არაჩვეულებრივი ნიჭით მომადლებული მხატვართაგანი, რომელნიც დიდებისა და უბედურებისათვის დაბადებულან ქვეყნად. ჟოზეფ ბრიდოს, როგორც თავად განუცხადა მეგობარს, ჯიბეში რამდენიმე სუ გასჩენოდა. მან ფუჟერი ოპერაში დაპატიჟა. გრასუ ვერც ბალეტს ხედავდა და ვერც მუსიკას უსმენდა; სურათებზე ფიქრობდა, ხატავდა. შუა წარმოდგენისას ჟოზეფი მიატოვა და შინ გაიქცა. ლამპის შუქზე ესკიზები მოხაზა, ოცდაათი სურათი მოიფიქრა _ ოდესღაც უკვე ნანახი, დავიწყების ბურუსით მოცული, მოგონებებით სავსე. თავი გენიალურ მხატვრად წარმოიდგინა. მეორე დღესვე იყიდა ფერები, სხვადასხვა ზომის ტილოები. მაგიდაზე დაიწყო პური, ყველი, ხელადით წყალი. ღუმელისათვის შეშა მოიმარაგა და შემდეგ, სახელოსნოებში რომ იტყვიან, კირკიტი დაუწყო თავის სურათებს. რამდენიმე მენატურეც

ჰყავდა. ხოლო მაგიუსმა ქსოვილები ათხოვა. ორი თვის პატიმრობის შემდეგ ბრეტონელმა ოთხი სურათი დაასრულა.

რჩევისათვის კვლავ შინერს მიმართა. არც ჟოზეფ ბრიდო დავიწყებია. ორივე მხატვარმა ამ ნახატებში ჰოლანდიური პეიზაჟებისა და მეტსუს ინტერიერების მიზანდა მიზანაა, მეოთხე სურათში კი რემბრანდტის «ანატომიის გაკვეთილის» ასლი.

_ ისევ მიზანდა, _ აღმოხდა შინერს, _ ეჰ! ფუჟერს ძალიან უმძიმს დამოუკიდებელი მუშაობა.

_ კარგი იყო სხვა საქმე აგერჩია, _ უთხრა ბრიდომ.

_ რა საქმე? _ იკითხა ფუჟერმა.

_ მოდი, ლიტერატურაში გადაიჭერი.

პიერ გრასუმ თავი ჩაქინდრა, როგორც ცხვარმა იცის წვიმის დროს, მერე ისევ გამოკითხვას შეუდგა; კვლავ საჭირო რჩევა-დარიგება მიიღო. ნახატები შეასწორა და ელიასს წაუღო. ელიასმა თითოეულ სურათში ოცდახუთი ფრანკი გადაუხადა. ფუჟერი არც მოგებას იყო, არც წაგებას, თუ გავიხსენებთ მის ხელმომჭირნეობას. რამდენჯერმე აისეირნ-ჩაისეირნა მაგიუსის დუქნის წინ, _ უნდოდა გაეგო, რა ბედი ეწია ჩემს ნახატებსო. უცნაური ჰალუცინაცია დაემართა. მისი ესოდენ დავარცხნილი, გაკრიალებული, თოლუსივით მაგარი და ფაიფურზე ნახტივით პრიალა ტილოები, თითქოს ბურუსში გახვეულიყო და ძველ სურათებს დამსგავსებოდა. ელიასი სულ ცოტა ხნის წინათ სადღაც წასულიყო და ფუჟერმა ამ საკვირველი მოვლენის ასავალ-დასავალი ვერ გაიგო. გაიფიქრა, ალბათ, კარგად ვერ გავარჩიე, უთუოდ მომეჩვენაო. გრასუ თავის სახელოსნოში დაბრუნდა და იმ სურათების ხატვას შეუდგა, რაც დიდი ხანია სხვების მიერ იყო შექმნილი. შვიდი წლის განუწყვეტელი მუშაობის შედეგად ფუჟერი ცოტად თუ ბევრად ჩაწვდა კომპოზიციის საიდუმლოებას და საშუალო ღირსების ნახატების შესრულებას დაეუფლა. ხატავდა ისევე, როგორც ყველა მეორეხარისხოვანი მხატვარი ხატავს. ელიასი მის ყველა ნაშრომს ყიდულობდა და ყიდდა. საწყალი ბრეტონელი ასიოდე ლუიდორს ძლივს იღებდა და ათას ორას ფრანკზე მეტს არ ხარჯავდა.

1829 წლის გამოფენის დროს ლეონ დე ლორა, შინერი და ბრიდო დიდი გავლენით სარგებლობდნენ და ხელოვნების ახალ მიმართულებას სათავეში უდგნენ. სამთავეს თავიანთი ძველი მეგობარი მისი სიჯიუტისა და სიღარიბის გამო შეეცოდათ და დიდ სალონში გამოსაფენად ფუჟერის ერთი ნახატი მიიღეს. სურათი დიდ ყურადღებას იპყრობდა. განწყობილებით ვინერონს მოგვაგონებდა, ხოლო შესრულებით _ ადრინდელ

დიუბუფს. გრასუს თავის ტილოზე წარმოედგინა ახალგაზრდა კაცი, ვისაც კეფაზე თმას პარსავდნენ. ამ კაცს ერთი მხრიდან მღვდელი ედგა, მეორე მხრიდან – დედაბერი და მტირალი ყმაწვილი ქალი. სასამართლოს მდივანი საღერბო ქალადს კითხულობდა. გაჩორკნილ მაგიდაზე ხელუხლები საჭმელი მოჩანდა. სინათლე მალა ჩატანებული ფანჯრის გისოსებში შემოდის. სურათში ისეთი რამ იყო გადმოცემული, რის დანახვაზე ბურჟუები უნდა აკანკალებულიყვნენ და კანკალებდნენ კიდევ. ფუჟერი კი სულ უბრალოდ ჟერარ დოუს შედევრით იყო შთაგონებული. მან «წყალმანკიანი ქალის» ჯგუფი წინა მხრიდან კი არ გადმოსცა, არამედ ფანჯრისკენ შეატრიალა. მომაკვდავი სიკვდილმისჯილით შეცვალა: იგივე ფერმკრთალი სახე, იგივე გამოხედვა, იგივე ღალადი ღვთისადმი. ფლამანდიელი ექიმის ნაცვლად სასამართლოს მდივნის ცივი და ოფიციალური ფიგურა დახატა. ჟერარ დოუს ახალგაზრდა ქალს, გვერდით დედაბერი დაუყენა. დაბოლოს, შემადრწუნებლად გულთბილ ჯალათს მთავარი ადგილი მიუჩინა. ეს უხვად შენიღბული პლაგიატი ვერავინ იცნო.

კატალოგში ასე ეწერა:

510. გრასუს ფუჟერელი (პიერ). ნავარენის ქუჩა 2.

1809 წელს სიკვდილმისჯილი შუანის ჩაცმა.

ნახატი თუმცა მდარე ღირსების იყო, მაინც საოცარი წარმატებით სარგებლობდა, ვინაიდან ყველას მორტანის ცეცხლისმომკიდებელთა საქმეს აგონებდა. საზოგადოება ყოველ დღე თავს იყრიდა მოდაში შემოსული ნაწარმოების წინ. შარლ X-ც კი შეჩერდა აქ. დედოფალმა ყურადღება გამოიჩინა საბრალო ბრეტონელისადმი, ვისი მოთმინებით სავსე ცხოვრების ამბავს მის ყურამდეც მიეღწია. ორლეანელმა დუკამ სურათის შესყიდვა დააპირა. სასულიერო პირებმა დოფინის მეუღლეს მოახსენეს, ნახატის სიუჟეტი კეთილი აზრებითაა გამსჭვალული. მართლაც, ამ ტილოზე მეტად დამაკმაყოფილებელი რელიგიური განწყობილება სუფევდა. მისი უდიდებულესობა დოფინი იატაკის მტვერმა აღტაცებაში მოიყვანა, რაც უხემ შეცდომას წარმოადგენდა, რადგან ფუჟერმა მომწვანო ფერის კედლების ძირის ნესტიანობის აღსანიშნავად მიმოფანტა. დედოფალმა გრასუს ნაშრომი ათას ფრანკად შეისყიდა. დოფინმა სხვა სურათი შეუკვეთა მხატვარს. შარლ X-მ ოდესღაც, 1799 წელს, მეფის დასაცავად ბრძოლის მონაწილე გლეხის შვილს, პიერ გრასუს, ორდენი უბოძა. დიდი მხატვარი ჟოზეფ ბრიდო არ დაუჯილდოებიათ. შინაგან საქმეთა მინისტრმა ორი ტილო შეუკვეთა ფუჟერს, რელიგიურ თემაზე. ეს სალონი გახდა მთელი ცხოვრება პიერ გრასუსი, მისი სახელი, სიმდიდრე, მომავალი.

ბოლოს და ბოლოს, მიადგა თუ არა ოქროს მადანს, გრასუ ფუჟერელმა ნაწილობრივად დაამტკიცა არსებობა იმ საზარელი კანონისა, რისი წყალობით უზადრუკ, უნიჭო ადამიანებს საშუალება ეძლევათ საზოგადოების ყველა ფენაში მაღალი მდგომარეობისათვის განკუთვნილ პიროვნებათა არჩევანი საკუთარი გემოვნების მიხედვით მოახდინონ. რაღა თქმა უნდა, ისინი საკუთარ თავს ირჩევენ და ჭკმმარიტად ნიჭიერ ადამიანებს გააფთრებით ებრძვიან. ყველაფერში საარჩევნო წესის გამოყენება მცდარია.

ასე იყო თუ ისე, კეთილი და მშვიდი ფუჟერის მოკრძალებამ, უბრალოებამ და თავისი გამარჯვებით გამოწვეულმა გაკვირვებამ კინკლაობა და შური ჩააჩუმა. ამას გარდა, მას იცავდა ყველა წინწაწეული გრასუ, რომლებიც ახალგამოჩევილ გრასუებს მხარში უდგანან. ზოგიერთს ამ კაცის შეუპოვრობამ და მხნეობამ გული მოუღბო და დომენიკინო გაახსენა. ისინი ამბობდნენ: «ხელოვნებაში ნებისყოფის გამოჩენას ჯილდო უნდა მიეზღოს! გრასუს თავისი წარმატება არ მოუპარავს. აგერ, ათი წელია, რაც სურათებს ჩაჰკირკიტებს. საბრალო! შეძახილი «საბრალო!» სანახევროდ გახდა მიზეზი ქებისა და მილოცვებისა, რასაც მხატვარი იღებდა. სიბრალოული ისევე ამოატივტივებს ხოლმე უნიჭოებს, როგორც შურიანობა ძირავს დიდ შემოქმედებს. გაზეთებმა არ დაინდეს მხატვარი, მაგრამ ახლად გამომცხვარმა კავალერმა ეს ისევე მოინელა, ვითარც მეგობრების რჩევა-დარიგებას ინელებდა: ანგელოზური მოთმინებით. ამ დროისათვის გრასუმ დიდი ოფლის ღვრით მოპოვებულ თხუთმეტიოდე ათას ფრანკს თავი მოუყარა და ნავარენის ქუჩაზე ბინა და სახელოსნო მოიწყო. აქ დახატა მისი უდიდებულესობის დოფინის მიერ დაკვეთილი სურათი და მინისტრსაც დანიშნული დღისათვის რელიგიურ თემაზე შექმნილი ორი ტილო მოუმზადა. ასეთმა სიზუსტემ სასოწარკვეთილებაში ჩააგდო სხვაგვარ მოქმედებას შეჩვეული მინისტრის სალარო. მოდი და აღტაცებაში ნუ მოგიყვანთ თადარიგიანი ადამიანის ბედი! გრასუს რომ დაეგვიანა, ივლისის რევოლუცია მოუსწრებდა და ვერაფერს მიიღებდა. ოცდაჩვიდმეტ წელს მიღწეულმა ფუჟერმა ელიას მაგიუსისათვის შექმნა დაახლოებით ორასი სურათი, მართალია, საზოგადოებისათვის სრულიად უცნობი, მაგრამ ხელი გაიწაფა მათი მეოხებით და ისეთი ხატვა დაიწყო, რაც ბურჟუას გულს უხარებს, ხოლო ნამდვილ მხატვარს აიძულებს მხრები აიჩეჩოს. მეგობრებისთვის ფუჟერი ძვირფასი იყო თავისი პირდაპირობის, შეურყეველი გრძნობების, უებრო თავაზიანობისა და დიდი პატიოსნების გამო, თუ პატივს არ სცემდნენ ამ მხატვრის პალიტრას, პალიტრის პატრონი მაინც უყვარდათ.

– რა უბედურებაა, ნეტავი ფუჟერს მხატვრობის კვიატი არ სჭირდეს! – ეუბნებოდნენ ერთმანეთს მისი ამხანაგები.

მიუხედავად ამისა, გრასუმ შესანიშნავი რჩევის მიცემა იცოდა მსგავსად იმ მეფელებთან, რომელთაც თავად არ ძალუძოთ წიგნის დაწერა, თუმცა კარგად უწყიან, სად სცოდავენ სხვისი ნაშრომები. ერთი კია, ლიტერატურულ კრიტიკოსებსა და ფუჟერს შორის არსებობდა განსხვავება: ფუჟერი უაღრესად მგრძნობიარე იყო მშვენიერების მიმართ, მისი გამოცნობა შეეძლო. ამიტომ გრასუს რჩევას სამართლიანობის ბეჭედი ესვა, რაც ადამიანს მისი შენიშვნების სისწორეში არწმუნებდა.

ივლისის რევოლუციის შემდეგ ფუჟერი ყოველ გამოფენაზე ათიოდე სურათს წარადგენდა ხოლმე. ჟიური აქედან ოთხს ან ხუთს იღებდა. გრასუ უაღრესი მომჭირნობით ცხოვრობდა. ერთი მოახლე ჰყავდა მხოლოდ. მის ერთადერთ გასართობს მეგობრებთან ერთად სტუმრად სიარული და ხელოვნების ნიმუშების დათვალიერება წარმოადგენდა. ხანდახან თავის თავს საფრანგეთში პატარ-პატარა მოგზაურობის ნებას აძლევდა. ოცნებობდა შვეიცარიაში წასვლაზე, – შთაგონების მისაღებად. ეს უმსგავსი მხატვარი შესანიშნავი მოქალაქე გახლდათ: ნაციონალური გვარდიის გუშაგად დგებოდა, სამხედრო შემოწმებაზე დადიოდა, ბინის ქირას და სხვა გადასახადებს უაღრესი ბურჟუაზიული სიზუსტით იხდიდა. შრომასა და სილატაკეში ჩაფლულს არასოდეს სიყვარულისთვის არ მოუცლია. აქამდე უცოლოდ დარჩენილსა და ხელმოკლე ცხოვრებაში ჩაძირულს სრულებითაც არ სურდა თავისი ესოდენ მარტივი არსებობა გაერთულებინა. გასამდიდრებლად რაიმე გზის გამოძებნის უნარი არ შესწევდა. სამაგიეროდ, ყოველ სამ თვეში ერთხელ ნოტარიუსს კარდოსთან თავისი დანაზოგი და მოგება მიჰქონდა. მოუგროვდებოდა თუ არა ათასი ეკიუ, ნოტარიუსი გრასუსათვის საგირავნო ქაღალდს ყიდულობდა: დამგირავებელს, ამ ქაღალდის თანახმად, დავალიანების შემთხვევაში ქონების გაყიდვის უფლება ეზღუდებოდა, ასევე მის მეუღლესაც, თუ დამგირავებელი ცოლიანი იყო. პროცენტებზეც ნოტარიუსი ზრუნავდა და მათ გრასუ ფუჟერელის თავნს უმატებდა. მხატვარი მოელოდა იმ ბედნიერ წუთს, როცა მისი დაკვეთები მნიშვნელოვან რიცხვს მიაღწევდა და ორი ათას ფრანკს წლიურ შემოსავალს მოუტანდა. მაშინ კი უფლება მიეცემოდა ლაღად გაეშალა ფრთები და დასწაფებოდა მხატვრის *otium cum dignitate*-ს. ო, რა სურათებს შექმნიდა! ბოლოს და ბოლოს, ნამდვილ სურათებს! დასრულებულს, პირდაპირ გასაგიჟებელს, ადამიანის ყოველგვარ წარმოდგენას გადაცილებულს! ხომ არ გსურთ გაიგოთ მისი ოცნება

მომავალზე, ბედნიერებაზე, მისი იმედების უმაღლესი მწვერვალი? უნდოდა გამხდარიყო აკადემიის წევრი, მიეღო საპატიო ლეგიონის ოფიცრის ჯვარი, შინერსა და ლეონ დე ლორას გვერდით ამოდგომოდა და აკადემიაში ჟოზეფ ბრიდოზე ადრე მოხვედრილიყო! საღილეში ორდენის ლენტი! რა ოცნებაა! მხოლოდ უნიჭობებს შეუძლიათ ყველაფერზე ფიქრი!

გაისმა თუ არა კიბეზე ნაბიჯების ხმა, ფუჟერმა ქოჩორი გადაივარცხნა, ბოთლისფერი ხავერდის ხალათი შეიკრა და უნდა გენახათ მისი გაკვირვება, როდესაც კარებში გამოჩნდა ადამიანის ისეთი თავი, რასაც მხატვართა სახელოსნოებში მდაბიურად «გოგრას» ეძახიან. ეს ნაყოფი ჟღარუნა ზინზილაკებით მორთულ ლურჯ მაუდში გამოწყობილ საზამთროზე იყო მიმაგრებული, გოგრა დელფინივით ქშინავდა; საზამთრო მოძრაობდა თალგამებით, რისთვისაც შეცდომით ფეხები დაერქმიათ. ჭეშმარიტი მხატვარი ბოთლების ვაჭრუკანას ამგვარ კარიკატურას შექმნიდა, მერე იტყოდა, ბოსტნეულს არ ვხატავო და მაშინვე გარეთ გააგდებდა. ფუჟერს კი დამკვეთის დანახვაზე სულაც არ გასცინებია; ბატონი ვერველის პერანგს ხომ ათას ეკიუდ ღირებული ბრილიანტი ამშვენებდა.

მხატვარმა მაგიუსს გადახედა და იმ დროს სახელოსნოებში მიღებული ჟარგონით აღნიშნა: «მსუქანი ნაჭერია!»

ამ სიტყვების გაგონებაზე ბატონმა ვერვილმა კოპები შეიკრა, ბურჟუა წინ მიუძღოდა ბოსტნეულის სხვა რთულ ჯიშებს – მეუღლესა და ასულს თვისას. ცოლს პირისკანი გადაღებულ წითელ ხეს მიუგავდა. აღნაგობით ქამარგადაჭერილ ქოქოსის კაკალს ჰგავდა, თავით დაგვირგვინებულს. ქოქოსის კაკალი ფეხებზე მოგორავდა და შავზოლებიან ყვითელ კაბაში იყო გახვეული. მას ამაყად გაეფარჩხა თითები, რომლებზედაც ვიტრინაში გამოფენილი ხელთათმანეებით გაბერილი ექსტრავაგანტური მიტენები წამოეცვა. ჩამოფხატულ შლიაპაზე პირველი კლასის კატაფალკის ბუმბულები ირხეოდა. წინ და უკან ერთნაირად ამობრცულ მხრებს მაქმანები უმკობდა. ამგვარად უზადო გახლდათ სფერული ფორმა ქოქოსის ნაყოფისა. მისი ფეხები, სწორედ იმ ჯურისა, მხატვრები რომ მორგვებს უწოდებენ, ექვსკეცად ამოფუებულიყო გალაქული ფეხსაცმელიდან: ნეტავ როგორ ჩაეტია ეს ფეხები ფეხსაცმელში? არ ვიცი.

დედ-მამას მოსდევდა ქორფა სატაცური, მწვანე და ყვითელი თავისი კაბის წყალობით. პატარა თავზე, რომაელების სათაყვანო მოყვითალო-სტაფილოსფერი თმა გადაეჭიმა. ბუსუსიანი მკლავები ჰქონდა. საკმაოდ თეთრ კანზე ჭორფლი ეყარა. დიდ,

გულუბრყვილო თვალებს თეთრი წამწამები და თხელი წარბები უმშვენებდა. იტალიურ ჩალის შლიაპაზე თეთრი ატლასი ევლო და ატლასისვე ორი უმწიკვლო ბაფთა ეკეთა. კდემამოსილი წითელი ხელები ჰქონდა და დედის ფეხები.

სახელოსნოს დათვალიერების ამ სამი ქმნილების ბედნიერ გამომეტყველებას დაეტყო პატივისცემის გრძნობით გამსჭვალული აღტაცება ხელოვნებისადმი.

_ ბატონო ჩემო, მაშ, თქვენ იკისრეთ ჩვენისთანების დახატვა? _ გმირულად იკითხა ოჯახის მამამ.

_ დიახ, ბატონო, _ მიუგო გრასუმ.

_ ვერველ, ჯვარი ჰქონია, _ უჩურჩულა ცოლმა ქმარს, როცა მხატვარმა მათ ზურგი შეაქცია.

_ აბა, რა გეგონა, ისეთ მხატვარს შევუკვეთდი ჩვენს პორტრეტებს, რომ ორდენით არ ყოფილიყო დაჯილდოებული? _ უპასუხა ყოფილმა ბოთლებით მოვაჭრემ.

ელიას მაგიუსი ვერველთა ოჯახს გამოემშვიდობა და ოთახიდან გავიდა. გრასუმ კიბემდე გააცილა.

_ თქვენს მეტი ვერავინ შეძლებდა ამ სფეროების ანკესზე წამოგებას.

_ ასი ათასი ფრანკი მზითვად!

_ ჰო, მაგრამ ოჯახსაც შეხედეთ!

_ მომავალში სამი ათასი ფრანკი, ვილ დ'ავრეში აგარაკი, სახლი ბუშერას ქუჩაზე.

_ ბუშერა, ბოთლი, საცობი, დაცობა... _ ჩაიქილიკა მხატვარმა.

_ სიცოცხლის დანარჩენ დღეებს უზრუნველად გაატარებთ, _ უთხრა ელიასმა.

ეს აზრი ისე შეიჭრა პიერ გრასუს თავში, როგორც დილის შუქი მანსარდში და როცა ნორჩი ასულის მამა დასახატავად მოამზადა, მისი გამომეტყველება უკვე კეთილი ეჩვენა და მისი სახის მკვეთრი ტონებითაც აღფრთოვანდა. გრასუს ყოველგვარ მზადებას ხატვისათვის დედა-შვილი აღტაცებაში მოჰყავდა. მხატვარს გარს დაჰფარფატებდნენ და ღმერთივით შესციცინებდნენ. ეს აშკარა გაღმერთება გულზე სალბუნად მოედო ფუჟერს. ოქროს ვერძმა ვერველთა ოჯახი ფანტასტიკური შარავანდედით განაცისკვროვნა.

_ ალბათ, უთვალავ ფულს შოულობთ და ისევე ფანტავთ, როგორც შოულობთ? _ აღმოხდა დედას.

_ არა, ქალბატონო, _ მიუგო მხატვარმა, _ არაფერსაც არ ვფანტავ. თავშესაქცევად ფული სად მაქვს. ჩემს შემოსავალს ნოტარიუსი პატრონობს. მისი ასავალ-დასავალი იმან იცის. ჩავაბარებ ფულს და მორჩა, მასზე აღარც ვფიქრობ.

– მე კი მეუბნებოდნენ, – შეჰყვირა მამა ვერველმა, – ყველა მხატვარი ჯიბეგახვრეტილიაო.

– თუ თავხედობად არ ჩამომართმევთ, მითხარით, ვინ არის თქვენი ნოტარიუსი? – იკითხა ქალბატონმა ვერველმა.

– ერთი ჩინებული ყმაწვილი, მეტად პატიოსანი, კარდო.

– ამას დახედე, რა ოინია! – შეჰყვირა ვერველმა. – კარდო ხომ ჩვენი ნოტარიუსიცაა.

– ნუ მოძრაობთ, – მიმართა მხატვარმა ვერველს.

– აბა, წყნარად იჯექი, ანტენორ, – უთხრა ცოლმა. – არაფერი გააფუჭებინო ბატონ ფუჟერს. რომ ხედავდე როგორ მუშაობს, მაშინ მიხვდებოდი...

– ღმერთო ჩემო, რატომ არ მასწავლეთ ხატვა? – უთხრა მადმუაზელ ვერველმა მშობლებს.

– ვირჟინი, მაგას რას ამბობ? – შესძახა დედამ, – ყმაწვილმა ქალმა ზოგიერთი რამ არ უნდა იცოდეს! როცა გათხოვდები... მაშინ შენი ნებაა! მანამდე კი ჭკუით იყავი.

პირველი სეანსის დროს ვერველთა ოჯახი თითქმის დაუმეგობრდა პატიოსან მხატვარს. სახელოსნოდან გავიდნენ თუ არა, დედ-მამამ ვირჯინის უთხრა, წინ გაგვიძეხიო. მშობლებსა და შვილს შორის საკმაო მანძილი იყო, მაგრამ ასულმა მაინც მოჰკრა ყური ქვემო მოყვანილ სიტყვებს, რომელთა აზრს არ შეიძლებოდა ქალიშვილისათვის ცნობისმოყვარეობა არ აღეძრა.

– კაცი ორდენითაა დაჯილდოებული... ოცდაჩვიდმეტი წლისაა... დაკვეთები აქვს და დანაზოგს ჩვენს ნოტარიუსთან ინახავს... რას იტყვი, კარდოს ხომ არ შევეკითხოთ? კარგია, გიწოდებდნენ ქალბატონ ფუჟერს!.. ცუდი კაცი არ ჩანს!.. იქნებ თქვა, ვაჭარი ჯობსო?.. რა იცი, სანამ ვაჭარი საქმიდან არ გადადგება, ვერ გაიგებ, რა მოელის შენს შვილს... ხელმომჭირნე მხატვარი კი... თანაც ჩვენ ხელოვნება გვიყვარს... და ბოლოს და ბოლოს!..

იმ დროს, როდესაც ვერველთა ოჯახი პიერ გრასუზე ბჭობდა, პიერ გრასუ ვერველთა ოჯახზე ფიქრობდა. სახელოსნოში ვეღარ მოისვენა და ბულვარზე გაისეირნა. გამვლელ-გამომვლელ მწითურ ქალებს დაუწყო თვალთვალი. თავში მეტად უცნაური აზრები მოსდიოდა: ოქრო უმშვენიერესი ლითონია. ყვითელი ფერი ოქროს გვაგონებს. რომაელებს მწითური ქალები მოსწონდათ. გრასუც რომაელი გახდა და ასე შემდეგ. ქორწინებიდან ორი წლის შემდეგ ნეტავ რომელი მამაკაცი ფიქრობს ცოლის ფერზე?

სილამაზე წარმავალია... მაგრამ სიმახინჯე რომ რჩება!.. ფული ბედნიერების საწინდარია...
ლამით, დაწოლისას მხატვარი ვირჟინი ვერველს უკვე მომხიბვლელად თვლიდა.

ხოლო, როდესაც სამივე ვერველი მეორე სენსისათვის დანიშნულ დღეს გამოცხადდა, მხატვარი მათ თავაზიანი ღიმილით შეეგება. არამზადას წვერი შეესწორებინა, ქოჩორი საამურად გადაევარცხნა, თეთრი პერანგი ჩაეცვა. საუკეთესო შარვალი შეერჩია და წითელ, ჭვინტაწეულ წაღებში გამოწყობილიყო.

ოჯახმა გრასუს ალერსიანი ღიმილითვე უპასუხა. ვირჟინი საკუთარი თმის ფრად შეიფაკლა, თვალები დახარა, პირი მიიბრუნა და ეტიუდების დათვალიერება დაიწყო. პიერ გრასუ ამ საცოდავმა მანჭიობამ აღტაცებაში მოიყვანა. ვირჟინის ცოტაოდენი სინაზე გააჩნდა. საბედნიეროდ, არც მამას ჰგავდა და არც დედას. მაშ, ვიღას ჰგადა?

– ოჰ, მივხვდი, – გაიფიქრა მხატვარმა, – დედამ, ალბათ, ნაცნობს შეხედა.

სენსის დროს ფუჟერსა და ვერველთა ოჯახს შორის კვიმატი სიტყვების დიდი შეხლა-შემოხლა გაიმართა და მხატვარს იმდენი სითამამე ეყო, რომ მამა ვერველი გონებამახვილ ადამიანად გამოაცხადა. ამ ქათინაურების შემდეგ გრასუს გულმა სწრაფად გაუღო კარი ვერველთა საგვარეულოს და ვირჟინის მხატვარმა ერთი ჩანახაზი აჩუქა, ხოლო დედამისს – ერთი ესკიზი.

– უფასოდ? – იკითხეს ქალებმა.

პიერ გრასუმ ღიმილი ვერ შეიკავა.

– ეგრე არ უნდა არიგებდეთ სურათებს, ეს ხომ ფულია, – უთხრა ვერველმა.

მესამე სენსზე მამა ვერველი თავისი მშვენიერი სურათების გალერეაზე ალაპარაკდა, ვილ დ'ავრეის აგარაკზე რომ ჰქონდა. ჩამოთვალა რუბენსი, ჟერარ ჟოუ, მიერისი, ტერბორხი, რებრანდტი, ტიცციანი, პოლ პოტერი და სხვა.

– ბატონმა ვერველმა ბევრი სიგიჟე ჩაიდინა, – გოროზად წარმოთქვა ქალბატონმა ვერველმა, – ასი ათასი ფრანკის სურათები აქვს შეძენილი.

– მე ხელოვნება მიყვარს, – განაცხადა ყოფილმა ბოთლებით მოვაჭრემ.

როცა ფუჟერმა ქალბატონი ვერველის პორტრეტის ხატვა დაიწყო, ხოლო მისი მეუღლისა თითქმის დაასრულა, ვერველთა ოჯახის აღტაცებას საზღვარი აღარ ჰქონდა. ნოტარიუსმა დიდი ქება-დიდებათ მოიხსენია მხატვარი. მისი აზრით, პიერ გრასუზე პატიოსანი კაცი დედამიწის ზურგზე არ დადიოდა. ნოტარიუსმა ისიც აღნიშნა, რომ ფუჟერი ერთ-ერთი ყველაზე დარბაისელი მხატვარია, თანაც ოცდათექვსმეტი ათასი ფრანკი აქვს მოგროვილი და მისი სიღარიბის დღეები წარსულს ჩაბარდაო. ახლა, თქვა მან,

წელიწადში ათი ათას ფრანკს იღებს, პროცენტები თავნები გადააქვს და, რაც მთავარია, მას არ ძალუძს ქალის გაუბედურებაო. ეს უკანასკნელი მოსაზრება უდიდეს სიმძიმედ დაეშვა სასწორზე. ვერველთა მეგობრებს სახელგანთქმული ფუჟერის ხსენებით ყურები გამოუჭედეს. იმ დღეს, როდესაც გრასუმ ვირჟინის პორტრეტის დახატვა დაიწყო, იგი უკვე in petto სიძე გახლდათ ვერველებისა. სამივე ვერველი იფურჩქნებოდა სახელოსნოში, რასაც თავიანთ ერთ-ერთ სამფლობელოდ თვლიდნენ. მათთვის გამოუცნობი მიმზიდველობა იფარებოდა ამ სუფთა, მილაგებულ, კოჰწია, არტისტულ ოთახში. Abyssus, abyssum, ბურჟუა იზიდავს ბურჟუას.

სეანსის დასასრულს კიბე აჭრიალდა, კარი უხეშად გაიღო და გააფთრებული, გაწეწილი, გატანჯული ჟოზეფ ბრიდო შემოვარდა. თვალებიდან ცეცხლს აფრქვევდა. შემოურბინა სახელოსნოს და უცბად გრასუს მივარდა. ამასობაში რედინგოტის მუცელთან შეკვრას ცდილობდა, თუმცა ამაოდ, ღილი მაუდის ბუდიდან ამოვადნილიყო.

– ცუდადაა საქმე, – უთხრა მან გრასუს.

– ჰო!

– მტერი ფეხდაფეხ მომდევს... მოიცა, ეს რა საგნებს ხატავ?

– აბა, გაჩუმდი!

– ჰო, კარგი.

უცნაური კაცის გამოცხადებით უადრესად შეშფოთებულმა ვერველთა ოჯახმა თავისი ჩვეულებრივი წითელი ფერი შეიცვალა იმ მეწამული ალუბლისფერით, აგიზგიზებულ კოცონში რომ გამოკრთის ხოლმე.

– ესეც შემოსავალი! – განაგრძო ჟოზეფმა. – გამოჩნდა ოქროს მადანი საბადოებში?

– ბევრი გინდა?

– ხუთასი... ერთი ისეთი ძაღლის ჯიშის ჩარჩი მომდევს, რომ თუ კბილი ჩაგავლო, მორჩა, არ მოგშორდება, სანამ ხორცს არ ამოგგლეჯს. ეს რა მოდგმაა!

– ახლავე ორიოდ სიტყვას მიგიწერ ჩემს ნოტარიუსთან...

– დახე, ნოტარიუსიკა გყავს?

– ჰო.

– ახლა კი მესმის, რატომაც არ ანებებ თავს ვარდისფერი ლოყების ხატვას. სწორედ მისწრებაა პარფიუმერიის ვიტრინისათვის.

მოდო და არ გაწითლებულიყო გრასუ, იგი ხომ ვირჟინის ხატავდა.

– რატომ ისეთს არ ხატავ, როგორცაა ეს ქალიშვილი, – აღნიშნა დიდმა მხატვარმა და განაგრძო: – ქალი მწუთურია, მერე რა, განა ეგ მომაკვდინებელი ცოდვია? მხატვრისთვის ყველაფერი შესანიშნავია. მიუმატე სინგური პალიტრას. გამოაცოცხლე ეგ ლოყები, დაუწინწკლე ზედ თავისი ყავისფერი ხალები. აქ კი ზეთი მიუმატე. რაო, ბუნებაზე ჭკვიანი ხომ არ გინდა იყო?

– მოდი, აქ დაჯექი, – უთხრა ფუჟერმა, – სანამ ბარათს დაგიწერ, შენ დახატე.

ვერველი მაგიდასთან მიგორდა და გრასუს ჩასჩურჩულა:

– ეს ვიგინდარა ხომ ყველაფერს გააფუჭებს.

– მაგას რომ მოესურვებინა თქვენი ვირჟინის პორტრეტის შესრულება, ჩემზე ათასჯერ უკეთესად დახატავდა, – გულისწყრომით უპასუხა ფუჟერმა.

ამის გაგონებაზე ბურჟუამ თვინიერად დაიხია ცოლისაკენ. გარეული მხეცის შემოჭრით გაშტერებული ქალბატონი ვერველი კი ვერ დამშვიდებულიყო, რაკი ამ მხეცს თავისი ასულის პორტრეტის ხატვაში გარეულს ხედავდა.

– აჰა, ამ მონახაზს მიჰყევი, – უთხრა ბრიდომ გრასუს, რომელსაც წერილი გამოართვა და პალიტრა დაუბრუნა, – არ ვიცი, როგორ გადაგიხადო მადლობა! ახლა კი შემიდლია არტეზის სასახლეში დავბრუნდე. სასადილო დარბაზს ვუხატავ; ლეონ დე ლორა კი კარის ზემოთ ფრესკებს ხატავს. შესანიშნავია. მოდი, გვნახე.

ვირჟინის მზერით საკმაოდ თავმობეზრებული ბრიდო არავის გამომშვიდობებია, ისე გავიდა სახელოსნოდან.

– ვინ არის ეგ კაცი? – იკითხა ქალბატონმა ვერველმა.

– დიდი ხელოვანი, – მიუგო გრასუმ.

ცოტა ხნით სიჩუმე ჩამოვარდა.

– ნამდვილად დარწმუნებული ბრძანდებით, – მიმართა ვირჟინიმ, რომ მან ჩემს პორტრეტს ზიანი არ მიაყენა? ძალიან კი შემაშინა.

– პირიქით, კარგის მეტი არაფერი გაუკეთებია, – უპასუხა გრასუმ.

– თუკი ეგ დიდი ხელოვანია, მაშინ მე თქვენნაირი დიდი ხელოვანი მირჩევნია, – განაცხადა ქალბატონმა ვერველმა.

– არა, დედიკო, ბატონი ფუჟერი უფრო დიდი ხელოვანი ბრძანდება. ის მე მთლიანად დამხატავს.

გენიოსის საქციელმა ააფორიაქა ეს ყოვლად წესიერი ბურჟუები.

დგებოდა შემოდგომის ის პერიოდი, რასაც ესოდენ საამურად «წმიდა მარტენის ზაფხული» ეწოდება. გენიალურ ადამიანებთან ურთიერთობას შეუჩვეველმა ვერველმა ძლივს გაბედა მომავალი კვირისათვის თავის აგარაკზე ფუჟერის მოწიწებით მიპატიჟება. მან იცოდა, რომ მხატვრისათვის ბურჟუას ოჯახი სულ არ იყო მიმზიდველი.

– თქვენნაირ ხალხს, – უთხრა ვერველმა ფუჟერს, – განცდები სჭირდება, ღირსშესანიშნავი სანახაობანი და განსწავლულ ადამიანებთან შეხვედრა. მე მხოლოდ კარგი ღვინით შემძლია გაგიმასპინძლდეთ და თანაც ჩემი გალერეის იმედი მაქვს – გაგიქარვებთ მოწყენილობას, რაც არ შეიძლება თქვენისთანა მხატვარმა ვაჭართან ყოფნისას არ იგრძნოს.

ამგვარი თავყვანისცემა განსაკუთრებით ესალბუნებოდა მხატვრის თავმოყვარეობას და აკი დაახვია კიდევ თავბრუ ქათინაურებს მიუჩვეველ საცოდავ პიერ გრასუს. პატიოსანი მხატვარი, მეფის ბრძანებით საპატიო ლეგიონის ორდენით დაჯილდოებული, სანაქებო ყმაწვილი მთელი თავისი საჭურველით შეიარაღდა და ვილ დ'ავრეისკენ გაემგზავრა, რათა იქ წლის უკანასკნელი მშვენიერი დღეებით დამტკბარიყო. მხატვარი ვილ დ'ავრეიში სულ უბრალოდ, სახალხო ეტლით ჩავიდა. აქ უნებურად მოიხიბლა ბოთლებით მოვაჭრის თვალწარმტაცი აგარაკით, რაც ხუთ არპანზე გაჭიმულ პარკში გაეშენებინათ, ვილ დ'ავრეის ყველაზე მაღლობ ადგილას, საიდანაც შესანიშნავად მოჩანდა მიდამოები. ვირჟინის ცოლად შერთვა მშვენიერი აგარაკის დაპატრონებას ნიშნავდა. ვერველები მხატვარს ისე გულიანად, სიხარულით, აღფრთოვანებით და ისეთი მეშჩანური გულღობით შეხვდნენ, რომ ფუჟერი შეკრთა. ეს იყო ბრწყინვალე გამარჯვების დღე. სასიძო შეყვითლებულ ხეივანში გაასეირნეს. ხეივანი გულმოდგინედ დაესუფთავებინათ, სწორედ ისე, დიდი, ცნობილი ადამიანის ჩამოსვლას რომ შეეფერებოდა. ბუჩქები შეეკვცვცათ. თვით ხეებიც თითქოს დაევარცხნათ, სოფლის სუფთა ჰაერში სამზარეულოს უსაზღვროდ გამამხნეველები სურნელება იფრქვეოდა. ამ სახლში ყოველივე ამბობდა: «ჩვენთან სახელგანთქმული ხელოვანი ჩამობრძანდა!»

მამილო ვერველი თავის ბაღში ვაშლივით მიგორავდა, მისი ასული გველთევზასავით მიიკლავებოდა, ხოლო დედა კეთილშობილური გამომეტყველებით ღირსეულად მიაბიჯებდა. შვიდი საათის განმავლობაში ეს სამი არსება პიერ გრასუს ერთი წუთითაც არ მოშორებია. სადილის შემდეგ, რომლის ხანგრძლივობა სუფრის სიუხვეს შეეფარდებოდა, ბატონსა და ქალბატონ ვერველთ დაუდგათ ზეიმის უმნიშვნელოვანესი წუთი: სურათებისათვის ხელსაყრელად გაჩირადდნებულ გალერეისკენ გაუძღვნენ

სტუმრებს. დიდებული მხატვრის საპატივცემულოდ მოწვეული სამი მეზობელი, სამთავე ყოფილი ვაჭარი, ბიძა, ვისაც მემკვიდრეობა დარჩებოდა, ერთი შინაბერა ვერველი და სხვა სტუმრები გრასუს გალერეაში შეჰყვნენ. ყველას სურდა გაეგო, რა აზრს გამოთქვამდა დიდი ოსტატი მამილო ვერველის სახელგანთქმული გალერეის შესახებ, რადგანაც ბატონ ვერველს ისინი გაეყრუებინა თავისი სურათების ზღაპრულ ღირებულებაზე ლაპარაკით. ბოთლებით მოვაჭრე თითქოს ეჯიბრებოდა კიდეც მეფე ლუი-ფილიპს და ვერსალის გალერეებს. საუცხოო ჩარჩოში ჩასმულ ტილოებს პატარა ფირფიტები ჰქონდა მიკრული. ფირფიტების ოქროსფერ ფონზე შავი ასოებით ეწერა:

რუბენსი

«ფავნებისა და ნიმფების ცეკვა».

რემბრანდტი

«ანატომიის დარბაზი. დოქტორი ტრომპი თავის მოწაფეებს ლექციას უკითხავს».

გამოეფინათ ას ორმოცდაათი პრიალა და ფაქიზად მოვლილი ტილო. ზოგიერთისათვის მწვანე ფარდა ჩამოეფარებინათ. ფარდის გადაწევა ნორჩ ასულთა თანდასწრებით არ შეიძლებოდა.

მხატვარი გაშეშდა ხელებჩამოყრილი, პირდაღებული და ხმაჩაწყვეტილი. სურათების ნახევარი მას ეკუთვნოდა. თავადვე იყო რუბენსიც, პოლ პოტერიც, მიერისიც, მეტსუც, ჟერარ დოუც! მხოლოდ ერთი გრასუ ოც დიდ მხატვარს წარმოადგენდა.

– რა მოგივიდათ, რატომ გაფითრდით?

– შვილო, ჩქარა წყალი! – შეჰყვირა დედა ვერველმა.

მხატვარმა მამა ვერველის ფრაკის ღილს ხელი ჩაავლო და ერთ კუთხესთან მიიყვანა, ვითომდაც მურილიოს ნახვა უნდოდა: იმ ხანებში ესპანური სურათები მოდაში იყო.

– ეს ტილოები ელიას მაგიუსთან შეიძინეთ?

– დიახ, ყველა დედანია!

– ჩვენს შორის დარჩეს, მითხარით, რამდენად მოგყიდათ, მე რომ მიგითითებთ, ის სურათები?

ორთავემ გალერეას შემოუარა. მხატვარმა სტუმრები ალაფრთოვანა, მასპინძლის თანხლებით ესოდენ ყურადღებით რომ ათვალიერებდა შესანიშნავ ქმნილებებს.

– სამი ათასი ფრანკი! – დაბალი ხმით თქვა ვერველმა, როცა უკანასკნელ ტილოს მიუახლოვდა, – მაგრამ ყველას ვეუბნები, ორმოცი ათასი ფრანკი მივეცი-მეთქი.

– ორმოცი ათასი ფრანკი ტიცინში? – ხმამაღლა შესძახა მხატვარმა, – ეს ხომ სულ მუქთაა!..

– აკი მოგახსენეთ, ჩემი სურათები ასი ათასი ეკიუ ღირს! – შეჰყვირა ვერველმა.

– ეს ტილოები ჩემი დახატულია, – ჩასჩურჩულა მას პიერ გრასუმ. – და ყველა ერთად ათი ათას ფრანკზე მეტად არ გამიყიდია.

– დამიმტკიცეთ ეგ, – უთხრა ბოთლებით მოვაჭრემ, – და ჩემს ქალიშვილს მზითევს გავუორკეცებ, რადგან მაშინ თქვენ ყოფილხართ თვით რუბენსიც, რემბრანდტიც, ტერბორხიც, ტიცინიც!

– ხოლო მაგიუსი – სურათების სახელმძღვანელო ვაჭარი! – დასძინა გრასუმ. მისთვის ახლა ნათელი გახდა, რატომ ეძლეოდა მის ტილოებს მოძველებული იერი და რისთვის იყო საჭირო ის სიუჟეტები, რომლებსაც ჩარჩი ფუჟერს უკვეთდა.

ბატონ ფუჟერს, როგორც მიმართავდა ყოველთვის პიერ გრასუს ვერველთა ოჯახი, ამ შემთხვევის წყალობით თაყვანისმცემელთა პატივისცემა სრულებითაც არ მოჰკლებია, პირიქით, იგი ისე ამალდა, რომ ვერველთა ოჯახს პორტრეტები უფასოდ დაუხატა და მიუძღვნა, რაღა თქმა უნდა, თავის სიმამრს, სიდედრს და მეუღლეს.

დღეს პიერ გრასუ სურათების არც ერთ გამოფენას არ აკლდება. ბურჟუების წრეში პორტრეტების ჩინებულ მხატვრად ითვლება. წელიწადში თორმეტი ათას ფრანკს იღებს და ხუთასი ფრანკის ტილოს აფუჭებს. მის ცოლს მზითვად მოჰყვამ ექვსი ათასი ფრანკი წლიური რენტა. გრასუ სიმამართან და სიდედრთან ბინადრობს. ვერველები და გრასუები შეხმატკბილებულად ცხოვრობენ, საკუთარი ეტლი აქვთ და ქვეყნად ყვეალზე ბედნიერი ადამიანები არაინ. პიერ გრასუ ბურჟუების წრეს არ სცილდება. აქ იგი ამ დროის უდიდეს მხატვრად მიაჩნიათ. ტრონის სადარაჯოსა და ტამპლის ქუჩის შორის მდებარე უბანში, ვინც კი მოისურვებს ოჯახური პორტრეტების დახატვას, აუცილებლად დიდ მხატვარს – პიერ გრასუს უკვეთს და არასოდეს ხუთას ფრანკზე ნაკლებს არ იხდის. აი, რას ამბობენ ბურჟუები, როცა პორტრეტს უკვეთენ ფუჟერს: «რაც გსურთ ისა ბრძანეთ და პიერ გრასუ კი თავის ნოტარიუსთან წელიწადში ოცი ათას ფრანკს ინახავს!»

12 მაისის ამბოხების დროს პიერ გრასუმ თავი ისახელა, რის გამოც საპატიო ლეგიონის ოფიცრის ჯვარი მიიღო. ახლა იგი ნაციონალური გვარდიის ათასეულის მეთაურია.

აბა, როგორ შეეძლო ვერსალის მუზეუმს ესოდენ კეთილგანწყობილი მოქალაქისათვის ბატალური სურათის დახატვა არ დაევალებინა. ეს მოქალაქე პარიზის

ქუჩებში განგებ დაეხეტება, რათა თავის ამხანაგებს გადაეყაროს და ვითომც სხვათა შორის მოახსენოს: «მეფემ ბატალური სურათი დამიკვეთა».

ქალბატონი ფუჟერი აღმერთებს ქმარს, ვისაც ორი შვილი აჩუქა. ამ მხატვარს, სანიმუშო მამასა და მეუღლეს, თავიდან არ სცილდება ერთი საბედისწერო აზრი: მხატვრები მასხრად იგდებენ, მის სახელს სახელოსნოებში დაცინვის გამოსახატავად ხმარობენ. კრიტიკოსები მის შრომას ყურადღებას არ აქცევენ. გრასუ მაინც განაგრძობს მუშაობას და ოცნებობს აკადემიაზე, სადაც აუცილებლად მოხვდება. თანაც მის გულს სიხარულით ავსებს ერთგვარი შურისძიება: გაჭირვებულ მდგომარეობაში მყოფი სახელგანთქმული მხატვრების სურათებს ყიდულობს და ვილ დ'ავრეიში არსებულ ნათითხნ ტილოებს ცვლის ნამდვილი შედევრებით, რაც მას არ ეკუთვნის.

ბევრია პიერ გრასუსავით უნიჭო ადამიანი: ესენი უნიჭობასთან ერთად ბოროტები და ჭირვეულები არიან. პიერ გრასუ კი უჩუმარი ქველმოქმედია და თან უებრო თავაზიანობით გამოირჩევა.

პარიზი, დეკემბერი, 1839 წელი.

ფაჩინო კანე

ლუიზს ულრმესი პატივისცემის ნიშნად

თარგმანი რუსუდან დოდაშვილისა

იმხანად ერთ პატარა ქუჩაზე ვცხოვრობდი. მისი სახელი, ალბათ, არცა გსმენიათ. ეს ლედიგერის ქუჩა გახლავთ; სენტ-ანტუანის ქუჩიდან იწყება, ბასტილიის მოედანთან რომ შადრევანია, იმის მახლობლად, და სერიზეს ქუჩას უერთდება.

მეცნიერების სიყვარულმა შემაგდო ერთ მანსარდზე, სადაც ღამეს თეთრად ვათევდი მუშაობაში, ხოლო ყოველ ცისმარე დღეს იქვე, მეზობლად მდებარე «სამეფო ბიბლიოთეკაში» წიგნებს ჩავჩიჩინებდი.

ღარიბულად ვცხოვრობდი, რაკი თავადვე გადავწყვიტე მტკიცედ დამეცვა მონასტრული ცხოვრების ყველა პირობა, რაც მშრომელი კაცისათვის ესოდენ საჭიროა ხანდახან, კარგ ამინდში, ცოტა ხნით თუ გავისეირნებდი ბურდონეს ბულვარზე.

გულმოდგინე მუშაობას ერთადერთი გატაცება მომწყვეტდა ხოლმე და მასაც ისევ ცოდნის შეძენის წყურვილი იწვევდა – გარეთ გამოვდიოდი და გარეუბნის მკვიდრთა ცხოვრებას, ზნე-ჩვეულებებსა და ხასიათს ვაკვირდებოდი.

მუშაკაცივით ცუდად ჩაცმული, გულგრილად განწყობილი გარეგნული ზიზილ-პიპილებისადმი, ჩემი გამოჩენით იქაურ მცხოვრებლებს არ ვაფრთხობდი. შემემლო გავრეულიყავი ბრბოში, დამენახა, როგორ ჩარხავდნენ მუშები ერთმანეთთან საქმეებს, როგორ კინკლაობდნენ სამუშაოს დამთავრებისას.

ადამიანზე დაკვირვების უნარი უკვე ქვეცნობიერ გრძნობად გადამექცა; იგი იჭრებოდა სხვის სულში და უყურადღებოდ სხეულსაც არ ტოვებდა. უფრო სწორად, გარეგნულ დეტალებს ისე უეცრად აღვიქვამდი, რომ სულიერ სამყაროში მაშინვე ვაღწევდი. დაკვირვების ამგვარი უნარი საშუალებას მიქმნიდა იმ პიროვნების ცხოვრებით მეცხოვრა, ვიზუალურ დაკვირვებას ვაწარმოებდი. გარდავსახულიყავი იმ პიროვნებად ისევე როგორც დერვიში «ათას ერთი ღამიდან» თავისი თილისმით მოჯადოებულ ადამიანებისაგან იღებდა სხეულსა და სულს.

ღამის თერთმეტსა თუ თორმეტ საათზე, როცა შემომხვდებოდა ვინმე მუშა, ვინც ცოლთან ერთად «ამბიგიუ-კომიკიდან» ბრუნდებოდა, თავმესაქცევად უკან მივყვებოდი და პონტ-ო-შუდან ბომარშეს ბულვარამდე ვაცილებდი.

საცოდავი ადამიანები თავდაპირველად იმ საღამოს ნანახ წარმოდგენაზე საუბრობდნენ. მასლაათში თანდათან თავიანთ საქმეებს გადაწვდებოდნენ. დედა ხელში ხელჩაკიდებულ ბავშვს მოაჩანჩალებდა და მის წუწუნსა და ჩივილს ყურს არ უგდებდა. ცოლ-ქმარი ითვლიდა, ხვალ რამდენი ფული გვერგებო, და ამ თანხას ათასნაირ საჭიროებისთვის ინაწილებდა.

რა წვრილმანებზე არ ლაპარაკობდნენ. ჩიოდნენ, კარტოფილი გამკვირდა, ზამთარსაც არ ეღირსა გასვლა, ტორფის ფასი კი სულ მატულობს და მატულობსო. ერთმანეთს პირში ახლიდნენ, ხომ იცი, მეფუნთუმის რამდენი გვმართებსო. ბოლოს ატყდებოდა ერთი აყალმაყალი და ორთავე მეტად ხატოვანი გამოთქმებით თავიანთ ხასიათს ამჟღავნებდა.

ვუსმენდი ამ ადამიანებს და მათი ცხოვრება ჩემი ცხოვრება ხდებოდა. ვგრძნობდი, ზურგზე მათი კონკები მეფარა, ფეხზე მათი ლანჩაგახვრეტილი ფეხსაცმელი მეცვა. მათი სურვილები, მოთხოვნილებები, ყოველი მისწრაფება ჩემს სულში გადმოდიოდა, ან ჩემი სული იკალათებდა მათში.

ეს იყო ფხიზელი ადამიანის სიზმარი.

ამ ღარიბ-ღატაკ ადამიანებთან ერთად გული მომდიოდა მათ მჩაგვრელ საწარმოს უფროსებზე, ან სინდისგარეცხილ მუშტრებზე, რაკი ისინი ქირას დროზე არ უხდიდნენ და აიძულებდნენ ხელფასის მისაღებად კარები აეტალახებინათ მათთვის.

ვიცილებდი საკუთარ ჩვევებს, ვითრგუნავდი სულიერ მიდრეკილებებს, რათა სხვა ადამიანად გადავქცეულიყავი და ნებისყოფის გამოცდის თამაშში ჩავბმულიყავი; ასეთი გახლდათ ჩემი გართობა.

ნეტავ რას უნდა ვუმაღლოდე ამგვარ ნიჭს? შინაგანი ხილვა ხომ არ არის იგი, ან უნარი, რისი ბოროტად გამოყენება სიგიჟეს იწვევს?

ამ ძალის გამომწვევი მიზეზი არასოდეს მიძებნია; მას ვფლობ და მით ვსარგებლობ, ეს არის და ეს.

მარტოოდენ მსურს მოგახსენოთ, რომ იმ დროს უკვე შემეძლო დამენაწილებინა მრავალსახოვანი მასა, რასაც სახელად ხალხი ეწოდება, ჩავწვდომოდი მის არსს და შემეფასებინა მისი კეთილი თუ ბოროტი მხარე.

უკვე კარგად ვიცოდი, რაოდენ ძალას ფლობდა ეს გარეუბანი – რევოლუციის კერა, – სადაც იზრდებიან გმირები, გამომგონებლები, თვითმყოფადი მეცნიერები, თაღლითები, არამზადები; სადაც იფურჩქნება სათნოება და მანკიერება. აქ ყველა გათანგულია სიღარიბით, ქანცგაწყვეტილი ხელმოკლეობით, ჩამხრჩვალი ღვინოში, გასავათებული არყის სმით. ვერც წარმოიდგენთ რამდენი ხიფათი მიკარგულა, რამდენი დრამა მისცემია დავიწყებას ამ მწუხარების ქალაქში, რამდენი შემადრწუნებელი და რამდენი მშვენიერი ამბავი!

გონება ვერასოდეს ჩაწვდება და ვერ შეიცნობს ჭეშმარიტად, რა იმალება აქ; არვის ძალუმს ახსნას ეს ამოცანა. მეტად ქვემოთ, სიღრმეში, უნდა ჩახვიდე, რათა შენს თვალწინ გადაიშალოს ტრაგიკული თუ კომიკური განსაცვიფრებელი სურათები, შემთხვევით აღმოცენებული შედეგები.

თვითონაც არ ვიცი, ესოდენ დიდხანს გულში რატომ ვინახავდი ამბავს, რასაც ახლა მოგიყვებით. იგი წარმოადგენს ნაწილს გასაოცარი თავგადასავლებისა, რაც ინახება იმ გულში, საიდანაც მეხსიერებას, როცა მოეპრიანება, მაშინ ამოაქვს ესა თუ ის ამბავი, ვითარც ლატარიის ნომრები. ამასავით უცნაური ბევრი რამ სხვაცა მაქვს გადამალული. დამიჯერეთ, მათაც დაუდგებათ თავიანთი რიგი.

ერთ დღეს ჩემმა მოახლემ, მუშის ცოლმა, მთხოვა პატივი დამედო და მისი ერთ-ერთი დის ქორწილს დავსწრებოდი.

რათა წარმოგიდგინოთ, როგორი შეიძლება ყოფილიყო ქორწილი, საჭიროა მოგახსენოთ, რომ თვეში ორმოც სუს ვაძლევდი საცოდავ დედაკაცს, რომელიც ყოველ დილით ჩემთან მოდიოდა, მისწორებდა ლოგინს, მისუფთავებდა ფეხსაცმელს, მიწმენდდა ტანსაცმელს, მილაგებდა ოთახს, მიმზადებდა სადილს. დანარჩენ დროს რომელიღაც მანქანის ტარს ატრიალებდა და მძიმე ჯაფის საფასურად დღეში ათ სუს უხდიდნენ. მისი ქმარი, წითელ ხეზე მომუშავე დურგალი, დღეში ოთხ ფრანკს იღებდა. ცოლ-ქმარს სამი შვილი ჰყავდა და პატიოსანი შრომით ლუკმა-პურს ძლივს ჭამდნენ.

ამ მამაკაცსავით და დედაკაცსავით ნამუსიანი ადამიანები არასოდეს შემხვედრია.

ამ უბნიდან გადასვლის შემდეგ, მთელი ხუთი წლის განმავლობაში, ჩემი სახელწოდების დღეს დეიდა ვაიან ყოველთვის მოდიოდა ჩემთან და თაიგული და ფორთოხლები მოჰქონდა. ასე იქცეოდა ქალი, ვისაც თავის დღეში ათი სუც არ ჰქონია ზედმეტი.

სიღარიბემ დაგვაახლოვა. ერთხელაც ვერ შევძელი მისთვის მეჩუქებინა ათ ფრანკზე მეტი, რასაც ხშირად სწორედ ამ შემთხვევისთვის ვსესხულობდი.

აღნიშნულმა მდგომარეობამ იქნებ გასაგები გახადოს, რატომ შევპირდი, ქორწილზე მოვალ-მეთქი; დატაკი ხალხის სიხარულის გაზიარებდა მსურდა.

ნადიმი მოაწყვეს შარანტონის ქუჩაზე მოვაჭრე სირაჯთან, მეორე სართულზე, თეთრი თუნუქის რეფლექტორიანი ნათურებით განათებულ დიდ ოთახში, კედლებზე მაგიდის სიმაღლემდე გაქონილი შპალერი იყო გაკრული, ხოლო კედლების გასწვრივ ხის მერხი იდგა.

თაიგულებითა და ლენტებით მორთული, საზეიმოდ გამოპრანჭული, დროსტარების ჟინით შეპყრობილი, სახეატკეცილი ოთხმოცი ადამიანი დარბაზში ისე ცეკვავდა, თითქოს მეორედ მოსვლა დამდგარიყოს. ყველას გასახარად ნეფე-პატარძალი ერთამანეთს კოცნიდა და იყო ერთი შემახილები: «ეჰ! ეჰ! აჰ! აჰ!» ეს შემახილები თუმცა მეტად ორაზროვანი გახლდათ, მაგრამ სიმართლე რომ ითქვას, მაინც ნაკლებად უხამსი იყო, ვიდრე კარგად აღზრდილი ყმაწვილი ქალის მრავალმნიშვნელოვანი, ქვემ-ქვემა გამოხედვა.

სირაჯის დარბაზში თავმოყრილ ადამიანთა უხემ მხიარულებაში იყო რაღაც ისეთი, რაც არ შეიძლება სხვებსაც არ გადასდებოდა.

უნდა მოგახსენოთ, რომ არც ამ საზოგადოების გარეგნობას, არც ქორწილს, არც სხვა რამეს, რაც აქ ხდებოდა, საერთო არაფერი აქვს ჩემს ამბავთან. მარტოოდენ დაიხსომეთ ის უცნაურობა, რითაც აღწერილი სურათის ჩარჩო გამოირჩევა.

ნათლად წარმოიდგინეთ ამაზრზენი და წითლად შეღებილი დუქანი, შეიგრძენით ღვინის სურნელება, ყური დაუგდეთ მხიარულ შემახილებს, შეუსისხლხორცდით გარეუბანს, მუშების წრეს, ბერიკაცებს, საცოდავ დედაკაცებს, რომელთაც ერთი ღამის სიამოვნების დაკმაყოფილების ჟინი დაუფლებია.

ორკესტრი შედგებოდა «კენზ-ვანის» სამი ბრმისაგან, პირველი ვიოლინოზე უკრავდა, მეორე – კლარნეტზე, ხოლო მესამე – ფლაჟოლეტზე.

სამთავეს ერთად შვიდასი ფრანკი ეძლეოდათ ღამეში.

რალა თქმა უნდა, ამ ფასად არავინ დაგვიკრავდა არც როსინის, არც ბეთჰოვენს, რაც მოეპრიანებოდათ, იმას უკავდნენ, უფრო კი – რაც შეეძლოთ.

საყვედურს არავინ ეუბნებოდა მათ: – მომხიბლავი თავაზიანობა!

მათი დაკვრა ისე უხეშად მოხვდა ჩემს ყურს, რომ ჯერ თავმოყრილ საზოგადოებას მოვავლე თვალი და მერე ბრმების ტრიოს გადავხედე. როცა ფორმა ვიცანი, მაშინვე გული მოიღბა.

დამკვრელები ფანჯრის ნიშაში ისხდნენ და თუ მოისურვებდი მათი პირისახის გარჩევას, სულ ახლოს უნდა მისულიყავი. მაშინვე არ მივსულვარ დამკვრელებთან და მერე, როცა მივუახლოვდი მათ, არ ვიცი რატომ, მაგრამ ირგვლივ ყოველივე შეიცვალა, ქორწილი და მუსიკა გაქრა, ცნობისმოყვარეობა უკიდურესად გამიღიზიანდა, რადგან ჩემი სული კლარნეტის დამკვრელის სხეულში გადავიდა. მევიოლინესა და ფლაჟოლეტის დამკვრელს ყველასთვის ცნობილი, ჩვეულებრივი, უსინათლოს დაძაბული, ყურადღებიანი, სერიოზული სახეები ჰქონდათ. კლარნეტზე დამკვრელს კი ისეთი განსაკუთრებული სახე ჰქონდა, რომელიც ერთნაირად იპყრობს როგორც ხელოვანის, ისე ფილოსოფოსის ყურადღებას.

წარმოიდგინეთ გრუზა, შევერცხლილი, აქოჩრილი ჭადარით მოსილი დანტეს თაბაშირის ნიღაბი, ზეთის ლამპის შუქით განათებული.

ამ საოცარი სახის სევდიანსა და მწუხარე გამომეტყველებას უფრო მეტად ნაღვლიანსა ხდიდა უსინათლობა, რამეთუ ჩაშრეტილ თვალებს აზრი უცოცხლებდა. ბრმის თვალებზე თითქოს კიაფობდა კაშკაშა სხივი, ერთადერთი განუქრობელი ვნებისა,

რაც ძველი კედლის ნასკდომების მსგავსი ნაოჭებით დაღარულ, ამობურცულ შუბლზე მძლავრად აღბეჭდილიყო.

ბერიკაცი ალაღბედზე უკრავდა, ერთი ბეწოთიც არ აქცევდა ყურადღებას არც რიტმს და არც მელოდიას. მისი თითები ზემოთ და ქვემოთ ანგარიშმიუცემლად დაცურავდნენ და ძველ კლავიშებს ეხებოდნენ. აინუნშიც არ მოსდიოდა, თუკი მისი ინსტრუმენტი, ორკესტრანტები რომ იტყვიან, «დაიყვილებდა». ხოლო ამას მოცეკვავეები ისევე ვერ ამჩნევდნენ, როგორც ჩემი იტალიელის ორი დამქაში. იტალიელიო, ვამბობ, რაკი მე მინდოდა იტალიელი ყოფილიყო და ის მართლაც იტალიელი იყო.

ამ ხანდაზმულ ჰომეროსს რაღაც დიადსა და დესპოტურს შეამჩნევდით. გულის სიღრმეში იგი უთუოდ ფარავდა «ოდისეას», რასაც დავიწყება ეწერა. თვალში გეცემოდათ მოხუცის დიდებული, მბრძანებლური იერი, რაც მის უკიდურეს სიღარიბეს, დამცირებულ მდგომარეობას უმაღლესად გავიწყებდათ.

არც ერთი მძაფრი ვნებათა ღელვა, რასაც ადამიანი სიკეთისკენაც შეუძლია წაიყვანოს და ბოროტებისკენაც, გადააქციოს კატორღელად ან გმირად, არ აკლდა იტალიელის მოლურჯო-მოთეთრო პირისკანიან, კეთილშობილურად გამოკვეთილ სახეს, დაჩრდილულს შეჭადარავებული წარბებით, რაც ნისლს ფენდა ღრმულებს, საიდანაც გონების შუქი გამოკრთოდა და ისეთსავე შიშს იწვევდა კაცში, როგორც გამოქვაბულის შესასვლელთან ჩირადდნებითა და ხანჯლებით შეიარაღებული ყაჩაღთა ბრბოს შეხვედრა. ადამიანის ხორცის გაღიაში ლომი იჯდა, რომლის ძალ-ღონე რკინის ხარიხებთან ბრძოლას ფუჭად შეეღია.

სასოწარკვეთილების კოცონი ნაცრად ჩაიფერფლა, ლავა გაცივდა, ხოლო კვლები, გაცივებული ნიაღვრის ნაკადულები, მბჟუტავი კვამლი, ვულკანის ამოფრქვევის სიმძლავრეზე მოწმობდა.

ყოველივე ეს, რაც უფრო ბუნდოვნად გამოსჭვიოდა მისი სახის ნაკვეთებიდან, ჩემს წარმოდგენაში უფრო ცხოველმყოფლად ისახებოდა.

ყოველი ცეკვის შემდეგ, შესვენების დროს, ჭიქებითა და ბოთლებით ფრიად დაინტერესებული ფლაჟოლეტზე დამკვრელი და მევიოლინე საკრავებს თავიანთ გაცრეცილი ქურთუკების ღილებზე ჩამოიკიდებდნენ, ხელს გაიშვერდნენ ფანჯრის ნიშაში მიდგმულ მაგიდისკენ, სადაც მათთვის სუფრა გაეშალათ და იტალიელს სთავაზობდნენ ღვინით სავსე ჭიქას, რის აღებაც თვითონ არ შეეძლო, რადგან მაგიდა მისი სკამის უკან

იდგა. კლარნეტის დამკვრელი მადლობის ნიშნად მათ ყოველთვის მეგობრულად თავს უქნევდა.

დამკვრელთა მოძრაობა გამოირჩეოდა იმ გასაოცარი სიზუსტით, რაც «კენზ-ვანის» ბრმებს ახასიათებს.

სამი უსინათლოსკენ გავემართე, რათა მათი საუბარი მომესმინა, მაგრამ როცა მიუახლოვდი, ისინი გაიტრუნნენ, ეტყობა, მიხვდნენ, მუშა რომ არ ვიყავი და ხმა გაკმინდეს.

_ სადაური ხართ, თქვენ, კლარნეტზე რომ უკრავთ?

_ ვენეციელი, _ ოდნავი იტალიური კილოთი მიპასუხა ბრმამ.

_ ბრმა დაიბადეთ თუ თვალის ჩინი დაკარგეთ რაღაც...

_ უბედური შემთხვევის შედეგად, _ მიპასუხა მკვირცხლად, _ დაწყევლილი შავი წყალი...

_ ვენეცია ლამაზი ქალაქია. ჩემი დღე და მოსწრება იქ წასვლაზე ვოცნებობ.

ბერიკაცს სახე გაუნათდა, ნაოჭები აუთრთოლდა. მძლავრმა მღელვარებამ შეიპყრო იგი.

_ თუ მე წამოგყვებით ვენეციაში, დროს ტყუილად არ დაკარგავთ, _ მითხრა მან.

_ ვენეციაზე ნურაფერს ეტყვით, თორემ დოჟი თავის რაშს მოაჯდება და... თანაც ორი ბოთლი გადაყლურწა ჩვენმა ბატონიშვილმა!

_ აბა, დავიწყეთ, ყიყლიყო ბიძია!

სამთავე დაკვრას შეუდგა, მაგრამ ოთხივე კადრილის შესრულებისას ვენეციელის ყურადღება მხოლოდ ჩემსკენ იყო მომართული. გრძნობდა, რომ ცნობისმოყვარეობა უაღრესად გამიღიზიანა. სევდიანი გამომეტყველება გაუქრა. რაღაც ჩემთვის უცნობმა იმედმა სახის ნაკვეთები გამოუცოცხლა და მის ნაოჭებს ცისფერი ალივით ჩაუქროლა. გაიღიმა და თამამი, შემზარავი შუბლი მოიწმინდა. დაბოლოს, სიხარულმა შეიპყრო იგი, რაკი იგრძნო, რომ საშუალება ეძლეოდა თავისი აკვიატებული აზრი ვინმესთვის გაეზიარებინა.

_ რამდენი წლისა ბრძანდებით? _ ვკითხე მე.

_ ოთხმოცდაორისა.

_ დიდი ხანია, რაც დაბრმავდით?

_ მალე ორმოცდაათი წელი იქნება, _ მიპასუხა მან ისეთი კილოთი, რაც იუწყებოდა, რომ მისი სინანული თვალის ჩინის დაკარგვას არ ეხებოდა მხოლოდ, არამედ რაღაც დიდ ძალაუფლებას, რომელიც ხელიდან გამოსცლოდა.

_ ერთი ეს მითხარით, ესენი დოჟს რატომ გიწოდებენ? _ შევეკითხე.

_ აჰ, ისე, ხუმრობით მეძახიან, _ მომიგო მან. _ ვენეციელი პატრიცი გახლავართ და სხვებსავით მეც შემემლო დოჟი ვყოფილიყავი.

_ რა გვარისა ბრძანდებით?

_ აჰ, _ მიპასუხა მან, _ ძია კანეს მეძახიან. სამოქალაქო აქტებში ჩემი გვარი სხვანაირად შეიტანეს. იტალიურად კი ეს გახლავთ მარკო ფაჩინო კანე, ვარეზელი ბატონიშვილი.

_ როგორ, თქვენ შთამომავალი ბრძანდებით სახელგანთქმული კონდოტიერი ფაჩინო კანესი, რომლის დაპყრობილი სამფლობელოები მილანელ დუკათა ხელში გადავიდა?

_ E vero, _ მითხრა მან, _ იმხანად კანეს ძემ ვენეციას შეაფარა თავი, რათა ვისენტის საგვარეულოს არ მოეკლა. მისი გვარი იქ «ოქროს დავთარში» შეიტანეს. ხოლო დღეს აღარც კანე არსებობს და აღარც საგვარეულო დავთარი. _ და მან ისე ჩაიქნია ხელი, რომ ამით გამოხატა ჩაფერფლილი პატრიოტული გრძნობაცა და ზიზღიც ამქვეყნიური ამოებისადმი.

_ თუ ვენეციელი სენატორი ბრძანდებით, მაშინ ხომ მდიდარიც უნდა ყოფილიყავით? როგორ მოხდა, რომ ქონება ასე გამოგცლიათ ხელიდან?

ამ შეკითხვაზე მან პირი ჩემსკენ ჭეშმარიტად ტრაგიკული მოძრაობით მოიბრუნა, თითქოს იმისათვის, რათა დამკვირვებოდა და მიპასუხა:

_ უბედურებათა შედეგად!

ღვინის სმა ვიღას აგონდებოდა. ხელით ანიშნა, რომ აღარ სურდა გამოერთმია ღვინით სავსე ჭიქა, რასაც ამ წუთში ფლაჟოლეს ბებერი დამკვრელი აწვდიდა და თავი ჩაქინდრა.

ეს დეტალები იმ ხასიათისა არ გახლდათ, რომ ჩემთვის ცნობისმოყვარეობა დაეყუჩებინა. ცეკვის დროს, როცა ეს სამი ავტომატი დაკვრას განაგრძობდა, მოხუც კეთილშობილ ვენეციელს ვათვალისწინებდი გამსჭვალული ისეთი გრძნობით, რაც ოცი წლის ჭაბუკის გულში ცეცხლივით აგიზგიზდება ხოლმე.

თვალწინ წარმომიდგა ვენეცია და ადრიატიკა. მოხუცის ჟამთა სიავით განადგურებულ სახეზე ვხედავდი ნანგრევებად ქცეულ ვენეციას. დავებეტებოდი ამ ქალაქში, რომელიც ესოდენ ძვირფასია მის ბინადართათვის. მივეშურებოდი რიალტოდან დიდ არხამდე, ესკლავონის სანაპიროდან ლიდომდე. ვბრუნდებოდი ვენეციის ტამარში, რაც ესოდენ თავისებურად დიდებულია. შევცქეროდი casa d'oro-ს ფანჯრებს, თითოეულ მათგანს ხომ განსხვავებული ჩუქურთმა ამკობს. ვათვალიერებდი მარმარილოთი მდიდრულად ნაგებ ძველ სასახლეებს. დაბოლოს აღტაცება მიპყრობდა მთელი ამ ჯადოსნური ქმნილებათა ხილვით, რამეთუ ისინი იმდენად ძვირფასნი არიან სწავლულისთვის, რამდენადაც იგი ოცნებაში თავის ნებაზე აფერადებს მათ, ხოლო სინამდვილე მის ოცნებას პოეზიის სამოსს არ აცლის.

გონებით მივყვებოდი უდიდეს კონდოტიერთა შთამომავლის ცხოვრების დინებას. იქ ვეძებდი მის უბედურებათა ნაკვალევს და მიზეხს იმ ღრმა ფიზიკური და სულიერი გადაგვარებისა, რაც ამ წუთას მის სახეზე აკიაფებულ სიდიადისა და კეთილშობილების ნაპერწკლებს უფრო მეტად მშვენიერსა ხდიდა.

ჩემი და ვენეციელის ფიქრები, უეჭველია, ერთმანეთს ემთხვეოდა, ვინაიდან, დარწმუნებული ვარ, ბრმა, რაკი ყურადღებას გარე სამყაროს სხვადასხვა საგნებზე ვერ ფანტავს, სხვა ადამიანთან გონებრივ კონტაქტს სწრაფად ახდენს.

მართლაც, ჩვენი ურთიერთკეთილგანწყობილების გამომჟღავნება დიდხანს არ დაყოვნებულა. ფაჩინო კანემ დაკვრა შეწყვიტა. წამოდგა, მოვიდა ჩემთან და მითხრა: «გავიდეთ!» ამ სიტყვამ ჩემზე ელექტრონის დენივით იმოქმედა.

მკლავში ხელი გავუყარე და მასთან ერთად გარეთ გამოვედი.

ქუჩაში ასე მომმართა:

– თანახმა ხართ წამიყვანოთ ვენეციაში, ჩამყვით იქამდე? იქნებ ირწმუნოთ ჩემი? ისეთ ბედსა გწევთ, რომ თქვენი ქონება ამსტერდამსა და ლონდონის ათი ბანკის ქონებას გადააჭარბებს, როტმილდზე მდიდარი გახდებით. ერთი სიტყვით, იქნებით ისეთი ავლადიდების პატრონი, როგორიც «ათას ერთ ღამეშია» აღწერილი.

გავიფიქრე, ეს კაცი გიჟია-მეთქი, მაგრამ მის ხმაში იმგვარი ძალა გამოკრთოდა, რომ დავნებდი.

მორჩილად გავყევი ბრმას და მან ისე მიმიყვანა ბასტილიის თხრილებთან, თითქოს თვალხილული ყოფილიყოს!

მოხუცი ჩამოჯდა ერთ ქვაზე, უკაცრიელ ადგილას, სადაც შემდგომ ააგეს ხიდი, სენ-მარტენის არხს სენასთან რომ აერთებს. მეც იქვე, ბერიკაცის წინ, მეორე ლოდზე ჩამოვჯექი. მისი ჭაღარა მთვარის შუქზე ვერცხლის ძაფებივით ბზინავდა.

სიჩუმე, რასაც ჩვენამდე მოღწეული ბულვარების ქოთქოთი არღვევდა, კამკამა ღამე, ყოველივე ხელს უწყობდა იმას, რომ სცენა მართლაც ფანტასტიკური ყოფილიყო.

– თქვენ მილიონებზე ელაპარაკებით ყმაწვილკაცს და გგონიათ, იგი ყოყმანს დაიწყებს მათ მისაღებად? თუნდაც ათასი ხიფათი მოელოდეს? ხომ არ დამცინით?

– დაე, მოვკვდე ცოდვების მოუნანიებლად, – მომიგო მან მგზნებარედ, – თუკი ის, რასაც გიამბობთ, მართალი არ არის. ოცი წლისა ვიყავი, როგორც თქვენა ხართ ახლა; მდიდარი გახლდით, ღამაზი, მაღალი წარმოშობისა და ცხოვრებაში ფეხი შევდგი უდიდესი სიგიჟით, – სიყვარულით. ისეთმა მიჯნურობამ დამიმონა, რის მსგავსიც ახლა აღარ არსებობს. ოღონდ მარტოოდენ დაპირება მიმელო, რომ სატრფო კოცნის ნებას დამრთავდა და ჩავჯდებოდი ზანდუკში, სადაც ხანჯლით ამკუწავდნენ. მისთვის სიკვდილი ხანგრძლივ სიცოცხლედ მიმაჩნდა. 1760 წელს ვენდრამინთა საგვარეულოს შთამომავალი, თვრამეტი წლის ქალი შემიყვარდა. მისი ქმარი, გვარად საგრედო, ერთ-ერთი ყველაზე მდიდარი სენატორი გახლდათ. ოცდაათი წლისა იყო და ცოლი გაგიჟებით უყვარდა. მე და ჩემი სატრფო ქერუბინებივით უცოდველნი ვიყავით. ერთხელ sposo თავს დაგვადგა, როცა ჩვენ სიყვარულზე ვსაუბრობდით. უიარალოდ ვიყავი. მან დარტყმა ამაცდინა. ვეცი და ორი ხელით დავახრჩე. წიწილასავით მოვუგრებე კისერი. მინდოდა ბიანკასთან ერთად გავცლოდი ქალაქს, მაგრამ მან არ ინება გამომყოლოდა. ასეთი გახლავთ ქალები! წავედი მარტო. დაუსწრებლად გამასამართლეს. ჩემს ქონებას ჩემს მემკვიდრეთა სასარგებლოდ სექვესტრი დაადეს, მაგრამ მე მოვასწარი და თან წავიღე ალმასები, ტიცინანის ხუთი გრაგნილად დახვეული ტილო, მთელი ოქრო, რაც კი გამაჩნდა. წავედი მილანში, სადაც არავის შევუწუხებია; ჩემი საქმე ხელისუფლებას სულაც არ აინტერესებდა.

– სანამ ამბის მოყოლას განვაგრძობდე, ერთ პატარა საკითხზე შევაჩერებ თქვენს ყურადღებას, – მითხრა მან ცოტაოდენი დუმილის შემდეგ. – არ ვიცი, გავლენას ახდენს თუ არა ქალის ახირებული სურვილები პირმშოზე ჩასახვის მომენტში, ან მაშინ, როცა მუცლით ატარებს, ის კი უდავოა, რომ დედა ჩემზე ორსულობის პერიოდში ოქროზე ჭკუას კარგავდა. მეც ასევე ვგიჟდები ოქროსთვის და ამ მანიის დაკმაყოფილება ჩემი არსებობისთვის სრულიად აუცილებელია. რა პირობებშიც უნდა მოვხვდე, ოქრო თან

უნდა მქონდეს. ხელში ოქროს ვატრიალებ ნიადაგ. სიჭაბუკეში ყოველთვის ოქროს სამკაულს ვატარებდი და ჯიბეში ორი ან სამი დუკატი მედო.

ამ სიტყვებთან მან ორი დუკატი ამოიღო ჯიბიდან და მიჩვენა.

– თითქოს ყნოსვით ვგრძნობ ოქროს. თუმცა ბრმა ვარ, მაინც ოქრომჭედლების დუქნებთან ვჩერდები. ამ ვნებამ დამლუპა კიდეც. აზარტული მოთამაშე გავხდი, რათა ოქროზე მეთამაშა. ყალთაბანდი არ ვიყავი, სხვები კი ყალთაბანდურად მეთამაშებოდნენ და გავკოტრდი. როცა ქონების ნატამალიც აღარ გადამრჩა, ბიანკას ნახვის სურვილმა გამაგიჟა. საიდუმლოდ დავბრუნდი ვენეციაში. ვიპოვე სატრფო და ექვსი თვის განმავლობაში ბედნიერებით ვტკბებოდი. მის სახლში ვიმალებოდი და საჭმელსაც ის მაჭმევდა. მეგონა, მთელ სიცოცხლეს ასეთი ნეტარებით გავატარებდი.

ბიანკა ერთ პროვედიტორს უყვარდა. იგი მიხვდა, რომ მეტოქე ჰყავდა. იტალიაში მეტოქეს გუმანით გრძნობენ. იმდენი გვითვალთვალა, სანამ სარეცელზე არ შემოგვისწრო. არამზადა! წარმოიდგინეთ, როგორი ბრძოლა გაიმართა ჩვენს შორის. არ მოვკალი, მხოლოდ მძიმედ დავჭერი.

ამ ხიფათმა დაამსხვრია ჩვენი ბედნიერება. ჩემს სიცოცხლეში ბიანკასთანა ქალი აღარ მინახავს.

რა სიამოვნება არ განმიცდია, რა განცხრომას არ მივცემივარ, ლუი XV კარზე მიცხოვრია, ყველაზე სახელგანთმულ ქალებსაც დავახლოვებოვარ, მაგრამ ჩემი ძვირფასი ვენეციელისდარ ღირსებებს, მომხიბვლელობას, ვნებიანობას არსად შევხვედრივარ. პროვედიტორს მხლებლები ახლდა. მოიხმო ისინი. სასახლეს ალყა შემოარტყა და მერე შიგ შემოცვივდნენ. თავს ვიცავდი, რათა მოვმკვდარიყავი ბიანკას თვალთა წინაშე. ბიანკაც მეხმარებოდა და ჩემთან ერთად ლამობდა პროვედიტორის მოკვლას.

ოდესღაც ეს ქალი ჩემთან გაქცევაზე არ დამყაბულდა, მაგრამ ექვსი თვის ბედნიერების შემდეგ ისწრაფოდა ჩემთან ერთად მომკვდარიყო და მრავალი ჭრილობაც მიიღო. უცბად დიდი მოსასხამი გადამაფარეს. მერე შემკრეს, გონდოლაში ჩამსვეს და ციხის ერთ-ერთ ხაროში ჩამაგდეს.

ოცდაორი წლისა ვიყავი. ისე მაგრად მეჭირა ჩემი გადატეხილი ხმლის ნატეხი, რომ თუ ხელს არ მომაჭრიდნენ, ვერ წამართმევდნენ. შემთხვევის წყალობით, ან სიფრთხილით შთგონებულმა, რკინის ნატეხი ერთ კუთხეში მივმალე, თითქოს რაიმე სამსახურის გაწევა შეეძლო.

მიმკურნალეს, არც ერთი ჭრილობა სასიკვდილო არ გამოდგა. ოცდაორი წლის ასაკში რას არ გადაურჩება კაცი.

თავის მოკვეთას მიპირებდნენ. დროის მოსაგებად ავადმყოფობა მოვიგონე. ვვარაუდობდი, ჩემი ჯურღმული არხის გვერდით უნდა ყოფილიყო. გადავწყვიტე, კედელს გამოვთხრი, არხს გადავცურავ და გავიქცევი-მეთქი, თუმცა დახრჩობა იქნებ არც ამცდენოდა.

ახლავე გეტყვით რას ეყრდნობოდა ჩემი ვარაუდი. ყოველთვის, როცა მედილეგეს ჩემთვის საჭმელი მოჰქონდა, მე ვასწრებდი კედლებზე წარწერილი მითითებები წამეკითხა. მაგალითად, ასეთი წარწერა: «სასახლის მხარე», «არხის მხარე», «მიწისქვეშეთის მხარე». ბოლოს გეგმაც გავარჩიე. მის დანიშნულებაზე სულაც არ ვნაღვლობდი, რაკი უთანხმდებოდა განლაგებას დოჟთა სასახლისა, რის აშენებაც ჯერაც არ დასრულებულა.

გონების განსაკუთრებული დაძაბულობის შედეგად, რასაც თავისუფლების მოპოვების მძაფრი სურვილი იწვევს, ერთი ქვის ზედაპირზე თითების ფათურით ძლივსძლივობით გავარჩიე არაბული წარწერა, რითაც ამ საქმის მოთავე აუწყებდა თავის შემცვლელებს, რომ კედლის ქვემო წყობიდან ორი ლოდი გამოედრო და თორმეტი ფუტის სიგრძეზე მიწისქვეშა გასასვლელი გამოეთხარა. მისი საქმის გამგრძელებელს ხაროს ძირში უნდა დაეყარა ქვების ნამსხვრევები და კირი, რაც მიწის თხრის შედეგად დაგროვდებოდა.

თუნდაც შენობის მტკიცე ნაგებობით გულარხეინად არ ყოფილიყვნენ მეციხოვნეები და ინკვიზიტორები და არ დაკმაყოფილებულიყვნენ გარედან დაყენებული გუშაგების დაცვით, თვით განლაგება ორმოებისა, სადაც მხოლოდ რამდენიმე საფეხურზე ჩამოდიოდნენ, საშუალებას ქმნიდა თანდათანობით ისე ამემალღებინა იატაკის დონე, რომ მედილეგებს არ შეემჩნიათ.

ეს უზარმაზარი სამუშაო წყალში ჩაეყარა ყოველ შემთხვევაში იმას, ვინც წამოიწყო, რადგან დაუმთავრებელი საქმე უცნობის სიკვდილს იუწყებოდა.

რათა მისი თავგანწირვა უკვალოდ არ გამქრალიყო, პატიმარს არაბული ენა უნდა სცოდნოდა. მე კი სომეხთა მონასტერში აღმოსავლური ენები მქონდა ნასწავლი.

ქვის უკან დაწერილი ერთი წინადადება იმ უბედური კაცის ამბავს გადმოსცემდა. იგი მსხვერპლი გამხდარიყო თავისი უთვალავი სიმდიდრისა, რამაც ვენეციას სიხარბე გაუღვიძა და უბიძგა მის ქონებას დაუფლებოდა.

მიზნის მისაღწევად ერთი თვე დამჭირდა, მუშაობისას, ან იმ დროს, როცა დადლილობა ქანცს მაცლიდა, მესმოდა ოქროს ჩხრიალი, ვხედავდი ოქროს, ალმასების ელვარებით თვალთ მიბნელდებოდა.

ოჰ! მომისმინეთ. ერთ ღამეს ჩემი დაჩლუნგებული ფოლადი ხეს მოხვდა. გავლესე ხმლის ნატეხი და ხის გაბურღვას მოვყევი. მუშაობა რომ შემძლებოდა, მუცლით ვხოხავდი და გველივით ვიკლაკნებოდი. სრულიად შიშველი თხუნელასავით ვთხრიდი მიწას. ხელები წინ გავიშვირე და საძირკვლის ქვაც კი საყრდენ წერტილად გადავიქციე.

სასამართლომდე სამი დღეა დამრჩა. გადავწყვიტე, ღამით უკანასკნელად დამეძაბა ძალა. გავხვრიტე ხე და რკინა სიცარიელეში გავიდა.

წარმოიდგინეთ ჩემი გაკვირვება, როცა ნაჩვრეტში გავხედე! აღმოვჩნდი ერთი სარდაფის ხის ჩუქურთმის უკან და მკრთალი შუქი საშუალებას მიქმნიდა ოქროს გროვა შემემჩნია.

დოჟი და «ათთა საბჭოს» ერთ-ერთი წევრი სარდაფში იმყოფებოდნენ. მათი ხმაც მომესმა. ლაპარაკიდან შევიტყვე, რომ აქ ინახებოდა რესპუბლიკის საიდუმლო განძი, დოჟთა ძღვენი და ნადავლის მარაგი, რასაც «ვენეციის შემოსავალი» ეწოდებოდა და რაც საომარი ლაშქრობების დროს შეგროვებულ ნაალაფევს წარმოადგენდა.

გადავრჩი!

როცა მედილეგე ჩემთან მოვიდა, ვთხოვე გაქცევაში დამხმარებოდა და თანაც გამომყოლოდა. პირობა დავუდე, რომ იმდენ სიმდიდრეს წავიღებდით თან, რამდენსაც შევძლებდით.

საყოყმანო არაფერი ჰქონდა და ისიც დამთანხმდა.

ლევანტისკენ გასამგზავრებლად გემმა აფრა აუშვა. სიფრთხილის ყველა ზომა მიღებული იყო. ბიანკა ყოველმხრივ დახმარებას უწევდა მზადებას, რასაც მე ჩემი შეთქმულების მონაწილეს ვუკარნახებდი.

ეჭვი რომ არავისთვის აღებრა, ბიანკა სმირნაში უნდა დაგვწეოდა.

ერთ ღამეს ღრუ გავაფართოვეთ და ვენეციის საიდუმლო ხაზინაში ჩავვედით. რა ღამე იყო! ჩემს თვალწინ ოთხი, ოქროთი სავსე, ვეებერთელა კასრი იდგა.

წინა ოთახში ორად დაეგროვებინათ ვერცხლი და ორ გროვას შორის გზა დაეტოვებინათ, რათა გაეველოთ ოთახში, რომლის კედლებთან ხუთი ფუტის სიმაღლეზე მონეტები ეყარა.

მეგონა, ჩემი მედილეგე გაგიჟდებოდა: მღეროდა, ხტოდა, იცინოდა, ოქროში დაკუნტრუშობდა. დავემუქრე, დაგახრჩობ, თუ დროს დამაკარგვინებ, ან ხმაურს ატეხ-მეთქი.

ისე იყო გახარებული, რომ პირველად ვერ შეამჩნია მაგიდა, რაზეც ალმასები ეყარა. მე მივვარდი მაგიდას და, რაც შემემლო, მეზღვაურის ქურთუკისა და შარვლის ჯიბე-უბეები გავიტენე.

ღმერთო ჩემო! მესამედიც კი ვერ წამოვიღე. მაგიდის ქვეშ ოქროს ზოდები ეყარა. ჩემი ამხანაგი დავიყაბულე, ოქროთი აგვევსო იმდენი ტომარა, რამდენის წაღებასაც შევძლებდით. ეს ერთადერთი საშუალება იყო, როგორც მე ავუხსენი მას, რომ უცხოეთში ჩვენზე ეჭვი არ მოეტანათ.

_ მარგალიტები, სამკაულები, ალმასები გაგვცემს, _ ვეუბნებოდი.

როგორიც უნდა ყოფილიყო ჩვენი სიხარბე, ორი ათას ლივრ ოქროზე მეტის წამოღება ვერ შევძელით. ისედაც ექვსჯერ გადავიარეთ გზა საპატიმროდან გონდოლამდე.

არხზე გასასვლელ კართან მდგომი გუშაგი მოვისყიდეთ ერთი ტომრით, რომელშიაც ათი ლივრი ოქრო იყო.

ორ გონდოლიერს კი ეგონა, რესპუბლიკას ვემსახურებითო.

გათენებისას გავემგზავრეთ. შუა ზღვაში რომ გავედით, ისევ ის ღამე წარმომიდგა თვალწინ. მოვიგონე, რა განცდები გადავიტანე, ხელახლა დავინახე უზარმაზარი საგანძური, სადაც, ჩემი გამოანგარიშებით, ოცდაათი მილიონი დავტოვე ვერცხლითა და ოცი მილიონი ოქროთი. უთვალავი მილიონის ალმასი, მარგალიტები და ლალები, რაღაც სიგიჟის მსგავსმა მომიარა.

ოქროს ციებ-ცხელება შემეყარა.

სმირნაში გადმოვბარგდით და მაშინვე საფრანგეთში მიმავალ გემში ჩავსხედით. გემზე ასვლისას ღმერთმა კეთილი თვალთ გადადომხედა და ამხანაგი თავიდან მომაშორა.

მაშინ ვერ მივხდი, რა შედეგი შეიძლება მოჰყოლოდა ამ შემთხვევას, რამაც სიხარულით ამივსო გული. ორთავე იმდენად ვიყავით აღელვებული, რომ სრულიად გამოვთავყვანდით და ერთმანეთს ვერც ველაპარაკებოდით. სულ იმას ველოდით, როდის გავცდებოდით საფრთხეს, როდის აღმოვჩნდებოდით მყუდრო ადგილას და ჩვენს ნებაზე დავიწყებდით ცხოვრებას.

განა გასაკვირველია, რომ იმ არამზადას თავგზა აებნა.

თქვენ დაინახავთ როგორ დამსაჯა ღმერთმა.

გულს მხოლოდ მაშინ მომეფონა, როცა ლონდონსა და ამსტერდამში აღმასების ორი მესამედი გავყიდე და ოქროს ქვიშა ფასიან ქალღებად ვაქციე.

ხუთი წლის განმავლობაში მადრიდში ვიმალებოდი. შემდეგ, 1770 წელს, ესპანელის სახელითა და გვართ პარიზში ჩამოვედი. აქ მეტად მდიდრული ცხოვრება დავიწყე.

ბიანკა გარდაიცვალა.

ცხოვრების სიამტკბილობაში ჩაფლულმა, ექვსი მილიონის პატრონმა თვალის ჩინი დავკარგე. ეჭვი არ მეპარება, რომ ეს ავადმყოფობა საპატიმროს ჯურღმულში ჯდომისა და ქვის მტვრევის შედეგია, უკეთუ ოქროს ხილვის განსაკუთრებული უნარი მხედველობით ენერგიას არ მიძაზავდა და თვალის შუქს არ მიკარგავდა.

იმხანად ერთი ქალი მიყვარდა. ვაპირებდი ბედ-ილბალი მისთვის დამეკავშირებინა. საიდუმლო გავანდე და ნამდვილი გვარიც გავუმხილე. ის ერთ ყოვლისშემძლე საგვარეულოს ეკუთვნოდა. დიდი იმედი მქონდა უზენაესი მფარველობისა, რასაც ლუი XV მიწევდა. დიახ, გული გადავუშალე ქალს, მაღამ დიუ ბარის მეგობარს. მან მირჩია ვჩვენებოდი ლონდონის ცნობილ ოკულისტს. მე და ჩემმა სატრფომ ლონდონში რამდენიმე თვე ერთად დავყავით. ერთ დღეს მან ჰაიდ-პარკში მიმატოვა. მთელი ჩემი ქონება გაიტაცა და საარსებოდ ერთი გროშიც არ დამიტოვა. რა უნდა მექნა, გვარს ვერვის გავუმხელდი, ვენეციის შურისძიების მეშინოდა.

ჩემი ხეიბრობით ხელს ითბობდნენ ჯაშუშები, რომლებიც ქალმა თავს დამახვია.

ადარ დაგლით ჟილ-ბლაზის ღირსი ხიფათებიანი თავგადასავლის მოყოლით.

მოხდა თქვენი რევოლუცია.

იძულებული გავხდი თავი შემეფარებინა «კენზ-ვანში», სადაც ისევ იმ მყრალმა დედაკაცმა მომათავსა მას შემდეგ, რაც გიჟად გამომაცხადა და «ბისეტრში» მაყურყუტა. ვერასოდეს მის მოკვლას ვერ შევძლებდი. არც თვალის ჩინი გამაჩნდა და არც ქონება, რომ მის მოსაკლავად მკვლელი დამექირავებინა.

სანამ მედილეგე ბენედეტო კარპის დავკარგავდი, მანამდე რომ მისგან შემეტყო, რომელ მხარეს მდებარეობდა ჩემი ჯურღმული, ვენეციაში დავბრუნდებოდი და შევძლებდი ისევ მიმედწია ხაზინამდე, მას შემდეგ, რაც ნაპოლეონმა რესპუბლიკა გაანადგურა.

მართალია, ბრმა ვარ, მაგრამ წავიდეთ ვენეციაში! მივაგნებ საპატიმროს კარებს, კედლებს იქითაც დავინახავ ოქროს, ვიგრძნობ წყლის ქვეშაც, სადაც იგი გადამალულია ახლაც, ვინაიდან მოვლენები, რომელთა წყალობით ვენეციის ძალაუფლება დაემხო, ისეთი

ხასიათისაა, რომ ხაზინის საიდუმლო უნდა დამარხულიყო ბიანკას მმასთან, დოჟ ვენდრამინოსთან ერთად. მის გარდაცვალებამდე კი იმედი მქონდა, რომ «ათთა საბჭოსთან» მიშუამდგომლებდა იგი და შემარიგებდა.

განცხადებით მივმართე პირველ კონსულს, ხელშეკრულების დადება შევთავაზე ავსტრიის იმპერატორს, ყველა ისე თავაზიანად მეუბნებოდა უარს, როგორც გიჟს!

მოდი, წავიდეთ, ვენეციაში. წავალთ მათხოვრები და დავბრუნდებით მილიონერები. გამოვისყიდით მამულებს და თქვენ დაგნიშნავთ მემკვიდრედ, იქნებით ვარეზელი ბატონიშვილი.

თავგზა ამიბნია მოხუცის აღსარებამ, რაც ჩემს წარმოდგენაში მთელ პოემად გადაიქცა. შევეყურებდი მის გაჭაღარავებულ თავს, გადავცქეროდი ბასტილიის თხრილებში მომდინარე შავ წყალს, ისევე მდორეს, როგორც ვენეციის არხებშია, და დანა კბილს არ მიხსნიდა.

ფიჩინო კანეს ეგონა, რომ მეც სხვებსავით გიჟად ჩავთვალე. ზიზღნარევი სიბრალულით ჩაიქნია ხელი, რითაც სასოწარკვეთილების მთელი ფილოსოფია გამოხატა.

ნაამბობმა, ალბათ, ვენეციაში გატარებული ბედნიერი დღეები გაახსენა. მან ხელი დაავლო კლარნეტს და სევდიანად ააკვნესა ვენეციური სიმღერა, ბარკაროლა, რისთვისაც ხელახლა იპოვა პირვანდელი ნიჭი, ნიჭი გამიჯნურებული, ქედმაღალი პატრიცისა.

ეს რაღაც ისეთი იყო, რამაც *super flumina Balylonis* გამახსენა.

თვალი ცრემლით ამევსო.

თუ რომელიმე დაგვიანებული გამვლელი ამ დროს ბურდონეს ბულვარზე ჩაივლიდა, უეჭველია, შეჩერდებოდა, რათა მოესმინა სამშობლოდან განდევნილის უკანასკნელი ლოცვა, მოესმინა უკანასკნელი სინანული დაკარგული სახელის გამო, რასაც ბიანკას მოგონება უკავშირდებოდა.

მაგრამ ოქრომ სწრაფად თავისი გაიტანა და საბედისწერო გატაცებამ სიჭაბუკის სხივი ჩააქრო.

_ ამ განძს, _ მითხრა მან, _ მე ყოველთვის ვხედავ. სიფხიზლეშიაც და ძილშიც. ოქროში დავსეირნობ, აღმასები კიაფობენ. ისე ბრმა არ გახლავართ, როგორც თქვენ გგონიათ: ოქრო და აღმასები მინათებენ წყვილიადს, ღამეს უკანასკნელი ფაჩინო კანესი, რამეთუ ჩემი ტიტული მემმის საგვარეულოზე გადავა. _ ღმერთო ჩემო! მკვლელის დასჯა ასე ადრე დაიწყო! Ave Maria...

მან წაიჩურჩულა რამდენიმე ლოცვა, რაც მე ვერ გავარჩიე.

_ ჩვენ წავალთ ვენეციაში, _ შევეყვირე მე, როდესაც იგი ფეხზე წამოდგა.
_ მაშ, შევხვდი ნამდვილ მამაკაცს! _ შესძახა მოხუცმა და სახე გაებადრა.
მკლავში მკლავი გავუყარე და გავაცილე. «კენზ-ვანის» კართან ხელი ჩამომართვა. ამ დროს ქორწილიდან დაბრუნებულმა რამდენიმე მამაკაცმა ჩაგვიარა. ისინი, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, გაჰკიოდნენ.
_ ხვალ გავემგზავროთ? _ მკითხა უსინათლომ.
_ მაშინვე, როგორც კი ცოტაოდენ ფულს მოვუყრით თავს.
_ რატომ, ხომ შეგვიძლია ფეხით გავუდგეთ გზას. მოწყალებას ჩამოვითხოვ... ამტანი ვარ და, გარდა ამისა, ადამიანი ახალგაზრდავდება, როცა წინ ოქროს ხედავს. ფაჩინო კანემ ორი თვე იავადმყოფა და იმავე ზამთარს გარდაიცვალა. საბრალო ბერიკაცს ჭლექი ჰქონდა.

პარიზი. მარტი, 1836 წ.

ელ ვერდუგო

თარგმანი გერონტი ქიქოძისა

პატარა ქალაქ მენდის სამრეკლოზე ზარმა შუალამის ჟამი დარეკა. ახალგაზრდა ფრანგი ოფიცერი ვიქტორ მარშანი გრძელ ტერასზე იდგა. ეს ტერასი გარს უვლიდა კოშკის ბაღს. ოფიცერი დაყრდნობილი იყო გალავანს და, როგორც ეტყობოდა, უფრო ღრმად იყო ჩაფიქრებული, ვიდრე ეს უზრუნველ სამხედრო ცხოვრებას შეეფერებოდა. ისიც უნდა ითქვას, რომ ადგილის მდებარეობა და ღამე მეტად უწყობდა ხელს ფიქრებში წასვლას. ესპანეთის მშვენიერ ცას განიერი კამარა შეეკრა. ვარსკვლავების ციმციმი და მთვარის ალერსიანი შუქი ანათებდნენ საუცხოო ველს, რომელიც მხატვრულად იშლებოდა მის ფერხთ ქვეშ. ჰაერი აყვავილებული ფორთოხლის სუნით იყო გაღჟენთილი; შორიახლო ქალაქი მენდი მოჩანდა. იგი თითქოს ჩრდილოეთის ქარებისაგან თავს იცავდა იმ კლდის ძირას, რომელზედაც კოშკი იყო აგებული. საკმაო იყო მხედარს თავი მოებრუნებინა და იგი ზღვას დაინახავდა; მისი მოლაპლაპე ტალღები სურათის გარშემო ფართო ვერცხლის ზოლს ავლებდა. კოშკის დარბაზებიდან მოისმოდა ორკესტრის ხმა, მოცეკვავე ოფიცრებისა და ქალების სიცილი; ეს ხმები ერთვოდა შორეული ოკეანის დრტვინვას. ღამის სიგრილე ძალ-ღონეს მატებდა მხედარს, ხოლო მცენარეები და ყვავილები ისეთ საამურ სუნს აკმევედნენ, რომ ახალგაზრდა კაცს ეგონა, სურნელოვან ტალღებში ვცურავო.

მენდის კოშკი ეკუთვნოდა ესპანელ დიდებულს, მარკიზ ლეგანიესს, რომელიც ამ დროს იქ ცხოვრობდა თავისი ოჯახით. მთელი ამ საღამოს განმავლობაში მარკიზის

უფროსი ქალი რაღაც სევდიანი თანაგრძნობით უცქეროდა ოფიცერს. გასაკვირველი არ არის, რომ ამის შემდეგ ახალგაზრდა ფრანგი ოცნებაში წასულიყო. კლარა მშვენიერი იყო და, თუმცა მას სამი ძმა ჰყავდა, ვიქტორ მარშანი ფიქრობდა, რადგან ლეგანიეს უზარმაზარი ქონება აქვს, თავის ქალს დიდ მზითევს მისცემსო. მაგრამ განა თავხედობა არ იყო იმის ფიქრი, რომ იმ დიდებულის ქალი, რომელიც ესპანეთში ყველაზე მეტად ამაცობდა თავისი გვართ, პარიზის ბაყალის ვაჟს მისთხოვდებოდა? გადა ამისა, აქაური ესპანელობა ფრანგებს სიმულვილით ეპყრობოდა. ფრანგ გენერალს, ამ პროვინციის დროებით მმართველად დანიშნულს, ექვი ჰქონდა, მარკიზი აჯანყებას ამზადებს ნაპოლეონის მიერ გადაყენებული ესპანეთის მეფის ფერდინანდის სასარგებლოდ; ათასეული, რომელსაც ვიქტორ მარშანი უფროსობდა იმისათვის იყო დაბანაკებული მენდში, რომ თვალყური ედევნებინა მარკიზ ლეგანიესის ერთგული ოლქის მოსახლეობისათვის. ამ ცოტა ხნის წინათ მარშალ ნეის მიერ გამოგზავნილი ესტაფეტა შიშს გამოთქვამდა ახლო ხანში ინგლისელები არ გადმომსხდარიყვნენ ამ ნაპირზე და იტყობინებოდა, მარკიზს ფარული ურთიერთობა აქვს ლონდონის კაბინეტთანო. ამიტომ, თუმცა ამ ესპანელმა გულთბილად მიიღო ვიქტორ მარშანი და მისი ჯარისკაცები, ახალგაზრდა მხედარი მაინც ფრთხილად იყო. მაგრამ, როცა ტერასზე იდგა და ქალაქს და მის მიდამოებს უცქეროდა, თავის თავს ჰკითხავდა, ნეტავ რით აიხსნება მეგობრული განწყობილება, რომელსაც ჩემს მიმართ მარკიზი იჩენს და როგორ შევათანხმო ამ კუთხის სიწყნარე გენერლის შიშთანო.

ბოლოს ეს აზრები მაინც სიფრთხილის და წინდახედულობის გრძნობამ განდევნა. უცბად მან შეამჩნია, რომ ქალაქში მრავალ ადგილას ენთო სინათლე. თუმცა ეს დღე წმ. იაკობის დღესასწაული იყო, მაგრამ მან დილითვე განკარგულება გასცა სინათლე ჩაექროთ დაწესებულ დროს. მხოლოდ კოშკი წარმოადგენდა გამონაკლისს ამ ბრძანებისათვის, მხოლოდ აქ შეიძლებოდა ხომლის ანთება. აქა-იქ მის მიერ დაყენებული ფრანგი გუზაგების ხიშტები ბრჭყვიალებდა; მაგრამ ჰაერში რაღაც დღესასწაულებრივი სიწყნარე მეფობდა და არავითარი ნიშანი არ იუწყებოდა, რომ ესპანელები უქმე დღის მხიარულებაში ყოფილიყვნენ გართული. რად დაარღვია მოსახლეობამ მისი ბრძანება? ეს მით უფრო ძნელი ასახსნელი იყო, რომ მას რამდენიმე ასისტავი ჰყავდა ქალაქში გაგზავნილი სადარაჯოდ. ახალგაზრდული სიფიცხის გავლენით იგი უკვე მზად იყო გალავანზე გადასულიყო და კლდეზე გაჭრილი მოკლე ბილიკით ჩასულიყო სადარაჯომდე, რომელიც ქალაქის ბჭეებთან იდგა ციხე-კოშკის მხრით, მაგრამ ნელმა შრიალმა შეაჩერა. მოეჩვენა

თითქოს ხეივანში სილას ქალის მსუბუქი ნაბიჯები ეხებოდა. მობრუნდა და ვერავინ დაინახა, მაგრამ სახტად დარჩა ოკეანის არაჩვეულებრივი განათების გამო. უცებ იქ ისეთი საშინელი სურათი წარმოუდგა, რომ გაქვავდა: იფიქრა, თვალები მატყუებენო. მთვარის ფერმკრთალი შუქი მაინც იმდენად ძლიერი იყო, რომ მან საკმაოდ შორეულ სივრცეში ინგლისის ხომალდების იალქნები დაინახა. ტანში ჯრუანტელმა დაუარა, მაგრამ სცადა თავისი თავი დაეჯერებინა, ეს მხედველობის ცთუნებაა, ტალღებისა და მთვარის ცელქობით შექმნილიო. ამ წუთში მან თავისი სახელი გაიგონა, ჩახლეჩილი ხმით წარმოთქმული; გალავნის ქონგურში გაიხედა და დაინახა, რომ ნელ-ნელა ზევით ამოიწია იმ ჯარისკაცის თავმა, რომელმაც იგი ამ დღეს კოშკში მოაცილა.

– თქვენ ბრძანდებით, ბატონო ციხისთავო?

– მე ვარ. რა მოხდა? – ჩურჩულით ჰკითხა ახალგაზრდა ოფიცერმა, რომელსაც წინაგრძნობა უკარნახებდა, ფრთხილად მოქმედებას საჭირო.

– არამზადა ესპანელები რაღაც ფარულად ფუსფუსობენ და საჩქაროდ მოვედი, რათა ჩემი დაკვირვებანი მომეხსენებინა.

– თქვი! – ბრძანა მარშანმა.

– მე კოშკიდან ფეხაკრეფით გამოვყევი ფარნიან კაცს, რომელიც აქეთ წამოვიდა, ფარანი საეჭვო რამაა, ეშმაკმა დალახვროს. არა მგონია, ამ ქრისტიანს ღმერთისა ან წმინდანისათვის დასჭირვებოდეს ასე გვიან სანთლის დანთება. ალბათ, ჩვენი გადაყლაპვა უნდათ. სამ ნაბიჯზე აქედან, ბატონო ციხისთავო, კლდის ქიმზე ფიჩხია დაყრილი...

საშინელმა ყვირილმა, რომელიც ქალაქში მოისმა, შეწყვიტა მისი სიტყვები. უცებ ციხისთავი ცეცხლმა გაანათა. საბრალო ჯარისკაცი მიწაზე განერთხა, ტყვიით შუბლგანგმირული. წალამისა და ფიჩხის კოცონის ალი ცაში ავარდა ათიოდე ნაბიჯის მანძილზე იმ ადგილიდან.

მუხიკა და სიცილი უცებ შეწყდა საცეკვაო დარბაზში. დღესასწაულის ჟივილ-ხივილი შეცვალა სიკვდილის დუმილმა, რომელსაც დროგამოშვებით მხოლოდ კვნესა არღვევდა. ოკეანის რძისფერ ზედაპირზე ზარბაზანმა დაიქუხა. ოფიცერს ცივი ოფლი დაასხა. მას ზედ ხმალიც არ ჰქონდა.

მიხვდა, რომ ფრანგი ჯარისკაცები დაილუპნენ და ნაპირზე ინგლისელების გადმოსხმა მზადდებოდა. იგი ხედავდა კიდევ, როგორ წარსდგებოდა პატივყარილი სამხედრო სამსჯავროს წინაშე. თუნდაც ახლა ცოცხალი გადარჩენილიყო; თვალით გაზომდა ხრამი და გადასახტომად აიწვართა, რომ ხელში დონა კლარას ხელის წავლება იგრძნო.

– გაიქეციო! ჩემი ძმები აქეთ მოდიან თქვენს მოსაკლავად. კლდის ძირას ჩემი ძმის ხუანიტოს ანდალუზიურ ცხენს ნახავთ. აბა, ჩქარა!

ქალმა ხელი ჰკრა. გონებადაზნეულმა ყმაწვილმა ერთი წუთით თვალები მიაპყრო მას, მაგრამ იმ წუთშივე იმ თავდაცვის ალღოს დაემორჩილა, რომელიც არასოდეს არ სტოვებს თვით უმტკიცესი სულის ადამიანს; ნაჩვენები მიმართულებით გაიქცა და კლდეზე დაეშვა ჯიხვისებური სისწრაფით. მას ესმოდა, როგორ უძახოდა კლარა თავის ძმებს: «არიქა, დაიჭირეთ!» ესმოდა თავისი მდევრების ფეხის ხმა, ყურებთან ტყვიებმა გაიზუზუნა. მაგრამ თვალის დახამხამებაზე ჩაირბინა ფრიალო კლდეზე, ცხენი დაინახა, ზედ შეახტა და ელვის სისწრაფით გაქრა.

რამდენიმე საათის შემდეგ იგი მიიჭრა გენერლის ბანაკში და უფროსების წინაშე წარსდგა გაფითრებული და თავგზააზნეული, როცა ისინი სადილობდნენ.

– სიკვდილით დამსაჯეთ! – წამოიძახა მან.

შემდეგ დაჯდა და თავისი საშინელი თავგადასავალი მოყვა. მისი ამბავი დუმილით იქნა მოსმენილი.

– ჩემი აზრით, ეს უფრო უბედურებაა, ვიდრე დანაშაული, – თქვა ბოლოს მრისხანე გენერალმა. – თქვენ პასუხისმგებელი არ ხართ ესპანელების ვერაგობისათვის, და თუ მარშალი სხვანაირად არ განსჯის, მე თქვენთვის მიპატიებია.

ეს სიტყვები სუსტ ნუგემს წარმოადგენდა საბრალო ოფიცრისათვის.

– რას იტყვის იმპერატორი, როცა ამ ამბავს გაიგებს! – წამოიძახა მან.

– იგი თქვენს დახვრეტას მოინდომებს, – თქვა გენერალმა. – მაგრამ ეს მომავლის საქმეა. ახლა კი, – დაუმატა მან პირქუში ტონით, – ნურაფერზე ვილაპარაკებთ, გარდა შურისძიებისა, რათა შიშის ზარი დავცეთ ამ ქვეყანას, სადაც ადამიანები ისე იბრძვიან, თითქოს ველურები იყვნენ.

ერთი საათიც არ გასულა და მთელი ქვეითი ლეგიონი, ცხენოსანთა რაზმი და არტილერია გზას გაუდგა. გენერალი და ვიქტორ მარშანი წინ მიუძღოდნენ ამ ჯარს. ჯარისკაცებმა თავიანთი ამხანაგების დაღუპვის ამბავი გაიგეს და უზომოდ იყვნენ გააფთრებული. მანძილი, რომელიც მთავარ ბანაკს ქალაქ მენდიდან ჰყოფდა, გასაოცარი სისწრაფით განვლეს. გზადაგზა გენერალს დასახლებული ადგილები ხვდებოდა, რომელთაც იარაღისათვის ეტაცათ ხელი. იგი ალყას არტყამდა ამ ბეჩავ სოფლებს და ხვრეტდა ყოველ მეათე მცხოვრებს.

რაც საბედისწერო შემთხვევის გამო ინგლისის ხომალდები ვერ მოადგნენ ნაპირს. შემდეგ გამოირკვა, რომ ამ ხომალდებს თურმე მარტო არტილერია წამოედოთ და წინ გამოესწროთ დანარჩენი სატრანსპორტო გემებისთვის. ამრიგად, ქალაქ მენდს არ აღმოაჩნდა დამხმარეები, რომელთაც ელოდა ინგლისური იალქნების გამოჩენისთანავე, და იგი გარემოცულ იქნა ფრანგის ჯარების მიერ თოფის გაუსროლედად. თავზარდაცემული მცხოვრებლები გამარჯვებულთ დანებდნენ. ფრანგი ჯარისკაცების მკვლელები გრძნობდნენ, რომ შეუბრალებელი გენერალი ცეცხლს მისცემდა მთელ ქალაქს და შემუსრავდა მთელ მოსახლეობას. და იმ კეთილშობილი თავგანწირულების ზეგავლენით, რომელიც ხშირი იყო ესპანეთში, გენერალს წინადადება მისცეს, ჩვენს თავს თვით გადავცემთ ფრანგის ჯარსო. გენერალმა ეს წინადადება მიიღო, მხოლოდ იმ პირობით, რომ მისთვის გადაეცათ აგრეთვე კოშკის ბინადარნიც, მარკიზიდან დაწყებული უკანასკნელ მსახურამდე. ფრანგი ჯარის სარდალმა ამის თანხმობაც მიიღო; მან აღთქმა დასდო, დანარჩენ მცხოვრებლებს შევიწყალებ და ჯარისკაცებს ნებას არ მივცემ ქალაქი დაწვან და დაარბიონო. შეძლებული მოქალაქეები წაყვანილ იქნენ მძევლებად. ისინი იმ უზარმაზარი კონტრიბუციის საწინდარს წარმოადგენდნენ, რომელიც მოსახლეობას ოცდაოთხი საათის განმავლობაში უნდა გადაეხადა.

გენერალმა მიიღო ყველა ღონისძიება, რომელიც საჭირო იყო ჯარის დასაცავად თავდასხმის განმეორების შემთხვევაში: ისინი სახლებში კი არ დააბინავა, არამედ კარვებში დააბანაკა. შემდეგ კოშკში ავიდა და იგი შეიარაღებული ძალით დაიჭირა. ლეგანიის ოჯახის წევრები და მსახურები შებოჭეს და იმავე დარბაზში დაამწყვდიეს, სადაც ორიოდე დღის წინათ ზეიმი და ცეკვა იყო გამართული, და მათ გაძლიერებული ყარაული მიუყენეს. ამ დარბაზის ფანჯრებიდან მთელი ტერასი მოჩანდა, რომელიც ქალაქს გადაჰყურებდა. შტაბი მეზობელ გალერეაში მოთავსდა და გენერალმა, უწინარეს ყოვლისა, იქ თათბირი გამართა იმ ღონისძიებათა შესახებ, რომელთა მიღება საჭირო იყო, რათა ინგლისელების ჯარისათვის ხელი შეეშალათ ნაპირზე გადმოსულიყო. მან ადიუტანტი გაგზავნა მარშალ ნეისთან, ბრძანა ზარბაზნები დაედგათ სანაპიროზე და შემდეგ შტაბთან ერთად დატყვევებულთა საქმის გარჩევას შეუდგა. ორასი ესპანელი დაუყოვნებლივ დახვრიტეს ტერასზე. შემდეგ გენერალმა განკარგულება გასცა, ამავე ტერასზე იმდენი სახრჩობელა აემართათ, რამდენი კაციც იყო დამწყვდეული კოშკის დარბაზში, და ქალაქში კაცი გაგზავნა ჯალათის მოსაყვანად. ვიქტორ მარშანმა დრო იხელთა და დატუსაღებულნი ინახულა. ის ჩქარა დაბრუნდა გენერალთან.

_ ნება მიბოძეთ მსჯავრდებულთა შუამდგომლობა მოგახსენოთ, _ თქვა მან ადელვებულის ხმით.

_ თქვენ? _ იკითხა გენერალმა მწარე დაცინვის ტონით.

_ ეს სამწუხარო შუამდგომლობაა, _ უპასუხა მარშანმა. _ მარკიზმა სახრჩობელები დაინახა და იმედი გამოთქვა, თქვენ დასთანხმდებით, რომ მისი ოჯახის წევრებს, როგორც აზნაურებს, ჩამოხრჩობის მაგივრად თავის მოკვეთა მიუსაჯოთ.

_ დაე, ასე იყოს, _ თქვა გენერალმა.

_ ისინი აგრეთვე თხოულობენ, ზიარების ნება მისცეთ და ბორკილები ახსნათ: აღთქმას იძლევიან, გაქცევას არ ვეცდებითო.

_ თანახმა ვარ, _ თქვა გენერალმა, _ მხოლოდ თქვენ იყავით თავდები.

_ გარდა ამისა, მოხუცი მთელ თავის ქონებას გთავაზობთ, თუ სიცოცხლეს აჩუქებთ მის უმცროს ვაჟს.

_ ოღონდაც, მისი ქონება უკვე მეფე ჟოზეფს ეკუთვნის.

გენერალი ცოტა ხნით ჩაფიქრდა შუბლშეჭმუხვნილი. შემდეგ თქვა:

_ ძალიან კარგი. მე შევასრულებ მის სურვილს. ვხვდები ამ უკანასკნელი თხოვნის მნიშვნელობას. დაე, მან თავისი გვარის დაცვა გამოისყიდოს, მაგრამ ესპანეთმაც საუკუნოდ შეინარჩუნოს მისი გამცემლობის და დასჯის ხსოვნა! ქონებასა და სიცოცხლეს ვაჩუქებ მარკიზის იმ ვაჟს, რომელიც ჯალათობას იკისრებს. წადი და კრინტიც აღარ დასძრა!

სუფრა გაშალეს. ოფიცრები მადიანად შეექცნენ. მხოლოდ ვიქტორ მარშანი არ იჯდა მათ შორის. ხანგრძლივი ყოყმანის შემდეგ იგი შევიდა დარბაზში, სადაც ლეგანიესის ამაყი ოჯახი იტანჯებოდა, და სევდიანად თვალი გადაავლო სურათს, რომელსაც ეს სადგომი წარმოადგენდა. გაახსენდა, როგორ გაიელვა აქ ორი დღის წინათ მის თვალწინ ვალსის კორიანტელში ორი ახალგაზრდა ქალის და ორი ვაჟის თავებმა, და იგი შეაძრწუნა აზრმა, რომ მალე ისინი მიწაზე დაგორდებოდნენ, ჯალათის ნაჯახის ერთი დარტყმით მოკვეთილნი. დედ-მამა, სამი ვაჟი და ორი ქალი მოვარაყებულ სავარძლებში ისხდნენ ხელ-ფეხ შებოჭილნი და თითქო სრულიად გაქვავებულიყვნენ. რვა მსახური იქვე იდგა; მათ ხელები ზურგზე ჰქონდათ შეკრული. ეს თხუთმეტი კაცი დღესასწაულებრივი დუმილით უცქეროდა ერთმანეთს; მათი გრძნობები მხოლოდ მათ თვალებში თუ ამოიკითხებოდა: ეს იყო შერიგება ბედისწერასთან, სინანული, რომ ყოველივე მარცხით დამთავრდა. ჯარისკაცები უმოძრაოდ დარაჯობდნენ მათ, ეტყობოდათ პატივისცემით

ეპყრობოდნენ თავიანთი უღმობელი მტრების ტანჯვას. მარშანის შემოსვლისთანავე მათი სახეები იმედმა გამოაცოცხლა. მან ბრძანა ხელ-ფეხი შეეხსნათ მსჯავრდებულთათვის და კლარა თვით მოხსნა სავარძელს. ქალმა სევდიანად გაიღიმა. მხედარი უნებურად შეეხო ახალგაზრდა ქალის ხელს, სიამოვნებით დააცქერდა მის შავ თმას, მის მოქნილ ტანს. ეს ნამდვილი ესპანელი ქალი იყო. ესპანური კანის ფერი ჰქონდა, ესპანური თვალები, გრძელი მოზნეკილი წამწამები.

– როგორია პასუხი? – ჰკითხა მან იმ მჭმუნვარე ღიმილით, რომელშიაც ადამიანი გრძნობს ახალგაზრდა ქალის სულს.

მარშანმა თავი ვერ შეიკავა და ამოიოხრა. შემდეგ თვალი გადაავლო კლარას ძმებს. უფროსი ოცდაათი წლისა იქნებოდა, ტანით ნაკლებ წარმოსადეგი იყო, ამაყი და ზვიადი გამომეტყველება ჰქონდა, მაგრამ კეთილშობილ მიხვრა-მოხვრაზე ეტყობოდა, მოკლებული არ უნდა ყოფილიყო გრძნობათა სიფაქიზეს, რომელმაც ოდესღაც ესოდენ სახელი გაუთქვა ესპანურ ზნე-ჩვეულებათ. მას ხუანიტო ერქვა. მეორე ვაჟი, ფილიპე, ათი წლით ახალგაზრდა იყო თავის ძმაზე. იგი კლარას ჰგავდა. უმცროსი რვა წლისა იყო. ამ პაწია მანუელის სახეზე მხატვარი რომაული სიმტკიცის ბეჭედს დაინახავდა. მოხუცი მარკიზის ჭადარა თავი თითქოს მურილიოს ტილოდან იყო ამოჭრილი.

ფრანგი ოფიცერი მიხვდა, რომ არც ერთი მათგანი არ მიიღებდა გენერლის პირობას; მაინც უკანასკნელი ძალ-ღონე მოიკრიბა და კლარას გადასცა მისი შინაარსი. ესპანელი ქალი ათრთოლდა, მაგრამ უცებ თავი შეიკავა, მამას მიუახლოვდა და მის წინაშე დაიჩოქა.

– მამა, – თქვა მან, – ფიცი დაადებინეთ ხუანიტოს, რომ უსიტყვოდ შეასრულებს თქვენს ბრძანებას და ჩვენ კმაყოფილნი დავრჩებით.

მარკიზის მეუღლე იმედის ცახცახმა აიტანა, მაგრამ როცა თავი ქმრისკენ დახარა და კლარას საშინელი სიტყვები გაიგონა, მას გული წაუვიდა. ხუანიტომ ყოველივე გაიგო. მან დაიგმინა დაჭრილი ლომივით. მარშანმა მარკიზს სიტყვა ჩამოართვა, არც ერთი მსჯავრდებული წინააღმდეგობას არ გაწევსო, და ჯარისკაცები დაითხოვა. მსახურნი ტერასზე გაიყვანეს, ისინი ჯალათმა ჩამოახრჩო.

როცა ოჯახი მარტო დარჩა მარშანთან ერთად, მოხუცი მამა წამოდგა.

– ხუანიტო! – წარმოთქვა მან.

ხუანიტომ თავი გაიქნია უარის ნიშნად, სკამზე დაეცა მოწყვეტილი და მშობლებს უსიცოცხლო, შემზარავი თვალებით ჩააშტერდა.

კლარა ძმას მუხლებზე დაუჯდა, კისერზე ხელები მოხვია, თვალებში აკოცა და მხიარული ხმით უთხრა:

– ჩემო ძვირფასო ხუანიტო, ნეტავი იცოდე როგორი ტკბილი იქნება შენი ხელით სიკვდილი! მე არ შემეხება ჯალათის მურტალი ხელები. შენ შემიმსუბუქებ ტანჯვას... ყური დამიგდე, ხუანიტო, შენ ხომ არ გინდოდა, რომ ვისმეს ვრგებოდი? მაშ, იცოდე, თუ...

მისმა ხავერდოვანმა თვალებმა ცეცხლის ნაპერწკალი გადაისროლეს მარშანისკენ, თითქოს იმისათვის, რომ ხუანიტოს გულში კიდევ უფრო გაღვივებულიყო ფრანგების სიძულვილი.

– გამხნევდი, – უთხრა ხუანიტოს საშუალო ძმამ ფილიპემ. – წინააღმდეგ შემთხვევაში აღიგვება ჩვენი თითქმის მეფური გვარი.

კლარა უცებ წამოდგა, ჯგუფმა, რომელიც ხუანიტოს გარს ეხვია, გვერდზე გაიწია, და ეს ვაჟი, რომელსაც გრძნობა მორჩილებას უკარნახებდა, მამის წინაშე აღმოჩნდა პირისპირ.

– ხუანიტო, მე შენ ამას გიბრძანებ! – უთხრა მოხუცმა დღესასწაულებრივი ხმით.

ახალგაზრდა კაცი უმოძრაოდ იდგა. მამა მას ფეხებში ჩაუვარდა. კლარამ, მანუელმაც და ფილიპემაც ძალაუნებურად დაიჩოქეს მის წინაშე. ყველანი ხელებს უწვდიდნენ ამ ადამიანს, რომელსაც მათი თესლი დაღუპვას უნდა გადაერჩინა. მოხუცი მამა ამბობდა:

– შვილო, ნუთუ შენ არ გამოიჩენ ესპანურ მხნეობას და სულის ახოვანებას? რამდენ ხანს უნდა ვიდგე შენს წინაშე მუხლმოდრეკილი? განა შეგშვენის, რომ საკუთარ სიცოცხლესა და ტანჯვაზე იფიქრო? ჩემი შვილია თუ არა ეს? – თქვა ბოლოს მოხუცმა და თავის მეუღლეს შეხედა.

– იგი თანახმაა! – სასოწარკვეთილად წამოიძახა დედამ, რადგან შეამჩნია, რომ ხუანიტომ წარბებით ისეთი მოძრაობა გააკეთა, რომლის აზრი მხოლოდ მას ესმოდა.

უმცროსი ქალი მარიკვიტა დაჩოქილი იყო და სუსტი ხელებით მუხლებზე ეხვეოდა დედას; და როცა პატარა ძმამ, მანუელმა, დაინახა, რომ იგი ცხარე ცრემლებით ატირდა, მკაცრი საყვედურით მიმართა მას. მარშანს ძალა აღარ ეყო ამ სანახაობის საცქერლად და გარეთ გავარდა, რათა უკანასკნელად ეცადა გენერლის გულისწყრომის დაცხრომა; გენერალი საუცხოო გუნებაზე იყო და კიდევ სუფრას უჯდა. ოფიცრებს ბევრი ესვათ, და მათ შორის მხიარული საუბარი იყო გაბმული.

ერთი საათის შემდეგ ტერასზე მენდის ასი რჩეული მოქალაქე გამოცხადდა, რათა გენერლის ბრძანების თანახმად ლეგანიესის ოჯახის სიკვდილის დასჯას დასწრებოდა. იქვე გამწვრივებულიყო ჯარისკაცების ასეული. ესპანელი მოქალაქეები იმ სახრჩობელათა ქვეშ მოათავსეს, რომელზედაც მარკიზის მსახურნი იყვნენ ჩამოკიდებულნი, ისე რომ მათი თავები ეხებოდნენ ჩამოხრჩობილი მსახურების ფეხებს. მათგან ოცდაათი ფეხის ნაბიჯზე ამართული იყო ეშაფოტი და ნაჯახი ბრჭყვიალებდა. ჯალათი მზად იყო იმ შემთხვევისათვის, თუ ხუანიტო უარს იტყოდა. უცებ ესპანელებს რამდენიმე კაცის ნაბიჯის ხმა, ჯარისკაცების რაზმის გაზომილი სვლა და იარაღის ნელი ჟღარუნი მოესმათ. ეს ხმები ერთვოდა მოქეიფე ოფიცრების მხიარულ ღრინანცელს ისევე, როგორც ორიოდე დღის წინათ საცეკვაო მუსიკა სისხლისმღვრელ შეთქმულებას ფარავდა. ყველამ კომპისკენ გაიხედა. გამოჩნდნენ მარკიზის ოჯახის წევრები, რომელნიც გასაოცარი სიმტკიცით ახლოვდებოდნენ. მათი სახეების გამომეტყველება წყნარი და განათლებული იყო. მხოლოდ ერთი მათგანი იყო ფერმკრთალი და სახეშეშლილი; იგი ძლივს მობარბაცებდა, ეტყობოდა მხნეობა ღალატობდა, როგორც საცხოვრელად განწირულს. ჯალათი მიხვდა, ისევე როგორც სხვებიც მიხვდნენ, ხუანიტო დათანხმებულიყო დღეს მისი მაგივრობა გაეწია. მოხუცი მარკიზი და მისი მეუღლე, კლარა, მარიკვიტა და ორი უმცროსი ძმა მუხლებზე დაეცნენ რამდენიმე ნაბიჯზე თხემის ადგილიდან. ჯალათმა ხელი მოჰკიდა ხუანიტოს, განზე გაიხმო და, როგორც ეტყობოდა, ასწავლა როგორ მოქცეულიყო. რაზმის უფროსმა მსჯავრდებულნი ისე მოათავსა, რომ მათ არ დაენახათ თვით დასჯა. მაგრამ ისინი ნამდვილი ესპანელები იყვნენ და არ გამოუჩენიათ სისუსტე. კლარა პირველი მივარდა თავის ძმას.

_ ხუანიტო! _ შესძახა მან. _ მაპატიე სულმოკლეობა! დაიწყე ჩემით! _ იმავე წუთში აჩქარებული ნაბიჯების ხმა მოისმა. გამოჩნდა მარშანი. კლარა უკვე დაჩოქილი იყო, მისი თეთრი კისერი ნაჯახს მოუწოდებდა. ოფიცერი გაფითრდა, მაგრამ ძალ-ღონე მოიკრიბა და ქალთან მიიღბინა.

_ გენერალი მზადაა გაპატიოს, თუ ჩემი ცოლი გახდებით.

ესპანელმა ქალმა ფრანგ ოფიცერს ზიზღითა და სიამაყით აღსავსე თვალებით შეხედა.

_ დაჰკარ, ხუანიტო! _ თქვა მან დაბალი ხმით.

მისი თავი მიწაზე დაგორდა ოფიცრის ფეხებთან. მარკიზ ლეგანიესი შეკრთა ამ ხმის გაგონებაზე; ეს იყო მისი სულიერი ტკივილის ერთადერთი ნიშანი.

– კარგად დავდევნი თუ არა თავი, ჩემო კეთილო ხუანიტო? – ამის მეტი არაფერი უთქვამს სიკვდილის წინ პატარა მანუელს.

– აჰ, შენ ტირი, მარიკვიტა, – დაიკვნესა ხუანიტომ, როცა უმცროსი და დაინახა.

– ჰო, – უპასუხა ქალმა, – მეცოდები, საწყალო ხუანიტო, შენ მეტად უბედური იქნები უჩვენოდ.

შემდეგ გამოჩნდა მარკიზის წარმოსადეგი ფიგურა. მან დაინახა თავისი შვილების სისხლი, მიუბრუნდა უსიტყვო და უმოძრაო მაყურებლებს, ხელები გაიწოდა ხუანიტოსკენ და ხმამაღლა წარმოთქვა:

– ესპანელებო, ჩემს ვაჟს მშობლიურ ლოცვა-კურთხევას ვაძლევ! – ახლა კი, დაჰკარი უშიშრად და უებროდ.

მაგრამ როცა ბოლოს ხუანიტომ მოხუცი დედა დაინახა, შეშლილივით დაიღრიალა:

– მე ხომ ამის ძუძუებმა გამომზარდეს!

ამ სიტყვების გაგონებისთანავე დამსწრეებს შემადრწუნებელი გმინვა აღმოხდა. უცებ შეწყდა მოქეიფე ოფიცრების მხიარული ღრიანცელი. მარკიზის მეუღლე მიხვდა, რომ მისი ვაჟიშვილის მხნეობა ამოწურული იყო, გალავანზე გადავარდა და ფრიალო კლდეზე დაეცა თავგატეხილი. ბრბომ კმაცოფილებით ამოიოხრა. ხუანიტოს გული წაუვიდა.

– გენერალო, – თქვა ერთმა გამოფხიზლებულმა ოფიცერთაგანმა, – ესაა მარშანმა ამ დასჯის ზოგიერთი გარემოება მიაშბო. მე სანაძლეოს ვდებ, თქვენ არ გაგიციათ ეს განკარგულება...

– თქვენ გეტყობათ, დაგავიწყდათ, ბატონებო, – წამოიძახა გენერალმა, – რომ ერთი თვის შემდეგ ხუთასი ფრანგის ოჯახი შავით შეიმოსება, და რომ ჩვენ ესპანეთში ვიმყოფებით. ხომ არ გინდათ აქ დასტოვოთ თქვენი ძვლები?

ამ გაწყრომის შემდეგ ვერც ერთმა ოფიცერმა ვერ გაბედა თავისი ჭიქის დაცლა.

იმ პატივისცემის მიუხედავად, რომლითაც გარემოცულია მარკიზი ლეგანიესი, მიუხედავად ელ ვერდუგოს საპატიო სახელწოდებისა, რომელიც ესპანეთის მეფემ უბოძა ფრანგების განდევნის შემდეგ, მას კაემანი ღრღნის, იგი განდევნილივით ცხოვრობს და იშვიათად ტოვებს ციხე-კოშკს. ქედმოხრილი იმ საშინელი დანაშაულის სიმძიმით, რომელიც სხვებში აღტაცებას იწვევს, ის მოუთმენლად ელის მეორე ვაჟის დაბადებას, რათა უფლება მოიპოვოს შეუერთდეს მწუხარე აჩრდილებს, თავისი ცხოვრების მუდმივ თანამგზავრებს.

ძმადნაფიცვი

თარგმანი გერონტი ქიქოძისა

ეს მოხდა, როცა საფრანგეთში მეფობდა ანრი მეორე, რომელიც ისტორიაში იმითაა ცნობილი, რომ მას მშვენიერი დიანა უყვარდა. იმ დროს არსებობდა ერთი ჩვეულება, რომელიც შემდეგ იშვიათი გახდა, ხოლო ბოლოს სრულიად მოისპო ჟამთა მსვლელობაში. ეს მშვენიერი და კეთილშობილი ჩვეულება იმაში მდგომარეობდა, რომ ყოველი რაინდი ვალდებული იყო ძმადნაფიცვი აერჩია, რის შემდეგ ეს ორი ერთგული და პატიოსანი ადამიანი ერთმანეთს არ შორდებოდა კუბოს ფიცრამდე; ისინი ძმები ხდებოდნენ, თითოეული მათგანი ვალდებული იყო თავისი ძმობილი დაეცვა მტრის იარაღისა და კარისკაცების ბოროტი ენისაგან. მას უნდა გაებათილებინა ყოველი ბრალდება, რომელიც მის ძმობილს უპატიოსნობას, მოღალატეობას ან სხვა რაიმე ცუდ ქცევას მიაწერდა, და მაშინვე ხმალში გამოეწვია შეურაცხმყოფელი: იმიტომ, რომ მას ეჭვი არ უნდა ჰქონოდა – ეს ყოველივე ცილისწამებააო. თავისთავად იგულისხმება, ძმობილები ერთმანეთს შველოდნენ კარგსა თუ ცუდ საქმეში და ერთად იყოფდნენ სიხარულსა და მწუხარებას. ხშირად უფრო ახლოს იყვნენ ერთმანეთთან, ვიდრე ღვიძლი ძმები, რომელნიც შემთხვევით არიან შეკავშირებული ბუნების მიერ, მაშინ როცა ძმობილთ უფრო ღრმა და იდუმალი ნათესაობა აერთიანებს. ასეთი დამძობილება ხშირად შობდა უმშვენიერეს მოქმედებას, როგორსაც ძველად ბერძნები და რომაელები სჩადიოდნენ. მაგრამ ჩემი მოთხრობის საგანი ისეთია, რომ ისტორიკოსებს არ აუწერიათ, არც საყოველთაოდაა ცნობილი.

ამ ჩემს მიერ ზემოთ დასახელებულ დროს ორი ახალგაზრდა ტურენელი, რომელთაგან ერთი მალიეს ოჯახის უმცროსი ვაჟი იყო, ხოლო მეორე ლავალიერთა გვარს ეკუთვნოდა, ძმადნაფიცვები გახდნენ სწორედ რაინდობის ხარისხის მიღების დღეს. მათი ხელმძღვანელი ომის ხელოვნებაში ცნობილი მხედართმთავარი მორმორანსი იყო, და რავენის ბრძოლაში მათ ისეთი ვაჟკაცობა გამოიჩინეს, რომ მრავალი ხნიერი რაინდის ქებაც დაიმსახურეს და თავიანთი მხნე ოსტატიც ასახელეს. მალიე ამ გააფთრებულ ბრძოლაში ლავალიერმა გადაარჩინა; ორივენი დაიჭრნენ, მათ სისხლით განამტკიცეს თავიანთი ძმობა, როცა თავიანთი მასწავლებლის მორმორანსის კარავში იწვნენ.

ისიც უნდა მოგახსენოთ, რომ თუმცა მალიეს გვარში მრავალი ლამაზი მამაკაცი ყოფილა, თვით იგი უშნო იყო და გარეგნობით ეშმაკს თუ შეედრებოდა; სამაგიეროდ, მშვენიერი ტანი ჰქონდა; ახოვანი იყო, ბეჭებში ბრტყელი და ამასთანავე ღონიერიც, როგორც ფრანგთა მეფე პეპინი, რომელიც, როგორც გადმოგვცემდნენ, გვარიანი მოჭიდავე ყოფილა. ლავალიერი, პირიქით, ისეთი მოხდენილი ყმაწვილი იყო, რომ მნახველს ეგონებოდა, მისთვისაა გამოგონილი თხელი მაქმანები, ძვირფასი მაუდის შარვალი და ვერცხლის აბზინდიანი ფეხსაცმელიო; მას სხვა ღირსებასთან ერთად ფერფლისფერი კულულები ჰქონდა, ერთი სიტყვით, ისეთი ჭაბუკი იყო, რომ მშვენიერი სქესის არსებანი კარგად გაერთობოდნენ მის საზოგადოებაში. ერთხელ ტახტის მემკვიდრის ცოლმა, პაპის ძმისწულმა ლავალიერის შესახებ სიცილით უთხრა ნავარის დედოფალს, რომელსაც უყვარდა ასეთი ხუმრობა: _ იცი, ეს დარბაზის ყრმა კარგი მალამოა ყოველი ავადმყოფობის წინააღმდეგ! _ როცა თექვსმეტი წლის ტურენელმა ეს სიტყვები გაიგონა, გაწითლდა, რადგან კომპლიმენტი გაკიცხვად მიიღო.

როცა ომის გათავების შემდეგ მალიე იტალიიდან დაბრუნდა, აღმოაჩინა, რომ მის დედას სრულიად მოეგვარებინა მისი დექორწინების საქმე და სარძლოდ დანბოს ქალი აერჩია; სილამაზისა და კობტა გარეგნობის გარდა, ამ ქალს დიდი შეძლებაც ჰქონდა, შემოსავლიანი მამულები სოფლად და საუცხოო სახლი პარიზში, ბარბეტის ქუჩაზე, იტალიური სურათებითა და მშვენიერი ავეჯეულობით შემკული. სწორედ ამ დროს გარდაიცვალა მეფე ფრანსუა, რომლის სიკვდილმა საყოველთაო შიშის ძრწოლა გამოიწვია. იმიტომ, რომ განსვენებული მეფე ნეაპოლის ავადმყოფობით იყო დასნეულებული, ამას კი შეიძლებოდა თვით სასახლის მანდილოსნების დასნეულება მოჰყოლოდა. სწორედ ამ დროს მალიე იძულებული გახდა პიემონტში გამგზავრებულიყო სამსახურში; იგი დიდად შეწუხებული იყო, რომ თავის ახალგაზრდა მომხიბლავ ცოლს ხიფათისა და მოულოდნელობის ანაბარა სტოვებდა, ისეთი ყმაწვილების გვერდით, რომელნიც არწივებივით თავხედნი და ამპარტავნები იყვნენ და ისევე ხარბად უცქეროდნენ ქალებს, როგორც ჩვეულებრივი მოკვდავნი ღორს უცქერიან გახსნილების დღეს. მალიემ, რომელსაც ეჭვი ქენჯნიდა, ხოლო თავისი ცოლის დატოვება აშინებდა, გადაწყვიტა ერთგვარ ცხრაკლიტულში დაემწყვდია იგი და ამისათვის ქვემოთ აღწერილ ღონისძიებას მიმართავდა.

დილით გამგზავრების დღეს მან მოიხმო თავისი ძმადნაფიცი. როგორც კი ჭიშკართან ლავალიერის ბედაურის თქარათქური გაიგონა, საწოლიდან წამოხტა, თუმცა

მისი მშვენიერი მეუღლე ჯერ კიდევ ვერ გამორკვეულიყო იმ მსუბუქი დილის რულიდან, რომელიც ესოდენ სასიამოვნოა ზარმაცებისათვის. ლავალიერი სასტუმრო ოთახში შემოვიდა, მეგობრები ერთმანეთს მიესალმნენ და ფანჯრის რაფას დაეყრდნენ.

– მე, რასაკვირველია, ღამითვე აქ გავჩნდებოდი, – უთხრა ლავალიერმა, – მაგრამ ერთი სიყვარულის ისტორია მქონდა მოსათავებელი და ეს არის იმ მანდილოსანს გავშორდი. შენ გინდა თან წაგყვე პიემონტში? მას უკვე ვუთხარი ამის შესახებ, ერთგულება აღმითქვა. მაგრამ ბევრს არ ვინაღვლი თუნდაც მომატყუოს, მეგობარი ჩემთვის უფრო ძვირფასია, ვიდრე სატრო!

– არა, ჩემო ძვირფასო ძმაო, – უპასუხა მალიემ, გულაჩუყებულმა მეგობრის სიტყვებით, – მე მინდა მეტი რამ გთხოვო შენი ჩემდამი სიყვარულის დასამტკიცებლად. შეგიძლია თუ არა ჩემი ცოლის მფარველობა იკისრო, მისი ხელმძღვანელი გახდე, იბრუნო, რომ მან არავითარი გაუფრთხილებელი ნაბიჯი არ გადადგას, პასუხი აგო ჩემი პატიოსანი სახელისათვის? ჩემი აქ არყოფნის დროს აქვე, მწვანე დარბაზში დასახლდები და ჩემი ცოლის რაინდი იქნები.

– მე არ მეშინია არც შენი, არც შენი ცოლისა, არც ჩემი თავისა, – უპასუხა პირქუშად ლავალიერმა, – მაგრამ ვუფრთხი იმ ბოროტ ენებს, რომელთაც შეუძლიათ შემთხვევა გამოიყენონ ჩვენს წასაჩხუბებლად.

– მენდე სრულიად, – თქვა ამის საპასუხოდ მალიემ და მკერდზე მიიკრა მეგობარი. – თუ ბედს სურს რქოსანი გამხადოს, ნაკლებ შევწუხდები, თუ ამის მიზეზი შენ იქნები... მართალია, ამ შემთხვევაშიაც ნაღველი მომკლავს, რადგან ჩემი სასიქადულო უმანკო ცოლი გაგიჟებით მიყვარს. – თქვა და პირი იბრუნა, რადგან არ უნდოდა მეგობრისთვის დაენახებინა ცრემლები, რომელიც ღაპაღუპით წამოსცვივდა თვალებიდან; ლავალიერმა ეს შეამჩნია, ხელი მოჰკიდა და უთხრა:

– ძმაო, გეფიცები, სანამ ვინმე შენს ცოლს შეეხებოდეს, იგი მიწაზე დაეცემა ჩემი დაშნით განგმირული. და თუ თვით მე არ მოვკვდი, შენი ცოლის სხეული უკან დაბრუნებულს ხელუხლებელი დაგვხვდება, ხოლო რაც შეეხება სულს, როგორც კარგად იცი, იგი ადამიანის გამგებლობის გარეშე იმყოფება.

– მაშ, კარგი, საქმე გადაწყვეტილია, – წამოიძახა მალიემ, – კუბოს ფიცრამდე შენი მოვალე ვიქნები!

ამ სიტყვების წარმოთქმისთანავე მალიე გზას გაუდგა, რადგან არ უნდოდა გალხობილიყო ოხვრისა, ვიშისა და ცრემლებისაგან, რაც ცოლებს ყოველთვის

აღმოხდებოდა ხოლმე გამოთხოვების ჟამს. ლავალიერმა მეგობარი ქალაქის კარიბჭემდე მიაცილა და უკან დაბრუნდა, რათა იქ დაეცადა, სანამ დასაძინებელი ოთახიდან გამოვიდოდა მარი დანბო, რომლისთვისაც მას ქმრის წასვლა უნდა ეუწყებინა და თავისი თავი გადაეცა სრულ განკარგულებაში; ეს ყოველივე ისე მოხდენილად შეასრულა, რომ ყველაზე უბიწო ცოლიც კი უარს ვერ იტყოდა ასეთი რაინდის სამსახურზე. მაგრამ მარის არ სჭიროდა ახსნა-განმარტება, რადგან ფარულად ყური დაუგდო მეგობრების საუბარს და დიდად ნაწყენი იყო, რომ ქმარმა ეჭვი გამოთქვა მის შესახებ. როგორც ცნობილია, ყოველ ადამიანურ საქმესა და აზრს პირი წაღმაც აქვს და უკუღმაც, და ცხოვრების რთული მეცნიერება იმაში მდგომარეობს, რომ ყოველ საგანს წაღმა პირიდან შევხედოთ. ქალისთვის თავის მოწონება კი იმიტომ გვიჭირს, რომ მას ისეთი რამ აქვს, რაც თვით მასზე უფრო ქალურია. ჩვენ, მამაკაცებმა, კი არასოდეს ცუდი აზრები არ უნდა გავაღვიძოთ ქალებში, და თუ მათი დამორჩილება გვინდა, თვით დავემორჩილოთ მათ: მგონია, ამაშია ცოლქმრობის ძნელი ამოცანის საუკეთესო გადაწყვეტა.

მარი დანბო მეტად კმაყოფილი დარჩა რაინდის თავაზიანობისა და ყველა წინადადებისა; მაგრამ სახეზე მსუბუქმა ღიმილმა გაურბინა: თავში აზრმა გაუელვა, თავისი ახალგაზრდა მცველისთვის არჩევანი გაეკეთებინა პატიოსნებასა და სიამოვნებას შორის და ალერსიანი მოპყრობით და ნაზი შეხედვით აეძულებინა მეგობრისათვის ელალატნა სიყვარულის გულისათვის.

ყოველივე თითქო ხელს უწყობდა მარი დანბოს ზრახვების განხორციელებას: მარტო ის რად ღირდა, რომ ლავალიერს ერთ ჭერქვეშ უნდა ეცხოვრა მასთან. და რადგან ქალს ვერაფერი გადაახვევინებს დასახულ მიზანს, მარიმ, სხვა ქალების წაბაძულობით, გადაწყვიტა თავის ბადეში გაეხა ახალგაზრდა რაინდი. ქალი ვაჟს აიძულებდა შუალამემდე მის ოთახში დარჩენილიყო ბუხრის წინ და მისი სიმღერა ესმინა; ხან ვითომდა უნებურად თმა გაეშლებოდა, მკერდი გაეღებოდა ან სხვა რაიმე მშვენიერება გამოუჩნდებოდა. ამასთანავე მისი თვალების ელვარება თითქოს ამაოდ ცდილობდა მისი იდუმალი ზრახვების დამალვას; დილით იგი ხშირად ვაჟთან ერთად სეირნობდა ბაღში, მძიმედ ეყრდნობოდა მის ხელს, ღრმად ოხრავდა და ტანით ეკვროდა მის ტანს; იგი მას აიძულებდა მაშინ თასმა შეეკრა მისთვის, ეს თასმა მუდამ ეხსნებოდა სიარულის დროს, ერთი სიტყვით, ელაციცებოდა, როგორც ეს მხოლოდ ნებიერ და ალერსიან ქალს შეუძლია. იგი დიდ მზრუნველობას იჩენდა თავისი სტუმრის მიმართ, ხშირად შედიოდა მასთან, ჰკითხავდა, ხომ არაფერი გაკლიათო, საკმაოდ რბილია თუ არა ლოგინი, გაწმენდილია თუ

არა ჰაერი, ღამით გამჭოლი ქარი, ან დღისით მზის სიცხოველე ხომ არ გაწუხებთო; ამასთანავე, ყოველთვის თხოვდა, ნუ დამიმალავთ თქვენს ჩვეულებასა და სურვილებსო.

– თქვენ, ალბათ, დილით ლოგინში რამეს სვამთ. რა გიყვართ: თაფლი, რძე თუ ხილის ნახადი? უმადოდ ხომ არ ხართ სადილად ან ვახშმად? მხოლოდ ენა დასძარით და ყოველი თქვენი სურვილი შესრულდება. თხოვნით ჩემი შეწუხებისა ნუ გეშინიათ.

ამ მზრუნველობას თან სდევდა მრავალი კეკლუცი ქცევა. სხვათა შორის, რაინდის ოთახში ისე არ შევიდოდა, რომ არ წამოეძახა:

– თუ გაწუხებთ, გამაგდეთ... თქვენ სრულიად თავისუფლად უნდა გრძნობდეთ თავს... ახლავე მივდივარ...

რაინდი, რასაკვირველია, მუდამ სთხოვდა, დარჩითო. ქალი ვაჟთან ყოველთვის მეტად მსუბუქად ჩაცმული შედიოდა და ისე თვალთმაქცურად ამხელდა თავისი მშვენიერი სხეულის ნაკვთებს, რომ თვით მიხრწნილი პატრიარქი მათუსალა უეჭველად ნდომისაგან დაიჭიხვინებდა თავისი ას სამოცი წლის სიმძიმის მიუხედავად.

თავის მხრით, ლავალიერიც, ნატიფი, როგორც აბრეშუმის ძაფი, ნებას აძლევდა დიასახლისს ელაღობა მასთან, რადგან ბენდიერი იყო, რომ ამ ქალის ყურადღების და მზრუნველობის საგანი სხვა არავინ გახდა. თვით ვაჟი კი მას მუდამ უცხოეთში წასულ ქმარს ახსენებდა.

ერთხელ საღამოთი, მეტად ცხელი დღის შემდეგ, ლავალიერს შეეშინდა თავისი დიუფალის პირისპირ ცქერისა და თვალეზღაბრილმა ლაპარაკი ჩამოუგდო იმაზე, თუ როგორ ძლიერ უყვარს იგი ქმარს, რარიც კეთილშობილია მალიე და როგორ ეჭვიანია ერთსა და იმავე დროს.

– მაშ, რად დაგასახლათ აქ, თუ ასეთი ეჭვიანია?

– განა ეს უდიდესი სიფრთხილე არაა? – უპასუხა ვაჟმა, – განა თქვენ ისეთი მცველისათვის არ უნდა ჩაებარებინეთ, რომელიც მტრებისაგან დაგიცავდათ?

– მაშ, თქვენ ჩემი დარბაზის ყრმა ყოფილხართ? – თქვა ქალმა.

– დიახ, მე ამით ვამაყოფ, – წამოიძახა ლავალიერმა.

– ცუდი არჩევანი მოუხდენია, მართალი მოგახსენოთ!

ამ სიტყვებთან ერთად ქალმა ვაჟს ისეთი ვნებიანი თვალეზღაბები მიაპყრო, რომ პატიოსანი ძმადნაფიცო იძულებული გახდა დაუყოვნებლივ დაეტოვებინა თანამესაუბრე, რომელიც, როგორც ეტყობოდა, მეტად შეურაცხყოფილი იყო, სიყვარულზე უარს რომ ეუბნებოდნენ. მარტოდმარტო დარჩენილი მარი დანბო ოცნებაში წავიდა, იგი ცდილობდა

გამოეცნო ვაჟის უარის მიზეზი, იმიტომ, რომ ქალისთვის ძნელია იმის გაგება, თუ როგორ შეუძლია ვინმეს აითვალწუნოს ის ძღვენი, რომელსაც, ჩვეულებრივ, მამაკაცები სიამოვნებით ღებულობენ და დიდადაც აფასებენ. მისი აზრები ერთმანეთში გადაიხლართნენ, მათ ქალი შორს გაიტაცეს და ბოლოს მარი დანბოსთვის ნათელი გახდა, რომ ლავარიელი უღრმესი სიყვარულით უყვარდა.

ამრიგად, მარი დანბომ, ბოლოს გაიგო, რაც ადრევე უნდა გაეგო, სახელდობრ, რომ კეთილშობილი რაინდი სხვა ქალის მახეში მოჰყვა, რათა თავი დაეღწია მის მიერ გადასროლილი ბადისთვის; იგი შეუდგა გამოძიებას, სად შეეძლო მის სტუმარს გულისთქმის საგანი ეპოვა, და გადაწყვიტა, ალბათ, ან მშვენიერი ლიმეილზეა შეყვარებული, ან დედოფალი ეკატერინე მედიჩის ერთ-ერთ ქალზე – ქალბატონ დუნევერსა, დესტრესა ან ჟიაკზეო. იგი მემურნობით გაიმსჭვალა, მაგრამ გადაწყვიტა, ჯერჯერობით შეეზღუდა თავისი ცთუნებით აღსავსე თამაშობა თავის გუშაგთან და მხოლოდ ხანდახან შუბლზე ნაზად ეკოცნა მისთვის.

უცილობელია, მარი დანბო უფრო ლამაზი, ახალგაზრდა, სანდომიანი და მომხიბლავი იყო, ვიდრე მისი მოქიშპეები; ყოველ შემთხვევაში, ამას ეუბნებოდა გონება: ყოველი მისი ნიჭი, ნებისყოფის მთელი ძალა და აგრეთვე წმინდა ფიზიკური ნდომა, რომელიც ქალებს თანდაყოლილი აქვთ, მას უკარნახებდა, იერიში განაგრძე რაიდის წინააღმდეგო. ამ მხრითვე მოქმედებდა სპორტული სიყვარულიც.

ქალი კატასავით იგრიხებოდა ვაჟის წინაშე, უღიტინებდა მის გრძნობებს. ნელ-ნელა ათვინიერებდა და ალერსს აჩვევდა მას, ისე რომ ერთხელ საღამოთი, როცა ქალმა უგუნებობა მოიმიზეზა, ვაჟი იძულებული გახდა ეკითხა – რა მოგდითო.

ამის საპასუხოდ თითქოს ოცნებაში წასულმა მარი დანბომ თავის ამბავს მოჰყვა. ლავალიერი კი როგორც მუსიკას ისე ისმენდა მის სიტყვებს. ქალი ჩიოდა: ჩემი სურვილის წინააღმდეგ გამათხოვეს, დიდად უბედური ვარ არ ვიცი რა არის სიყვარულის სიხარული, ჩემი სიცოცხლე ცრემლებითაა სავსე, რადგან ქმარი არ მაკმაყოფილებსო: სულით ქალწული ვარ და მხოლოდ ცხოვრების ბნელ მხარეებს ვიცნობ, თუმცა კარგად გამეგება სიყვარულის შვება და სიტკბოება, რომლისკენაც ჩემი მსგავსნი მიისწრაფვიან. შურით ვუცქერი იმათ, ვისაც შეუძლია ეს შვება და სიტკბოება სხვებს მიანიჭოს თუნდ ძვირფასი მსხვერპლის გაღებითო. მზად ვარ სიყვარულის ერთი დღისა ან ღამისათვის ცხოვრება გავწირო და მსხვერპლად ვექცე, მაგრამ იმას, ვინც ჩემთვის ყველაზე ძვირფასია, არ სურს

ჩემთვის ყურის დაგდება, თუმცა ჩვენი კავშირის დამალვა არც ისე ძნელია, რაკი ქმარი ესოდენ დანდობილიაო; და, ბოლოს, თუ სატრფომ უარი მითხრა, ჯავრი მომკლავსო.

ეს ტაეპები ამოღებულია იმ ლექსიდან, რომელიც ქალებმა უკვე არტახებში იციან ზეპირად, ისინი წარმოთქმული იქნენ გრძელი პაუზებით და სულის სიღრმიდან ამოხეთქილი კვნესა-ვიშით, შემკობილი იქნენ მრავალი მომხიბლავი ოინით, ციური ძალების მოწოდებით და შორეულ სივრცეში გახედვით; ქალის დაწვები ანთებული იყო, იგი მზად იყო თმა დაეგლიჯა მწუხარებისაგან, ერთი სიტყვით, გამოყენებული იქნა მთელი დედაკაცური არსენალი და, რადგან ამ სიტყვათა ნიაღვრის მიზეზი ის გულისთქმა იყო, რომელიც თვით მახინჯებს ალამაზებს, კეთილშობილმა რაინდმა თავი ვერ შეიკავა, მარის ფერხთ ქვეშ დაეცა და ამბორით და ცრემლებით დაფარა ისინი; ქალი კი ვაჟს არ უცქეროდა, მაგრამ თითქოს სავსებით ნებდებოდა მას. მაგრამ ბედმა განაგო, რომ მარის ამ საღამოს არ გადაელახა მართებული საზღვრები, იმიტომ, რომ ლავალიერმა სასოწარკვეთილი ხმით უთხრა:

- _ ქალბატონო, მე უბედური და უღირსი კაცი ვარ!
- _ მაგას რად ამბობთ? _ ჰკითხა ქალმა.
- _ ჩემთვის ბედნიერება დახშულია, არ შემიძლია სავსებით თქვენი გავხდე.
- _ რატომ?
- _ ვერ გამოგიტყდებით.
- _ ნუთუ ცუდი რამ გჭირთ?
- _ დიახ, ცუდი რამ, რასაც შეუძლია თქვენ შეგბღალოთ.
- _ თქვით, მე თვალებზე ხელს ავიფარებ.

მან თვალთმაქცურად პირზე ხელები აიფარა, ისე რომ რაინდს თითებს შუა ხედავდა.

_ მაშ, იცოდეთ, _ დაიწყო ლავალიერმა, _ რომ იმ საღამოს, როცა თქვენ იმდენი ალერსიანი სიტყვა მაფრქვიეთ, მე ვერაგმა დასაძრახისმა სიყვარულმა გამიტაცა, მაგრამ რადგან არც ჩემი ბედნიერების მოახლოების მჯეროდა და ვერც გრძნობათა გამხელას გიბედავდით, მეძავ დედაკაცებთან წავედი და იქ გადამდები სენი შევიძინე, რომელიც შეიძლება მომაკვდინებელიც იყოს.

შემფოთებულმა ქალმა ოდნავ შეჰკვივლა და უნებურად ხელი ჰკრა ლავალიერს. ეს საბრალო კი შემკრთალი გავიდა ოთახიდან. მაგრამ ვერც კი მოასწრო კარებზე ჩამოკიდებულ ნოხს გასწორებოდა, რომ მარი დანხომ ხელახალი ოხვრა და ვიში დაიწყო:

_ ახ, რა უბედურებაა! _ გაიმახოდა ქალი, სიყვარულით გამსჭვალული სამმაგად აღკვეთილი ხილისადმი. იგი ღრმა მწუხარებამ მოიცვა; ამასთანავე სიბრაღულით აივსო მეგობრისადმი.

ერთხელ სადამოს ვაჟი ჩვეულებრივზე უფრო მშვენიერი ეჩვენა და განუცხადა: _ ქმარი რომ არ მეცოდებოდეს, მეც შენსავით დავსწულებოდი, რათა ერთი და იგივე სატანჯველი გაგვეცადაო.

_ მე იმდენად მიყვარხართ, რომ ვალდებული ვარ კეთილგონიერება გამოვიჩინო, _ უპასუხა ლავალიერმა, საჩქაროდ გამოეთხოვა და მშვენიერ ლიმეილის ქალთან წავიდა.

რაინდს ძალა არ შესწევდა მარის მწველი თვალების შეხედვა აეტანა, იგი ანთებული იყო, როცა მის გვედით იჯდა სადილად ან სადამოს, ქალიც ცდილობდა არ შეხებოდა რაინდის სხეულს, მხოლოდ უცქეროდა მას. ამრიგად, იგი თავს იცავდა აბეზარი მოაშიკე კარისკაცებისაგან, იმიტომ რომ, როგორც ცნობილია, ქალისა და ვაჟისთვის არ არსებობს უფრო გარდაუვალი დაბრკოლება და უფრო ერთგული დარაჯი, ვიდრე სიყვარული, რომელიც ეშმაკის ალის მსგავსად ედება ყველაფერს, რასაც ახლო გაეკარება.

ლავალიერს ერთხელ მოუხდა თავისი გულის დიუფალს გაჰყოლოდა დედოფალ ეკატერინეს მიერ გამართულ საცეკვაო სადამოზე და იქ ეცეკვა მშვენიერ ლიმეილთან, რომელიც გაგიჟებით მოსწონდა. სეფექალები შურით უცქეროდნენ ლიმეილს, რომელიც მხოლოდ იმას ფიქრობდა, როგორმე ლავალიერი დაეპყრო; ჯერ კიდევ ცეკვაც კი არ დაწყებულიყო, რომ მან რაინდს მეორე დღეს პაემანი დაუნიშნა ნადირობაზე. დედოფალი ეკატერინა მედიჩი პოლიტიკური მოსაზრებით ყოველთვის ხელს უწყობდა ასეთ რომანებს და, როგორც გამოცდილ პურის მცხობელს შეეფერება, მაშით ცეცხლს უკეთებდა ღუმელში; როცა მის თვალწინ წყვილ-წყვილად მოხდენილი ქალ-ვაჟები ტრიალებდნენ, იგი ეუბნებოდა მეფეს:

_ სანამ ესენი აქ ერთმანეთს ებრძვიან, ვერ მოიცლიან შეთქმულების მოსაწყობად თქვენს წინააღმდეგ.

_ ჰო, _ უპასუხა მეფემ, _ მაგრამ ეს არ ეხება იმათ, ვინც რელიგიური მიზნებისთვის იბრძვის.

_ იმათაც მოვუვლით, _ სიცილით უპასუხა დედოფალმა. _ შეხედეთ ლავალიერს, მას ხომ ფარულ ჰუგენოტად სთვლიან, ამავე დროს იგი თავის ბადეში გაუხვევია ჩემს საყვარელ ლიმეილს, რომელიც საკმაოდ გამოცდილია, თუმცა ესაა თექვსმეტი წლის ასაკს მიაღწია.

– ამას ნუ ელით, თქვენო უდიდებულესობავ, – სიტყვა ჩაურთო მარი დანბომ, – რადგან ლავალიერი იმავე სენითაა დაავადებული, რომელმაც სიცოცხლე მოუსწრაფა მეფე ფრანსუას და თქვენ ხელი შეგიწყოთ დედოფალი გამხდარიყავით.

ამ გულუბრყვილო ცნობის გაგონებაზე დედოფალმა, მშვენიერმა დიანამ და მეფემ რომელნიც ერთად იდგნენ, გადაიხარხარეს, და მალე მთელმა დარბაზმა გაიგო მათი სიცილის მიზეზი. ლავალიერი სასაცილოდ აიგდეს, საბრალოს ერჩია მიწა გახეთქოდა; მისმა მოქიშპეებმა დაუყოვნებლივ ეს ამბავი სიცილით აცნობეს ლიმეილის ქალს, და მანაც საშინელი ავადმყოფობის შიშით ცივი წყალი გადაასხა თავის თაყვანისმცემელს. ლავალიერს ყველანი გაურბოდნენ, თითქოს იგი კეთროვანი ყოფილიყო. მეფემაც რაღაც მკვახე სიტყვა წასჩურჩულა, და რაინდი იძულებული გახდა სადამო დაეტოვებინა მარისტან ერთად, რომელიც შეძრწუნებული იყო თავისი გაუფრთხილებელი საქციელით. ქალმა გაიგო, რომ თვითვე დაღუპა საყვარელი ადამიანი, შეურაცხჰყო მისი პატიოსანი სახელი და გაუფუჭა სარბიელი; ცნობილია, ექიმები ერთხმად ამტკიცებენ, რომ ცუდი სენით დაავადებული ადამიანი კარგავს თავის სახეს, ბავშვის გაჩენის უნარს და ძვლებიც კი უშავდებაო. არც ერთი დედაკაცი მთელ სამეფოში არ მისთხოვდებოდა ასეთ ადამიანს.

ჰერკულესის სასახლიდან, სადაც საცეკვაო სადამო იყო გამართული, მალიეს სასახლეში მისვლამდე რაინდს კრინტი არ დაუძრავს, იმდენად განადგურებული იყო მწუხარებით; შინ შესვლისთანავე მარიმ უთხრა:

– ძვირფასო მეგობარო, ვგრძნობ, დიდი ტანჯვა მოგაყენეთ.

– ქალბატონო, – უპასუხა რაინდმა, – ჩემი ნაღველი კიდევ გაქარდება, თქვენ კი მართლაც არასასიამოვნო მდგომარეობაში ჩავარდით. ყველანი იკითხავენ, როგორ შეეძლო იმის გაგება, თუ რა საფრთხე მოეღოს ქალს ლავალიერის სიყვარულისგანო?

– სამაგიეროდ, ახლა დარწმუნებული ვარ, რომ ყოველთვის ჩემთან იქნებით, – უპასუხა ქალმა, – იმიტომ, რომ ჩემს მიერ მოყენებული სირცხვილისა და უპატიურობის სამაგიეროდ ახლა თქვენი ერთგული მეგობარი, თქვენი დიასახლისი და თქვენი გულის დიუფალი ვიქნები; კიდევ მეტს ვიტყვი, თქვენი მსახური გავხდები. მინდა თავი შემოგწიროთ, რათა სამარცხვინო ლაქა მოგამოროთ და ღამეები გავტეხო, რათა მოგარჩინოთ. ხოლო თუ მკურნალები იტყვიან, სნეულება სხეულში იმდენად გამჭდარი აქვს, რომ განსვენებული მეფის ბედი ელისო, არ დაგტოვებთ და თქვენთან ერთად მოკვდები იმავე სნეულებით. არა, – დაამთავრა ქალმა ქვითინით, – არ არსებობს მსხვერპლი, რომლითაც შეიძლებოდა ჩემს მიერ მოყენებული ბოროტების გამოსყიდვა.

იგი კიდევ უფრო ხმამაღლა ატირდა, მიიბნიდა და კინაღამ გული წაუვიდა. შეშინებულმა ლავალიერმა ხელი სტაცა და მის მკერდს შეეხო; ქალი გონს მოვიდა, როცა მოსიყვარულე ხელის სითბო იგრძნო, მაგრამ მოზღვავებული ვნებათაღელვის გამო კინაღამ ხელახლა გრძნობა დაჰკარგა.

_ ეჰ, დღეიდან მხოლოდ უმანკო და მსუბუქი ალერსი იქნება ჩვენი ერთადერთი სიხარული. მაგრამ ეს მაინც შეუდარებლად სჭარბობს იმ სიამოვნებას, რომელსაც ჩემი საბრალო მალიე მანიჭებდა. ნუ წამართმევთ თქვენს ხელს, იგი ახლოა ჩემს სულთან.

ამ სიტყვების საპასუხოდ აღელვებულმა და გაფითრებულმა რაინდმა გულუბრყვილოდ აღიარა: ამ წუთში უსაზღვროდ ბედნიერი ვარ, მაგრამ ჩემი ავადმყოფობა მწვავედება და ასეთ ტანჯვას სიკვდილი მირჩევნიაო.

_ მაშ, ერთად მოვკვდეთ! _ უთხრა ქალმა.

მაგრამ ამის შესრულება ადვილი არ იყო და, როცა შეყვარებულნი თავთავიანთ ოთახებში წავიდნენ, ვაჟი თავისი ლიმეილის დაკარგვას ნანობდა, ხოლო ქალი ახლად განცდილ უბადლო სიხარულზე ფიქრობდა. ამ მოულოდნელი შემთხვევის გამო ლავალიერი იძულებული გახდა უარი ეთქვა ცოლის შერთვაზე და სიყვარულზეც და ვეღარ ბედავდა სახლიდან თავის გამოყოფას. იგი დარწმუნდა, რა ძვირად უჯდება ხანდახან მამაკაცს ქალის მცველად გადაქცევა. მაგრამ რამდენადაც უფრო მტკიცედ იცავდა პატიოსნებასა და სათნოებას, მით უფრო სასიამოვნო იყო მისთვის თავის განწირვა მშობილისთვის, თუმცა უნდა ითქვას, რომ უკანასკნელ დღეებში მისი ვალდებულება მეტად ძნელი შესასრულებელი, თითქმის აუტანელი გახდა, როგორც ქვემოთ დავინახავთ.

თანაგრძნობის შეგნებამ, ზიანმა, რომელიც რაინდს მიაყენა, განუცდელი სიამოვნების აზრმა, ყოველივე ამან გამბედაობა შემატა მშვენიერ მარი დანბოს, მაგრამ მისი სიყვარული პლატონური რჩებოდა და მხოლოდ უმანკო ალერსით იყო შეფერადებული. ცნობილია, მეფე ფრანსუას სიკვდილის შემდეგ მრავალი სეფექალი, რომელთაც არ სურდათ თავიანთ თავყვანისმცემელთ გამოჩენად და ამავე დროს დაავადებისა ემინოდათ, უბიწო ალერსსა და სამიჯნურო სიტყვების გაცვლა-გამოცვლაში პოულობდნენ ნუგეშს. ლავალიერს არ შეეძლო ამაზე უარი ეთქვა მარისათვის, რომელიც ყოველ საღამოს მის გვერდით ჯდებოდა, იღებდა მის ხელებს, ლოყით ნაზად ეხებოდა მათ და მხოლოდ თვალებით კოცნიდა რაინდს. ასეთ სათნო მდგომარეობაში რაინდი თავს ისე გრძნობდა, როგორც სატანა აიაზმით სავსე ფიალაში; ქალი კი დაუღალავად ელაპარაკებოდა თავის ღრმა, მტანჯველ სიყვარულზე და შეუსრულებელ სურვილთა

უსაზღვროებაზე. მთელ იმ ადგზნებას, რომელსაც ქალები სიყვარულში ამხელებენ, როცა ღამის წყვილია სხვა სინათლე არ ანთია, გარდა თვალებისა, იგი აღფრთოვანებით გადმოსცემდა ხან თავის მისტიკური მოძრაობის, ხან სულის ნათელი თრთოლის შემწეობით. ისინი თითქო ერთმანეთში გადნენ, მათი ნაზი ლიტანია თითქო ყველა დროის შეყვარებულთა ლიტანიის განმეორება იყო.

_ ჰო, _ ამბობდა მარი დანბო, _ შენ ჩემი ძალა და სიცოცხლე ხარ, ჩემი ბედნიერება და საუნჯე!

_ თქვენ კი, _ უპასუხებდა ვაჟი, _ ჩემი ანგელოზი, ჩემი მარგალიტი ხართ!

_ შენ ჩემი სერაფიმი ხარ!

_ თქვენ ჩემი გული ხართ!

_ შენ ჩემი ღმერთი ხარ!

_ თქვენ ჩემი ცისკრის და საღამოს ვარსკვლავი ხართ, ჩემი პატიოსნება და მშვენიერება, ჩემი სამყარო ხართ!

_ შენ ჩემი დიდი და ღვთაებრივი მბრძანებელი ხარ!

_ თქვენ ჩემი დიდება, სარწმუნოება და სახელი ხართ!

_ შენ ჩემი ნაზი, მამაცი, მშვენიერი, კეთილშობილი, ძვირფასი რაინდი, მფარველი, მეფე ხარ; შენ ჩემი სიყვარული ხარ!

_ თქვენ ჩემი ფერია, ჩემი ცხოვრების ყვავილი, ჩემი სიზმარი ხართ!

_ შენ ჩემი ყოველი საათის, ყოველი წუთის აზრი ხარ!

_ თქვენ ჩემი თვალების სიხარული ხართ!

_ შენ ჩემი სულის ძახილი ხარ!

_ თქვენ დღის სინათლე ხართ!

_ შენ ნაპერწკალი ხარ ღამის წყვილიაში!

_ თქვენ უსაყვარლესი ხართ ქალთა შორის!

_ შენ გასაღმერთებელი ხარ კაცთა შორის!

_ თქვენ ჩემი სისხლი, ჩემი მე, ჩემზე უკეთესი ხართ!

_ შენ ჩემი გული და ჩემი ღამპარი ხარ!

_ თქვენ ჩემი წმინდანი, ჩემი ერთადერთი სიხარული ხართ!

_ სიყვარულში პიროვნება შენ გეკუთვნის, და თუმცა, ჩემი სიყვარული უსაზღვროა, ვფქირობ, რომ შენ კიდევ უფრო გიყვარვარ, რადგან შენ ჩემი მბრძანებელი ხარ!

_ არა, პირველობა თქვენ გეკუთვნით, ჩემო მარი!

_ არა, მე შენი მხევალი ვარ, მე არაფერი ვარ და შენ შეგიძლია ნაცრად მაქციო!

_ არა, მე ვარ თქვენი მონა, თქვენი ერთგული დარბაზის ყრმა; მე თქვენთვის სიოს ერთი დაბერვა ვარ, თქვენი პაწია ფეხებისთვის ნოხი ვარ, ჩემი გული თქვენი ტახტია!

_ არა, ჩემო მეგობარო, შენი ხმა გულს მიგმირავს!

_ თქვენი შეხედვა კი მწვავს!

_ მე ქვეყანას ისე ვუცქერი, თითქო შენ ჩემი სათვალე იყო!

_ მე ქვეყანას ისე ვგრძნობ, თითქო თქვენ ჩემი გრძნობა იყოთ!

_ მაშ, გულზე ხელი დამადე და შეამჩნევ, როგორ ვფითრდები, როცა ჩემი სისხლი შენს სისხლს სიცოცხლეს ართმევს.

ამ ბრძოლაში მათი ანთებული თვალები კიდევ უფრო ელავდნენ და რაინდი აორკეცებდა მარი დანბოს სიხარულს, როცა მკერდზე ხელს ადებდა. ამ მსუბუქ მოძრაობაში იხატებოდა მთელი მისი სურვილი, და იგი ილევდა ბენდიერებისაგან. მათი თვალებიდან ცხარე ცრემლები სცვიოდა, ისინი ერთმანეთს ეხვეოდნენ, როგორც ცეცხლის ენები ეხვევიან შეშას, მაგრამ ამით ყოველივე თავდებოდა. ლავალიერმა ამაოდ როდი აღუთქვა თავის მეგობარს, ცოლის სხეულს შეგინახავ და არა სულსო.

მალიემ სწორედ დროზე შემოთვალა, შინ ვბრუნდებიო, იმიტომ რომ ვერავითარი სათნოება ვერ აიტანდა ასეთ წამებას; რაც უფრო თავს იჭერდნენ შეყვარებულნი, მით უფრო გავარვარებული ხდებოდა მათი ოცნება.

რაინდმა მარი მარტოდმარტო დატოვა და მეგობრის შესახვედრად გაეშურა ბონდიში, რათა თან ხლებოდა ტყის გზაზე, სადაც მოგზაურობა სახიფათო იყო. ძველებური ჩვეულების მიხედვით მათ ღამე ერთად გაათიეს ბონდიში, ერთ ლოგინში ჩაწვენ და დიდხანს ილაპარაკეს: ერთი თავის სამხედრო თავგადასავალს მოჰყვა, ხოლო მეორე _ სასახლის ჭორებს, სიყვარულის ამბებს და სხვა. მაგრამ მალიეს პირველი შეკითხვა მარის შეეხებოდა, და ლავალიერმა განუცხადა, მას შენი სახელი არ შეუბღალავსო. ამ სიტყვებმა ქმარი უსაზღვროდ გაახარა.

მეორე დღეს სამივენი ერთად ისხდნენ და, თუმცა მარი დიდად შეწუხებული იყო, ქალური თვალთმაქცობით მხიარულად ეალერსებოდა ქმარს, მაგრამ ამავე დროს მეგობრის დასანახავად ნაზად გულს უთითებდა, თითქო ეუბნებოდა _ ეს შენიაო!

ვახშმობის დროს ლავალიერმა უცებ განაცხადა, ომში მივდივარო. მალიე სახტად დარჩა. თან გაყოლა მოინდომა, მაგრამ ლავალიერი გადაჭრით წინ აღუდგა.

– ქალბატონო, – უთხრა ლავალიერმა მარი დანბოს გამოსაღმების დროს, – მე თქვენ სიცოცხლეზე მეტად მიყვარხართ, მაგრამ პატიოსნებას მაინც უფრო მეტად ვაფასებ.

რაინდი გაფითრდა, მარიც გაფითრდა. არასოდეს თავის შექცევის დროს მათ იმდენი სიყვარული არ გამოუმჟღავნებიათ, რამდენიც ამ წუთში გამომჟღავნდა. მალიემ გადაწყვიტა, ერთი დღის სავალზე გაეცილებინა თავისი მეგობარი.

შინ დაბრუნებისთანავე მან ცოლს ლაპარაკი ჩამოუგდო იმის შესახებ, თუ რა უნდა ყოფილიყო მისი მეგობრის უცაბედი გამგზავრების ფარული მიზეზი. მარიმ, რომელიც განუწყვეტლივ თავისი მეგობრის ტანჯვაზე ფიქრობდა, თქვა:

– ჩემთვის ყოველივე ნათელია: მას რცხვენია აქ დარჩენისა, რადგან ყველამ იცის, რომ იგი ნეაპოლური სენითაა დაავადებული.

– როგორ? – წამოიძახა გაკვირვებულმა მალიემ. – ჩვენ ორჯერ ერთ ლოგინში ვიწექით, ერთხელ – ბონდიში, მეორეჯერაც – გუმინ; არავითარი სენი არ სჭირს; ლავალიერი ისე ჯანმრთელია, როგორც თქვენი თვალი.

მარის ცრემლები წასკდა; უსაზღვრო იყო მისი აღტაცება ამ კეთილშობილებისა და თავგანწირულების წინაშე, ამ ფარული ვნებათაღელვის ღრმა ტანჯვის წინაშე. მაგრამ ქალი გულის სიღრმეში მალავდა თავის სიყვარულს და იმ დღესვე მოკვდა, რა დღესაც ლავალიერი მოჰკლეს მეცის ციხის გაღვანთან, როგორც ამას ბურდელ დე ბრანტომი იუწყება თავის მემუარებში.

მხედართმთავრის ცოლი

თარგმანი გერონტი ქიქოძისა

მხედართმთავარმა გრაფმა დარმინიაკმა ამაო მედიდურობის გამო გადაწყვიტა ცოლად შეერთო გრაფი ბონის ასული, რომელსაც გაგიჟებით უყვარდა ახალგაზრდა სავუაზი, მეფე შარლ VI კარისკაცის ვაჟი.

მხედართმთავარი თავგამოდებული მეომარი იყო; თვალტანად ნაკლებ წარმოსადეგი, წლების ტვირთით დამძიმებული; სახედანაოჭებული და ბანჯგვლიანი გრაფი მეტისმეტად მოსაწყენი იყო თავისი მჭმუნვარე სიტყვებით; მისი აზრები ხან სახრჩობელას ეხებოდა, ხან ცხარე ბრძოლას, ხან სამხედრო ოინებს, დაშორებულთ სიყვარულის ოინებისაგან. ეს მოლაშქრე ნაკლებ ფიქრობდა სიყვარულით თავის შექცევაზე

და თავის დაქორწინებას სხვა უფრო საქმიანი მიზნებისათვის იყენებდა. ცოლებს კი, როგორც ცნობილია, არ უყვართ, რომ მათი სხეულის მშვენიერებათა ერთადერთი მოწმე მათი საწოლის ფეხები იყოს. ამიტომ, როცა გრაფის ასული მხედართმთავრის ცოლი გახდა, კიდევ უფრო გაუცხოველდა სიყვარული სავეუაზისადმი, რაც ამ უკანასკნელმა, რასაკვირველია, მაშინვე შეამჩნია. მიჯნურებმა ერთ ხმაზე ააწყვეს თავიანთი ფანდური, რათა სიყვარულის სიმღერა ეთქვათ, და მალე დედოფალ იზაბელას ყურამდე ცნობამ მიაღწია, რომ სავეუაზის ცხენები უფრო ხშირად მისი მოყვრის დარმინიაკის თავლაში სჭამდნენ ქერს, ვიდრე სენპოლის პალატებში, სადაც, როგორც ცნობილია, სავეუაზი ცხოვრობდა მამამისთან ერთად მას შემდეგ, რაც პარიზის უნივერსიტეტის განკარგულებით მათი ძველი სასახლე დაანგრიეს.

ამ ქველ და ბრძენ დედოფალს შეეშინდა, რაიმე უსიამოვნება არ შეემთხვეს ჩემს ბიძაშვილსო. მან იცოდა, რომ მხედართმთავარს ისევე ადვილად შეეძლო დაშნის ჩაცემა, როგორც ხუცესი ლოცვა-კურთხევას არიგებს ხოლმე, და ერთხელ, ეკლესიიდან გამოსვლის დროს, თავისი ხანჯალივით ბასრი ენით მიმართა გრაფის მეუღლეს, როცა მან სავეუაზისთან ერთად ხელი ჩაჰყო აიაზმაში:

– ჩემო მეგობარო, ნუთუ სისხლს ვერ ხედავ ამ ფიალის ფსკერზე?

– ჰო, თქვენო დიდებულება, – სიტყვა ჩაურთო სავეუაზიმ, – მაგრამ სიყვარულს სისხლი უყვარს.

დედოფალმა ეს სიტყვები მეტად მოსწრებულ პასუხად მიიჩნია და კიდევ ჩაიწერა სამახსოვროდ, ხოლო შემდეგ გაიხსენა, როცა მეფემ, მისმა მბრძანებელმა, შური იძია ერთ მის სატრფოზე, როგორც ამას ქვემოთ გავიგებთ.

ყველას პირადი გამოცდილებით მოეხსენება, რომ სიყვარულის პირველ დღეებში ორივე მიჯნური თრთის: ეშინია ჩვენი საიდუმლოება არ გამომჟღავნდესო, ერთმანეთსაც კი ექიშპებიან თვალთმაქცობაში, როგორც კეთილგონიერების კარნახით, ისე გარეშეთა მოტყუების მიერ გამოწვეული სიამოვნების გულისთვის. მაგრამ შემდეგ ხშირად ერთ წუთში დავიწყებას ეძლევა ყოველივე, რაც კეთილგონიერებით იყო მოპოვებული, და ან საბრალო ქალი განცხრომის დროს კაკანათში ებმება, ან მისი მეგობარი შემთხვევით თავისი დარბაზობის და გამოსათხოვარი კოცნის კვალს სტოვებს დავიწყებული ხელთათმანის, ღილის ან დეზების სახით. და ამას მოსდევს ხანჯლის ჩაცემა, რაც ნაფლეთებად აქცევს ნატიფ ქსოვილს, ხელოვნურად ამოქარგულს სიყვარულის მოვარაყებულს ყვავილებით. მაგრამ როცა სიცოცხლე ვნებათაღელვითაა აღსავსე,

სიკვდილისა არ უნდა გვეშინოდეს, და ქმრის დაშნა აშკისთვის მშვენიერი დასასრულია, თუ შეიძლება სიკვდილი საზოგადოდ მშვენიერი იყოს. სწორედ ასეთი დასასრული ელოდა მხედართმთავრის მეუღლის სამიჯნურო თავგადასავალს.

ერთ მშვენიერ დღეს გრაფ დარმინიაკს, ბურგუნდიის დუკის ლანიდან გაქცევის შემდეგ, ბევრი თავისუფალი დრო აღმოაჩნდა და მან გადაწყვიტა საწოლ ოთახში შესულიყო, რათა დილა მშვიდობისა ესურვა თავისი ცოლისთვის; ეშინოდა, ცოლის გულისწყრომა არ გამოეწვია და შეეცადა რაც შეიძლება ფრთხილად გაეღვიძებინა, მაგრამ ქალი ჯერ კიდევ დილის რულში იმყოფებოდა, თვალი არ გაუხელია, მხოლოდ მიბნედილი ხმით უთხრა:

– თავი დამანებე, შარლ!

– ოჰო, – ჩაილაპარაკა მხედართმთავარმა, როცა იმ წმინდანის სახელი გაიგონა, რომელიც მას არ ერქვა, – ჩვენ ვიღაც შარლი გვყოლია თავში! – ცოლს აღარ შეხებია, საწოლს მოსხლტა, დაშნა იშიშვლა და გააფთრებული შეიჭრა მოახლე ქალის ოთახში, რადგან დარწმუნებული იყო, მას ეცოდინება თავისი ქალბატონის საიდუმლოებაო.

– ეშმაკის კერძო! – შესძახა მრისხანედ, – ილოცე, რადგან ახლავე უნდა მოგკლა ვიღაც შარლის ხელის შეწყობისათვის. იგი აქ დაეთრევა ჩემი აქ არყოფნის დროს, ხოლო თუ ენა დაგება და წაიბორძიკე, ერთ წუთში აგკუწავ. თქვი!

– ვინ მოგახსენათ, ბატონო, – უპასუხა ქალმა.

– იცოდე, არ დაგინდობ, თუ შენი შეცოდებანი და მათი შედეგები არ აღიარე.

– ამკუწეთ, – განუცხადა მოახლე ქალმა, – სულ ერთია ჩემგან ვერაფერს გაიგებთ.

მხედართმთავარი გააცოფა ამ გაბედულმა პასუხმა. მან დაშნა ჩასცა ქალს და ცოლისკენ გაიქცა, ხოლო გზად დაუძახა მეჯინიბეს, რომელიც ყვირილს შეემფოთებინა და კიბეზე არბოდა საშველად.

– ჩქარა ადი ზევით, ცოტა არ იყოს გადავაჭარბე ბილეთას დასჯის დროს.

სანამ ცოლთან მივარდებოდა, თავის მძინარე ვაჟთან შეიჭრა, ტლანქად გამოაღვიძა და წაათრია დედასთან. ქალს თვალები გაუფართოვდა, როცა ატირებული ბავშვი დაინახა, შემდეგ კი დიდად შემფოთდა, რადგან საშინლად განრისხებული ქმრის სისხლიანი ხელები შეამჩნია.

– რა მოგივიდათ? – ჰკითხა ქალმა.

– ქალბატონო, – წამოისროლა მხედართმთავარმა დაუფიქრებლად, – ეს ბავშვი ჩემია თუ თქვენი მეგობრის სავუაზისა.

ამ სიტყვების გაგონებაზე გრაფის მეუღლეს ფერი ეცვალა, იგი შვილს ეცა შეძრწუნებული.

– ოჰ, რასაკვირველია, ჩვენია! – წამოიძახა მან.

– თუ არ გსურთ, რომ ამ ბავშვის თავი თქვენს ფეხებთან დაეცეს, გამოტყდით და პირდაპირ მიპასუხეთ; მყავს თუ არა თანაშემწე?

– გყავთ.

– ვინ არის?

– ეს არ არის სავუაზი, და მე არასოდეს დავასახელებ ადამიანს, რომელსაც არ ვიცნობ.

მხედართმთავარი ზეზე წამოხტა და ცოლს ხელი სტაცა, რათა დაშნის დარტყმით დაედუმებინა, მაგრამ ქალმა მეფურად შეხედა და შესძახა:

– შეგიძლიათ მომკლათ, მაგრამ არ გაბედოთ ჩემი ხელით შეხება.

– სიცოცხლე მიჩუქებია, – განუცხადა ქმარმა, – მაგრამ დარწმუნებული იყავით, რომ სიკვდილზე უარეს სასჯელს მიიღებთ.

მხედართმთავარმა იცოდა, რომ ქალები გაჭირვების დროს ყოველგვარ ცბიერებას, მანქანებას და მზაკვრობას იგონებენ მარტოდმარტო, ან თანამზრახველებთან ერთად, და ამ უხეში და არასასიამოვნო ლაპარაკის შემდეგ საწოლი ოთახიდან გავიდა გააფთრებული, რათა მსახურები დაეკითხა. მათ პასუხი აგეს, როგორც ღვთის წინაშე განკითხვის დღეს. ვერავინ მიხვდა, რა უნდა ყოფილიყო ამ მოკლე, მაგრამ ვერაგი დაკითხვის საბაბი. მათი პასუხიდან მხედართმთავარმა ის დასკვნა გააკეთა, რომ არც ერთი ჩემი მსახური ამ საქმეში გარეული არ არის და ყველაფერში დამნაშავეა ბაღის მცველი ძაღლი. მან სიბრაზისაგან დაახრჩო ეს ცხოველი. მხედართმთავარმა გადაწყვიტა, რომ მისი მოქიშპე სახლში ბაღიდან შემოდის: ეს ბაღი მდინარეს უერთდებოდა ფარული ხვრელით. აქ მკითხველს უნდა განვუმარტოთ, რომ დარმინიაკის მამულს ვრცელი ადგილი ეჭირა მეფის სასახლის მახლობლად და სენტ-ანტუანის ქუჩისაკენ მშვენიერი ქვის ჭიშკარი ჰქონდა; თვით მამული შემოზღუდული იყო კოშკებიანი გალავნით, რომელიც სენას გადაჰყურებდა. მხედართმთავარმა შექმნილი მდგომარეობა აწონ-დაწონა და გადაწყვიტა საიმედო ხაფანგი მოეწყო, რომელშიც მიჯნური ორივე ფეხით გაეხმებოდა.

– წმინდანებს ვფიცავ, – თქვა მან, – რომ ჩემი რქების დამდგმელი ველარსად წამივა; შემდეგ ვნახოთ, როგორ გავუსწორდები.

ბანჯგვლიანმა მხედართმთავარმა, რომელსაც არა ერთხელ უომნია გრანდუკა იოანე უშიშარის წინააღმდეგ, უცებ შეადგინა ბრძოლის გეგმა უცნობი მტრის დასამარცხებლად: მან ამოირჩია ყველაზე ერთგული და მარჯვე მოისარნი და კოშკებში დამალა მდინარის მხრით. საშინლად დასჯას დაემუქრა, თუ ისინი ისრებით არ გაუმასპინძლებოდნენ ყველას, ვინც, გარდა მისი მეუღლისა, დღისით იქნებოდა თუ ღამით, უცნობს შემოუშვებდა ბაღში; იგივე ღონისძიება იქნა მიღებული სენტ-ანტუანის ქუჩაზე ამართულ ჭიშკართანაც.

ყველა მსახურს, მოძღვრის გამოუკლებლად, ბრძანება მიეცა, არსად წასულიყვნენ, წინააღმდეგ შემთხვევაში სიკვდილით დასჯა ელოდათ. ციხე-დარბაზის ორივე მხარეს დაყენებულ იქნენ მხედართმთავრის პირადი მცველები. მათ დაევალათ თვალყური ედევნებინათ მეზობელი ქუჩებისათვის, რათა უცნობი მიჯნური, რომელმაც მათ პატრონს ერთი წყვილი რქა მიუძღვნა, ცოცხლად დაეჭირათ იმ წუთში, როცა იგი სასახლეს მიუახლოვდებოდა თავხედი განზრახვით თავისი ბაირადი დაერჭო გრაფის კანონიერ სამფლობელოზე.

ასეთი იყო ხაფანგი, რომელშიც უქველად ყველაზე მზაკვარი ადამიანიც კი გაებმებოდა, თუ ღმერთი ისეთ დახმარებას არ გაუწევდა, როგორც პეტრე მოციქულს გაუწია, როცა ამ უკანასკნელს თავში აზრად მოუვიდა ზღვაზე გაესეირნა ფეხით.

მხედართმთავარს საქმე ჰქონდა პუასიში და ნასადილევს იქ გამგზავრებას აპირებდა ცხენით; ეს იცოდა მისმა საბრალო მეუღლემ და წინა დღითვე თავისი თაყვანისმცემელი მოიპატიჟა, რათა მასთან ის სასიამოვნო დუელი გაემართა, რომელშიც ქალი ყოველთვის თავის უპირატესობას გრძნობს.

სანამ ქმარი ყველგან ფხიზელ და მკვირცხლ გუშაგებს აყენებდა, რათა უცნობი მიჯნური დაეჭირათ, რომელი მხრიდანაც უნდა გამოჩენილიყო იგი, ცოლიც დროს არ ჰკარგავდა უნაყოფოდ.

ხოლო მოახლე ქალი, რომელიც დაშნით იყო კედელზე მილურსმული, ნელ-ნელა გათავისუფლდა და ფეხის თრევით ქალბატონთან მივიდა, რათა ეთქვა თქვენ ქმარს არაფერი გაუგია ჩემგანო. სანამ სულს დალევდა, გრაფის მეუღლემ ანუგეშა, ყველაფერში ჩემი და შემცვლის, ციხე-დარბაზის მრეცხავი ქალი, რომელიც წელეზე ფეხს დაიდგამს, რათა გასიამოვნოთ, რადგან მთელ უბანში ცნობილია როგორც დიდად გაქნილი და დაოსტატებული სიყვარულის საქმეებშიო.

გრაფის მეუღლემ გამოიტირა თავისი ერთგული მსახური ქალი და მაშინვე მრეცხავი მოიხმო, რათა მასთან ერთად მიეღო ღონისძიებანი სავუაზის გადასარჩენად. უწინარეს ყოვლისა, გადაწყვიტეს რაინდისათვის ეცნობებინათ მხედართმთავრის ეჭვების ამბავი. დაე, ფრთხილად იყოსო.

შემდეგ მრეცხავმა ქალმა ზურგზე მოიდო თეთრეულით სავსე კალათი და შეეცადა ეზოდან გასულიყო. მაგრამ კარიბჭესთან გუშაგი დახვდა, მან გადაჭრით უარი უთხრა გარეთ გაშვებაზე. თავისი ქალბატონის სიყვარულის გამო მრეცხავი ქალი შეეცადა მოისარის სუსტ სიმზე ემოქმედნა და ისე მოხიბლა, რომ თუმცა იგი შეჭურვილი იყო, თავი ვერ შეიკავა და კარგად გაერთო ამ დედაკაცთან, მაგრამ ამის შემდეგ მაინც არ გაუშვა ქუჩაში; სხვა დარაჯნიც და მოისარნიც ასეთივე მიუდგომელნი აღმოჩნდნენ, თუმცა ისინი თავაზიანი და მოხდენილი ვაჟკაცები იყვნენ.

– თქვენ გულქვა და უმადური ადამიანები ყოფილხართ, თუ არ გსურთ სამაგიერო მომიზღოთ, – გაიძახოდა დედაკაცი.

მაგრამ მან შეძლო ყველაფრის შეტყობა და თავისი ქალბატონისაკენ გაეშურა, რათა მისთვის გრაფის განკარგულებანი გაეცნო.

როცა გრაფის მეუღლემ გაიგო, რომ მხოლოდ მას ჰქონდა უფლება პალატიდან გარეთ გასულიყო, გადაწყვიტა მაშინვე ესარგებლა ამ უფლებით. მაგრამ ვერც კი მოასწრო გასროლილი ისრის მანძილზე გაევილო, რომ მას ოთხი დარბაზის ყრმა შეუერთდა, ხოლო მოშორებით ორი მოისარი აედევნა. მაშინ დაღონებული ქალი უკან დაბრუნდა, თავის ოთახში ავიდა და ტირილი დაიწყო, მარიამ მაგდალინელის მსგავსად, როგორც ამ წმინდანს სურათებზე ხატავენ ხოლმე.

– და აი, ახლა ჩემს სატრფოს მოჰკლავენ, – მოსთქვამდა იგი, – და ვერასოდეს ვეღარ ვიხილავ; ვეღარ ვიგემებ მის ალერსს, ვეღარ დავტკებები მისი მოხდენილი ქცევით! ნუთუ მიწაზე დაეცემა ეს ლამაზი თავი, რომელიც ასე ხშირად ისვენებდა ჩემს მუხლებზე? ნუთუ ვერ შევძლებ ამ ძვირფასი და საყვარელი თავის მაგივრად ჩემს ქმარს რომელიმე ცარიელი და ბინძური თავი შევუგდო?

– რა იქნებოდა, – უცებ წამოიძახა მრეცხავმა ქალმა, – ბატონურად რომ მოგვერთო მზარეულის შვილი, რომელიც გაგიჟებით შეყვარებულია ჩემზე, მაგრამ მე საშინლად მომწყინდა, და ამ სახით სახლიდან გაგვეშვა ფარული ხერელის გზით.

ქალბმა ერთმანეთს შეხედეს, მათ თვალებში სატანის ცეცხლმა გაიელვა.

– და როცა ახალგაზრდა მზარეული მოკლული აღმოჩნდება, მერწმუნეთ, მოისარნი ყოველივე მხრით გაფრინდებიან წეროებივით.

– ჰო, მაგრამ გრაფი გაიგებს მზარეულის შვილის სიკვდილს, – წამოიძახა გრაფის ცოლმა, გულზე ხელი იტაცა და თავი გაიქნია, – არა, ჩემო ძვირფასო, საჭიროა, აქ კეთილშობილი სისხლი დაიღვაროს!

შემდეგ ერთი წუთით ჩაფიქრდა და გახარებული სახით მიმართა მრეცხავ ქალს:

– იცი რა, მგონია, შენი რჩევის წყალობით მოვისაზრე, როგორ გადავარჩინო ჩემი მეგობარი; ამისთვის ისე დაგაჯილდოებ, რომ ბედნიერი იქნები სიკვდილამდე.

ცრემლები მოიწმინდა, ხელში პარკი და ლოცვანი დაიჭირა და უბიწო სასძლოს სახით გზას გაუდგა პავლე მოციქულის ეკლესიისკენ, საიდანაც მწუხრის ზარების ხმა მოისმოდა. ეს ქალი არასოდეს შემთხვევას ხელიდან არ უშვებდა, რათა თავისი ღვთისმოსავობა გამოეჩინა; ისეთივე გულმოდგინე მლოცველი იყო, როგორც დანარჩენი სეფექალები იყვნენ. ამ ეკლესიის წირვა-ლოცვას ხალხი დაცინვით სალხინოს უწოდებდა, იმიტომ, რომ აქ თავს იყრიდა გალაღებული, უსაქმური მოაშიკეების ბრბო, სასაღუქოდ გამოწყობილი, სურნელებაშეკმეული ახალგაზრდა ქალებისა და ვაჟების საზოგადოება, და ყოველი მხრით მხოლოდ ღერბიანი ტანისამოსი და მოვარაყებული დეზები ჩანდა.

გრაფის მეუღლე ეკლესიაში დღესასწაულებრივი სახით შევიდა, დარბაზის ყრმების, ორი მოისარის და რამდენიმე შეიარაღებული ჯარისკაცის ამალითურთ. უნდა ითქვას, რომ მშვენიერ რაინდთა შორის, რომელნიც მუდამ დაფარფატებდნენ სასახლის მანდილოსნების გარშემო, ერივნენ გრაფის მეუღლის თაყვანისმცემლებიც, რომელნიც აღტაცებით შეჰყურებდნენ მას და მზად იყვნენ სული გაეწირათ მისთვის, როგორც ეს ხშირად ხდება ახალგაზრდობაში, როცა ჭაბუკები რამდენიმე საყვარელ საგანს ირჩევენ იმ იმედით, რომ მრავალი ქალის გულიდან ერთს მაინც მოვინადირებთო.

ამ ნისკარტდაღებულ ონავარ ფრინველებს შორის, რომელნიც გემრიელ ნადავლს უთვალთვალეზდნენ და უფრო ქალების სკამებსა და ლოცვანებს უცქეროდნენ, ვიდრე საკურთხეველსა და მის მსახურთ, იყო ერთი ახალგაზრდა რაინდი, რომელსაც გრაფის მეუღლე დროგამოშვებით ალერსიან შეხედვას აღირსებდა ხოლმე, იმიტომ, რომ როგორც, ეტყობოდა, იგი სხვებივით უსაქმური არ იყო, გრაფის მეუღლე კი სხვებზე მეტად იტაცებდა.

ჭაბუკი მუდამ უმოძრაოდ და უსიტყვოდ ერთსა და იმავე სვეტს იყო მიყრდნობილი და აღტაცებული თვალებით შესცქეროდა თავისი გულის დიუფალს. მისი ფერმკრთალი

სახე სევდიანი იყო; მისი გარეგნობა მოწმობდა, რომ მას კეთილშობილი გული უნდა ჰქონოდა, ანთებული, მწველი, მაგრამ უიმედო ვნებით. ასეთი ადამიანი ცოტაა ქვეყანაზე, იმიტომ, რომ ჩვეულებრივ, მამაკაცები უფრო სიყვარულის ხელშესახებ ნაყოფს ამჯობინებენ, ვიდრე უხილავ სიხარულს, რომელიც ჩვენი სულის კუნჭულებშია დამალული.

მხედართმთავრის ცოლი ფიქრობდა, ეს უბრალოდ, მაგრამ ლაზათიანად და ერთგვარი გემოვნებით ჩაცმული ჭაბუკი, ალბათ, ბედის მამიებელი ღარიბი რაინდია, შორი გზით მოსული წამოსასხამითა და დაშნით, რომელნიც მთელ მის ავლადიდებას უნდა წარმოადგენდნენო. ქალსაც მოსწონდა ვაჟის შავი კულულები, მოქნილი სხეული და მორცხვი, მორჩილი გარეგნობა და სულით და გულით წარმატებას უსურვებდა საქმეებში და ქალების სიყვარულში. მაგრამ რადგან მას არ უყვარდა თავისი თაყვანისმცემლების უყურადღებოდ დატოვება, ხშირად ვნებას აღვივებდა ვაჟში და ამისთვის ხან გამამხნეველ მოძრაობას აკეთებდა, ხან კი ნაზად შეხედავდა, რომელიც შემპარავი იყო როგორც გველის დაგესლვა. იგი ეთამაშებოდა ამ ახალგაზრდა სიცოცხლეს, როგორც ლაღ დიაცს შეეფერებოდა, რომელიც შეჩვეულია უფრო ძვირფასი საგნებით თავის გართობას, ვიდრე ეს უცნობი რაინდი იყო. ამ მხრივ, ქალი თავის ქმარს, მოხუც მხედართმთავარს ჰგავდა, რომელიც ხშირად მთელს სამეფოს დებდა ბედის სასწორზე.

სამი დღის წინათ გრაფის მეუღლემ მწუხრიდან გამოსვლის დროს დედოფალს თავისი ახალი თაყვანისმცემელი ანიშნა და სიცილით უთხრა:

– აი, მამაკაცი აღსავსე ღირსებებით!

ეს მოსწრებული გამოთქმა დიდად მოეწონათ სასახლეში და ჩვენ მხედართმთავარ დარმინიაკის მეუღლეს უნდა ვუმაღლოდეთ, რომ იგი დღემდე შერჩა ფრანგულ ენას.

ჭაბუკმა მართლაც არ გაამტყუნა ქალის შეხედულება. იგი აღმოჩნდა უდროშო რაინდი, ჟიულიენ დებუა ბურედონი, რომელსაც მამისაგან ერთი ნაფოტიც კი არ დარჩენოდა სამკვიდროდ, დედისაგან კი მხოლოდ სილამაზე მიეღო; და მას გადაეწყვიტა სწორედ ეს ერთადერთი თავისი სიმდიდრე გამოეყენებინა სასახლეში, რადგან იცოდა, რომ სეფექალები დახარბებული არიან ამ განძს და დიდად აფასებენ უცოდველად დატკობას მზის ჩასვლასა და განთიადს შორის. მან ისიც იცოდა, რომ მრავალმა მისმა მსგავსმა ცხოვრებაში გამარჯვებას მიაღწია ქალის პატარა ფეხებით გატკეპნილი ბილიკით. მაგრამ ჟიულიენმა კარგად ვერ გაზომა თავისი სიყვარულის ძალა და ერთბაშად მთელი მარაგი დახარჯა, როცა სალხინო მღვდლემსახურებას დაესწრო და გრაფის მეუღლე

დაინახა მთელი მისი აყვავებული მშვენიერებით. იგი ისეთი ტრფიალების ალმა მოიცვა, რომ ერთ წუთში დაკარგა ჭამა-სმის უნარი. სიყვარულის მრავალ სახეს შორის ეს ყველაზე უარესია, იმიტომ, რომ მიჯნურს მარხვას აყვარებს სიყვარულის მარხვის დროს, ასეთი ორმაგი სენი კი საკმაოა ადამიანის საფლავის კარამდე მისაყვანად.

გრაფის მეუღლეს სწორედ ეს ჭაბუკი გაახსენდა შეჭირვების დროს და მან გადაწყვიტა დაუყოვნებლივ წინადადება მიეცა, მოკვდი ჩემი გულისთვისო.

ეკლესიაში შესვლისთანავე ქალმა თვალი მოჰკრა საბრალო რაინდს, რომელიც იმავე სვეტთან იდგა თავისი ბედნიერების მოლოდინში, როგორც ავადმყოფი, რომელიც გაზაფხულზე მზის ამოსვლას ელის. გრაფის მეუღლემ პირი იბრუნა და რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა დედოფლისკენ, რათა თავის სასოწარკვეთილ მდგომარეობაში რჩევა და დახმარება ეთხოვა მისთვის; მაგრამ ამ დროს ერთი თანმხლები ჯარისკაცთაგანი მოკრძალებით მიუახლოვდა და უთხრა:

– ქალბატონო, ჩვენ ნაბრძანები გვაქვს ნება არ მოგცეთ ვინმეს დაელაპარაკოთ, ვინც უნდა იყოს იგი, თუნდ დედოფალი ან თქვენი მოძღვარი. და იცოდეთ, თქვენი და ჩვენი სიცოცხლე ამაზეა დამოკიდებული.

– განა სიკვდილი თქვენი ვალდებულება არაა? – იკითხა ქალმა.

– ჰო, მაგრამ ჩვენი ვალდებულებაა ბრძანების ასრულებაც, – უპასუხა მოისარმა.

მაშინ გრაფის მეუღლემ თავისი ჩვეულებრივი ადგილი დაიჭირა და თავის მალმერთებელს შეხედა; იგი კიდევ უფრო გამხდარი და ფერწასული ეჩვენა.

– მით უკეთესია, – ჩაილაპარაკა ქალმა თავისთვის, – მისი სიკვდილი ნაკლებ დამტანჯავს: ეს ყმაწვილი ისედაც ნახევრად მკვდარია.

ამ აზრის გაფიქრებისთანავე მან რაინდს მიუძღვნა ერთი იმ ნაზი შეხედვათაგანი, რომელთაც თავიანთ თავს ნებას აძლევენ მხოლოდ სეფექალები ან მეძავი დედაკაცები. ცბიერმა სიყვარულმა მისი მშვენიერი თვალები აანთო და თითქოს დაგესლა სვეტზე მიყრდნობილი ჭაბუკი. ვინ არის ჩვენს შორის ისეთი, არ უყვარდეს ცხოვრების ეს მოწოდება, რომელიც გულს გადაუვლის ცხელ ტალღასავით? მხედართმთავრის ცოლმა რაინდის უსიტყვო პასუხში სიამოვნებით იგრძნო, თუ რა ყოვლისშემძლე იყო მისი ძლევამოსილი შეხედვა. ქალის შეფაკლული სახე ბერძენ და რომაელ ორატორებზე უფრო მჭევრმეტყველად ლაპარაკობდა, და ვაჟის პასუხიც ასეთივე ნათელი იყო. ქალმა ვაჟი ოცდაათჯერ მაინც განგმირა თავისი თვალებით და ბოლოს დარწმუნდა, იგი უკან არ მოიხედავს, ისე მოკვდება ჩემი გულისთვისო. ამ აზრმა ქალზე ისეთი ღრმა შთაბეჭდილება

მოახდინა, რომ ლოცვის დროს თავი ძლივს შეიკავა, იმდენად ძლიერი სურვილი ჰქონდა რაინდისათვის სიყვარულის ერთ მძლავრ განცდამი სიხარული მიენიჭებინა, რათა შემდეგ მისთვის არ ესაყვედურათ, ამ ჭაბუკს არა მარტო სიცოცხლე, არამედ ბედნიერებაც კი წაართვიო.

როცა მღვდელი მობრუნდა, რათა თავისი მოვარაყებული სამწყოსთვის ეთქვა, მშვიდობა თქვენდა, განვედითო, მხედართმთავრის ცოლი გასავალი კარისკენ გაემართა, თავის მალმერთებელს გვერდით ჩაუარა და ხანგრძლივი შეხედვით სთხოვა, უკან გამომყევით; შემდეგ, რათა დარწმუნებულიყო, რაინდმა სწორად გაიგო ჩემი სურვილიო, ქალმა კიდევ მოიხედა და შენიშნა, რომ ვაჟი ოდნავ შეირხა, მაგრამ მორცხვობდა და ვერ ბედავდა ადგილიდან დაძრულიყო. მაგრამ რაკი დაინახა, ქალმა განმეორებით მომიწოდო, ხალხს შეუერთდა და ფეხაკრვით უკან დაედევნა. იგი ხან წინ მიაბიჯებდა, ხან უკან, ხან მარჯვნივ, ხან მარცხნივ და აუცილებლად გრაფის მეუღლის ანთებულ თვალებს ხვდებოდა, რომლებიც მას თავისკენ იზიდავდნენ, როგორც მეთევზე ფრთხილად ეწევა ანკესს იმის შიშით, რომ ზედ წამოგებული თევზი არ გამისხლტესო. ერთი სიტყვით, გრაფის მეუღლე ისე ცდილობდა წყალი თავისი წისქვილისკენ გადაეგდო, რომ ვინც მას შეხედავდა, იტყოდა, არავინ არ ჰგავს ისე მეძავ ქალს, როგორც მაღალი წრის მანდილოსანიო.

როცა გრაფის მეუღლე თავისი ეზოს ჭიშკარს მიადგა, ცოტათი შეყოყმანდა, უკან მობრუნდა და რაინდს ისეთი სატანისებური გამომეტყველებით შეხედა, რომ ამ უკანასკნელმა მყისვე მიირბინა თავისი გულის მბრძანებელთან. ქალმა ხელი მისცა და ორივენი აღგზნებულნი და მთრთოლვარენი შევიდნენ მხედართმთავრის სადგომში. ამ საბედისწერო წუთში სიკვდილის პირისპირ გრაფის მეუღლეს შერცხვა თავისი განუსჯელობისა და შეაწუხა იმ აზრმაც, რომ სავუაზის დალატობდა, რათა ის ხიფათს გადაერჩინა: მაგრამ ეს სინდისის ქენჯნა უნაყოფოც იყო და დაგვიანებულიც.

_ ჩქარა გამომყევით ჩემს ოთახში, _ უთხრა ქალმა რაინდს, _ უნდა მოგელაპარაკოთ.

ჭაბუკმა არ იცოდა თუ სიკვდილი მოელოდა და სიტყვებს ვერ პოულობდა თავისი ბედნიერების გამოსახატავად. როცა მრეცხავმა ქალმა უცნობი დაინახა, გაიფიქრა, ჩანს მეფის კარის მანდილოსნები ჩვენზე უკეთ ყოფილან დახელოვნებული ასეთ საქმეებშიო. შემდეგ დაბლა თავი დაუკრა რაინდს, მაგრამ მის სახეზე გამოკრთოდა ერთგვარი დამცინავი აღტაცება ამ ადამიანის წინაშე, რომელიც სიცოცხლეს სწირავდა ასეთი უბრალო რამისთვის.

– ჩემო კარგო, – მიმართა ხმადაბლა გრაფის ცოლმა მრეცხავ ქალს, – მე ძალა არ შემწევს მას ჩემი სტუმართმოყვარეობის მიზეზი გავუმხილო.

– ქალბატონო, რა საჭიროა ბევრი ახსნა-განმარტება? გააბედნიერეთ და შემდეგ ფარული გასასვლელით გაისტუმრეთ. ომში ამდენი ხალხი იღუპება უბრალო რამისთვის, ნუთუ არ შეიძლება ეს კაცი უდიდესი ბედნიერებისათვის მოკვდეს? რამდენიც გსურთ, იმდენ ჭაბუკს გიშოვით, თუ ნუგემისცემა დაგჭირდათ.

– არა, – წამოიძახა გრაფის ცოლმა, – ყოველივეს გავუმხელ: დაე, ეს სასჯელი იყოს ჩემი ცოდვისთვის.

უცნობ მიჯნურს ეგონა, ჩემი გულის დიუფალი ღონისძიებას ღებულობს, რათა მყუდროება არავინ დაგვირღვიოს მომავალი საუბრის დროსო; მოშორებით იდგა და ფანჯარაში იცქირებოდა. მართალია, ქალის საქციელს მეტისმეტად გაბედულად თვლიდა, მაგრამ ეგონა, ჩემში იმდენი ღირსებაა თავმოყრილი, რომ ასეთი სიგიჟე ადვილი ასახსნელიაო. ძლივს მოასწრო ყოველივე ამის გაფიქრება, გრაფის ცოლმა უკვე თავისი ოთახის კარი შეაღო და ანიშნა, შემოდით. ამ ქალმა მოიხსნა მთელი თავისი დიდებულება და ვაჟის ფეხთ ქვეშ დაეცა, როგორც სრულიად უბრალო დედაკაცი.

– მშვენიერო ჭაბუკო, – თქვა მან, – თქვენს წინაშე დიდი დანაშაული მიმიძღვის, რადგან იცოდეთ, ამ სახლიდან გასვლისთანავე სიკვდილი მოგელით. სხვა ვაჟის სიყვარულმა დამათრო და ყოველივე დამიბნელა ამ ქვეყანაზე; და იმის მაგივრად, რომ ჩემს სატრფოს აქ შეეცვალოთ, თქვენ მას შეეცვლებით იმ წუთში, როცა იგი უნდა მოჰკლან. აი, ის ბედნიერება, რომლისთვისაც აქ მოგიყვანეთ.

– ეჰ, – უპასუხა დებუა ბურედონმა, რომელმაც სულის სიღრმეში დაფარა თავისი სასოწარკვეთილება, – მადლობელი ვარ იმისთვისაც, რომ გამომიყენეთ როგორც თქვენი საკუთრება. ისე გაგიჟებით მიყვარხართ, რომ თითქო ქალი ვიყო, წყურვილი მტანჯავს ყოველდღე შემოგთავაზოთ ის, რის მოცემაც მხოლოდ ერთხელ შეიძლება. მაშ, მიირთვით ჩემი სიცოცხლე!

ამ სიტყვების წარმოთქმის დროს საბრალო რაინდი ქალს ისე უცქეროდა, თითქო უნდა თვალებით შესვას იგიო. როცა გრაფის ცოლმა ეს ვაჟკაცური და სიყვარულით აღსავსე სიტყვები მოისმინა, წამოდგა და თქვა:

– ეჰ, როგორ შეგიყვარებდით, სავუაზი რომ არ მყოლოდა!

– ჰო, – უპასუხა რაინდმა, – ჩემი ბედისწერა სრულდება, იმიტომ, რომ ვარსკვლავთმრიცხველმა მიწინასწარმეტყველა, შენი სიკვდილის მიზეზი მაღალი

წარმოშობის ქალის სიყვარული იქნებაო. მაგრამ გეფიცებით, – განაგრძო მან და მახვილს ხელი იტაცა, – ჩემს სიცოცხლეს ძვირად გავყიდი და მოვკვდები იმით დაკმაყოფილებული, რომ ჩემი სიკვდილი ბედნიერებას მოუტანს საყვარელ არსებას. მიჯობს მის ხსოვნაში ვიცოცხლო, ვიდრე სინამდვილეში.

ამ ვაჟკაცის სხივოსანმა სახემ და გაბედულმა მიმოხვრამ სულის სიღრმემდე შეაშფოთა გრაფის მეუღლე. მაგრამ ამასთანავე, ცოტა არ იყოს, შეურაცხყოფაც იგრძნო, რომ რაინდი მზად იყო მას განშორებოდა ჯილდოს უთხოვნელად.

– წამოდით, მე თქვენ შეგაიარაღებთ, – უთხრა ქალმა ისეთი მოძრაობით, თითქო მისი მოხვევა სდომებოდას.

– ოჰ, დიუფალო, – თქვა რაინდმა და უნებურად თვალები აუცრემლდა, – ნუთუ თქვენ ისე ძვირად აფასებთ ჩემს სიცოცხლეს, რომ გინდათ ჩემი სიკვდილი შეუძლებელი გახადოთ?

– ეჰ, – წამოიძახა ქალმა, სრულიად დამორჩილებულმა ამ ანთებული სიყვარულით, – არ მინდა ყოველივე ამის დასასრულზე ვიფიქრო. ახლა გამომყევით, ხოლო შემდეგ ერთად წავიდეთ და ფარულ გასავალთან მოვკვდეთ.

ქალ-ვაჟს ერთი და იგივე ალი მოედო, ისინი ერთმანეთს გადაეჭდნენ და ვნების აღზნებაში ყოველივე დაივიწყეს ამ ქვეყანაზე: ხიფათიც, სიცოცხლაც და სიკვდილიც.

ამ დროს კარიბჭის მცველებმა მხედართმთავარს უკვე აუწყეს მიჯნურის მოსვლა, ისიც მოახსენეს, რომ სიყვარულით გონებადაკარგულმა ჭაბუკმა არც ეკლესიაში და არც გზაზე ყურადღება არ მიაქცია თქვენი მეუღლის მიერ მიცემულ გამაფრთხილებელ ნიშნებსო. მაგრამ მხედართმთავარი გაეშურა არა თავისი ცოლის ოთახების, არამედ ფარული შემოსასვლელისკენ, იმიტომ, რომ ამავე დროს სხვა გუშაგებმა საუვაზის მოახლოება აცნობეს.

და მართლაც, ეს უკანასკნელი შეპირებულ საათზე მოვიდა, მაგრამ როგორც იმ მიჯნურებს შეეფერებათ, რომელთაც თავში მხოლოდ სათაყვანებელი საგანი უზით, გრაფის მზვერავები ვერ შეამჩნია და დანდობილად მიადგა ფარულ შესასვლელს. ეს შემთხვევა იყო იმის მიზეზი, რომ გრაფმა ხელის მოძრაობით შეაჩერა კარიბჭის მცველები და შესძახა;

– მე ვიცი, რომ ნადირი ხაფანგთან ახლოა!

მაშინ ყველანი ფარული შესავლისაკენ გაიქცნენ და ყიჟინი ასტეხეს: «სიკვდილი მაგას! სიკვდილი მაგას!» ჯარისკაცები, მოისარნი, მათი ზემდეგნი და თვით

მხედართმთავარი თავს დაესხნენ სავუაზის, რომელსაც სწორედ გრაფის ცოლის ფანჯარასთან მოუსწრეს. და ამრიგად, ამ ბეჩავის გულის საკლავი კვნესა შეუერთდა ჯარისკაცების ღრიალს და მიჯნურთა ვნებიან სუნთქვას და ჩურჩულს, აღსავსეს მოუთმენლობითა და შიშით.

_ აჰ, _ წამოიძახა შეძრწუნებულმა გრაფის ცოლმა, _ იქ სავუაზი კვდება ჩემი გულისთვის.

_ სამაგიეროდ, მე ვიცოცხლებ თქვენთვის, _ უპასუხა დებუა ბურედონმა, _ და ბედნიერი ვიქნები თუ იმავე ფასით გადაგიხადეთ, რომელსაც იგი იხდის ამ წუთში.

_ ახლავე დაიმაღეთ ამ ნიშში და ნოხს ამოეფარეთ, _ უთხრა გრაფის ცოლმა, _ მხედართმთავრის ნაბიჯები მესმის.

და მართლაც, კარებში გრაფი გამოჩნდა; ხელში კაცის თავი ეჭირა.

_ აი, ქალბატონო, _ თქვა მან და თავი ბუხარზე დადო, _ აი, ეს გაკვეთილი ცოლის ვალდებულებას მოგაგონებთ.

_ თქვენ უდანაშაულო კაცი მოგიკლავთ, _ უპასუხა ქალმა, ისე რომ ფერი არ შესცვლია. _ სავუაზი ჩემი საყვარელი არ ყოფილა.

და მან მხედართმთავარი ისე გაზომა ქალური ცბიერებით და გამბედაობით აღსავსე თვალთ, რომ ამ უკანასკნელმა იფიქრა, მოვტყუებულვარ და მართლაც ამაოდ დამიღვრია სისხლიო.

_ მაშ, ვისზე ლაპარაკობდით ძილში დღეს დილით?

_ მეფე შარლი დამესიზმრა.

_ რად არ მითხარით ეს, ჩემო ძვირფასო?

_ განა იმას დამიჯერებდით, როცა ისე მხეცურად გააფთრებული იყავით?

მხედართმთავარმა ყურის ძირი მოიფხანა და ჰკითხა:

_ მაშ, სავუაზის რატომ აღმოაჩნდა ფარული კარების გასაღები?

_ ეს უკვე აღარ ვიცი, _ მკვახედ უპასუხა ქალმა, _ იმედი მაქვს, დამიჯერებთ, რაც უკვე გითხარით.

და გრაფის მეუღლე მარჯვედ შეტრიალდა მაშის ქუსლზე, თითქო უნდოდა ენიშნებინა, მივდივარ განკარგულებანი მოვახდინო ოჯახშიო. დარმინიაკი შეშფოთებული უცქეროდა საბრალო სავუაზის თავს, ხოლო დებუა ბურედონი ცდილობდა ხველა შეეკავებინა და ყურს უგდებდა, როგორ ბუტბუტებდა რაღაცას გრაფი თავისთვის.

ბოლოს, მხედართმთავარმა მუშტი ორჯერ მაგრად დაარტყა მაგიდას და წამოიძახა, ახლა კი თამამად შემოდლია პუასიში გავემგზავროო, და ოთახიდან გავიდა. როცა ჭაბუკმა მისი ცხენის თქართქური გაიგონა, სამალავიდან გამოვიდა, ტანსაცმელი გამოიცვალა და ღამის წყვილიაღში მიიძალა.

სავუაზი ცხარედ გამოიტირა მისმა გულის დიუფალმა, რომელმაც თავის დროზე ყოველივე მოიმოქმედა, რათა იგი სიკვდილს გადაერჩინა. შემდეგ ქალს კიდევ უფრო დაენანა თავისი ბედშავი თაყვანისმცემელი: საქმე ისაა, რომ მან ზემოთ მოთხრობილი ამბავი დედოფალ იზაბელას უამბო, ამან კი დებუა ბურედონი თავის ბიძაშვილს წაართვა და თვით დაიახლოვა, რადგან გაკვირვებული იო მისი სიმამაცით და ღირსეული ყოფაქცევით. მაგრამ ეს რაინდი მართლაც სიყვარულისთვის ყოფილიყო განწირული. დედოფლის წყალობამ ისე გაათამამა, რომ დაცინვა დაუწყო მეფე შარლს. ერთ იმ იშვიათ დღეს, როცა მეფე თავის ჭკუაზე იყო, შურიანმა კარისკაცებმა აცნობეს, დედოფალი გლალატობსო. მაშინ უბედური ჭაბუკი, როგორც ცნობილია, დაუყოვნებლივ ტომარაში ჩასვეს და სენაში გადააგდეს შარანტონის ბორანის მახლობლად.

ზემოთ ნათქვამს დავუმატოთ, რომ იმ დღიდან, როცა მხედართმთავარმა ასე გაუფრთხილებლად იხმარა თავისი მახვილი, მისი მეუღლე მუდამ მას აყვედრიდა ორი ადამიანის სიკვდილს და ამიტომ იგი ყარყუმის ბეწვივითაც რბილი გახდა და ჭემმარიტების გზასაც დაადგა. იგი ცოლს ქებას ასხამდა ჭკუისა და სათნოებისთვის, რაც ამ უკანასკნელს, უეჭველია, დამსახურებული ჰქონდა. ხოლო მთელი ამ ამბიდან, როგორც ძველი მწერლების მოთხრობებიდან, რომლებშიც ყოველთვის თავის შესაქცევი და ჭკუის სასწავლი ნაწილია შეერთებული, შეიძლება ის დასკვნა გავაკეთოთ, რომ ქალებმა მძიმე წუთებში არ უნდა დაჰკარგონ სულის სიმშვიდე, რადგან სიყვარულის ღმერთი მათ არასოდეს არ დატოვებს, განსაკუთრებით თუ ისინი ღამაზები, ახალგაზრდები და კეთილშობილები არიან; მეორე მხრით, მათმა აშიკებმაც, პაემანზე მისვლის დროს, თავქარიანობა არ უნდა გამოიჩინონ, არამედ თუ მხრებზე თავის შერჩენა სურთ, ფრთხილად უნდა მიიხედ-მოიხედონ, რათა ხაფანგში არ მოხვდნენ, იმიტომ რომ, ბოლოს, მშვენიერი ქალის შემდეგ ყველაზე ძვირფასი არსება ამქვეყნად, ჩვენი ფიქრით, ღამაზი მამაკაცია.